JEAN GIONO
SĂ-MI RĂMÂNĂ BUCURIA
în româneşte de: ŞERBAN BASCOVICI Şi
Jean Giono **QUE MA JOIE DEMEURE** (gjeditlons Bemard Grasset, 1935

BUCUREŞTI 1971
MARCEL GAFTON
fiLISEI GIONO *a cărei puritate mă ajută să trăiesc*
Era o noapte nemaipomenită.

Fusese vânt, stătuse, şi stelele zbucniseră ca iarba. Se desfăceau oa nişte tufişuri cu rădăcini de aur, împlântate în întuneric şi zămisleau muşuroaie licăritoare de noapte.

Jourdan nu putea să doarmă. Se întorcea când pe o parte, când pe alta.

— E un senin de toată frumuseţea, îşi zicea el.

Nu văzuse niciodată aşa ceva.

Cerul tremura ca un cer de metal. Nu te dumireai de ce, fiindcă totul stătea nemişcat, chiar şi cel mai mic pămătuf de răchită. Nu era vântul. Singur cerul pogora atingând pământul, răzuind câmpiile, izbind munţii şi stârnind răsunet în coridoarele pădurilor. Apoi, suia din nou în adâncul tăriei.

. Jourdan încercă să-şi trezească nevasta.

— Dormi?

— Da.

— Păi nu vorbeşti?

— Nu.

— Văzuşi ce noapte?

— Nu.

— Pică de senin.

Ea nu se osteni să răspundă şi suspină adânc, molfăindu-şi buzele, apoi dădu din umeri ca omul care scapă de-o povară.

— Stii ce mă bate gândul?

— Nu.

— Mi-e să mă duc să ar între migdali.

— Da.

— Fâşia aia, din faţa porţii.

— Da.

— Către Fra-Josepina,

— Aha, da! zise ea.

Mai dădu de două-trei ori din umeri şi în cele din urmă se întoarse pe burtă, cu faţa în pernă.

— Adică, vreau să spun chiar acuşi, zise Jourdan.

Se dădu jos din pat. Duşumeaua era rece, pantalonul de catifea îngheţat. Luciri de noapte umpleau odaia. Afară se vedea, aproape ca ziua, platoul şi pădurea Gre- mona. Stelele se risipeau peste tot.

Jourdan coborî la grajd. Calul dormea de-a-npicioarelea.

— Eh! zise el. Barem tu ştii. Ete că nu te-ai încumetat să te culci.

Deschise uşa cea mare. Dădea drept spre largul câmpului. Văzând lumina nopţii, aşa, fără geam între ea şi ochi, cunoşteai dintr-o dată puritatea, îţi dădeai seama că lumina felinarului cu gaz e murdară şi că trăieşte cu sânge de cărbune.

Fără lună, oh! fără lună. Dar se simţea ca sub jeratic, cu tot frigul acestui prag de iarnă. Cerul mirosea a cenuşă. Era mireasma scoarţei de migdal şi a pădurii uscate.

Jourdan se gândi că a venit vremea să folosească plugul cel nou. Plugul avea încă muşchii albaştri, de la ultimul târg, mirosea a prăvălie, dar părea bucuros. Era prilejul, acum ori niciodată. Calul se trezise. Venise până în uşă ca să privească.

Afli pe pământ frumoase clipe de linişte.

— Dacă într-adevăr l-aştept, fiindcă trebuie să vină, îşi zise Jourdan, într-o noapte ca asta va pica.

Împlântase fierul plugului în capul câmpului, stând cu spatele la ferma Fra-Josepina şi cu faţa către pădurea Gremona. Îi plăcea mai mult să pornească brazda încoace, pentru că primea mireasma copacilor în faţă. Până şi calul, de capul lui, taman aşa se aşezase.

Era atâta lumină că lumea se vedea aşa cum e, nu secătuită de zi, ci îngrăşată de umbră şi de o culoare mult mai gingaşă. Ochiul se bucura. Înfăţişarea lucrurilor nu se mai închega în cruzime, totul povestea, totul vorbea pe şoptite simţurilor. Pădurea, departe, stătea culcată în încropeala vâlcelelor, ca o bibilică trupeşă, cu penele lucitoare.

— Şi, îşi zise Jourdan, tare mi-ar mai plăcea să mă găsească arând.

De multă vreme aştepta sosirea unui om. Nu ştia pe cine anume. Nu ştia de unde va veni. Nu ştia dacă va veni. Il dorea numai. Aşa se întâmplă uneori, şi nădejdea omenească e un asemenea miracol încât nu trebuie să ne mire dacă ea licăreşte uneori într-un suflet fără să ştie nici pentru ce, nici cum.

Totul e ca după aceea ea să înalţe neostenit viaţa cu marile-i aripi de catifea.

— Cred c-o să vină, îşi zise Jourdan.

Şi-apoi, în adevăr, noaptea era nemaipomenită. Orice s-ar putea întâmplă într-o asemenea noapte. Ar avea timp frumos pentru omul care va veni.

Viaţa pe platouri e vitregă, vitregă. Ovăz puţin, griu puţin, pământ muşuroit, când roşu, când galben, când făr-de culoare, dar niciodată negru, niciodată gras, lunecând printre degete, cu dărnicii neomenoase, cu ierburi bune cine ştie la ce? Nu, cu drept cuvânt, viaţa pe platouri e o vitregie.

Sosise aci împreună cu Martha. Ştia că o să munceasi’ă pe brânci. Colindase de jur împrejur din prima zi, f? i apoi văzuse, şi apoi pipăise vântul şi tot, pământul, frunza, paiul şi tremurul soarelui care tocmai se legăna în frunzişul livezii. Şi zise: o să-i spun „Jourdana”. Asta ca sa şi mai prinzi! inima. Tot mereu trebuie să te ajuţi singur.

Nu mai era tânăr. De atunci trecuseră unsprezece ani.

întoarse calul, ridică plugul. Împlântă brăzdarul.

— Eh, Cochet! zise el. Hai, că acuşi vii la vale.

Era cu spatele la pădure.

Şi apoi, viaţa, viaţa şi iarăşi viaţa. Nici nenorocit, nici fericit, viaţa. De multe ori îşi spunea... Dar îndată, în aceeaşi clipă, vedea platoul, şi cerul culcat peste toate, şi departe, colo departe printre pomi, răsuflarea albăstrie a văilor adânci, şi mai departe împrejur îşi închipuia lumea rotindu-se ca un păun, cu mările, râurile, fluviile şi munţii ei. Şi atunci se oprea la gândul mângâietor care-i spunea: sănătate, linişte, „Jourdana”, toate bune, în dreapta şi-n stânga nicio dorinţă. Se oprea, căci nu mai putea să-şi spună: nicio dorinţă. Şi dorinţa e un foc; sănătate, linişte, toate ard în acest foc, şi nu mai rămine decât acest foc. Oamenii, la urma urmei, n-au fost făcuţi să se îngraşe în copaie, ci să slăbească pe drumuri, să străbată păduri după păduri, fără să le mai revadă vreodată; să umble după imboldul iscodirii lor, să cunoască.

Asta e, să cunoască.

Şi de multe ori, se privea în oglindă. Se vedea cu barba roşcată, cu fruntea pistruiată, cu părul aproape alb, cu nasul mare şi îndesat, şi-şi zicea: „La vârsta ta!”

Dar dorinţa e dorinţă.

Ajunsese în capul câmpului. Calul se întoarse singur şi apucă înspre pădure. Amândoi erau cu gândurile lor.

Atunci, uite: asta n-o să treacă, şi apoi vine bătrâneţea, şi apoi moartea.

într-o zi se dusese la târgul din Roume, de cealaltă parte a pădurii Gremona. Erau cinci ani de atunci. Se lăsase un frig! Se întâlnise acolo cu unchiul Silviu din Fauconnieres, şi apoi cu alţi doi, unul care era negustor de cai şi un fierar, cu rostul meşteşugului după el. S-au urnit numaidecât la băutură. Mai mult din nevoie decât din lăcomie. Frigul strângea. S-au aşezat la masă câteşipatru: Jourdan şi Silviu, care veneau de pe platou, geambaşul şi fierarul, care veneau de dincolo de dealuri. Au cerut vin fiert, şi-au îndesat pipele, au stat la taifas. Câtă vreme aştepţi vinul şi cât ai încă frigul în oase, vorbeşti cum trebuie, fiindcă doreşti ceva simplu, la îndemână. Dorinţa asta odată potolită, iată că se ivesc alte dorinţe.

Au rămas câteşipatru fără să mai spună nimic, fumându-şi pipele şi privind în jurul lor; neprielnic leac. Apoi Jourdan s-a uitat în ochii lui Silviu, apoi în ochii geambaşului şi apoi în cei ai fierarului. Şi-a spus: „Dacă şi eu am ochii la fel, trebuie să fim tare bucuroşi tuspatru”. Dar în cafenea erau încă patru sau cinci mese, şi tot vesele.

Jourdan căută privirea acestor oameni care păreau mai cumpăniţi. Şi atunci băgă de seamă că, îndată ce se opreau din râs, aveau aceeaşi grijă zugrăvită în adâncul ochilor. Mai mult decât grijă, frică. Mai mult decât frică, nimic. Ceva în care nu mai e nici grijă, nici teamă; aşa ca la boi, când stau la jug.

„Oh! îşi zise el, e o boală a pământului, ca boala ipsosarilor cărora le cad degetele; ca boala tăbăcarilor, care-şi scuipă plămânii; ca boala minerilor, care orbesc; ca boala tipografilor, cărora li **se-nnoadă maţele**; **ca** boala cizmarilor, măcelarilor, căruţaşilor, terasierilor, zidarilor, fierarilor, tâmplarilor, marinarilor, văcarilor, plutaşilor. Una din bolile pe care le dă munca. Inima moare.”

Fierarul privi prin fereastra cafenelei. Se vedea strada…

— Uite-o pe Marion, zise el.

Era bătrâna care ţinea prăvălie de mărunţişuri în piaţa de ouă. Purta şorţ negru, camizol negru, broboadă neagră. Mergea dând din mâini, ca şi cum ar fi vorbit cu aerul. Era beată.

— Bea cam multişor.

Dinainte să-i moară bărbatul.

— Şi-nainte să-i moară fata.

Te cred, de pe când creştea copilul.

— El ce-a ajuns?

Ah! făcu fierarul. S-a dus departe.

— Dincolo de mări?

Dincolo, nici vorbă, la capătul lumii.

— Era blând.

Din cale-afară, zise fierarul. Mi s-a spus că…

Se apropie de ceilalţi trei, care aplecară capetele înainte ca să asculte.

— Îngrijeşte leproşii.
— Leproşii?
— Da.
— Unde?
Acolo unde sunt.
Asta-i! făcu geambaşul.
Unchiul Silviu se uită la Jourdan.
Şi, spuse geambaşul, a-nvăţat medicina?
Mai mult alte îngrijiri, zise fierarul. Tu ştii ce-s leproşii?
Habar n-am, mărturisi geambaşul.
Medicina nu poate nimic, zise fierarul. E o boală care te putrezeşte. Te face cum e colbul, se pare. Te smulge ca vântul. Pierzi degetele, pierzi braţele. Încetîncet, vreau să spun. Simţi cum te nimiceşte. Şi boala asta se ia.
Unchiul Silviu se uita lung la Jourdan.
— Da, zise Jourdan.
Nu-i răspundea fierarului. De la o vreme i se năzărea că aude un flaut.
Porni înapoi spre fermă în clipa când însera şi, cu tot frigul, apucă pe drumul cel lung, care ocolea pădurea. Simţea nevoia să umble. Mergea ţopăind. Şi cântecui de flaut îl însoţea mereu, din ce în ce mai desluşit, uneori ascuţit de răzbea până în adâncul cerului, ca alteori să pogoare pe pământ, murmurător ca un larg ţinut în unduiri de coline şi şerpuiri de râuri.
— Bucuria poate să rămână, îşi zise Jourdan. Numai el să vină.
Nu se gândea la nepotul Marionei, la cel de dincolo de mări. Nu. Se gândea la un altul, nu are a face la cine, nu ştia, la altcineva. Îi fusese destul să afle că existau oameni cu miini alinătoare şi cărora nu le era frică de bolile grele care se iau.
Unul dintre aceştia. Iată ce trebuia. Un om cu o inimă veşnic tânără.
Şi ajunge să ştii că el există, ca să auzi cântecul flautului şi speranţa să te poarte pe lungi drumuri ce ocolesc pădurile.

Se opriră la o vreme, Jourdan şi calul, fără să-şi dea seama. Nu se zoreau. Să speri însemnează poate să trăieşti.

Acum, stelele erau în culmea strălucirii. Unele, parcă strivite, lăsau să picure lungi stropi de aur. Se vedeau nesfârşitele depărtări ale cerului.

Să fi tot fost ceasurile trei dinspre ziuă.

Isprăvi brazda. Era a patra. Se întoarse încă o dată cu spatele la pădure şi porni să coboare cu a cincea, către ferma Fra-Josepina. Nimic nu se schimbase. Calul călca la fel. Jourdan călca la fel, iarba trosnea la fel. Nici zgomotele, nici miresmele, nici noaptea aurită.

Totuşi, era ceva. Jourdan simţea ceva în spatele lui. Nu îndrăznea să se uite. Cu cât se silea să se împotrivească dorinţei de-a întoarce capul, cu atât mai puternic simţea imboldul. Nu. Îndemnă calul.

De pe acum era ceva schimbat: icnirea mai zorită a pământului spintecat de brăzdar şi potcoava calului care suna izbită de lanţul şleaului.

în capătul brazdei îşi zise: „Acuma, uită-te!”

Câmpul urca până spre pădure, dar acolo se oprea neted în noapte. Tocmai sus se vedea boiul unui om. Era un om, fiindcă stătea proţăpit cu picioarele larg depărtate, şi printre picioarele lui se vedeau noaptea şi o stea.

— Dii la deal, calule, zise Jourdan. Apoi, către sine

„Şi-o să mă găsească arând…”

Omul aştepta.

Noroc, zise el.

Noroc, răspunseJourdan.

— Ai zor?

— De fel, zise Jourdan. Toate la vremea lor.

Şi la ceasul lor, făcu omul.

Aşa zic şi eu, încuviinţă Jourdan.

Se dezlipi de coarnele plugului şi lăsă braţele să-i cadă do-n lungul trupului

Ai tutun?

Jourdan se scotoci şi-i întinse taşca.

N-am mai fumat de la Roume, zise omul, dar în pădure nu face să fumezi. Stejarii sunt uscaţi.

N a mai plouat de la Sfinţii Mucenici, spuse Jourdan.

— Miroase bine aici, zise omul.

— Intâia oară eşti pe la noi?

Văd întâia oară locurile astea. Într-o vară m-am tocmit la muncă în valea Ouvezului. (Trase o linie în noapte cu degetul spre răsărit.) Şi-ntr-alta, în desişul dealurilor albastre – şi arătă spre miazănoapte. Eram i. T reci re pe-aci, azi am pornit-o spre casă.

Se feri de vânt ca să-şi aprindă pipa, dar Jourdan nu putu sii-i vadă chipul. Băgă de seamă numai umerii omului. Krau zdraveni, nu glumă, şi puneau stavilă vântului.

To-am văzut arând, urmă el. Mi-am zis: „Ară, zău aşa!” Şi-am venit să văd.

Da, zise Jourdan, însă nu de nevoie. Noaptea m-a îmbiat.

— Ce tutun e ăsta? întrebă omul, trăgând din pipă.

— Mahorcă.

— Da’ n-ai ţinut-o în gresie roşie?

— Adevărat, recunoscu Jourdan.

— Îi ştiu eu gustul, zise omul. Şi-mi place. Are ceva de izvor.

— Mă rog? făcu Jourdan.

— Tutunul tare, vorbi omul, e de la sine uscat. Dacă-l pui în gresie roşie, asudă. E ca un fel de prietenie, dacă vrei, între tutun şi piatră, şi asta dă fumului un gust de mii de apă limpede. N-ai luat niciodată o mână de mâl de la gura unui izvor?

— Nu.

— Încearcă şi-o să vezi. Taman gustul fumului. Ia miroase.

îi suflă o pală de fum în nas.

— Simţi?

— Nu prea.

— Gustă.

îi întinse pipa.

Jourdan supse muştiucul. Era încă umed de gura omului.

— Simţi?

— Acuma, da.

îi dădu pipa înapoi.

— În gresia albastră, grăi omul, tutunul capătă gust de fier. Aşa-ţi pare. Eu îi zic tutunul fierarului. Nu e tocmai gustul fierului. E gustul solzilor de fier. Ştii, când cufunzi în apă fierul încins până la alb şi-apoi îl iei la ciocan. Îşi leapădă solzii. Da, ăsta-i gustul, şi încă nu tocmai, ci mai degrabă ca solzii ce rămân lipiţi de nicovală. Chiar aşa.

— Straşnic te mai pricepi când e să guşti ceva, zise Jourdan.

— Mda, făcu omul, asta e treaba.

— Calul tremură, vorbi el după o clipă. Nu trebuie să-l laşi să şadă locului.

— Unde te duci acuşi? întrebă Jourdan.

— Mai rămân niţel cu tine, cât fumez pipa asta de tutun bun. Hai, porneşte, că te-ntovărăşesc şi eu.

Şi iată că Jourdan întoarse din nou calul şi începu a şasea brazdă în linie dreaptă, de la ferma Fra-Josepina.

Omul mergea alături de plug. Acum, nu mai vorbea. Şuiera. Şuiera un oântec care se înfrăţea cu toate: cu brazda cea nouă, cu noaptea scânteietoare, cu întinsul platou. Îl şuiera încet, printre buze. Parcă numai pentru el şi pentru Jourdan. Ca o taină. Şi numaidecât Jourdan recunoscu cântecul flautului ce-i sunase până atunci în cap. Uite, cântecul se însufleţise, prinsese viaţă pe platou, incit şi calul putea săjl audă.

Cum îi spune locului ăstuia? întrebă omul.

Platoul Gremona.

Voi sunteţi mulţi?

Vreo douăzeci.

— Sat?

Nu, ferme. Aici e-a mea. Colo, Fra-Josepina. Apoi: Kaueonnidre, cu merişorii ei, Maurice, Mouille-Jaeques. Alta e chiar pe malul iazului, lângă un paltin.

Multe câmpuri?

(’impuri întinse. Pământul e ieftin.

Da, văd, sunteţi departe unii de alţii.
începu a şaptea brazdă.
Kştl singur? Întrebă omul.
’u novastfi-moa.
’âţi ani ari1?
Cam la fel eu mine.
N-al copil?
Nu.
Omul mai şuieră puţin. Pătrunzător.;
îţi Iubeşti calul?
Mult.
10 bătrân?
Destul de bătrân.
Şi-l păstrezi?
— Do.
(V zici de noaptea asta?
N-om mai pomenit una la fel.
Nici eu, zise omul. Orionul seamănă cu o floare de morcov.
Mă rog? mormăi Jourdan
— Orionul e de două ori mai mare ca de obicei. Uite, colo, sus. Stai locului un pic. Sus. Colo. Îl vezi?
— Nu.
— N-am ştiut niciodată s-arăt ceva, se necăji omul. E ciudat. Totdeauna am fost dojenit pentru asta. Mi s-a spus: „Nu se vede niciodată ceea ce vrei tu să spui:.
— Cine ţi-a sdus?
— Eh, cineva.
— Un neghiob, spuse Jourdan.
— Păi, zise omul, nici tu n-ai văzut Orionul.
— Nu, recunoscu Jourdan, în schimb am văzut floarea de morcov.
— Înseamnă inimă curată, zise omul. Şi bunăvoinţă.
în clipa aceea ajunseră în capul celei de a şaptea brazde. Trebuia să o înceapă pe a opta.
Era totuşi anevoie de spus.
— N-ai îngrijit niciodată leproşi? întrebă Jourdan.

— Niciodată, zise omul.

Păru că găseşte asta cu totul firesc. Şi era un semn bun.

Apoi începu din nou să şuiere. Se află într-adevăr proverbe făurite de oamenii pământului, de oamenii care au văzut o sută de păduri, o sută de lacuri, o sută de munţi şi cerul răsturnat de o sută de ori. Trebuie totuşi să credem că au învăţat ei ceva. Unul dintre aceste proverbe spune că din rău nu se poate ivi ceva frumos.

Dară şuieratul era oricum ceva frumos.

Era făcut să grăiască împrejur. Se îndruma liniştit, drept unde trebuie. Simţeai că s-a născut dintr-o minte aşezată. Te făcea să vezi privirea a doi ochi paşnici, mişcările domoale ale unui om stând în largul platoului Gremona, înalt şi potolit ca un copac. Poate că nu era un îngrijitor de leproşi. Dar sunt oameni dinainte sortiţi. Era destul să-l faci să vadă răul, ca să se trezească în el râvna de a îngriji.

Şi acum trebuia să înceapă a noua brazdă, din nou la deal, şi calul era obosit de truda asta de noapte. Şiapoi, e ciudat cât de greu îţi vine să te descurci când simţi ceva supranatural: ori numai să crezi că-i greu. Simţea acum gustul tutunului ţinut în gresie roşie, ca de mâl de la o gură de izvor, şi în gresie albastră, ca de solzi de fier. Acum, toate stelele semănau într-adevăr cu nişte flori de morcov. El spusese „Orionul11. E un cuvânt pe care puţini oameni îl cunosc. Dacă aş cumpăra un cal tânăr, i-aş zice Orion.

Dar trebuia să înceapă cea de a noua brazdă. Asta avea mare însemnătate.

— O să rămâi aci?

— Nu, sunt doar în trecere.

— Unde te duci?

— Tot înainte.

— Asta nu-i curiozitate, se dezvinovăţi Jourdan.

— Ştiu, zise omul.

— O faci de nevoie, spuse Jourdan.

înţelese numaidecât că putea să se înşele. Îl ispiti fluidul să lase coarnele plugului, să ţină calul în loc şi apoi să lămurească ce a spus.

Nu trebuie niciodată să lămureşti. Oamenii sunt mult mai mulţumiţi când găsesc ei singuri înţelesul.

Urni plugul la treabă, făcând tocmai dimpotrivă. Se int. Oar. Şi* cu spatele, se opinti zdravăn în brăzdar, orcicul păli calul peste picioare. Calul călcă trei paşi mari, Jourdnn de asemenea, şi iată că erau, cu plug cu tot, înaintea omului, ca şi cum i-ar fi spus: dacă pleci, drum bun, noi rămânem. N-avem nevoie de nimeni. Cine nu pune n joc nimic, nu câştigă nimic.

Da'. Ti putea să rămâi o zi, zise Jourdan întorcind capul.

— De ce nu?

La drept vorbind, glăsui Jourdan, sunt singur şi pământul mare. Nu ştii pe cineva care-ar putea să m-a jute?

Nu.

Pentru ca brazda să fie brazdă, ar fi trebuit să mai întrebe încă: ce meşteşug ai?

Numai că prea năpădise feeria.

Aproape că nu se mai vedeau grăunţele stelelor. Erau crengi înfrunzite. Tot cerul înverzise. Mijea de ziuă. Era frig. Vântul se înfiripa. La ferma Fra-Josepina scâr, îi o uşă. De fiecare parte a ogorului, platoul începea să se lărgească. Lumina verzuie alerga deasupra lui până-n fund, spre munţii încă întunecaţi. În răstimpuri, sus, în tărie, se auzea parcă sunând o coardă groasă de chitară, care apoi se stingea, şi de fiecare dată lumina mai suia câte o treaptă.

— Să-l văd, îşi zise Jourdan.

Ajunsese în capul câmpului. Opri plugul. Dar rămase cu ochii la copitele calului. La toate patru. Într-un târziu, îşi zise: „Să-l văd", şi ridică privirea.

Era un om ou chica mare, cu fruntea lată de trei degete, cu pielea aurită, cu răsfrângeri sidefii în obrazul ras. Buze simple şi de loc năzuroase, ba chiar cam subţiri. Ochii atât de limpezi, de-ai fi zis că sunt două găvane pustii. Să fi tot avut treizeci şi cinci de ani. Încolo, spatele, umerii şi braţele zdravene. Mâini uşoare, aproape mâini de fată. Era un „da la mine-i da şi nu la mine-i nu" – om dintr-o bucată. În întreaga-i înfăţişare se vădea mai degrabă ceva măreţ.

— Să zicem, vorbi Jourdan, că rămâi aci o zi ori două. Stăpânu-tău n-o să spună nimic?

Omul zâmbi. Avea nişte dinţi de lup.

— Cum te cheamă?

— Păi, ca să fie mai lesne, „Bobi”.

— Bei cafea?

— În toate dimineţile.

— Hai s-o bei acasă la mine. S-a făcut ziuă.

Atunci, străinul răsturnă singur a zecea brazdă, şi a unsprezecea, şi a douăsprezecea, şi tot aşa până la a douăzecea, şi tot aşa până isprăvi de arat câmpul, şi trecu peste arătură cu grapa, şi semănă, şi poate chiar strânse fără zăbavă recolta, cum o să aflaţi.

El cuprinse locurile cu privirea, sub cerul de iarnă» deşi limpede altminteri.

— E trist aci, zise.

” lartha se trezise mai devreme ca de obicei. O luase deodată cu frig din partea goală a patului. Era în faptul dimineţii, la ceasul când soţii se apropie totdeauna unul de altul, pe jumătate adormiţi, şi se încălzesc, şi sunt niţel drăgăstoşi, chiar când nu-şi dau seama, fiindcă se face ziuă.

Se gândise: „Unde-i el?” Apoi auzise ferecăturile de la hamurile calului sunând prin arătură. „Ar fi trebuii, să-mi spună11, îşi zise. Asta era destul ca s-o trezească. Se sperie, să bâjbâie cu mina în somn lângă ea, sii nu l afle pe Jourdan, şi apoi să audă afară calul arând. Şi era încă noapte.

() lumină verde bătea în fereastră. O răbufnire de vî"l se lyânse pe creştetul ascuţit al coperişului. Scânlejeren nopţii tremura încă în depărtările zorilor.

Trebuie e a fost o spuzeală de stele azi-noapte, îşi /Ine Martini. Şi jr.la I a îmbiat, fără-ndoială.

’e dalii. Îşi trecu pieptenul prin pleata-i că-

11111 *. I Di". Plel.il, panul îi cădea până mai jos de şolduri. Avea cincizeci şi şapte de ani.

Mi-a găsit cusurul ăsta, îşi zise ea, cu gândul la Jourdan.

Vine, din păcate, şi clipa când simţim că bărbaţii se îndepărtează de noi. Oh! nu se duc prea departe. Şi nseamnă mai puţin să se îndepărteze decât să se aespui'lă. Se pare că au venit să caute la noi ceva care-i mulţumeştemultă vreme, dar nu-i mai mulţumeşte cu timpul.

I am îngrijit, am avut drăgălăşenii împreună, am simţit re i, o noapte, am fost şi noi fete, da, tinereţea neprihăniiii. Şi apoi, vine o vreme când se pare că cel dintâi lucru din viaţa lor e să caute din nou.

Umbla desculţă prin odaie, în ciuda frigului. Era trupeşă, greoaie. Umbla ţeapăn, dar pe picioare mlădii şi care călcau cu toată talpa.

Se ştie că nu ajunge atî. T, dar când toată viaţa ai cerut unei femei bucuria, ar fi prea uşor să-i spui: Martho! Destul. Ce urmează depinde numai de felul cum spui.

Zorile se tânguiau afară.

Nu e dragoste de femeie care să fie deopotrivă cu dragostea de bărbat. Asta-i sigur. Dar, pentru ce să o ceri în deşert? Ah! Cât de nefericiţi sunt la încheierea socotelilor!

Se opri la oglindă ea să-şi înnoade broboada. Îşi zise:

— Trebuie să1! fierb cafeaua. Ară.

Se uită pe fereastră.

Nu vedea drept în câmp, dar auzea ienirea hamurilor şi mai auzea ceva.

— Şuieră, îşi zise. I-ar sta bine dac-ar putea fi mai tânăr.

Fereastra odăii dădea spre răsărit. Doar intr-acolo se arăta o fâşie din platou. Mergea până hăt departe, cu tot vălmăşagul de stejari scunzi şi de umbre. Din capătul acela se revărsau zorile. O răbufnire de vânt lovi din nou oasa. Era mai cu cheag ca adineauri. Uşa hambarului se smuci în ţâţâni.

— Vânt de la răsărit, zise Martha, ridicând degetul.

Rămase o clipă nemişcată, ascultând.

Da, vântul bătea şi în ferma învecinată. Un copac prinse să geamă. Apoi se făcu iar tăcere.

— Da, zise ea, vânt de la răsărit. S-a şi pornit.

Credem întotdeauna că zilele negre nu vor veni. Şi când colo, iată-le.

Deasupra vetrei albe, pe care zorile o aprinseseră în fundul lumii, o pulbere cenuşie ascundea ziua.

/l

Jos, Martha făcu focul cu lemne gata pregătite. Apa din căldăruşă începu să cânte pe plită. Cafeaua era măcinată, rostul aştepta pe masă. Martha puse cafeaua uscată în căuşul de strecurat. Mirosea straşnic de pe acum. Focul, cântecul apei, aroma cafelei întemeiau o casă cu mult mai statornică decât ferma. Puteai să te adăposteşti acolo înăuntru mai abitir decât în toate clădirile de piatră. Erai ocrotit de vântul de la răsărit. Martha turnă încetişor apa clocotindă. Cafeaua începu să picure.. Picura susurând pe fundul ibricului. Te îmbia să te aşezi lângă foc, cu ceaşca fierbinte în mână şi să sorbi pe îndelete.

Ai zice, la urma urmei, că oamenii nu ştiu tocmai bine ce fac. Ei clădesc cu piatră şi nu văd că fiecare din mişcările lor, când aşază piatra în tencuială, e însoţită de o umbră de mişcare ce aşază o umbră de piatră într-o umbră de tencuială. Şi clădirea de umbră e totul.

Se auzeau voci dinspre câmp.

— Cu cine-o fi? îşi zise Martha.

Se gândea la Cari, de la Mouille-Jacques, care de opt zi lo îşi căuta capra.

Privi afară. Nu se vedea nimic. Nu se luminase încă destul. Jourdan era cu cineva. Se întorceau câteşipatru: coi doi oameni, calul şi plugul, dar nu putea, să ştie cine ora celălalt. Nu era un om de pe platou. Avea pasul mlădiu.

Intrară în grajd. Apoi, după o clipă, îi auzi mergând (Ir; i lungu casei şi pe omul acela vorbind, dar nu desluşi dorit un singur cuvânt: trist. Ajunseră în faţa uşii şi îşi răzuiră tălpile.

Şi primăvara-i la fel, zise Jourdan.

I’ill voi aveţi migdali şi trebuie să-nflorească,

■ pire numi în clipa când Jourdan deschise uşa.

" flori albe, zise Jourdan. Tot platoul e sădit ou migdali albi. Ţi se urăşte.

Ilumi ziua, spuse omul către Martha.

’ ’iul – îi lai i de umbre care nu se îngrijesc să ridice i’it’. R, dar rare rostuiesc întinse ţinuturi mai bine decât se pricep oamenii.

Bună ziua, răspunse Martha, şi cugetă în sinea ei: „S a gândit la migdali11.

I’ământul împrejur se şi schimbase puţin.

Sădiţi şi migdali roşii, zise omul.

Puse mâna pe braţul lui Jourdan.

Văd ceva, murmură el.

Martha se opri cu mâna întinsă spre ibric.

Nu sunt garduri, zise el.

Mă rog? întrebă Jourdan.

Trebuie să puneţi păducel, urmă omul. Garduri de păducel în jurul caselor şi tufe de păducel în capul câmpurilor. Sunt de mare folos.

Jourdan pătrunsese vorba şi Martha stătea nemişcată. Omul se uită lung şi la unul, şi la altul, apoi îşi umezi buzele cu limba, ca unul care vrea să şuiere şi să nu dea greş.

— Poate că prea folosiţi pământul din cap în cap. Omul face bine, nu zic ba, dar nici lumea nu face rău, să luaţi aminte.

Ridică degetul în aer.

— Ar trebui garduri de păducel ca să mărginiţi câmpurile, nu să le hotărniciţi, dar prea vă lăcomiţi la arătură. Lăsaţi puţin pământ şi pentru altceva. E-atât de greu să fiu înţeles, ai?

Jourdan îşi freca obrajii.

— Ascult, mormăi el.

— Uite, făcu omul, ai să-mi spui că păducelul e nefolositor şi-apoi că umbra lui dintr-o parte mănâncă grăunţele bune, şi că de cealaltă parte, dinspre soare, le mănâncă cu adăpostul lui. Doară adăpostul păducelului e uscat şi plăcut, şi-o sumedenie de rozătoare îl râvnesc, ştiu. Ar fi pre? multe de spus, zău aşa. Un singur lucru ajunge, ca să te fac să-nţelegi. Dacă-l înţelegi pe ăsta, înţelegi tot. Unde-i păducel, sunt şi păsări. Eh!

Păru că-şi pune în gând ceva de mare însemnătate.

Jourdan îşi acoperise gura cu mâna lui mare. Şi trăgea ou coada ochiului la Martha. Femeia se întoarse cu faţa la amândoi. Într-o mână ţinea linguriţa şi-n cealaltă ibricul. Asta însă nu o stingherea. Vedea ceva.

— Jourdan, zise ea, adu-ţi aminte.

Omul ridică degetul ca şi adineauri, îşi umezi din nou buzele, dar nu şuieră.

— Bellina, urmă femeia. Ferma pe care-o avem la Patis des Vergnes, în Bellosay. Ţi-aduci aminte? Gardul care ducea de la cocină la baltă: era de păducel. Nu ni s-a urât niciodată.

— Eram tineri, făcu Jourdan.

Vorbea cu mâna la gură. Lupta împotriva plăcerii lui. Îşi zicea: nu prea repede, nu prea repede. Îi venea să se aşeze şi să spună: uite! ca unul care a ajuns la liman. Înţelegea aproape tot.

— Ce-nseamnă tânăr? întrebă omul.

— Mă rog? i-o întoarse Jourdan.

— Da, „tânăr”, ce-nseamnă?

— Eram zdravăn, ehei, mlădios, tânăr, ehei!

— Cu mai puţini bani?

— Da.

— Mai puţin ştiutor?

— Da.

— Mai puţin îmboldit să ari câmpul până-n cap?

— Poate, făcu Jourdan.

— Da, zise Martha.

— Mai puţin aspru?

— Da, zise Jourdan.

— Da, zise Martha.

— Să bem cafeaua, glăsui omul.

Nu se mai putea spune nimic. În sinea lui, Jourdan gândea: el e, el e, cu siguranţă. De fiecare dată când omul îşi isprăvea vorba, simţeau nevoia de tăcere. Martha puse cele trei ceşti pe masă. Zgomotul fiecărei ceşti pe tăblia de lemn, atâta doar, îi tulbura. Aveau nevoie de linişte deplină,

ca şi când o mândră pasăre trebuia să-şi ia zborul şi aşteptau această clipă ţinându-şi răsuflarea.

Afară se desluşea un zvon pe care Jourdan îl asculta cu plăcere. Era vântul de la răsărit. Ziua se înfiripase, dar lumina stăruia tot îngânată în fereastră. Vântul ridica toată pulberea ce ascundea zorii. Norii pogorâseră până jos. Se târau pe platou. Se agăţau de pomi. Se rupeau în fâşii şi rătăceau ou oapul în pământ ca nişte oi. Apoi vântul le aducea înapoi la turmă.

— Dă-ne pâinea, zise Jourdan.

— Şi stai cu noi.

Martha trase scăunelul. Şedea cu spatele la vatră. Jourdan îşi deschise briceagul. Tăie încet o felie mare de-a latul pâinii.

— Pentru tine, zise el, şi i-o întinse omului.

— Tu cum vrei să fie? o întrebă pe Martha.

— La fel, mi-e foame în dimineaţa asta.

îşi tăie şi lui o felie aidoma.

De afară răzbăteau prelungi urlete de vânt, încât rămaseră câteşitrei în aşteptare, cu felioaiele de pâine în mână.

Omul era luminat dintr-o parte, în aşa fel că nasul lui mic se lungise.

Pe Jourdan îl lumina barba lui de fier.

Martha şedea cu spatele la foc şi chipul ei nu era deoât o răsfrângere.

Se auzea gemând pădurea Gremona în adâncimile vântului.

★

Un fulger zvâcni prin faţa ferestrei. Vântul ânvârtejat de ploaie gonea peste eâmpii. Uşa hambarului începu să zdruncine casa ca nişte scuturături din umeri. Parcă era o uşă sălbatică, nedeprinsă cu rostul ei. O pală de vânt făcu să şuiere prelung zidurile. Două ţigle se rostogoliră pe acoperiş. Tunetul bubui dinspre iaz. Un alt fulger se topi în pădure. Pieri în tăcere.

— Afurisită vreme, mormăi Jourdan.

— Dacă vrei, făcu omul.

— Am presimţit-o de azi-noapte, zise Jourdan. Eşti silit? a rămâi.

— Da, i se alătură Martha.

— Poate, făcu omul, şi adăugă: Oricum, cel puţin **astăzi.**

Furtuna scoase un lung suspin, istovită, şi o baltă de lumină lăptoasă şi sclipitoare făcu să lucească crengile ude ale pomilor. Dar strălucirea pieri sub umbra care venea. Grindina răpăi pe acoperiş. Un fulger moale trecu ras cu pământul până la marginea platoului. Se rostogoli în vale ca o prăvălire de stânci.

— Adineaori, zise Jourdan, colo pe câmp, ţi-am spus ceva şi n-ai băgat de seamă.

— M-ar mira, făcu omul.

— Te-am întrebat dac-ai îngrijit leproşi.

— Spune-mi, vorbi omul, nu-s decât vreo câteva ceasuri de când ne cunoaştem, dar îţi par eu un om care nu ia seama la tutun, ori la stele, ori la lucrurile care pregătesc ceva, primăvara de pildă, îţi par eu un asemenea om?

— Nu.

— Atunci?

— Nu mi-ai răspun-s.

— Ba da, ţi-am spus că nu.

— Credeam c-ai răspuns fără să ştii.

— Ştiu totdeauna ce spun, zise omul, sau aproape.

Rămase o bucată de vreme să-şi mestece pâinea. Se uită la Jourdan, apoi la Martha. Privirea lui limpede atrăgea. Te atrăgea în adevăratul înţeles al cuvântului. Era intocmai ca o funie înnodată ân jurul şirei spinării şi care ţi-ar încolăci braţele şi corpul, iar apoi, de la celălalt capăt, cineva ar smuci uşurel: „Haide, vino, haide, apropie-te de mine”.

Cercetă toată casa. Mai întâi bucătăria unde se aflau. Vatra cu focul ei, pereţii, tot ce atârna acolo: o sarică de bărbat, o scurteică de femeie, un bici, o puşcă, poliţa cu cratiţe. Şi apoi clădirea de umbră pe care Jourdan şi Martha o rostuiseră jur Împrejur.

— Uite, zise omul.

îşi întoarse scaunul şi se depărtă de ceaşcă şi de pâine, ca şi cum hrana pământului nu mai putea sluji la nimic în acea împrejurare. Şi-şi lăsă mâinile pe genunchi.

— Platoul pe care l-am văzut adineaori, în zori, până unde ţine? vorbi el.

O ploaie deasă, culcată la pământ ca apa unui fluviu, curgea acum peste câmpie. Geamurile erau mate ca de cositor.

— Pân-la Ouvez, cum ai spus.

— Dacă socot după ce se vede, zise omul, ţine de jos, de la povârnişul cel mare acoperit de stejari negri, până sus, în marginea de pământ roşu.

Da.

Pe timp senin, adică, se văd în fund, de partea” ’ la, munţii Aiguines sub zăpadă, şi toată flota munţilor.

Cum? făcu Jourdan.

Mie mi se pare că munţii, eu zăpezile lor, seamănă iu nişte corăbii. N-ai văzut niciodată un port la mare?

Nu.

Cu atât mai bine, Când vezi, nu-ţi mai umblă înrliiptiirea. Prin urmare, până acolo. Bun. Eu am nevoie

■ i vi’id limpede. Ţinutul ăsta nici nu se poate închipui. Tii’buii’ să-ţi spun că poate nu sunt din întâmplare peaici. Ieri, era din întâmplare. Azi, nu. Lucrurile se hotărăsc totdeauna fără să înţelegi. Tu înţelegi?

— Nu.

— Dar vezi?

— Da.

— Foarte bine. Ce era aici mai înainte să fi venit tu? Ce se semăna?

— Ca şi acum.

— Nu, mai-nainte. Înainte de cel care-a fost în locul tău aci, cu mult înainte, la început de tot.

— Mă rog? îngăimă Jourdan.

— Da, a fost cândva un timp când toate astea nu erau ridicate, nici aici, nici mai departe. La ce slujea platoul ăsta?

— La nimic, cred.
— Minunat! Era pădure, de bună seamă, ca-n marginea de colo?
— Cred că da.
— Când ai venit, erau stejari în oâmpurile tale? Vreau să spun stejari mari, mari de tot?
— Nu.
— Arţari?
— Nu.
— Frasini, fagi, arini, plopi, crânguri de sorb, ferigi, pomişori de iarbă-neagră, ienuperi?
— Nu. Era gol ca-n palmă,
— N-ai dat peste vreo urmă de copac?
— Mă rog?
— N-ai găsit niciodată rădăcini, rădăcini bătrâne?
— Ba da.
— Unde?
— Acolo unde aram azi-noapte. Era o cocoaşă care mereu făcea să-mi sară plugul. Şi-atunci m-am dus cu hârleţul să văd. Era o rădăcină bătrână de stejar. Adâncă! Vie!
Vorba asta din urmă îi umplu gura.
— Vie, zise el din nou.
— Te miră?
— Da, mărturisi Jourdan, da, mă miră. Era înfundată cel puţin la doi metri în pământ, fără aer, fără nimic, răzuită deasupra.
— Eh! făcu omul. Nu trebuie să te mire, rădăcinile sunt ale veşniciei. Va să zică, totul aici era pârloagă. Şi ce-ai sădit tu?
— Piersici, caişi, migdali.
— Ce-ai semănat?
— Grâu, linte, ovăz.
— N-ai sădit niciodată stejari?
— Nu.
— N-ai semănat niciodată…
(Omul caută un cuvânt.)

— … părăluţe?

— La ce bun? întrebă Jourdan.

— Tu m-ai întrebat dac-am îngrijit leproşi. Ţi-am spus că nu. E adevărul. Dar ştiu să-i îngrijesc. Şi poate că doreisc s-o fac.

— Şi animale, urmă omul, ce animale ai adus aci?

Din pricina ploii şi a norilor aproape că nu mai era lumină în bucătărie şi, împrejurul fermei, lumea uruia ca o mare roată ce se învârteşte. Dar era un loc unde aflai linişte, senin şi lumină, şi anume în ochii omului.

— Animale? zise Jourdan. Am adus un cal.

— Înhămat?

— Fireşte, înhămat la teleagă.

— N-ai adus un cal sălbatic?

— Mă rog? se întoarse întrebător Jourdan.

— Nu trebuie să uiţi, zise omul, că mă cheamă Bobi şi că-s în stare să fac aşa, bunăoară, uite.

Făcu o strâmbătură straşnică. Chipul lui nu mai era omenesc. Ba da, era tot omenesc, dar era chipul râsului. Nu aflai în strâmbătura lui nici durere, nici amărăciune. Gura lărgită, ochii care clipeau, nasul turtit te îmboldeau să râzi. Omul stârnea râsul în coşul pieptului şi trebuia să râzi.

Jourdan şi Martha chiar…

Dar chipul îşi reluă pe neaşteptate înfăţişarea.

Da, zise omul, sunt în stare de aşa ceva şi de altele încă. O să aibă şi ele rostul lor. Mă cheamă Bobi. Nu trebuie niciodată să uiţi. Prin urmare, n-ai adus un cal sălbatic?

Nu, adeveri Jourdan.

Şi cu iepele, cum faceţi?

— Le ducem la armăsar.

— Aveţi vreunul aici?

— Da, la Mouille-Jacques.

— Şi ce faceţi atunci, aş vrea să ştiu.

— Ducem iapa, şi treaba se petrece în grajd.

— Şi, zise omul, tu rămâi acolo cât ţine treaba, aşa după cum spui?

— Da, şi uneori ajut.

— Cu mâinile? zise omul, ridicând capul.

— Cu mâinile, da, spuse Jourdan.

Omul începu să şuiere un cântecel. Se uită la Martha. Femeia asculta fără să deschidă gura.

— Luaţi seama, zise el, când o să fie nevoie să v-amintesc că mă cheamă Bobi, o să spun: „Bobi”. Aşa că acuma spun: „Bobi!” Spune-mi ceva: tu ai ştiut vreodată că şi caii au fost sălbatici? În sfârşit, cândva. Şi că, de vreme ce…

(Dădu din mână, închipuind o roată care se invârteşte…)

— … de vreme ce iepele au fătat mânji până azi, asta dovedeşte că armăsarii n-au nevoie de mâna ta ca să facă dragoste?

— Asta are nevoie, zise Jourdan.

— Atunci, făcu omul, spun de două ori „Bobi”, şi în acelaşi timp aş vrea ca dânsa să-şi astupe un pic urechile.

— Cred că pot să aud, zise Martha, fiindcă văd unde vrei să ajungi.

— Tu ai putea să faci dragoste aşa? Să nu zicem chiar în faţa lumii, ci în faţa unui câine, ce spui?

Urmă o lungă clipă de tăcere, şi Jourdan şi Martha se priviră. Ah! marele gard de păducel şi cum se răstoarnă întreaga lume încet-încet!

— Bine, îngână Jourdan, am ânţeles.

— Uite c-am ajuns chiar foarte departe cu lecţia, zise omul, dar n-am ţinut rândul. Să ne întoarcem unde-am rămas. În afară de cal – şi vorbesc pentru tine, cât şi pentru ceilalţi – aproape că văd ce-ai mai adus: capre, o vacă, găini, hulubi. Niciunul din voi nu s-a gândit să aducă cerbi, ciute, privighetori, pescăruşi?

— Nu, zise Jourdan, toate astea-s vietăţi care n-aduc folos.

— Aşteaptă, făcu omul.

Căută bocceaua pe care adineauri o purta în spate. Scoase la iveală o funie lungă, cu două inele de fier la capete. Apoi un covoraş de lână, înfăţişând o carte de joc, eu regele de treflă. Apoi scoase un fel de veşmânt,

jumătate roşu, jumătate verde, ca o bluză întregită cu nădragi. Puse veşmântul pe scaunul unde şezuse până atunci. Era ca şi cum s-ar fi dedublat, lăsând să se vadă o parte din el însuşi rămasă ascunsă până ân acea clipă.

întinse covorul în faţa vetrei. Lepădă haina. Pe dedesubt purta o flanelă albastră. Îşi scoase pantalonii. Rămase în nişte izmene albastre, strânse pe picior.

Şuieră.

Ridică mâna în aer, râse un pic.

Era ca un salut.

„Diavolul…" se gândi Jourdan, mângâindu-şi barba, în vreme ce Martha îşi trase scaunul ea să vadă mai bine.

„… Unde ţintesc toate astea? Unde-am ajuns de la cal? Şi de la floarea de morcov?"

Căci Jourdan avea încă în minte acest Orion vegetal şi simţitor la vânt.

Omul se culcă pe covor. Trase aerul adânc ân piept, apoi îl slobozi afară pe încetul şi îndelung. Asta nu mai era o răsuflare de om. Ridică piciorul. Îşi trecu piciorul pe după cap. Era piciorul drept. Ridică piciorul stâng şi făcu la fel. Merse în mâini. Se deznodă, pentru a-şi încolăci de astă dată piciorul drept pe după gât. Apoi pe celălalt. Acum nu mai avea picioare. Mergea mereu în mâini. Se lăsă încetişor într-o rână. Îşi încolăci braţul drept pe deasupra picioarelor, apoi braţul stâng. Era ca o minge. Se rostogolea pe covor ea o minge. Când bărbia era în jos şi mingea avea un chip, când fruntea, şi se ivea un alt chip, dacă vreţi, dar îngrozitor, un chip care se sprijinea pe frunte, şi-n care ochii mâncau, nasul răsufla de-a-ndoaselea, gura se înholba cu singuru-i ochi mare şi toată judecata era în bărbie. Apoi se-ntoarse, se deznodă, se ridică.

Era acelaşi om, drept, cu braţe şi picioare, cu ochi şi gură.

— Bobi, zise el.

în ochii lui Jourdan citeai o admiraţie buimacă şi în ochii Marthei la fel. Fără urmă de frică. Ei văzuseră adeseori asemenea isprăvi pe la bâlciuri. Astăzi, se înteţise afiară o

ploaie fără oprire şi se desluşeau mari umbre mergând şi, din când în când, pârâiau lungi fulgere, ca şi cum cineva ar fi scăpărat nişte chibritoaie de sulf. Dar ei mai văzuseră şi aşa ceva. Fără urmă de frică. Singurul lucru deosebit era că toate astea dobândeau pe neaşteptate un acelaşi tâlc ca leproşii, tutunul, Orionul-floare de morcov, păducelul, părăluţele, dragostea calului, şi că toate se rostogoleau pe neaşteptate, întocmai ca omul acesta care adineaori vedea cu gura şi mânca cu ochii.

— Înţeleg, murmură cu încetineală Jourdan.

— Nu, făcu omul.

Şi, în adevăr, nu înţelegea.

— Tinereţea, vorbi omul, e bucuria. Şi tinereţea nu e nici forţă, nici mlădiere, nici chiar tinereţe, cum spuneai tu: e patima pentru ce n-aduce folos. Pentru ce n-aduce folos, adăugă el, ridicând degetul.

insese, apoi îngheţase peste noapte. Ţinutul era cristalin ca de sticlă. Se auzea cum păşeşte căldura firavă a soarelui. Crengile trosneau, ierburile se aplecau, se dezbrăcau de gheaţă şi se ridicau iarăşi verzui.

Cum deschise ochii, Jourdan sări din pat. Martha era trează ca în toiul zilei.

— Ce-aveţi de gând să faceţi? întrebă femeia.

— Ce-a spus el: mergem să-i vedem pe ceilalţi.

Jourdan se îmbrăcă, apoi deschise dulapul.

— Ce cauţi?

— Sarica mea.

— E jos, în cui.

— Cea nouă, zise Jourdan. O iau pentru el. N-are ce să îmbrace. O să fie frig în brişcă.

Se apropie de pat. Martha stătea culcată pe burtă. Avea încă ţâţe frumoase, cu sfârcuri. Jourdan le cuprinse în mână.

— Ce noapte! zise Martha. Şi totuşi, ce să credem de tine şi de mine, la vârsta noastră!

— Că trăim, spuse Jourdan.

— De bună seamă, încuviinţă Martha. Numai că e prea

frumos ca să ţină.

— Noi ce mâncăm? întrebă Jourdan.

— Aveţi slănină.

— Cred c-o să fim la unchiul Silviu către amiază. Dar poţi să ştii?

— Calul e odihnit, zise ea.

— Nu mă gândesc atât' la drum, spuse Jourdan, cât la afurisitele flori de morcov. Dacă o să-nceapă să-mi vorbească de ele, să te ţii.

— Asta e, glăsui Martha.

Jourdan simţea cum i se învârtoşează în mână sfârcul IVI arthei.

— El a-ngrijit leproşi.

— Ce-i tot dai mereu cu leproşii tăi?

— E un gând de-al meu.

Şi începu să râdă.

Sarica cea nouă mirosea a camfor.

Jourdan o scutură. Haina îi atârna în mâini ca o piele de taur.

— S-a şi sculat, zise el.

Jos se auzea zgomot.

— O să se obişnuiască, spuse Martha.

— Şi noi, făcu Jourdan.

— Azi, în lipsa voastră, îl vesti femeia, o să vă coc nişte pâine proaspătă.

Omul aprinsese jos focul şi apa fierbea. Acum se vedea cum era îmbrăcat. Ieri nu avuseseră timp să-l vadă. Purta iarăşi ceva pe dedesubt. O flanea care părea deopotrivă linsă şi miţoasă, din pricina lânei groase şi din pricina dungilor ei albastre şi albe, precum şi a felului cum se încheia pe gât şi a mânecilor strânse pe încheieturile mâinilor.

— Uite ceva să pui pe tine, zise Jourdan.

După ce băură cafeaua, înhămară calul la brişcă. Jourdan puse în lădiţa scaunului o traistă cu slănină şi pâine. Se încredinţă dacă şi-a luat tutunul şi pipa.

— O s-avem pentru toată ziua, zise el.

— O s-avem mai mult decât pentru o zi, rosti omul. Haidem!

Trăstirica uşoară trecu mai întâi peste câmpii. Poclitul ei de piele scârţâia ân legănarea drumului. Zăpada îngheţată trosnea sub roţi. Nu se auzea decât vorba zăpezii şi a frigului. Încolo era tăcere. Într-o parte se zărea marginea neagră a pădurii Gremona. Deasupra ei cerul era albastru. Între pădure şi cer, zăpada frunzişurilor părea o stavilă. Într-acolo unde mergeau şesul tremura sub pâclă. Singurătate.

— Prin urmare, zise Jourdan, asta-i de fapt îndeletnicirea ta?

3 – Să-mi rămână bucuria

— Da, făcu omul. Nu ştiu dac-ai băgat de seamă funia aia lungă cu inele. O leg între doi stâlpi şi-apoi merg pe funie.

— Am văzut şi eu de câteva ori, zise Jourdan.

— Merg pe funia întinsă, spuse omul, şi merg şi pe funia moale. Ăsta-i meşteşugul meu. Mai mult decât ţi-am arătat ieri dimineaţă, cu înfăţişările schimbătoare ale omului.

— Negreşit, urmă el după ce-şi aprinse pipa, când îţi cunoşti meşteşugul, ştii să faci orice, şi mergi mai bine pe funie decât te-arăţi sub înfăţişări schimbătoare. Omului, mă-nţelegi, am învăţat-o pe pielea mea, dacă-l laşi în deprinderea uşurinţei lui, îi place mai mult să stea pe două picioare decât în două mâini. Dar poţi să-l sileşti să facă orice. Chiar binele. Şi ia aminte, cea mai mare parte din timp, binele e tocmai ceea ce-am făcut eu pe covor în faţa focului.

— Mi-a plăcut totdeauna, zise Jourdan.

Se opri la vorba asta şi rămase tăcut. Tocmai trecuseră drumul. Intraseră intr-o ţarină mai grasă şi roţile se înfundau puţin.

Calul mergea la pas.

— O să-ncepem, zise Jourdan, cu Târla Paltinului de lângă iaz. Pe timp frumos, peaici pe unde trecem acuma locul e mlăştinos.

Iazul se vesti fără să se arate vederii. Stătea ascuns sub

un fum des. Sub povara zăpezii, stuful se apleca deasupra apei. Jourdan pişcă uşurel din bici şi calul se îndemnă la trap. Îndată, frigul mirosi a fum de lemn de stejar.

— Ei! Randoulet! strigă Jourdan.

O umbră se desprinse din ceaţă.

— Tu eşti, Jourdan?

— Eu.

— Ţi-am cunoscut brişcă.

Era un om scurt şi gras, cu mai multe rânduri de guşi. Avea nişte ochi mici de porc şi o gură sângerie sub mustaţă.

— Nu ştiam ce să facem pe-o vreme ca asta, vorbi Jourdan. Ne-am spus: „Hai să vedem ţinutul”. Sunt cu vărumeu.

— Poftiţi, intraţi, zise Randoulet.

Şi păşi înaintea calului.

Casa avea o mică faţadă. Îţi închipuiai înăuntru o încăpere lungă, dar ea era scurtă şi înfundată cu un pat mare, desfăcut, cu învelitorile date la o parte, cu cearşafuri ’Cenuşii şi saltele găurite.

— Honorino, uite-l pe Jourdan! o vesti Randoulet. Femeia era aplecată în aburul unui ceaun cu cartofi.

Se îndreptă de spate şi îşi şterse mâinile.

— Nu ne-aşteptam la oaspeţi, făcu ea.

— Timpul ne-a adus, zise Jourdan. Ne frământam: ce să facem?

— Haide să vă-ncălziţi, zise Randoulet. Daţi-vă mai aproape. Scoală-te, spuse el unui om care şedea pe marginea vetrei.

— Tu eşti, Tuciuriule? întrebă Jourdan.

— De când am vândut oile, vorbi Randoulet, nu-şi mai află rostul. Zace la căldurică.

— E taman timpul potrivit, mormăi Tuciuriul.

— Aţi vândut oile? întrebă Jourdan.

Honorina deschisese dulapul.

— Nu vă supăraţi cu nimic, se împotrivi Jourdan.

— Nici pomeneală de supărare, i-o întoarse Honorina. Să

luaţi oâite o înghiţitură.

— Pe toate le-am vândut, zise Randoulet. Din fericire.

— Păi de ce din fericire? se burzului Tuciuriul. Tu eşti totdeauna fericit.

— Nu, nu-s totdeauna fericit, răspunse Randoulet. Da’ ce-am face acuma cu ele?

— Ca de obicei.

— Le-ai ţine afară, tu, pe o vreme ca asta?

— Nu, zise Tuciuriul, le-aş lăsa la stână.

— Şi cu ce le-ai hrăni?

— Cu nutreţ.

— E straşnic ăsta! zise Randoulet, întorcându-se. Ajunge de-şi leagă sufletul de oi. Ar vrea să le păstreze toată viaţa. Dă-i şi lui un pahar, Honorino.

Se ap’ropiară de masa pe oare stăpâna casei înşirase paharele. Le turnă rachiu de mărar.

— Va să zică aşa, spuse Randoulet…

— Ei, da! făcu Jourdan.

— E văru-tău.

— Da, văr, adeveri Jourdan. Mi-a fost totdeauna ca un frate.

— Asta vă pică de minune, îi îmbie Honorina. Beţi.

— Ce e? dori să afle Jourdan.

— Eh, murmură Honorina, e rachiul meu. O tainã. Afurisit cine ghiceşte.

Bobi gustă pe îndelete.

— E de mărar, zise el.

— Atâta e uşor de spus, râse Honorina.

Bobi trase o înghiţitură în lege.

— Are cimbrişor, un pic de ienupăr, şi stai niţel… În clipa aceea zâmbea ân felul lui. Jourdan îşi zise:

„Acum începe”. Bobi îşi linse buzele.

— Ai tăiat o sgrăbunţă de stejar, îşi urmă el vorba, în mijloc are o picătură de mâzgă neagră. Ai luat-o cu vârful cuţitului, şi poate c-ai pus două, cel mult trei.

— Două şi jumătate, mărturisi Honorina dintr-o suflare. Asta el…

— Ce mai văr şi ăsta! mormăi Randoulet.

Jourdan arăta fericit, ca şi cum ar fi vrut să spună:

„Eh, da, aşa suntem noi”.

— Uite că nu e greu, glăsui Bobi. Ajunge să fi gustat o dată din sgrăbunţă de stejar, ca s-o recunoşti toată viaţa. Dar, marea descoperire, cinstită gazdă, e c-ai pus-o laolaltă cu cimbrişorul, mărarul şi ienupărul. Astea-s ierburi voioase care aduc soare, nori şi bucurie de mai. Sgrăbunţă de stejar, mai ales inima ei, e neagră ca somnul pământului.

Se făcu tăcere şi Ramboulet întrebă:

— Cum?

— Da, zise Bobi, vreau să spun că sunt lucruri care prin gustul şi culoarea lor, când le ai pe limbă sau în ochi, aduc bucurie, şi altele doliu. Trei tainuri de bucurie, unul de doliu, te fac să trăieşti.

Toţi se priviră.

Randoulet voia să vorbească.

— Să nu credeţi că a-nţeles, sări Tuciuriul.

— Mai întâi, zise Randoulet, nu-s mai prost ca tine, şi-am înţeles.

— Nu, rosti Bobi.

O umbră se mişcă. Cineva, ghemuit pe vine lângă vatră, se ridicase în picioare. Era o fată de vreo douăzeci de ani. Buza îi atârna puţin, albă de stupit, dar avea ochi frumoşi.

— Ia-l, domnu’, zise ea.

Bobi întinse mâinile. Ea îi dădu un căţel. Abia de vreo câteva săptămâni. Fata era desfăcută la piept. Jos, în umbră, încercase să dea căţelului să sugă din ţâţa-i stearpă.

— Ia-l, domnu’, stărui ea.

Făcea din mâini a rugare: păstrează-l.

— Lasă, Zulma, o domoli Randoulet.

— De-altminteri, zise Bobi, ar fi timpul să mergem. Am stat destul. Şi calul trebuie că dârdâie afară.

Dădu să pună căţelul jos.

— Ia-l, domnu’, se rugă iarăşi Zulma, ia-l.

îl sili pe Bobi să ţină căţelul în braţe.

— Fă-te că-l iei, zise Honorina.

— Mulţumesc gazdei pentru tot, spuse Bobi.

Ieşiră împreună cu Randoulet.

— E o toantă, zise el, trebuie s-o ierţi.

— Da, făcu Bobi. Ţine câinele, păstrează-l, o să se facă frumos.

— Cu bine, spuse Randoulet, pe când se urcau În brişcă.

— Da, răspunse Bobi, o să ne mai vedem.

Porniră în trapul calului de-a lungul iazului,

— Zulma, fata asta, vorbi Jourdan după câtva timp, ea a dat numele târlei.

— Aş vrea să ştiu cum, zise Bobi.

— Uită-te, îl îndemnă Jourdan.

Se depărtaseră puţin de iaz, care se rotunjea în vale, şi pământul, în pofida zăpezii, părea loc de fâneaţă. În urma trăsuricii făgaşurile roţilor erau verzi.

Bobi cuprinse totul cu privirea.

Un copac stingher stătea în mijlocul câmpului gol. Şuşuia din mulţimea crengilor negre, în ciuda marei tăceri din jur, ori mai degrabă tocmai din pricina asta. Era un freamăt uşor.

— E-un paltin, zise Jourdan. Au vrut să-l taie şi erau cât pe ce să se bată cu ea.

Vedeau acum, înainte, de fiecare parte, ca şi în urmă, un şes întins, cotropit de pâclă. Sub acoperământul zăpezii suna pământul învârtoşat. În dreapta se desluşea nelămurit prin pâclă o întocmire întunecată care se întindea nesfârşită de-a lungul zării.

— Ne întoarcem la pădure? întrebă Bobi.

— Nu, zise Jourdan. Asta-i pădurea Deffends. O margine a ei. Dintr-acolo coboară cei din Ubac către Ouvez.

Urmară drumul în pasul calului şi, din când în când, la trap. Mergeau drept spre arătarea întunecată a pădurii. Ea nu se apropia, dar se vedea mereu, nehotărâtă şi neagră prin pâclă.

— Zăpada amăgeşte, zise Jourdan. La loc neted totul îţi pare aproape şi când colo e departe. Amăgirea purcede din

jocul răsfrângerilor.

— Nu văd păsări, glăsui Bobi.

— Sunt, în pădure.

— Acui e pădurea?

— E pădure comunală.

— Păi voi, aici, sunteţi o comună?

— Nu, zise Jourdan, dar se cheamă c-avem rangul ăsta. Ne-adunăm o dată pe an, sus, la Fra-Josepina.

Se aflau acum într-un câmp amăgit de zăpadă. Îngheţul care îşi păstra vlaga, deşi ziua era în toi, făcea drumul lesnicios. Calul se hărnici la trap o bună bucată de vreme.

La amiază îl lăsară să mai răsufle.

Jourdan şi Bobi coborâră din brişcă. Aruncară saricele pe cal şi-i puseră dinainte traista lui.

Jourdan scoase pâinea şi slănina.

— Mâncară fără vorbă. Din când în când săreau ba pe un picior, ba pe celălalt. Păreau că mestecă dumicaţi fumegători. Răsuflarea, la fiecare îmbucătură, aburea ca pâcla.

— Într-un ceas suntem la Mouille-Jaeques, zise Jourdan.

— Nu văd păsări, spuse Bobi din nou.

într-adevăr, nu-i împresura decât tăcerea şi pustietatea câmpiei.

Calul mânca, sunându-şi zăbala.

Mouille-Jacques era o casă stingheră în mijlocul câmpurilor. Mai mare decât Târla Paltinului, cu o uşă mare la intrare, cu câte o fereastră de fiecare parte, cu trei ferestre la primul cat şi un balcon de fier la cea din mijloc. Un mic drum curăţat cu grijă de zăpadă ducea până în prag. Ograda era pahar. De o parte – coteţele tăcute şi goale. De alta, o şură care adăpostea plugurile, hamurile, un butuc de lemn înconjurat încă de buşteni spintecaţi de curând, şi o căpiţă de fân uscat care te încălzea numai cât o vedeai.

Brişcă apucă pe drum şi se apropie de casă. Uşa se deschise şi un om se ivi în prag. În spatele lui se vedea focul din vatră. Omul pufăia din pipă. Purta nişte haine de

catifea cărămizie. Era în capul gol şi chelia-i lucea. Avea urechile mari. Nici barbă, nici mustaţă, gura subţire şi strâmbă. Ochii nu i se vedeau sub sprâncenele stufoase şi cărunte.

— Ce veşti? zise el.

Dintr-o pornire ajunsă obicei, îşi tot trecea palma peste chelie.

— Nimic grav, spuse Jourdan. Nici nu ne oprim.

Omul veni până la brişcă.

— Ba da, zise el, haideţi o clipă.

— E văru-meu, spuse Jourdan.

Bucătăria era încăpătoare şi curată. Nu se vedea decât o masă mare de nuc, frecată lună, şi în faţa vetrei un patrat de lespezi lucioase, scrise, fără urmă de cenuşă. Restul stătea în umbră. Lângă foc, nevasta lui Cari cârpea o flanea. Fecioru-său îşi cerceta mâinile. Se împungea în podul palmei cu degetul, să vadă dacă are pielea învârtoşată, îşi pipăia bătăturile şi negii.

— ... barem să vă-ncălziţi puţin, îi pofti Cari. Şedeţi.

— Nam mai văzut-o de mult pe Martha, zise nevastă-sa. Ar fi trebuit s-o aduceţi şi pe ea.

— Şi ciorba din astă-seară? mormăi Jourdan. O s-ajungem rupţi de foame acasă. Uite ce: am venit să-ţi vedem armăsarul, Cari.

Cari îi trecu prin uşiţa din fund. Străbătând o săliţă lungă, simţiră treptat căldura grajdului şi mirosul de fân strivit.

— Băgaţi de seamă, sunt două trepte, îi preveni Cari.

Piciorul se ânfunda apoi într-un strat moale de paie afinate de umezeală. Trebuia să-ţi deprinzi ochii cu întunericul.

Armăsarul strălucea. Lumina zilei se furişa printr-o ferestruică, luneoându-i pe păr. Silueta i se desluşea încet-încet. Stătea într-o boxă de scânduri proptite zdravăn, strimtă în lături şi închisă în spate cu două trunchiuri groase de copac. Un cal nobil. Gâtul i se arăta deasupra peretelui de scânduri. Fornăia la iesle: botul şi nările îi fremătau. Nu mânca. Din când în când îşi răsfrângea buza şi fura ou gura

câte două-trei fire de fân. Mesteca. Gemea ca o femeie. Scuipa apoi afară ghemotocul verde de iarbă. Bătea-n pământ cu copita dinainte. Scutura din cap de două-trei ori. Îşi flutura coama, gata parcă să pornească în goană în largul câmpiei. Era tot un neastâmpăr, vlagaı se zbătea sub piele şi în muşchi. Se zbuciuma ca albia unui şuvoi prea năvalnic. Zvârlea aprig din amândouă picioarele dindărăt, izbind cu potcoavele în trunchiurile de copac. Şi gemea încetişor, parcă numai pentru el.

Cari se apropie.

— Am fost nevoit să-ntorc trunchiul ăsta, zise el. Când l-am tăiat, mi s-a rupt toporul în lemn şi-acolo a rămas. De câte ori îl pălea cu potcoava, săreau scântei.

întorşi în bucătărie, Cari stărui să şadă o clipă. Bobi făcu cu ochiul.

— Păi să stăm oleacă, se învoi Jourdan.

Bobi se aşează lângă stăpâna casei. Îşi încălzi mâinile la foc şi se întinse ca o pisică.

— Tare bună-i şi căldurica, suspină el.

— Pe vremea asta îngheţi bocnă, vorbi stăpâna casei.

îşi întinse flaneaua peste genunchi.

— Şi nu-ngheţi atât de frig, adăugă ea, cât dacă stai locului.

— Aveţi un cal frumos, spuse Bobi.

— Da, intări Cari. Şi bun de sămânţă. Cu ©1 nu dai greş la prăsilă.

— Vreau să spun, urmă Bobi, că e tare frumos. Frumos faţă de frumuseţe.

Jourdan era gata să întrebe: „Cum?”-, dar se stăpâni. Ţinea să audă din gura lui Cari vorba asta.

Cari îşi frecă chelia cu palma.

— Da, făcu el, e frumos, aşa cum spui. Şi încă nu l-ai văzut la lumină. Are botul lung şi ascuţit ca o frunză de stin jenei.

— Frunză de stânjenel? se miră Bobi.

— Chiar aşa, îl încredinţă Cari.

— Dacă înţeleg bine, zise Bobi, are dinaintea capului

alungită, netedă, strălucitoare şi ascuţită, cu vârful osului taman între cele două nări?

— Întocmai, încuviinţă Cari gâfâind uşor. Eşti cunoscător?

— Nu, spuse Bobi.

Şi lăsă să se facă tăcere.

— Aşa-i, zise Cari gâfâind – totdeauna gâfâia şi era tulburat când vorbea de armăsarul lui – şi îşi trecu apăsat palma peste chelie. Ăsta-i un semn de rasă, şi-i tremură şi greabănul. Spun că-i tremură greabănul nu -când are muşchii întinşi, ci când i se umflă ca gâlca sub arm. Nu vorbesc de ce-au caii voştri colea – şi îşi arătă pieptul – că asta-i de la opinteala înainte, cum se spune, e de la trasul în gâtarul hamului, şi vădeşte putere, dar o putere falsă. Nu, eu vreau să spun de tremurul ăsta – repetă cuvântul, făcându-l să tremure în gura lui – anume de tremurul ăsta. E o forţă naturală, o forţă care Întruchipează calul.

— Da, zise Bobi. Păi atunci ştii ce e cu adevărat?

— Nu, spuse Cari.

Bobi incepu să zâmbească şi făcu pe faţă cu ochiul spre nevastă-sa, spre băiat, spre Jourdan, după care se propti inaintea lui Cari, chicotind muţeşte.

— Este... urmă Bobi. Ai văzut un mugur de mac sălbatic?

— Da.

— E cât buricul degetului şi pe urmă se deschide incet-âneet şâ se face o floare cât pumnul.

— Aşa.

— Asta are calul tău – şi îşi isprăvi vorba într-un murmur – are sămânţa aripilor. Da, urmă Bobi în tăcere, cu acelaşi murmur. O să-i crească mari aripi albe. Şi-o să fie un cal aripat, şi dintr-o săritură o s-ajungă ca de-aci la Târla Paltinului, şi-o să gonească hăt, pe deasupra pământului şi n-o să-l mai puteţi pune la ham niciodată, nici pe el, nici pe mânjii lui, nici pe mânjii mânjilor lui.

★

— La asta, mărturisi Jourdan mai târziu – erau în drum spre ferma Maurice, în armurgul timpuriu de iarnă – la asta chiar că nu m-aşteptam.

— De multe ori o să fie aşa, zise Bobi.

— Cel mai mult, urmă Jourdan, de Cari m-am mirat. Să vie el pân-la brişcă, tot vorbind şi vorbind, fiindcă ştii, nu-i un vorbăreţ, şi să ne spună „la bună vedere”. Ca după aia să adauge: „la bună vedere înseamnă c-aş vrea să vă mai văd”. Lui nu-i prea place tovărăşia. Tare m-am mai mirat.

Îşi văzură de drum în tăcere o bună bucată de vreme. Se lăsa ger. Soarele asfinţea. Noaptea se îndesa tremurătoare prin ceaţă.

★

Apropiindu-se de alde Maurice, auziră urlete. Văicăreală de om. Un felinar ardea în curte. Înainte să intre, Jourdan opri în faţa porţii. Felinarul era pus jos, la pământ, lângă hambar. Lumina lemnăria unei „cuşti” de potcovit boii şi trei oameni aplecaţi înainte şi aproape nemişcaţi; în cuşcă, un bărbat, ghemuit pe vine, se văita. În buza întunericului, o femeie în picioare, cu un copil în braţe.

Bobi sări din brişcă şi alergă într-acolo.

— Ce s-a-ntâmplat?

— Şi-a rupt şalele, spuseră ei.

— Daţi-vă la o parte, le ceru Bobi.

Veni şi Jourdan.

— E văru-meu, zise, lăsaţi-l pe el.

— Dacă ăsta m-atinge, l-omor, strigă omul.

îi legaseră braţele de stinghia de jos a „cuştii”. Era bătrân şi păros. Gâfâia. Avea ochii crunţi. Se făcea apoi moale şi blând, cu nişte ochi de copil, şi începea iar să se vaite.

— Chiar că te ţin şi curelele să mă omori. Lasă-mă să văd.

Bobi intră ân cuşcă.

— Sloboziţi-i legăturile. Nu-l atingeţi. Daţi-mi pace.

— Lăsaţi-l, zise omul.

Stătea întins la pământ.

— Aici? întrebă Bobi. Li atinse şoldurile.

— Nu.

— Aici?

li atinse vârful omoplatului. Omul scoase un urlet.

— Aha! făcu Bobi. Şi pe tine te-a pălit răul taman unde încolţesc aripile?

Se îndreptă de spate.

— Vreau o broboadă, un brâu, ceva lung şi moaie, orice ar fi.

— Asta? zise un om.

îi dădu o năframă lungă.

— Da. Vino încoace, Jourdan.

Bobi îi trecu năframa pe sub braţ. Dădu capetele să le ţină Jourdan.

— Apucă de colea şi stai liniştit.

— Să vie careva, ceru Bobi, întorcându-se spre ceilalţi. Unul dintre ei se apropie.

— Ţine-i picioarele, atâta numai.

— O să mă doară? îngăimă cel aflat în suferinţă.

— O să te fac bine, zise Bobi.

Se uită la Jourdan.

— Când o s-auzi „hop”, tu să tragi în sus.

Apucă omul strâns de încheietura mâinii.

— Ţine-i bine picioarele.

Strigă „hop”. Smuci braţul spre el, în vreme ce Jourdan trase de năframă în sus. Omul urlă şi se. Răsturnă pe spate.

— Nu şi-a rupt şalele, zise Bobi. Şi-a scrintit doar umărul, se-ntâmplă.

— Nici nu mişcă.

— Aduceţi nişte rachiu.

— Să-l ducem în casă.

— Băgaţi de seamă, vorbi Bobi. Voi l-apucaţi de picioare şi eu de umeri. Gata!

Pe când intrau pe uşă, bătrâna îşi puse mâinile în cap, gata să ţipe. Încremeni aşa, cu gura deschisă.

— S-a făcut bine, o vesti Bobi.

Nu-l cunoşteau, dar spunea lucruri bune şi râdea.

— În faţa focului, adăugă Bobi. Şi-acuma, nişte rachiu pentru el, şi poate şi pentru noi.

— E rău s-auzi un moş ţipând de durejre.

— Pentru un moş e rău, fireşte, adeveri bătrâna. Nevasta

cea tânără privea în tăcere. Un băieţaş venise să se adăpostească în umbra ei.

Bărbaţii îşi ştergeau fruntea, în faţa focului, omul părea mort.

— Jacquou, gemu bătrâna, pe când mâna îi tremura în dulap, făcând să zăngăne sticlele.

— Las-că îşi vine el în fire, zise Bobi.

Omul deschise ochii.

— Pui de lele… icni el.

— Eu mi-s ăla, spuse Bobi.

Se aplecă asupra lui. Îi dădu un pahar cu rachiu.

— Bea. Mişcă din degete.

Omul se supuse.

— Îndoaie mâna.

Omul ascultă.

— Şi cotul.

Omul îndoi cotul.

— Acuma, zise Bobi, trebuie s-aştepţi până poimâine pentru umăr. Mai te doare?

— Numai când mi-aduc aminte.

— Dacă-i aşa, haida sus, şezi în capul oaselor.

Îi ajută să se ridice în picioare. Unui dintre bărbaţi îi împinse un scaun.

— Aşa te lauzi, Jacquou? glăsui Jourdan.

— Tu eşti, Jourdan? De, precum vezi.

— Ţi-e mai bine?

— Da, numai c-aş vrea să ştiu şi eu, zise Jacquou. Cine eşti dumneatale?

— Un pui de lele, răspunse Bobi.

— Nu eşti doctorul?

— Da, doctorul, dar n-o mai spune, râse Bobi, fiindcă n-am patalama şi-ajung la-nchisoare.

— Ce mai drăcovenie! mormăi Jacquou.

*i*Pe scurt, spuse Bobi, iacă-tă că şi un pui de lele *q* bun la ceva.

Bătrâna şi bărbaţii râdeau. Jacquou dădu rachiul de duşcă şi zise:

— Asta te-ncălzeşte.

Apoi:

— Ia mai isprăviţi-o cu râsul.

Apoi:

— Durerea te face să dai uitării buna cuviinţă.

— Nu-i nimic, zise Bobi.

— Să mâncaţi la noi, spuse Jacquou.

— Da, i se alătură bătrâna.

— Da, încuviinţară cei doi bărbaţi.

— Negreşit, întări nevasta cea tânără.

— Nu, spuse Bobi, trebuie să ne-ntoarcem acasă. Martha e singură.

— Va să zică, e vărul Marthei, vorbi tânăra.

— Nu, rosti Jourdan, mie mi-e văr.

— Zău că nu? făcu bătrâna.

Ea voia să spună: nu rămâneţi?

— Zău, răspunseră ei.

— Vedeţi numai, spuse Bobi, să ţină braţu-n legătură până poimâine şi câtva timp să nu facă sforţări.

★

La vreo două sute de paşi de alde Maurice, Jourdan se văzu nevoit să oprească brişcă, să se dea jos şi să aprindă felinarul. Era întuneric beznă. Înainte să-l agaţe la brişcă, Jourdan ridică braţul cu lumina. Nu vedeai nici la zece paşi. Mai încolo mişuna mulţimea mută a negurilor, amestecată cu noaptea. Se ghicea cum se rostogolesc siluete nedesluşite, şi cum tremură turişurile îngheţate.

— Calul a ostenit, vorbi el. Am întârziat cu o jumătate de zi. Ziceam s-ajungem la Faueonniere pe la amiază, şi iacă-tă noaptea.

O porniră domol înainte. Pâcla se despica în faţa lor, dar se întorcea alunecând pe lângă brişcă şi se auzea cum atinge poclitul de piele cu degetele-i hârşâitoare.

Ajunseră în ţinutul nopţii. Calul pipăia lumea cu urechile lui lungi. Încerca să vadă în lături, în ciuda ochelarilor. Întorcea capul. Şovăia pe picioare. Luneca. Sufla greu. Se urnea iarăşi la drum, întinzând gâtul cu un fornăit care

făcea să-i tremure pântecele. Împrejur, în noapte, numai siluete mişcătoare în rochii mari de argint. Spaima calului suia în scuturături în lungul hăţurilor.

Deodată se auzi un zgomot sus în cer. Scheletul unui copac veni înainte, cu nişte crengi uriaşe, despuiate de frunze. Părea tăiat în carton. În urma lui se vedeau alţi copaci. Pâela trosnea între crengile lor.

— Platanii fântânii, zise Jourdan.

— Hei, voi cu brişcă! strigă o voce.

Calul se opri.

— Tu eşti, Silviu?

— Da.

Se auziră paşi pe pământul îngheţat.

Greutatea unui om care se sprijinea de aripă făcu să se aplece brişcă în partea lui Jourdan.

— Încotro ai pornit-o la ceasul ăsta?

— Mă duc acasă.

— Încolo, toate bune?

— Bune.

— Tu ce faci aici? întrebă Jourdan.

— Nimic.

— ’E frig, zise Jourdan.

— Mie-mi place, spuse vocea.

— Zilele-s lungi, zise Jourdan.

— Dară şi foarte scurte, spuse vocea.

— Şi ce faci aici?

— Nimic.

— Nu urci?

— Nu, mai umblu, îmi place.

— Adică, totul a rămas la fel? zise Jourdan.

— Păi trăgeai nădejde că se schimbă ceva? întrebă vocea.

— Da, zise Jourdan.

— Cu atât mai bine pentru tine.

— Tu nu crezi?

— Nu.

— Atunci, cum?

— Uite-aşa.

Brişcă se săltă din partea aripii. Omul nopţii dăduse fără îndoială din mână, arătând noaptea.

— Şi cu toate astea, zise Jourdan, oamenii…

— Da.

— Cum, adică, da?…

— Oamenii.

— N-ai încredere în ei? întrebă Jourdan.

— Nu, zise vocea.

O clipă de tăcere, şi brişcă scăpă de povara ce-i trăgea aripa în jos. Se legănă un pic, apoi îşi află cumpănirea.

— Noroc, zise vocea.

— Cu bine, spuse Jourdan.

Calul o porni iar la drum.

★

Mult timp după asta, în adâncimea nopţii se aprinseră două luminiţe.

— Fra-Josepina, zise Jourdan. E târziu, urmă el. S-au culcat, să ne-ntoarcem acasă.

Pe măsură ce înaintau, luminiţele se alegeau fiecare.

Acum erau departe una de alta,

— Ferma şi conacul, spuse Jourdan. Aşa i se zice. E numai locuinţa stăpânilor, dar i se zice „conacul”. Tu dormi?

— Nu, mormăi Bobi.

Cele două lumini se înfăţişară patrate. Erau două ferestre.

— La şapte făurar o să fie trei ani. Eram aici, zise Jourdan, undeva pe-aproape. În spatele malului de la irigaţie. Pe-acolea trebuie să fi fost.

Smuci de hăţul din stânga.

— Hai, Cochet, îşi îndemnă el calul.

Lăsară luminile în dreapta. Mergeau în linie cu ele.

— Vegheam, zise Jourdan. Lumini se vedeau la fel ca-n aetă seară, dar nu era pâclă. Pe la zece şi-a tras un glonţ. Asupra lui de astă dată. Glonţul a stins lampa. Afurisit zbucium! De două zile de când tot ţinea, murmură Jourdan.

Simţi că Bobi se foia în sarică.

— La cinci făurar, istorisi Jourdan, tocmai băteam tăişul coasei. Nevastă-mea vine la mine. Ascultă! zice. Stau şi-ascult. Trăgeau cu puşca la Fra-Josepina. Aud paşi zdupăind. Era nevastă-sa cu fetiţa. „Trage-n noi.” „Nu”, zic. „Ba da.” Las totul baltă şi mă ridic. Da, un glonţ chiar zdrelise fruntea fetiţei. Avea treisprezece ani. E nebun! Da, era nebun. Grămădise totul din casă în uşă: patul, scrinul, scaunele, canapeaua. Erau oameni avuţi, el trebuie că-şi făcuse provizie de gloanţe. A tras mai bine de-o sută. Întâi asupra nevestei şi a fetiţei. Ele s-au gândit numaidecât să fugă în casă. A tras în ele pe când străbăteau încă grădina. Au scăpat fiindc-au căzut la pământ. Le-a crezut moarte. Atuneea a trecut la cealaltă fereastră, ca să tragă-n fermieri. Era un om uscăţiv, cu ochiul blând, totdeauna cu vorbe mari şi cuvântări. Învăţat. Nu venise, zicea el, ea să se facă peste noapte ţăran, fiindcă nu ştia rostul ţăranului, venise să vieţuiască, târziu, după imboldul inimii lui, în linişte şi simplitate. Luase pe cel mai bun fermier: Adolf. Era cunoscut până departe în jur. De asta nici n-a avut vreodată vreun necaz. Avea o odaie plină de cărţi, ai fi zis că e un hambar, zău. Şi-avea o nevastă: blândeţea întruchipată. Dacă-i era de ea, venea, dacă nu, nu venea. Avea!... De la Fra-Josepina se vede pădurea Gremona, capătul platoului, iazul şi tot pământul. Se vede munca tuturor. N-ai decât să te-aşezi pe banca de piatră de pe aleea de platani şi ai sub ochi toată lumea. Avea o fetiţă frumoasă. Şi-o cheamă Aurora. Tot, păi da! Şi uite: avea tot. Noi o spunem. Dar când şi-a făcut el socoteala, a ştiut că n-are nimic. Ai tot. Da. Pentru ceilalţi, aşa pare, de vreme ce totul e colea, în ochii tăi, şi nu trebuie decât să-ntinzi mâna să iei. Dar pofta? Eh! aici e aici! Dă-i fazan unuia căruia-i vine să verse. Aici e greul. E vorba de hoit. Înainte de orice, hoitul trebuie să râmnească. Dacă nu, geaba ai tot, ai tot, dar nu-ţi foloseşte la nimic. Aidoma şi eu, nu-s învăţat, nu ştiu. Dar sunt nevoit să mă gândesc la asta, fiindcă şi eu, fiindcă toţi suntem la fel. Şi uite: de multe ori, când mă aflu singur şi când îmi vine gândul ăsta, îmi spun că-i strâmb, că

aduce a rost tocmit eu şusu-n jos. E ceva în care nu cred: anume că omul oată cu voinţă să fie nenorocit. Eu cred că totul e făcut ca toţi să fie fericiţi. Eu cred că nenorocirea noastră e ca o boală pe care ne-o dăm singuri, din înfrigurările noastre, din apa stricată şi din răul pe care-l luăm unii de la alţii, învălmăşindu-ne răsuflările. Cred că, dac-am şti să trăim, poate că n-am fi bolnavi. Cu deprinderea pe care-am luat-o, acuma toată viaţa noastră e să luptăm, şi să-notăm, şi să ne zbatem, ca să nu ne ducem la fund. Oricare. Fie că-i vorba de vitele tale, fie că-i vorba de sămânţurile tale, de lanurile tale, de pomii tăi, pentru toate trebuie să te necăjeşti. Ceea ce vrem noi se pare că nu vrea toată lumea. Se pare că ea face totul silnic. Asta trebuie să ne fi dat cu vremea o scârbă faţă de toate. Asta trebuie să ne fi silit hoitul la o plăzmuire oarecare, poţi să ştii?... Lumea ne obligă să pritocim în noi un sânge. Noi pritocim poate, fără să ştim, un sânge anume, un sânge al scârbei, şi în loc să purtăm peste tot în trupul nostru, în braţe, în picioare, în inimă, în pântece şi-n plămâni un sânge al poftei, marea noastră reţea de vine ne-mprospătează cu sângele scârbei.

Luminile se stinseseră. Cotiră încet într-o parte. Suiau niţel la deal. Gerul îinvârtoşa noaptea ca şi cimentul alcătuirea mortarului.

— Priveşte semnele, zise Bobi.

Colo înainte se aprinseseră semne de aur. Semănau cu nişte litere. Se vedea unul care era leit un L mare. Şi în faţa lui stătea un fel de apostrof. Chiar la geana câmpului. Un semn aducea cu un E mare, dar în răstimpuri se preschimba într-un F. Erau multe semne şi toate de aur. Numai că nu le puteai citi.

Jourdan însă încerca. Stătea cu ochii aţintiţi la ele. Silabisea: lâapostrof-e, lâapostrof-fâ. Ce-o fi însemnând asta? Cu cât înaintau, cu atât literele îşi schimbau forma. Cea care aducea eu un L se făcuse aproape un O, puţin patrat, şi apostroful se topise în noua-i înfăţişare. Cealaltă literă era acum ca un M răsturnat ântr-o parte. „Ar fi trebuit

să le trec pe hârtie”, îşi zise Jourdan. Ca să ştie. Leacurile sunt uneori -scrise aşa, cu nişte litere ciudate, şi cine nu le ştie desluşi, se uită la ele ca mâţa-n calendar.

— Lâapostrofefâeo, lâapostrofefâo-mi, îngăima el, ca şi cum ar fi rostit unul din acele mari cuvinte încă neînchegate, menite să însemneze soare, lună şi stele, în gura celor dintâi oameni.

— Asta-i casa, zise Bobi.

Jourdan smuci de hăţuri. Calul se opri în loc.

— Cum?

— Semnele, zise Bobi, sunt casa. Martha a aprins focul, a închis uşa şi oblonul de la fereastră. Uite colo, ’naintea noastră, lumina răzbind prin crăpături în jurul uşii şi-n jurul oblonului.

Jourdan rămase o bucată de vreme fără să scoată o vorbă.

— Mai bine unul care ştie decât unul care caută, zise el.

Nu scuturâ de hăţuri să îndemne calul la drum, ci puse mâna pe genunchiul lui Bobi.

— Rămâi eu noi, spuse el. Am ajuns ca nişte leproşi, fără sprijin şi fără ajutor. Cei mai buni, ştii, nu mai sunt mulţi care să tragă încă nădejde.

— E şi greu, zise Bobi.

— Tu ai arătat-o eu atâta simplitate de ieri noapte pân-acuma, vorbi Jourdan.

— N-au fost decât nişte mici leacuri.

— Dară mi-au frământat tot corpul, mărturisi Jourdan.

— Marile leacuri vor fi şi mai grele.

— Trebuie să pătimeşti când vrei să te vindeci, zise Jourdan. Şi-apoi, acuma tu eşti prea răspunzător. Uite, ne-ai şi făcut să vedem ceea ce-ar putea să ne-aducă uşurare. Numai că noi nu ştim de loc să ne descurcăm, singuri, în mijlocul tuturor florilor astea de morcov şi semnelor astea de aur. Ba credem că vedem numai bătrânele stele, ba ne-nohipuim alte lumi, şi oând colo nu-i decât lumina din jurul uşii. Orice poate să vindece, dar noi nu ştim s-alegem, şi unul oare ştie face mai mult decât zece care caută.

Casa care se apropia aromea a pâine caldă.

Bobi ciocăni la uşă dis-de-dimineaţă.

— IDa, da! strigă Jourdan.

Se trezise într-o clipită.

— Să-ncepem mai devreme, zise Bobi... Cred că se face ziuă.

— *Dulce-i să deschizi ochii când pajiştea-nfloreşte,* cântă Jourdan, făcând să trosnească patul sub el.

Martha spuse ceva.

— Stai liniştită, îi răspunse Bobi de după uşă. Le ştiu locul la toate. Te scoli niţel mai târziu şi-o să fie taman când trebuie, dac-am socotit eu bine.

Jourdan se uită pe fereastră.

— E gerul ăl mare, zise el.

Era gerul cel mare. Peste noapte venise vântul de la miazănoapte. Bătuse încet, fără vrăjmăşie, abia ca un om care răsuflă. Dar tăria lui stătea în frig. Limpezise cerul. Poleise zăpada. Secătuise şi cea din urmă sevă din crăpăturile de pe scoarţa copacilor. Făcuse pădurea să fie acum aidoma unei mari lespede. Ferecase pământul. Canonise cerul toată noaptea cu frig, frig şi iar frig, mereu nou, mereu muşcător, ca unul care face să lucească fundul unui ceaun cu sârmă de frecat, şi cerul era atât de curat şi atât de lunecos încât soarele aproape că nici nu îndrăznea să se urnească din loc.

— Brrr! se înfioră Jourdan, trăgându-şi pantalonii. De cum simţeşte aerul, sângele mi se-ntoarce la inimă. Sunt îngheţat ca o floare de migdal.

La îmbucătura ferestrei, vântul de la miazănoapte ţiuia domol, dar stăruitor ca un greier.

— Dacă te uiţi, îşi zise Jourdan, nimic nu mişcă. Moarte în lege. Afară de cei de prin case, nu-s trei vietăţi pe lumea asta. Păi ce să-i faci, urmă el, după ce suflase în geam şi topise gheaţa în rotocol, cerul e bocnă ca fierul.

Jos, Bobi aprinsese focul. Stătea în picioare dinaintea flăcărilor. Îşi încălzea pe rând mâinile. Apoi picioarele, la fel, apoi din nou mâinile. Era ca o roată pusă ân mişcare de

frig.

Jourdan se arătă în prag şi se dădu lângă foc. Şi iată-l şi pe el aidoma unei roţi. Încet, fără zgomot. Ca şi când forţa abia soseşte şi roţile grele se învârt înainte de-a urni şi curelele cu ele.

— Mai ai grâu? zise Bobi.

— Da.

— Mult?

— Cam două care.

— Păi l-ai păstrat pe tot?

— Nu. Am vândut două care. Jumătate.

— Pe ăsta-l ţii de sămânţă?

— Întâi şi-ntâi. Aş putea să mai vând cel puţin un car, dar a scăzut preţul.

— Grâul la ce-ţi foloseşte?

— Uneori, zise Jourdan, înţeleg rău ce-ntrebi.

Aşa e totdeauna când e simplu, spuse Bobi. Griul le ce-ţi foloseşte?

— Să fac pâine.

— Pentru Martha şi pentru tine?

— Da.

— Cât grâu îţi trebuie într-un an?

— Cam un car.

— Şi ce rămâne?

— Îl vând.

— Va să zică, vorbi Bobi după o clipă, din grâu faci pâine pentru Martha şi pentru tine. Asta-i drept. Din griul tău semeni apoi griul cel nou, e drept. Cu ce rămâne faci bani. Dai griul lui cutărică. El s-apucă şi socoteşte. Îşi scoate punga. Îţi dă o bumaşcă, două, trei; tu le vâri în punga ta şi-ndeşi punga în buzunar. Te-ntorci la Jourdana. Deschizi punga, tragi banii afară. I-arăţi Marthei. Pe urmă deschizi dulapul. Pui banii sub cămăşile Marthei, ori îi pune chiar ea. Închizi uşa dulapului. Bun. Şi-n clipa aceea bagi de seamă că eşti un lepros. Din munca ta ai făcut trei părţi: una eare-ţi trebuie ţie să trăieşti: ţie şi Marthei, că sunteţi unul singur. Când zic: ţie, vreau să spun la amândoi. Bun. Altă

parte îţi dă siguranţa vieţii în anul viitor.. A treia parte stă pitită-n bumăşti sub cămăşile călcate. Ce-ai făcut tu pentru lepros în toată treaba asta? Nimic. Când nu faci nimic pentru lepros, eşti din ce în ce mai lepros. O parte din munca ta e pierdută. Cea care s-a făcut hârtie şi stă pitită nevolnică sub cămăşile Marthei. Pierdută, zic.

— Cum, adică, pierdută? îngăimă Jourdan. Doar sunt bani.

— Ba zic mai mult, urmă Bobi. Chiar asta îţi dă lepra. Să ne-nţelegem. O iau niţel mai altminteri, ca să te fac să pricepi. Sămânţa leprei ăsteia o ai din născare. A venit până la noi din mumă în mumă. E ca o bobiţă neagră în. Pântecele femeii, taman unde stă sprijinit capul copilului.

— Aşa dară, zise Jourdan, suntem amarnic sortiţi nenorocirii?

— Nicidecum, i-o întoarse Bobi, dimpotrivă.

— Păi, dacă-o avem din născare?

— Sămânţa asta a leprei, zise Bobi, e mai de trebuinţă decât inima.

Focul trosni în vatră. Apa dădu în clocot. Oblonul scânci, geamul pocni de ger sub chit, apoi Jourdan grăi:

— Lămureşte-mă.

Era o dimineaţă frumoasă pe pământ. Soarele se încumetase până-n înaltul cerului.

— Ce numeşti tu lepră, rosti Bobi, e iubirea la nimic slujitoare. Da, tu ce-ţi închipui că eşti?

— Te uiţi la mine, zise Jourdan, ca şi cum mi-ai vrea răul.

— Nu, făcu Bobi, ştii asta. Mă uit la tine ca să te-ndrept.

— Ce-s eu? întrebă Jourdan.

— Eşti un om, da, atâta tot.

— Sunt un om, repetă Jourdan.

Şi se privi.

— Nimic mai mult, spuse Bobi.

— Nimic mai mult, repetă Jourdan.

— Greşeala, spuse Bobi, e să te socoţi mai mult.

Jourdan rămase mut, căznindu-se să-i pătrundă vorba.

— Eşti dator să iubeşti lumea, spuse Bobi.

Mereu se ivea câte ceva nedesluşit. Şi desluşirea nu venea mai de loc de la Bobi, nici de la glasul, nici de la cuvintele lui, desluşirea o aducea căldura, focul, gerul, peretele, geamul, masa, uşa care se zbuciuma în vântul de la miazănoapte şi lespezile de pe jos, năduşite de lut, deşi erau vechi. Desluşirea venea de la toate aceste lucruri, numai că era încă stângace şi greoaie, şi singura dibăcie a lui Bobi era de-a pune cuvinte ale omului peste aceste cuvinte ale focului, ale lutului, ale lemnului şi ale cerului senin. Încerca să pună cuvinte de-ale omului. Dar asta nu ajungea. Dacă ar fi putut să aibă cuvinte-foc şi cuvinte-cer, atunci ar fi fost altceva.

— Eşti dator, zise Bobi. Iată c-ai picat într-o năzărire. Asta a-nceput, Jourdan, în clipa când abia ieşiseşi la lumină din pântecele maieă-ti, înainte să-ţi taie buricul. Da. La cel dintâi salt. Şi ei erau acolo să te-aştepte. Toţi. Asta-i. Şi ei au spus: „Aha! uite încă unul. Să-l învăţăm.” Şi teau învăţat. Ce?

Casa trosnea încet, ca o legătură de surcele care doarme.

— Vindecă-te de lepră, rosti Bobi, fiindcă te-au învăţat: învăţaţii!…

Rămase o clipă să se liniştească. O auzeau sus pe Martha care se sculase şi umbla prin odaie, cântând încetişor.

— Înainte de-a te naşte, zise Bobi, ştiai mai mult. Şi ştiai bine. Şi ce-ai învăţat, e locul unde capul tău stătea lipit în pântecele maică-ti. Un locşor cam atâta.

Şi-arătă unghia de la degetul mic.

— Dar acolo ai ascultat de-o voce, i-am putea zice… electrică!

îl lăsă o clipă pe Jourdan cu amintirea acestor cuvinte în jurul lui. Nu singur. Şi nu numai cu ea; mai e focul care-i ţine tovărăşie, zgomotul focului, culoarea focului, mirosul focului. E cerul vast şi senin, atât de bine întins pe geamuri încât nu-l poţi uita. E trosnetul gerului, gheaţa care se mişcă încet ca un şoarece sub ţigle. E soarele căruia nu-i vezi adevăratul chip, care-ţi ia ochii, dar pe care-l vezi prin

fereastra perdeluită de aburi; şi el e strivit, dulce şi lipicios ca o caisă coaptă căzută-n iarbă. Şi toate astea au ceva matern. Şi Bobi o ştie, şi iată că şi Jourdan începe să o ştie.

— Azi, zise Bobi, ce poţi să cumperi cu banii tăi ca să-ţi vindeci lepra de azi?

— Nimic, zise Jourdan. Şi de la cine vrei să cumpăr?

— De la lume.

— Care lume?

— Păi câte sunt? făcu Bobi. Asta, arătă el dincolo de fereastră. Pădurea, platoul, pământul, cerul, frigul. Astăzi, şi tu faci parte din ea.

O auziră pe Martha cobonând scara.

— Ai grâu destul pentru pâine, destul pentru sămânţă? întrebă Bobi.

— Da.

— Atunci eşti bogat, zise Bobi. Atunci să cumpărăm ceva de care ţi-a vorbit maică-ta de mult. Pe când te pârguiai.

Mantha se arătă în prag.

— M-am uitat pe fereastră, zâmbi ea. E gerul cel mare. Nimic, nici în cer, nici pe pământ. Suntem singuri, până la o sută de kilometri în jur.

Îi vede pe amândoi, pe Jourdan, ba chiar şi pe Bobi, încolţiţi ca nişte şoareci. Au câte-o cută cât spicul trestiei în mijlocul frunţii. Par frământaţi de gânduri şi încolţiţi în toiul frământării lor. Şi ea îşi spune încă o dată că bărbaţii sunt nefericiţi fiindcă vor, vor, într-una vor.

Zâmbeşte încă o dată către unul şi către celălalt, cu dinţii ei buni şi albi, cu buzele-i de femeie trecută, care încă te îmbie să mănânci împreună cu ea, alături de ea, şi să-i aduci de mâncare.

— Unde-i grâul? întreabă Bobi.

— În cămară, zice Jourdan. E mai uscat.

— Haidem acolo, spune Bobi.

— Uite că-n dimineaţa asta nici nu se gândese la cafea, se miră Martha.

Bobi a găsit o mătură de grozamă. O ia în mână. Cu cealaltă apucă sacul cu grâu de-o ureche şi, amândoi,

Jourdan şi el, ies pe uşiţa din dos.

Cerul e mort şi îndesat, ca un butuc de lemn bătrân şi fără sevă. Dacă gerul ţine tot aşa, o mare crăpătură neagră o să despice îndată cerul – neagră cum e de-adevărat culoarea cerului.

Bobi mătură aria. O curăţă de grunjii de gheaţă şi de pământ. Acum locul e tare şi neted ca-n palmă.

A deşertat în mijloc sacul de grâu. Să tot fi fost la vreo cincizeci de kilograme. Jourdan s-a simţit ruşinat un pic. Nu scoate o vorbă. Nu-i ruşinat că s-a deşertat sacul pe pământ, dar îi pare rău să vadă că grâul lui, de care era atât de mândru – un grâu ca orezul, spunea el, ales şi tare ca pulberea de piatră – şi-a pierdut culoarea şi pare şters şi murdar faţă de strălucirea dimprejur a gheţişului.

— Gata, zice Bobi, scuturându-şi mâinile. Haidem în casă. Să vedem din bucătărie ce-o să fie.

S-au aşezat în spatele ferestrei de la bucătărie. Privesc. Afară nu se întâmplă nimic. Dar înăuntru stăpâneşte mirosul de cafea şi de pâine, care âi face răbdători.

— Parcă… murmură Jourdan.

Dar închide gura numaidecât…

O pasăre zvâcni în zbor. Nu ştiau ce anume pasăre. Abia îşi sclipise aripile. Trecea spre Fra-Josepina. Părea gata să se zdrobească de cer. Era cu aripile larg desfăcute, ca şi penele cozii, unde putură vedea o pată de roşu. Căuta din răsputeri să-şi stăvilească avântul. Se oprea cu pieptul în vânt; tocmai cădea, când izbuti să dovedească greul. Acum se întorcea. Îşi arcui zborul ca vântul care apleacă o ramură de salcie cu o floare în vârf. Izbi în plin grămada de grâu. Se scutură. Părea uimită. Era un florinte. Nici nu se mai gândi să cânte. Se apucă să ciugulească de zor.

Jourdan scoase taşca, îşi umplu pipa, întinse taşea lui Bobi. Fără să-l privească. Se uita la păsăruică. Bobi luă tutunul, îşi scoase pipa, o îndesă bine şi-i dădu taşca înapoi. Apoi scăpără un chibrit şi atunci cătă iute la flacăra ferită în palme, în vreme ce Jourdan aprinse, dar fără să lase

păsăruică din ochi.

Era zbârlită toaită de frig. De trei ori mai trupeşă decât de obicei. Penele de aur ale aripilor larg desfăcute lăsau să i se vadă puful. Albul îi înflorea pieptul, ca bumbacul de clocotici în iarbă. Mânca.

Ochii căutau la păsăruică, dar privirea e aidoma unei raze, şi, deasupra, se află o zonă, câmpul cât cuprinde vederea, în care vedem lucrurile fără să le desluşim. Ceea ce vedem în acest câmp ne apare nedesluşit totdeauna, ca în ceaţă.

Cerul părea o boltă de peşteră unde se adună picături de apă, se împlinesc şi cad. Amăgirea era deplină; până şi trâmba de culori a luminii, în bătaia soarelui, din picăturile de apă în cădere. Numai că de îndată ce ajungeau sub ochii mereu aţintiţi asupra păsăruicii zbârlite, atât de vioaie, de lacome, şi care acum prinsese grai, nu mai erau picături de apă, erau păsări. Altele.. Mintea era stăpânită de două imagini: peştera de azur, picăturile mari, cu susurul lor voios în cădere, şi când colo, nu, iată, sunt păsări, şi peştera e cerul, şi susurul sunt păsările care cântă, şi cenuşiul aurit nu e al razei fugare de soare, ci al aripilor de toate culorile care se deschid, şi vâslesc, şi îşi înfrânează avântul, ca păsările să poposească domol ân grâu.

Erau pe puţin vreo treizeci. Un sturz uriaş, o tangara în şapte culori, căldărari sinilii, negri şi roşii, o presură de aur, un cardinal care-şi legăna creasta roşie şi lovea în dreapta şi-n stânga cu aripile-i negre, scatii, granguri, sticleţi, piţigoi, cânepari, pietroşei, titirezi, pescăruşi.

Soseau mereu.

— Trebuie să ieşim, zise Bobi.

Jourdan îl privi -mai întâi, fără să răspundă.

— Au să zboare.

— Ieşim pe din dos, spuse Bobi.

— La ce vă uitaţi? întrebă Martha.

— Vino să vezi.

— Mie îmi plac mult căldărarii, spuse ea. Cei mari, sinilii. Pe la noi le zice: domnişori. Aşa le zice. Mi-aduc aminte că-n tinereţe aveam un bun prieten care umbla cu laţuri. Ah!

Prindea mai mult păsări decât fete. Era… Făcu ea.

îşi umezi de două-trei ori buzele cu limba, ca omul pornit să spună şi să spună, şi rămase aşa, cu buzele lucind. Crezuse că e pusă pe vorbă. Era numai dorul de a gândi la lucruri noi.

— Uşurel, şopti Jourdan, împingând uşa grajdului.

Uşa dădea ân spatele casei, de unde nu se auzea nici sporovăiala păsărelelor, dar se vedea pădurea Gremona.

Se vedea cerul.

Iată ce se vedea: pământul care suia spre pădure, ascunzând trunchiurile copacilor. Numai crengile negre se arătau. Cu atât mai negre cu cât erau mai încărcate de zăpadă. Apoi, cerul limpede, străveziu, pur, lipsit de soare, un cer amarnic căruia puteai să-i simţi nesfârşita goliciune, nesfârşita singurătate, cruzimea cumplită şi fără margini. Şi cerul acesta, nu cumva să-l supărăm cu vorbele noastre, îşi sfărâma gura de coperişul fermei; iată ce vreau să spun: cerul acesta era făcut să dăinuie, aşa cum era, până la sfârşitul timpului, al spaţiului şi al duratei. Şi cel care ar fi putut să răsădească pe întinderea lui o algă cât degetul, ori un lichen cât unghia, ar fi fost un om mare, credeţi-mă. Dar din uşa grajdului vedeai deodată cerul sfârşind ân marginea ţiglelor, tăiat de creasta coperişului dinţat ca fierăstrăul. De acolo în jos, acoperişul nu era cine ştie ce, dacă vreţi, dar era bucuria şi dragostea. Nu mai aflai o lume nesimţitoare. Aflai ţigle de pământ ars, ca o horbotă genoveză, obrazul curat al acoperişului. S-a spus că omul ar fi făcut din celule şi sânge. Dar el este de fapt aidoma unui frunziş. Nu strâns grămadă, ci alcătuit din imagini risipite ca frunzele pe crengile copacilor şi printre care trebuie să treacă vântul ca să cânte. Cum vreţi să simtă astfel lumea, dacă ar fi ca o piatră? Priviţi o piatră care cade în apă. Ea o străpunge. Dar apa nu e rănită şi iat-o că-şi vine în fire după cele pătimite. Ea trebuie să biruie în cele din urmă şi iată că în curgerea ei netezeşte sub valuri mâlul supus din fundul albiei. Priviţi o creangă care cade în apă. Susţinută de frunziş, pluteşte, înoată şi nu conteneşte o clipă să privească soarele. La

sfârşitul prefacerii ăsteia, este germenul ce încolţeşte, şi alţi copaci, şi alte tufişuri răsar din nou în nisipuri. Nu spun că mâlul e mort. Nu spun că piatra e moartă. Nimic nu e mort. Moartea nu există. Dar când e vorba de ceva tare şi de nepătruns, care trebuie rostogolit şi sfărâmat ca să intre în prefacere, întoarcerea roţii e mai lungă. E nevoie de miliarde de ani ca fundul mărilor să se ridice cu câţiva milimetri de mâl, ca să se reclădească munţii de granit. Dar nu trebuiesc decât o sută de ani ca să se înalţe un castan dintr-o castană, şi oricine a simţit intr-o zi de primăvară, pe platourile sălbatice, mireasma împătimită a florilor de castan, va inţelege cât de mult însemnează să înflorim adeseori.

Da, casa era bucurie şi iubire. Jourdan nu se gândea la urmele mâinilor omeneşti de pe lutul ţiglelor, nici la semnele trase pe tencuială de degetul zidarului pe când ridica pereţii. Dar se gândea la grâul năpădit colo în bătătură de păsări flămânde. Boabele nu aveau faţă când le grămădise în mijlocul ariei orbitoare. Acum, lucind ca orezul, zburau în bătaia aripilor de aur. Îşi amintea că văzuse adineaori cum florintele a ciugulit un bob, cum şir-a săltat capul să-l înghâtă. Nu gândea mai departe despre asta. De fapt, nici nu era un gând, ci o iscodire tainică în sânea lui. Se vedea adesea nevoit să inghită în sec. Era ca beat. Începea să-şi piardă bietul simţ omenesc ţintind folosul. Nu-şi mai afla sprijin de astă parte. Şi nu-şi afla sprijin încă nici de partea care nu ţinteşte folosul, în schimb auzea apropiindu-se flautul care cântă pentru leproşi.

— Vino, zise Bobi, şi-l luă de mină.’

— Au să zboare, repetă Jourdan.

Vorbeau amândoi în şoaptă, dădură colţul casei. Ajunseră la celălalt colţ.

Se auzea lărmuiala păsărilor.

Martha rămăsese la fereastră.

— Uite şi pitulici de trestii, zise ea.

Soseau clipind iute din aripi. Erau păsări de râu. Veneau de la Ouvez, dinspre soare. Erau şi pitulici, turturele. Nici nu

mai vedeai câte.

Ştiai doar că toate cringurile prinseseră acum de veste. Ba trebuie că o ciudată noutate se lăţise în cer: ceva dulceag şi ameţitor ca amintirea verii dogoritoare. Păsările flamingo, cu sălaşul în mlaştinile din marginea platoului şi care îşi căptuşeau cuiburile plutitoare cu lina oilor de la Târla Paltânului, trecură pe cer. Alcătuiau o familie deosebită. Nu căutau grâu. Totuşi, zăboviră acolo în zbor rotit. Li se vedeau desluşit picioarele lungi. Erau ca şi orbite de mingea multicoloră care dănţuia jos şi se fărma, risipindu-se în toate părţile, în bătăi de aripi negre, albe, roşii, aurite, verzi, sinilii.

Din când în când, câte-o pasăre smintită se izbea cu capul de geamuri. Martha se trăgea înapoi, apoi venea iar la fereastră.

Se gândea la nemărginirea cerului gol adineaori, forfotitor acum. Şi-o mistuia un of: ar fi vrut să se fi gândât numai ea la treaba asta cu grâul. Îşi zicea:

— Mâine o să mai aibă oare?

Ar fi vrut să le ştie pe toate cu ceva boabe puse deoparte. Dacă le-ar fi cunoscut cuiburile, s-ar fi îngrijit de fiecare pasăre în parte. Se temea să nu se vatăme tot sărind unele peste altele.

— Sturzule! făcea ea în răstimpuri.

Fiindcă sturzul, mai mare şi mai lacom decât celelalte păsări, le bătea cu ciocul lui zdravăn.

Martha se întreba:

— Unde s-or fi dus amândoi?

Dar era mulţumită că a rămas singură. Se simţea muncită de o forţă despre care nu putea să prevadă până unde va ajunge; era o forţă-femeie, şi în atari împrejurări n-ai nevoie de bărbaţi în jurul tău.

Rămăsese însărcinată la începutul căsătoriei cu Jourdan, dar nu putuse ţine sarcina. Îşi amintea cum şi-a simţit mai întâi sânii învârtoşaţi şi canoniţi, şi apoi, încet-încet, îmbogăţindu-i-se trupul şi acea plinătate care se înjgheba ân ea. Acum parcă ar fi fost din nou însărcinată, dar de astă

dată erau două bucurii îngemănate: în primul rând, bucuria împăcată a trupului împlinit, şi apoi o bucurie neastâmpărată şi sălbatică; fiindcă ştia bine că era prea bătrână ca să mai zămislească cu sămânţa bărbatului; şi totuşi trăia belşugul în tot ce avea mai femeiesc şi mai tainic. Înţelegea să-şi dobândească mulţumirea din toate nevoile ei de mamă şi de femeie; l*i na şi bătrâneţea nu împiedica mai nimic, dimpotrivă, dădea tuturor mişcărilor ei o duioşie, o nobleţe căreia nu-i spunea pe nume, dar îi pătrundea gravitatea. Ca şi atunci, vara, când se ducea desculţă la câmp, înveşmântată în negru, voinică şi cumpănită, călcând sănătos, dreaptă de umeri, cu un aer domol, cu zâmbetul paşnic.

Ah! câte lucruri vorbesc femeii! Şi nu-i adevărat că timpul sfârşeşte când iubim. Mereu iubim. E singurul lucru bun al trupului. Atunci, de ce-ar sfârşi iubirea înaintea trupului? Şi ce-am face apoi, aşteptând moartea? Am aştepta moartea, iată tot ce ne-ar rămânea de făcut. Ceea ce şi făceam, zău, înainte de-a veni omul ăsta pe platou.

Pentru ea, de bună seamă, totul începuse cu acea mică poveste cu armăsarul şi cu mâna, în ziua vântului de la miazănoapte. Care zi? Doar nu-i un veac deatunci! Alaltăieri a fost.

Ce de taine sunt pe lume!

Se uita acum la granguri. Se gândea la vântul de la apus. Fiindcă grangurii vin totdeauna cu învolburări. Se uita la pitulici. Se gândea la râul Ouvez, culcat ân fundul văâi lui sălbatice şi la trestiile unde se leagănă cuiburile pitulicilor.

Se uita la ciocârlanii cu pete de rugină. Se gândea la sfârşiturile de vară, la aburul năbuşitor al miriştilor, la geamătul pământului, la scârţâitul carelor, la pofta de băutură, la şesurile untuite de soare.

Se uita la crăişorii verzi, cenuşii, cu aripi negre şi creasta de aur, se uita la ei, dar vedea şi simţea în nări bălăriile, ierburile muntelui, auzea cum pogoară turmele şi glasurile păstorilor.

Se uita la gaiţe şi la dumbrăvence, la potârnichi, la

prepeliţe – căci acum toate păsările platoului se chemaseră aici – la piţigoii cenuşii, la neastâmpăratele cu scufii albăstrii, la sticleţi şi la un neam de pasăre pe care o ştia bine şi căreia i se zicea pasărea-tăcută. Pasărea asta nu cânta niciodată, nici chiar în vremea drăgostelilor.

De fiece dată când ceata păsărilor creştea în jurul grămezii de grâu, o floare de pene creştea şi în Martha, dar ea avea aripi de vânt, de câmpii şi de munţi, ochi de soare, pântecul albăstriu al serilor din şesuri şi ţârâitul tuturor gângănâilor din fineţuri.

Abia auzea prin geam zarva păsărilor.

Se in-treba iarăşi:

— Ce-or fi făcând?

Era cu gândul la cei doi bărbaţi.

îşi zicea:

— Ce mai pun la cale?

în clipa aceea îl văzu pe Jourdan, adică mai mult corpul lui Jourdan, fără chip. Tocmai ieşea de după colţul casei.

— El e? se întrebă. Ce-are de gând? Ai zice că pândeşte.

Jourdan stătea nemişcat. Ba nu, se mişca, dar atât de încet încât nici n-ai mai fi spus că se mişcă un om. Era o mare dezamăgire să vezi acolo catifeaua pantalonilor şi postavul haineâ lui.

Nici nu-i dădea prin minte că Jourdan putea să facă vreun rău păsărilor. Dar simţea totodată că el nu se bucura de increderea lor.

Tremura la apropierea bărbatului. Acum era aproape stearpă. Aproape. Era alături de păsări.

Faţa lui Jourdan se ivi de după colţul casei. Martha avu o mişcare, ca şi când ar fi vrut să-i spună: „Hai, du-te”, dar aci, în întunericul bucătăriei, nu putea fi văzută. Şi Jourdan nu se gândea să se clintească din loc. Avea aerul transportat şi încremenit al celor care visează cu ochii deschişi.

— Hai, du-te, îl îndemna Martha.

El mai înaântă un pic.

— Du-te, stăruia Martha.

Abia îşi mişca picioarele. Nici nu vedeai că se urneşte din loc. Părea un trunchi de copac. Nu era băgat în scamă. Şi el ânainta.

— Hai, du-te, murmură Martha.

Păsările făcuseră un salt ânapoi. Toate o dată. Sturzul întorsese de două-trei ori capul. I se văzuse lucind ochiul drept, apoi ochiul stâng. Se apropiase din nou de boabe. Celelalte păsări la fel. Din când în când, sturzul se oprea din ciugulit şi. Căta la Jourdan. Păsările se opreau şi ele, oii rodată cu bobul în cioc. Se uitau. Stăteau gata să-şi ia /. Boi ul, apoi aripile li se potoleau cu o tresărire, şi ele înghiţeau şi ciuguleau mai departe, fără să se mai uite în jur.

Atunci Jourdan se urnea înainte.

Şi ajunse aşa până la grămada de grâu. Picioarele-i stăteau în grâu. Şi păsările rămaseră locului fără să se tulbure, ba una chiar i se urcă pe gheată, şi alta, zbughind-o de lângă ciocul sturzului, i se izbi cu capul de pantaloni.

Jourdan îşi ţinea răsuflarea; şi ca să vadă păsările, lăsa privirea să-i lunece de-a lungul corpului, fără să mişte capul.

— Bravo ţie, bărbate, zise Martha şoptit.

— Nu, spuse Bobi, nu ştiu nimica despre păsări, habar n-am de nimic. Nu trebuie să mă vedeţi mai mult decât sunt.

Era seara târziu. Şedeau tustrei în jurul mesei, la ciorbă.

— Cum de ţi-a dat asta prin minte? îl iscodi J ourdan.

— Am văzut gerul de-afară, zise Bobi, şi m-am gândit la păsări.

— Te-ai gândit la păsări, îngână Jourdan, scărpinându-se în cap.

— Te miră?

— Nu, de la tine nu mă miră. Dar nu mi se pare prea simplu.

— Ba da, mărturisi Bobi, e simplu ca lumina zilei. Toată lumea trebuie să mănânce, uite ce m-am gândit.

Aveau la masă ciorbă de varză cu slănină şi cartofi.

— Scoatem leguma la urmă, zise Martha, şi impărţim slănina în trei. Azi n-am gătit, ştiţi doar.

— Fie, nevastă, încuviinţă Jourdan.

— Nu ţi-e foame?

— Ba da, zise el, da-mi pare că mă mulţumesc şi cu puţin.

— Asta-i o mare bucurie, care ne vine de la animale, zise Bobi.

— Da, făcu Martha.

— Şi sunt multe animale, zise Bobi.

— Multe, spuse Jourdan.

— Tu ai văzut iepuri alergând? întrebă Bobi.

— Fireşte, făcu Jourdan.

— Şi căprioare?

— Nu, zise Jourdan, dar mi s-a spus că erau şi pe-aci înainte.

— În jurul fermelor? vorbi Martha.

— Nu erau ferme, zise Jourdan.

— Şi veneau tot aşa aproape de voi? întrebă Martha.

— Da, zise Bobi, veneau, numai că e mult de-atunci.

— Tvdevărul, bunul meu Jourdan, zise doamna Elena, e că azi după prânz n-am avut curajul să rămân toată vremea singură la Fra-Josepina. I-am spus Aurorei: „Pune calul la trăsură”. Nici nu-ţi închipui cât îi place micuţei să se-ngrijească de cai, să le dea ea de rost la toate.

— De, doamnă Elena, făcu Jourdan, într-o primăvară frumoasă ca asta…

— Adevărul, bunul meu Jourdan, e c-aş vrea, dacă nu te supăr, să m-aşez pe marginea şanţului şi să mă uit cum munceşti, fiindcă pentru mine, drept să-ţi spun, tot ce văd – şi arătă toată primăvara câmpurilor cu mâinile-i mici, în mitene – e negru, negru, negru.

îşi ascunse faţa în mâini.

— De vină-s cele petrecute ieri, zise Jourdan. N-ar fi trebuit să veniţi.

— Ce să fac, spuse ea. Era cel mai apropiat vecin al nostru. Dumneata de-o parte, el de alta.

— Şedeţi, zise Jourdan. Am vreme.

Era o doamnă. Chiar după moartea bărbatului ei, de când

trebuise să se ocupe de Fra-Josepina împreună cu fermierul, umbla tare îngrijită şi îmbrăcată mereu ca de duminică. Era frumoasă la trup şi la faţă, cu o sănătate cam şubredă şi cu un fel de moliciune în mişcări. Avea ochii viorii. Mirosea bine fără parfumuri. Purta fustă de dimie uşoară, o bluză neagră cu gătează de pamblici, un văl alb la gât, mitene de aţă şi o beretă. Avea gura tristă.

— Şi domnişoara Aurora?

— I-am spus să mă lase lângă crâng. Mi-era dor să te văd, bunul meu Jourdan. Aurora s-a dus cu trăsura spre pădure. Trebuie că goneşte pe-acolo. Sângele micuţei e tot mai iute, Jourdan. Asta o să ne dea bătaie de cap până la urmă, ai să vezi.

— N-aveţi ochi decât pentru rău astăzi, doamnă Elena.

— Nu, bunul meu Jourdan, astăzi nu mai mult ca-n celelalte zile. Ce crezi? Mă gândesc adesea la toate. Eu cred că n-o să putem scăpa niciodată de rău.

Primăvara domnea acum pe platou. În marginea câmpurilor, pădurea lucea ca un nor verde. Văzduhul încropit se învolbura uneori, săpând prăpăstii reci, în care se auzea freamătul muncii pământului.

— Cine-a dat peste el? întrebă doamna Elena. Am auzit că argatul de la ferma Maurice.

— Nu, zise Jourdan, chiar Viguier, argatul lui.

— Bănuise ceva mai-nainte?

— Da. Mi-a spus că de câtva timp tot simţea cum s-apropie clipa. Aşa că, urmă Jourdan, s-a-ngrijit să se tocmească în altă parte.

— Ce vorbeşti? făcu doamna Elena.

— Chiar aşa, întări Jourdan. Viguier şi Silviu erau împreună, ia să vedem, cred că de-aproape cincisprezece ani.

— Şi n-a încercat să-l oprească?

— Ce să oprească? vorba lui. Ei doi erau singuri la Fauconniere. Se cunoşteau destul unul pe altul. Viguier mi-a spus: „Dă-ţi seama, ştiam c-o să se spânzure până la urmă. Mă şi tocmisem la muncă iân munţii Aiguines.

ı —e-am spus doar că nu pot hotărî dinainte ziua când vin”. Mi-a mărturisit că nu l-a durut prea mult când l-a văzut spânzurat. Şi-a zis: „Eh, iacătă!” ’

— Bunul meu Jourdan, grăi doamna Elena, tu îmi spui grozăvii mai mari decât toate blestemele profeţilor.

— Da, recunoscu Jourdan.

— Nu prea pare să te fi tulburat povestea asta, zise doamna Elena.

Jourdan îşi umplea pipa. Cătă în depărtarea platoului, spre valea Ouvezului. Dincolo de aburul văii, înalţii munţi îngheţaţi se ridicau în cerul limpede. Ei nu aveau di’ a face cu primăvara, pluteau departe de răsuflarea albiviirio a pământului, şi ai fi zis că până şi o boare de vini. Poate să-i împingă mai încolo.

Ba da, vorbi Jourdan, m-a tulburat. Ieri, când v-am v, i mil, venind pe amândouă, m-am gândit la bărbatul dumneavoastră, Pe mama lui Silviu, când a murit, au dus-o la Hmime, pe nevastă-sa la fel. Pe tatăl lui Cari l-au dus la

A

5 NA ml rfiminrt bucurin

Saint-Vincent-des-Eaux. Pe toţi i-au îngropat departe deaei. Dară bărbatul dumneavoastră a fost îngropat colo sus, lângă pădure, şi Silviu tot acolo, lângă pădure, alături de-al dumneavoastră, oare e cel dintâi, mort de răul nostru. Uite la ce m-am gândit.

— Da, glăsui doamna Elena, asta m-a izbit şi pe mine. Bărbatu-meu ceruse să fie îngropat acolo, dar Silviu?

— Silviu n-a lăsat nimic scris, zise Jourdan. Ceea ce-a lăsat, doamnă Elena, e un psalm pe care-l spunea din când în când, *Păcătoşii bunului Dumnezeu.* N-a fost nevoie de multă vorbă. Lumea şi-a zis: l-om îngropa sus, lângă celălalt. Mă iertaţi, adăugă Jourdan, aşa şi-a zis.

— Nu văd nimic rău în asta, spuse doamna Elena.

După-amiaza se săvârşea domol. Vântul âmirosea puternic, îţi dădea un fel de ameţeală. După-amiaza ispitise din prima clipă la somn. Acum ispita se risipea şi te trezeai într-o lume dezmorţită de soare.

— M-am gândit, zise Jourdan, c-ar trebui să-i prejmuim acolo sus pe-amândoi cu un gard de păducel, ce credeţi?

— Oh, păducel! exclamă doamna Elena. Bine te-ai gândit.

Şi-l privi cu ochii ei viorii.

— Ar semăna cumva cu stelele, spuse Jourdan.

Pricepu că doamna Elena s-a tras niţel înapoi, aşa cum faci când vrei să-l vezi bine pe cel care te tulbură.

— Stelele sunt albe şi-adunate-n mănunchiuri, dacă-aţî băgat de seamă, urmă el, şi păducelul la fel. Uite ce vreau să spun.

în clipa aceea, doamna Elena se aşează ca mai înainte* începu să bată cu vârful degetelor pe genunchi. Rămaseră tăcuţi un timp. Era atâta linişte că se auzea trosnind focul în vatră, jos, la Jourdana. Migdalii începuseră să înflorească. În zare munţii înalţi se pierdeau în ceaţă. Jourdan trăgea din pipă. Doamna Elena îşi puse braţele pe genunchi. Se aplecă înainte, cu mâinile împreunate. Cosiţa-i bălaie strânsă în coc îi dezgolea ceafa. Avea pielea mătăsoasă şi trandafirie ca noii-născuţi.

— Şi ce-ai să semeni aici? întrebă ea.

— Dacă v-aş spune, n-o să credeţi.

— Zău, vorbi ea, ce s-a întâmiplat cu dumneata, că nu te mai recunosc?

— Găsiţi că m-am schimbat?

— Mult: ai ochii tineri.

— Ei bine, uite ce semăn, rosti Jourdan.

Se ridică să aducă o pungă din hârtie groasă de băcănie. O desfăcu. Erau seminţe. Turnă din pungă în palmă..

— Ia să vedem, ghiciţi?

Erau seminţe ca oţelul, aripate ca frunzele de paltin.

— E nutreţ englezesc, zise doamna Elena.

— Aşa mari?

— Într-adevăr, mi se par cam mari.

— Mai gândiţi-vă.

Săltă seminţele în palmă ca să fie văzute ca lumea, Stăteau gata parcă să-i zboare printre degete.

— Ştiu, zise doamna Elena. E linte de Spania.

— Nu, spuse Jourdan.

Mai aşteptă puţin, săltând seminţele în palmă.

— Brebenoc, o dumiri el în cele din urmă.

— Vrei să spui…

— Vreau să spun brebenoc, cum se vede-n surpăturile de lângă Chayes, glăsui Jourdan.

— Ce s-o fi întâmplând cu dumneata? făcu doamna Elena.

— Şi colo, după casă, în adâncătură, am văzut că e umezeală. Şi-am semănat narcise. S-au prins şi cresc. În cinşpe zile înfloresc.

— Vrei să cultivi flori, Jourdan?

— Chiar aşa, doamnă Elena.

— Se vând bine?

Nu să le vând, zise el, sunt pentru mine. O să pu-

1 Vi culege câte poftiţi.

Jourdan!

Nu spuse mai mult. Şi privi câmpul. De aici puteai i’i’colta cinci care de ovăz. Dar colo, în adâncătură, se şi vedfu insuliţa de suliţi verzi ale narciselor ce străpungeau prtmintul.

Vă ascult.

Nu ştiu ce să-ţi spun.

Dumneavoastră ce credeţi?

— La început m-am temut că-ţi râzi de mine, Jourdan. Dar acum îmi spun că poate… Intr-adevăr, văd bine pân-acolo. Barem să fie praz de vară.

Ridică ochii spre el: stătea în picioare, cu seminţele în palmă. Privind ochii aceştia viorii şi gura ale cărei linii se adunau şi se desfăceau tremurând, nu ştiai bine dacă doamna Elena era îngrijorată, sau cum. Ea aştepta ca Jourdan să spună: „Da, e praz de vară”. Atunci, şi ochii, şi gura şi-ar fi recăpătat strălucirea obişnuită.

— Nu, stărui Jourdan. Uitaţi-vă bine, nu s-arată în rânduri, cresc aşa cum vor. Dacă n-aţi sta jos, aţi vedea singură.

întinse braţul intr-acolo.

Doamna Elena se ridică numaidecât.

— Da, zise ea.

— … Sunt trei care-au şi înflorit.

— Hai să le vedem.

— Eh, da! primi el. Tocmai de-asta le-am pus.

Porniră amândoi. Păşea voiniceşte şi ea, după pilda lui Jourdan.

— Uite, zise el.

Se aflau în capul câmpului. Locul era puţin spre miazănoapte şi aproape toată ziua stătea în umbră din pricina unei adâncături de pământ. Narcisele abia răsăriseră. Două frunzuliţe sfioase şi o trompiţă albă ca de zăpadă încă înfundată în pământ.

Doamna Elena se aplecă de mijloc şi apoi se lăsă în genunchi.

— Aşa e, zise ea, e-adevărat.

Câmpul, aflat acum la picioarele lui, părea şi mai întins decât cel hotărât pentru brebenoc.

— Vezi, bunul meu Jourdan, vorbi doamna Elena, trebuie să-mi spui, fiindcă eu nu mă pricep. Ai zice că m-ai adus aici în faţa unei taine!

— Priviţi, zise el. Minunate frunze! îţi umplu ochii, zău aşa, ia uitaţi-vă.

Ea păşea pe marginea câmpului, de parcă ar fi fost legume acolo. Legumele nu trebuie să le calci.

— Haideţi încoace fără grijă, o pofti Jourdan, lor nici că le pasă. Sunt flori sălbatice. Tocmai de asta-s aşa. S-o luăm înainte. Colo sunt înflorite.

Pătrunse în câmp. Parcă se temea şi se ruşina să calce peste flori. Avea un simţământ nedesluşit. Nou. Îşi privi urmele paşilor. Frunzele strivite se ridicau la loc. Tulpiniţele culcate la pământ îşi veneau singure în fire.

Erau înflorite mai multe decât trei. Poate zece, douăzeci, nici nu mai ştiai bine, dar toate celelalte se şi iviseră, ca nişte aşchii de sevă albă, aurite în vârf.

Şi se simţea de pe-acum mireasma.

— Vedeţi? zise Jourdan.

— Văd, spuse doamna Elena.

— Nu-i frumos?

— Ba da. Şi ce-ai să faci cu ele, Jourdan?

— Nimic. Numai aşa, pentru desfătarea mea. Mi s-a făcut lehamite de muncă tristă.

Se aplecă să culeagă florile.

— Nu le rupe, se împotrivi doamna Elena.

— Ba da, spuse el, n-aveţi grijă, o să am puzderie şi eu. Astea-s pentru dumneavoastră. Sunt cele dintâi, doamnă Elena,

— Şi cele dintâi de pe platou, adăugă ea.

Jourdan strânse florile într-un bucheţel,

— Nici nu ştii ce1 bucurie mi-ai făcut.

Sorbea mireasma. Închidea ochii ca să o desluşească mai bine în ea însăşi. Întindea mâna cu buchetul. Aducea florile înapoi. Le privea din toate părţile.

— Ciudat.

— Ce anume?

— Oh, nimic, zise ea.

Jourdan cugetă la Orion-floare de morcov. Se gândise adineaori să spună ceva despre nervurile frunzelor. Gândul crescuse întrînsul şi apoi, ajungându-i pe buze, se risipise ca un fum.

— S-ar zice că sunt… începu el.

— Oh! făcu ea. Sunt narcise. Narcise!

Se auziră strigaţi. Nu simţiseră goana trăsurii prin pământul afânat.

Fata smuci de hăţuri. Calul se opri scurt şi acum i/bea cu copita în iarbă.

Ieşiră din câmp spre trăsură.

— Ia te uită la fata mea, vorbi doamna Elena, ia te ult.fi cum arată!

Aurora ţinea calul strâns în frâu. Se proptise cu picioarele de scândura din faţă, lăsându-se pe spate. Stătea ţeapănă şi întinsă toată. Purta o rochie de muselină, roză în locurile lipite de corp, albă şi spumoasă împrejur. Era în capul gol, cu părul lins sub panglica legată în jurul frunţii, cu fruntea severă, ochiul sever, dar gura gingaşă ca o cireaşă, şi, pe

lângă bărbia micuţă şi dulce ca un genunchi de mieluţă, pleata-i castanie se revărsa de pe umeri.

Calul se potoli. Râuri negre de sudoare îi fumegau pe grumaz şi-n jurul şoldurilor.

— S-ar zice, murmură doamna Elena, că n-are linişte decât atunci când goneşte, ori când o înflăcărează ceva.

Se aprogiară.

— De unde vii, fata mea?

— De la pădure.

— De-acolo, din faţă? întrebă doamna Elena, împungând aerul cu degetul.

— Nu, de peste tot, zise Aurora, arătând întreaga linie a copacilor. Am deshămat calul, adăugă ea, văzând că mama-sa căta la roţile trăsurii.

— Ai călărit?

— Da.

— Călare fără şa, fata mea! se umbri doamna Elena. Ca băieţii!

— Da.

— Cu rochia pe care abia ai luat-o?

— Am scos-o, mamă.

— Nu mai eşti o fetiţă, o mustră doamna Elena.

Se uită la spinarea calului pe care fata ei o strânsese între pulpele goale.

— Nu, Aurora, zău.

— Eh! Domnişoara Aurora o să-şi facă sânge rău, interveni Jourdan. Daţi-i pace.

— Dar dumneata înţelegi… vorbi doamna Elena.

— Înţeleg.

Şi se uită la buchetul de narcise. Câteşitrei îşi opriră ochii asupra buchetului de narcise.

— N-am văzut niciodată flori din astea, izbucni Aurora lăsând hăţurile. Dă-mi-le iute, mamă.

— Nici nu s-au pomenit pe platou, spuse doamna Elena.

— Am pus un câmp întreg, glăsui Jourdan. Poftiţi încoace călare. O să am pentru toată lumea.

Le privi cum pleacă. Fata întoarse trăsura scurt pe roţile

dinainte. Mâna cu mai puţină mânie. Din când în când se apleca spre mamă-sa, spre mâna în care ţinea florile.

Se făcuse prea târziu ca să mai semene. Toate glasurile primăverii cântau, pământul şi cerul răsunau de ecouri ea valea unui pârâu de munte. Lăcustele verzi pârâiau prin aer, greierii îşi făceau auzit ţârâitul lor şi zbârnâiau în fundul pământului.

Iarba umplea preajma de un zvon uşor şi nedesluşit.

Jourdan aruncă un pumn de seminţe de brebenoc. Nu era deprins cu ele. Lunecau din mână mai anevoie decât boabele de grâu. La drept vorbind, nu erau făcute să fie semănate cu mâna, fiindcă se ţineau de piele.

Bobi spusese că n-ar fi nevoie să le semene decât o dată, şi că după asta răsar singure.

Jourdan privi spre pădure. Înserarea stăruia încă limpede într-acolo. Dindărătul copacilor fumega pâcla câmpurilor. Soarele în asfinţit aprindea amăgitoare curcubee roşii şi albastre, frumos arcuite, care se încâlceau ca răchita pe marginea coşurilor. Ceva mai jos, sub pâclă şi curcubee, dincolo de pădure, mai jos de câmpurile grase, trecea drumul spre oraşul Roume, şi mai departe era lumea cu alte drumuri, căi ferate, canaluri, fluvii, oraşe şi oameni. Nu se auzea niciun zgomot dinspre toate acestea.

Se împlinise o lună de când Bobi plecase. Adică, nu chiar o lună. Abia poimâine, la şase seara, era o lună. El ■ pusese că o să lipsească mult. Nu pomenise de ziua întoarcerii. Spusese numai că aveau nevoie de seminţe mai **mari.** *

Seminţe pentru noi, a spus Bobi. Trebuie deopotrivă să schimbăm şi sămânţa din noi.

Vorbise şi de bani. A trebuit să vorbească, fiindcă era îmi, uit să lecuiască o dată pentru totdeauna lepra asta a nenorocirii. Şi fiindcă era hotărât de asemenea să aducă li ti iln’ pe întreg platoul. Da, de la pădurea Gremona şi până în valea Ouvezului. Nouă, celor aflaţi aproape de cer, nouă, celor care nu auzim nimic din toată lărmuirea lumii…

Jourdan ascultă.

Nu erau decât zgomotele pământului, lăcustele, şi greierii, şi-o albină zorită să iasă la iveală, şi-un stârc care clămpănea într-un şanţ spre Târla Paltinului. Numai nouă, da.

— Ar fi prea multă trudă dacă am vrea asta pentru toată lumea, a spus Bobi.

Şi a zâmbit.

— Fiindcă întreaga lume tânjeşte să-şi afle lecuirea, întreaga lume pătimeşte de acelaşi rău ca şi tine, întregii lumi îi putrezesc cărnurile pământii. N-a ajuns încă să pută, fiindcă asta-i hrana vântului. Lepra, ce vrei, a spus el.

Şi era şi mai zâmbitor.

— Ce vrei, a urmat Bobi, nu putem lecui toată lumea, dar s-o facem pentru noi. Poate-o să dăm o pildă.

Atunci a adus vorba de bani. Dar a făcut-o aşa cum ştia el, Bobi. Era atâta dreptate în ce spunea încât te simţeai mişcat.

— Va să zică, sunt buni şi banii la ceva? a întrebat Jourdan.

— Da, a spus Bobi, fiindcă-n jurul nostru oamenii nu primesc decât bani în schimb. Fiindcă trebuie să-i dăm în schimb ca să dobândim ce n-avem încă, fiindc-am ajuns atât de sărmani încât nu mai putem face noi totul prin noi înşine. Avem încă nevoie de bani. Dar cu c-ît ne vom gândi mai puţin la ei, cu atât va fi mai bine.

Jourdan i-a arătat ce-a agonisit. Banii nu stăteau împăturiţi sub cămăşile Marthei. Stăteau pitiţi într-un colţ al grajdului. A trebuit să sape ca să scoată din pământ o lădiţă de fier.

Bobi s-a arătat dintr-o dată plin de gravitate. L-a apucat de braţ pe Jourdan. Şi i-a spus:

— Stai!

Apoi:

— Eşti la fel de hotărât?

— Ce să fac? a răspuns Jourdan. Simt eu însumi că leacul ăsta vindecă. Ştiu bine ce simt de când îl încerc.

— Ai mult bănet!

— Dar sunt tare bolnav, a spus Jourdan, care începea rit de cât să ştie a vorbi în felul lui Bobi.

— Bine atunci, s-a învoit Bobi. Poţi să-mi dai.

Şi Jourdan i-a dat bani. Bucuros.

— Pentru întâia oară am dat bani atât de bucuros, i-a spus el Marthei mai târziu.

Şi Bobi a plecat apoi să cumpere seminţe din cele mari, ca să ne Însămânţeze inima, nouă şi celorlalţi. Vreau să spun, celorlalţi ide pe platou. Nouă, celor de-aci. Şi poate, cine ştie, şi altora de mai departe, de colo unde fumegă eâmpiile. Celor care trăiesc în frecătura drumurilor şi a trenurilor, şi ân oraşele pline de tăciuni aprinşi. Da, a plecat. Se împlinea aproape o lună de atunci. Era în şaisprezece ale lunii trecute, pe la ceasurile şase seara. Se înnopta încă devreme şi timpul era frumos.

Jourdan ajunse acasă. Strigă de afară:

— Nevastă!

— Acolea sunt.

Răspundea din cămară. De acolo, prin ferestruică, se vedea drumul.

— După mine, zise Jourdan, el o să vină ziua, şi-acuma se lasă noaptea.

— După mine, spuse Martha arătându-se, o să vină noaptea. Noaptea s-a ivit. Noaptea a plecat. O să vină tot noaptea.

— Uite, făcu Jourdan, pune seminţele la loc.

— N-ai semănat?

— Nu, spuse Jourdan. M-a ţinut doamna Elena de vorbă.

— A venit la câmp?

— Da, pe la ceasurile patru, taman când să-ncep. A stat jos. Atunci, m-am aşezat şi eu. Moartea lui Silviu a tulburat-o mult.

— Şi pe mine, zise Martha. Mai ales acuma, când poate o s-ajungem să fim fericiţi.

— Cum, adică, poate? Când te-ndoieşti, toate merg anapoda. Nu poate, sigur.

— Nu mă-ndoiesc, zise Martha, Nu, oh, nu, de bună

scamă! Fiindcă, dacă m-aş îndoi…

— Ce?

— Ah, nu ştiu!

Privi pe fereastră.

— Uite noaptea, vino s-o vezi.

Jourdan se apropie.

— Uite, narcisele lucesc. Doar frunzele, acum.

Tulpiniţele de narcise, poleite de belşugul sevei, luceau la faţa pământului.

— Au fost şi vreo câteva flori, vorbi el. Le-am dat doamnei Elena.

— I-ai spus tot?

— Nu tocmai, l-am spus c-o să semăn brebenoc.

— Vine cineva, zise femeia.

Se auzeau paşi pe drum şi o umbră se mişca, dar prea otova, încât nu părea umbra unui om.

— Nu-i el, spuse Jourdan. Ăsta are toiag.

Auziră bătăi în uşă.

Jourdan se duse să deschidă.

— Aici e Jourdana?

— Poftim înăuntru.

— E prea departe, spuse omul, n-am venit niciodată până aici.

Era un bărbat costeliv, fără vârstă, niţel cam bătrân, cu mustaţă albă.

— Pofteşte, prietene, zise Jourdan. Eşti din Roume?

îşi amintea că l-a mai văzut la oraş.

— Da, răspunse omul.

— Şezi, zise Martha.

Se duse să închidă uşa şi trase scaunul lângă vatra unde pâlpâia un foculeţ de primăvară.

— Fie, se învoi omul, că-i tare departe. V-aş sfătui să nu vă abonaţi niciodată la vreun ziar.

— Păi de ce? făcu Jourdan.

— Fiindcă eu sunt poşta, zise omul. Am venit cu bicicleta pân-la poalele urcuşului. Am lăsat-o într-un tufiş şi am luat-o prin pădure. O dată merge asta, dar dac-ar trebui s-o fac

în toate zilele…

— Hai să iei o gură de vin, îl îmbie Martha.

— Nu zic ba, primi omul. Vremea asta te trage la sete. Ah! făcu el. Şi când mă gândesc…

Purta o geantă mare de piele atârnată de umăr. O deschise. Scotoci o clipă, căuta ânăuntru ceva foarte mic.

— Iat-o.

Era o telegramă verde.

— Deschideţi-o, zise el. Nu-s veşti rele, dar e destulă grabă.

Jourdan se aplecă la lumina focului.

vino Înaintea mea miercuri seara pe DRUM. AŞTEAPTA-MĂ LA CROIX-CHAUVE. BOBI.

— Miercuri seara e azi, zise omul înainte să bea. De-asta am venit.

— Vezi? făcu Martha.

— Ce? zise Jourdan.

— Eu am avut dreptate. O să vină noaptea. I

— Cât să fie ceasul? întrebă Jourdan.

— Stai, zise omul, îţi spun indată.

Scoase la iveală o palaşcă de ceas. Îl scuturâ.

— E-aproape şapte.

— Păi atunci nu-mi rămâne decât să-mi pun haina pe mine, cugetă Jourdan cu glas tare.

— Merg şi eu cu tine. Se hotărî Martha.

Aducătorul telegramei o apucă la stânga. Jourdan îi spuse că va da peste o scurtătură mai de Doamne-ajută decât la suiş şi mai lesne de găsit pe Întuneric. Şi era adevărat, dar mai ales de când citise numele: Bobi, ’Jourdan ţinea să rămână singur cu Martha, singur cu noaptea, singur cu bucuria lui.

Era o noapte catifelată şi unduitoare. Te lovea uşor peste obraji ca o stofă, apoi se furişa cu suspinul ei şi o auzeai legănându-se prin copaci. Stelele umpleau cerul. Nu mai erau stelele iernii, singuratice, strălucitoare. Stăteau grămadă ca icrele de peşte. Lumea nu avea încă mai nimic Împlinit, nici chiar ânchegările tinereşti. Nimic de(’ât lapte,

muguri lăptoşi, grăunţe lăptoase în pământ, seminţe de vietăţi şi lapte de stele în cer. Copacii răspândeau o mireasmă tare ca în vremea dragostelor.

— Cât e de-aci până la Croix-Chauve? întrebă Martha.

— Pe drum, cinci kilometri.

La o vreme, auziră zgomotul iazului în adâncimea nopţii. Freamăt de trestii şi plescăitul apei peste pietre.

Apoi, zgomotul se depărtă şi pieri. În jurul lor nu mai erau decât şesuri întinse. De departe venea mirosul mlaştinilor. Stelele se învălmăşiră spre răsărit şi spre miazăzi. Intr-alte părţi pieriseră pe după nori. Ploaia se porni peste şesuri, ridicând mireasma pământului, mi**reasma** pietrei, mireasma scoarţelor. Era o ploaie subţire, aninată de cer ca un şarpe care joacă săltat în coadă. Atingea când trei tufe ici, când trei tufe colo, când un copac, când un colţ de câmp, când pe Martha, dar de Jourdan nu se atingea. Apoi, şarpele se prăbuşea din înaltul cerului, hoitul lui greu strivea pământul, copacii, frunzele uscate rămase-n tufişuri, şi se auzea departe, înainte, curgând prin aşternuturile foşnitoare ale pădurii.

Vântul grăia. Era un vânt lăptos ca şi toate dimprejur. Era plin de forme, plin de înfăţişări, de licăriri, de luciri, de flăcări care nu luminau nicio palmă de pământ, dar iluminau întreaga făptură pe dinăuntru. Purta cuvinte, cum poartă pietre puhoaiele de apă. Se auzeau, sunând. Spunea: munte, gheaţă, răşină de brad, valea Ouvezului, cu apa, trestiile, ascunzişurile păsărilor gata de dragoste; migdalii din fundul platoului sunt înfloriţi; lutăriile de la Chayes s-au urnit din nou şi lutul lunecă încet la vale: am trecut peste lut împrospătat; se vor ivi alte vulpi, erau opt, vor fi cel puţin ae două ori pe atât, vulpoaica cheamă, cheamă, cheamă de trei nopţi în şir, dar mai ales în noaptea asta, ascultă; aşteaptă, mă duc să văd mai sus – şi urca iar în noapte – înaltul cerului e ca o boltă de pivniţă, auzi, mă lovesc cu capul de sus, şi mă întorc, şi mă rostogolesc, şi ia: tă-mă – cobora iar – dar e o boltă largă, adăpostind întinse ţinuturi, pline de ecouri şi de mişcare, şi

de copaci şi de vietăţi, şi de oameni în drum spre alte drumuri, care mă ascultă mergând, şi asta-i poartă mai departe, şi asta-i leagănă, şi ei nu se mai gândesc la paşii care se adaugă paşilor, ci, mulţumită mie, iată-i că văd bolta cerului care cuprinde totul, şi totul e viu, totul se mişcă uşor în noaptea asta ca o puzderie de purcei rozulii sub pântecele cald al scroafei.

Apoi, tăcere.

Se apropiau de pădure. Frunzele nu se desfăcuseră încă. Pădurea nu vorbea. Mugurii din marginea ei, muguri luminoşi de fagi şi, mai spre desime, de arini, puneau o stavilă fosforescentă înaintea drumului.

— Pădurea-i blândă, zise Martha.

Volburi tăcute alergau peste câmpie. Soseau cu o pleasnă de vânt, cu o răpăială de ploaie. Treceau mai departe. Apa era încropită. Doar doi-trei stropi zăboveau pe obraji.

Croix-Chauve se afla în mijlocul pădurii, la întâlnirea drumului cu un făgaş forestier. Împrejur, prin tăierea copacilor, se rotunjise o poiană. Stelele lăptoase şi lucirea mugurilor luminau noaptea. Pădurea era numai lemnărie, bulumaci şi grinzi. Norii treceau cu câte-o pală de ploaie, care şuiera ca o năpârcă, încolăcindu-se în crengi. Aduceau o umbră de nepătruns pentru o clipă. Dar acolo unde nu era nor se vedea schelăria copacilor, străveziul crengilor care se legau aidoma unor grinzi de la un trunchi la altul, fără să poarte acoperiş, lăsând cerul scânteietor să tremure mai departe în frunzişuri. Apoi, norul se călătorea. Atunci vedeai de aproape cum suie pe trunchiul lucitor al unui fag, sau pe trunchiul neted şi drept ca un stâlp de marmură al unui mesteacăn, o friză de muşchi până la locul unde crengile îşi aflau sprijinul. Din loc în loc, urmărind biciuirea ploii care poleia mugurii strălucitori în tufişurile de arini şi apoi pleca lăsându-i cu luminile lor, se vedeau deschizându-se coridoare în clădirea pădurii; răsuflarea rariştilor depărtate fremăta prin ele, şi colo, în fundul sălilor răsunătoare, se zărea dănţuind o mică răchită firavă şi albicioasă,

încununată de frunze.

— Ia ascultă, zise Jourdan.

Crezuse că aude paşi pe drum. Era o nevăstuică. Clămpănea. Dihania ţâşni dintr-un salt în frunzele moarte. O clipă amuţi orice zgomot. Se auzi apoi perechea gemând şi bărbătuşul torcând din ce ân ce mai infiripat.

— Trebuie să fie trecut de opt, zise Jourdan.

De la o vreme conteni şi ploaia, şi vântul, liniştea caldă a primăverii se înstăpâni în jur. Pădurea lucea. Stătea neclintită, aidoma unei lespezi de piatră neagră eu fluturi de cuarţ. Licăririle se prelungeau în căi pe care nu puteau păşi decât visurile şi care se înfundau sub copaci, ori urcau spre cer.

Albul drumului lărgit lumina toată poiana de la CroixChauve.

— Vino, zise Jourdan.

Nu se simţea la largul lui acolo, în mijlocul poienii, ascultând miile de glasuri ale umbrei.

li dădu mâna Marthei.

O ajută să se aşeze alături de el, pe marginea peretelui de pământ.

— Dormi, dacă vrei.

— Nu mi-e somn.

Dar se lipi de el şi îşi puse capul pe umărul lui.

Vântul şopti un cuvânt lung şi de neînţeles pentru Jourdan. Fagul de deasupra lor trosni de-a lungul scoarţei, de jos până-n vârful unei crăci groase. Craca se propti cu scrâşnet în trunchiul unui mesteacăn vecin. Era un mesteacăn tânăr. El se înclină adânc. Plesnea de sevă tinerească şi era plin de avânt. Trecu vorba mai departe tufelor de afin, unui sorb, unui arţar şi unui stejar scund şi cărunt. Şi apoi, de acolo, cuvântul porni în zbor, făcând să sune bulumacii şi grinzile pădurii.

Jourdan simţea că prevenirea asta era şi pentru el, dar nu putea să înţeleagă. Se străduia. Chibzuia. Se gândi la semnele de aur din noaptea de iarnă, în cea de a treia seară, pe când se întorceau amândoi la Jourdana prin pâcla

deasă. Se căznise să citească litere şi când colo nu erau decât uşa şi fereastra casei, cu focul din vatră. Se gândi la floarea de morcov, la tainicele ierburi ale cerului, pentru care Bobi era un ţăran mai priceput decât el. Îşi spunea: „Sărman, sărman de tine! Uite că nu-nţelegi!” Amândoi, acolo, el şi Martha, erau aidoma celor dezmoşteniţi şi nefericiţi. Toate înţelegeau în jurul lor, de la cea mai mică tufă până la cel mai voinic frasin, şi animalele, ba chiar şi aştrii, fără îndoială, şi pământul, colea, sub picioarele lor, cu grunzii lui, cu împâslirea lui şi cu vinişoarele-i de apă. Toate înţelegeau şi erau simţitoare. Ei singuri se arătau greoi şi lipsiţi de pătrundere, în ciuda bunăvoinţei care îi însufleţea. Trebuie să-şi fi pierdut frumoasa moştenire a omului, ca să ajungă atât de sărmani, ca să se simtă atât de despuiaţi şi neputincioşi de-a înţelege lumea.

Mult timp după asta se presimţea ceva în pădure. Pădurea era cuprinsă de-o bucurie magică. Îşi începuse serbarea nopţii de primăvară.

— Nevastă!

— Zi, bărbate!

— Ia te uită colo!

— Văd.

— Ce să fie?

— Nu ştiu.

Un arin îşi deschisese brusc mugurii şi îşi desfăcuse frunzele, şi, din negru, devenise zăpeziu şi înfiorat.

— Pluteşte!

— Da, dar ia aminte, rămâne pe loc.

— E-un copac mic.

— Adineaori nu se vedea.

— Simţi ce mireasmă!

— Aproape că are şi gust, zise Martha.

— De zahăr.

— Vine de primprejur, spuse ea, întoroându-se, şi exclamă îndată: Oh! priveşte!

Într-un arţar plesniseră mugurii, şi era numai flori. Se aprinsese de-o lumină fără luciu, ca un copac de făină. De

fiece dată oând se deschidea câte-un mugur, scăpăra o licărire şi năpădea mireasma de zahăr.

— Uite, zise Martha, colo şi colo se-ntâmplă la fel.

Arţarii se aprindeau în toate încăperile pădurii.

Sub licărirea mugurilor deschişi, se desluşeau noi săli, noi stâlpi, noi coridoare, noi schele de crengi,

— Pădurea-i adâncă, murmură Jourdan.

— Miroase a tei!

— Priveşte colo, făcu Jourdan.

— Sunt arţari, zise Martha.

— Nu, spuse Jourdan, uită-te, se-ngroaşe, se-ntinde, uită-te. Trece de la o creangă la alta.

— Ete, vorbi Martha, luminează dedesubt, şi-acolft parc-ar fi o pivniţă. Lămpi! strigă ea, împungând înainte cu degetul.

Sălciile îşi desfăceau frunzele, mugur cu mugur, de-a lungul crengilor drepte. Nu era decât licărirea stelelor şi licărirea mugurilor. Frunzele crude ale sălciei luceau însă mai mult ca orice, luminând în jurul fiecărui mugur coaja de aur a crengii. Şi aşa, un nimb arămiu se lărgea încetîncet în jurul sălciilor.

— Haidem de-aici, zise Jourdan. Trebuie să ne uităm peste tot.

Mugurii se deschideau pretutindeni; copacii aprindeau încet-îneet frunze noi. Era ca lumina mai multor luni de pe cer. O lumină albă de la frunzele de arini, de la petalele de arţari, de la frunzele de fagi, de la muşchiul plopilor; o lumină cenuşiu-aurie de la mestecenii al căror frunziş crud oglindea trunchiurile, oglindindu-se deopotrivă pe scoarţa lor; o lumină arămie de la sălcii;

o lumină trandafirie de la sorbi şi o nesfârşită aură verzuie care stăpânea totul, pâlpâirea frunzişurilor întunecate, pinii, brazii şi cedrii.

Miresmele se revărsau reavăne. Amiroseau a zaharuri, a fâneaţă, a răşină, a munte, a apă, a sevă, a sirop de mesteacăn, a dulceaţă de afine, a peltea de smeură cu frunze cu tot, a ceai de tei, a blăni abia desfăcute din

trunchiurile copacilor doborâţi, a clei de cizmar, a postav nou. Erau miresme umblătoare şi erau atât de puternice încât frunzele se înfiorau la trecerea lor. Şi astfel lăsau în urmă lungi dâre de umbră. Toate încăperile pădurii, toate coridoarele, bulumacii şi bolţile, tăcut luminate, adăstau.

În toate părţile se vedeau adâncimile magice din casa lumii.

Vântul se lăsa aşteptat.

Apoi, veni.

Şi pădurea se porni să oânte pentru întâia oară ăst an.

— Nevastă!

Ea stătea ghemuită toată lângă el, căutându-i sprijinul umărului.

în clipa aceea se auzi chemat de vocea unui om ce venea din cealaltă parte a poienii.

— E primăvara cea mare, zise vocea.

— Tu eşti? strigă Jourdan.

— Da.

Văzu boiul lui Bobi desprinzându-se întunecat de fosforescenţa copacilor.

— Uite, viu, aşteptaţi-ne.

0 mogâldeaţă îndesată, care se tolănise în tufele de afin şi era una cu pământul, se ridică încet, ca un bulgăre rupt din pământul moale de primăvară. Era o lighioană mai trupeşă decât un măgar. Călca în urma lui Bobi. Nu ştiai pricina, dar deasupra capului îi jucau licăriri.

I se auzeau pocnind genunchii şi pecetea micilor copite, Se ghiceau nişte coarne, dar nu ştiai prea bine, căci semănau deopotrivă a coamă lucitoare.

— Oare ce ne aduce? şopti Martha.

— Am găsit ce-am vrut, spuse Bobi cu vocea lui puternică. Am cam zăbovit, dar acum o să putem semăna de toate şi toate o să răsară voios şi temeinic. La fel de bine-i pentru noi...

Jourdan se gândi la narcise şi apoi la pădurea murmurătoare din toată înstelarea ei de frunze.

— ... Pentru noi, cât şi pentru ceilalţi, vorbi Bobi. O să

vezi cum o să fim cti toţii primăvăratici. În lumea-ntreagă singuri oamenii sunt trişti.

Ajunse lângă ei. Spuse: „Bună seara, Martha, bună seara, Jourdan”. Îi auzeau răsuflarea, simţeau mirosul lui de om în veşminte ide catifea, năduşit, dar răspunzându-i „bună seara, flăcăule”, nu-şi puteau lua ochii ide la mogâldeaţa trupeşă ce-l urma şi care era colea, lângă ei.

Era o lighioană pe jumătate lighioană, pe jumătate copac.

1 se vedeau lucind ochii mari şi blânzi, dar bărbăteşti.

— Ce-i ăsta? întrebă Jourdan.

— Un cerb, zise Bobi.

Purta mari coarne rămurate.

— Numai c-am fost nevoit să caut unul care să fie aproape om, urmă Bobi, ca să-l ţinem printre oameni, înţelegi?

— Nu, mărturisi Jourdan.

— Ce face cu ochii ăştia? spuse Martha.

— Priveşte, zise Bobi. Ia uitaţi-vă amândoi cum luminează din umbră ceea ce-i curat şi sălbatic. Uitaţi-vă, are ochii la fel ca mugurii, uitaţi-vă cum privirea noastră nu mai e bună de nimic pentru noi când ne aflăm în umbră, laolaltă cu sălbăticiunea, ca şi cum n-am avea decât pietre moarte peste pleoape; asta fiindcă am pierdut bucu ria anotimpurilor şi bunăvoia nevinovată. Uitaţi-vă ce ochi strălucitori!

Cerbul nu se clintea. Se vedeau marile-i coarne rămurate şi, dincolo de ele, pădurea luminată.

— Văd că stă cuminte cu noi, făcu Jourdan uimit.

— Aici a fost greul, spuse Bobi, fiindcă el nu era dator să ştie că noi meritărm. Şi e prea puţin timp de’ când meritărm, ca animalele să fie prevenite.

— Tare greu mai el suspină Martha.

— Da, adeveri Bobi, dar am avut toate atuurile. Să şedem o clipă, vreau să vă povestesc.

Aşezaţi în iarbă, vedeau cerbul rămas în picioare. Avea glezna subţire, trupul zdravăn, părul vălurit sub pântece,

gâtul drept, capul nemişcat, bogatele-i coarne rămurate pline de cer întunecat şi de stele de primăvară.

— Ll cheamă Anton, zise Bobi.

îl lovi uşurel cu mâna la subsuoara genunchiului.

— Culcă-te.

Cerbul se culcă în iarbă alături, lungindu-şi capul între picioarele lor. Răsuflarea-i fierbinte încălzea picioarele Marthei *şi* urca mai sus, până sub fustele ei, vie ca zvâcnirea sângelui în vine.

— Da, continuă Bobi, greul era să găsesc un animal care să primească.

— Mă rog? mormăi Jourdan.

— Mirosul nostru, zise Bobi, mirosul nostru le supără. Noi nu mirosim nici a bărbat, nici a femeie. Mirosim a ceva amestecat, şi animalul adulmecă făr-de greş. Voiam să găsesc unul care să fie obişnuit, dar care să-şi păstreze încă destulă libertate; cum să-ţi spun? îngăduitor, chiar aşa. Nu rob cum sunt caii scopiţi, nu bătăioşi cum sunt armăsarii, ci un animal care să-şi spună: „Mirosiţi rău, dar eu vă iert”. Şi-apoi, să fie în stare a preţui mirosul nostru bun atuncea când o să-l avem.

— Crezi că ştie să-l recunoască? întrebă Martha.

— Cum te păleşte un pumn peste bot, spuse Bobi. Asta-i sigur.

Martha vedea mulţumită cum cerbul trage pe nări mirosul ei. Şi nu se mişca. Şi cerbul nu părea scârbit: răsufla domol, în voie.

— De-altminteri, glăsui Bobi, în seara asta trebuie că avem câteşitrei aproape mirosul cel adevărat. E primăvara-n pădure.

— Şi cum l-ai găsit? dori să afle Jourdan.

— Era la „Circul Naţional”.

— Unde?

— Eh, la Sermoise, e acolo un mic circ.

— Te-ai dus cu trenul?

— Nu, zise Bobi, pe jos, de asta am zăbovit atâta, dar n-am avut încotro. Urmele pe drum erau de găsit.

Pădurea cânta. O sălbăticiune strigă în adâncul desimii şi strigătul i se roti în ecouri. Cerbul îşi săltă capul. I se auzi hârşâitul ca de pilă al limbii pe buze.

— Îl cheamă Anton, zise Bobi, îl cunosc de mult. Am lucrat împreună. Îi plăcea mult să mă privească. Mie-mi plăcea să mă uit în ochii lui. Ne-am spus adeseori că dorim aceleaşi lucruri. M-am dus să-l aduc şi el o să ne ajute. Acum suntem tustrei în pădure cu el. Şi nu mai avem inima locuitorilor din câmpii. E noapte, e primăvară-n copaci. Pădurea cântă.

— Să ascultăm, zise Jourdan.

Şi rămaseră toţi patru într-o lungă tăcere.

Pădurea-şi cânta cântecul cel mai tulburător.

s

e dusese vestea.

Mai cu seamă că lăsaseră cerbul slobod şi că în seara de vineri gonise până spre Mouille-Jacques. Nimerise în lucerna lui Cari. Fecioru-său tocmai isprăvea cu udatul. Pusese zăgazul. Asculta cum cântau cele din urmă solii ale apei la rădăcina lanului gras. Auzi zgomotul copitelor. Ridică fruntea. Cerbul era acolo, la trei paşi, şi-l privea.

— I-am văzut ochii, Doamne! zise el.

— Şi cum sunt? întrebă Cari.

— Plăcuţi, zise băiatul.

— Adică?…

— Eram la lucernă de la amiază.

Câmpul lui Cari găzduia aici un colnic turtit, nu prea înalt, abia răsărit, dar destul ca să se vadă până departe împrejur.

— Apa, continuă băiatul, umblă singură, îi trebuie, cum ştii, douăzeci de minute ca să ajungă de la un capăt la altul, am socotit, şi trebuie să-i dau drumul de şaişpe ori, şi de fiece dată să aştept câte douăzeci de minute, încolo n-am de făcut decât să las zăgazul, să-l ridic şi să aştept. Asta-i tot.

— Şi? făcu Cari.

— Ochii ăia ţi-alungă urâtul, zise băiatul.

— Şi eu am văzut cerbul, spuse nevasta lui Cari. L-am văzut pe când gonea. Poate că o făcea pentru că-i plăcea lui. Se ducea în sus, venea înapoi, sărea pe loc. Am stat mult să-l privesc. Era ceva! încheie ea, apropiindu-se de oala în care fierbea ciorba de cartofi.

Cari îşi frdcă ţeasta cu palma.

— O să mă duc să-l văd, zise el.

— Am văzut-o şi pe doamna de la Fra-Josepina, mai spuse nevastă-sa.

— Eh! făcu Cari.

— Păi uite, o ştii cum vorbeşte. Eu n-o prea pricep, înşiră nişte cuvinte nemaiauzite, turuie ca altceva şi te priveşte cu ochii ei ciudaţi. Nu ştiu prea bine ce mi-a spus, dar după cât mă duce pe mine capul, e cam ce ne-a spus şi Jacques de la alde Maurice. Jourdan a semănat flori. Albastre şi galbene, narcise, aşa mi-a spus ea.

Cari îşi frecă ţeasta. De astă dată apăsat, cât pe ce să uite că era propria-i ţeastă.

— O să mă duc să văd, hotărî el.

Sâmbătă, vântul se pornise să fiarbă. Era un vânt tânăr de tot. Ducea cu el norii, colbul, soarele, umbra, frigul şi căldura laolaltă, ca într-un sac. Apoi, deodată, le lăsă pe toate să cadă la pământ şi, văzându-se slobode toate, se înturnau domol la rostul lor, şi era o desfătare să vezi cum zburdă tinereţea şi vigoarea primăverii.

Cerbul ieşi din şură şi începu să adulmece, apoi porni drept înainte, destul de iute, dar fără prea mult zor, mai domol decât vântul ce-l cuprindea, îl împingea, îl întrecea şi-i şuiera printre coarne ca în cordajul unei corăbii. De astă dată se îndrepta spre Fra-Josepina, fiindcă vântul îl purta într-acolo. Nu văzu pe nimeni. Ocoli casa, urcă pe scara mare de la intrare, bocăni cu copitele pe terasă, rupse o gură de iarbă dintre lespezi şi o apucă la pas spre Fauconniere, cu vântul în faţă, dând din cap de sus în jos, ca şi cum şi-ar fi deschis drum prin nişte tufişuri reci, văzute numai de el.

La Fauconniere totul era zăvorit de la moartea lui Silviu şi

de la plecarea lui Viguier în munţii Aiguines. Cerbul se tolăni în iarba neagră, lângă un izvor. Întinse botul spre apă, bău, apoi smulse o gură de hreniţă, mesteoând şi adăpându-se în acelaşi timp, de-şi umplu botul de bale verzui. Până la urmă se lăsă păgubaş şi făcu o săritură spre soare; văzuse un loc mai curat, cu iarba încropită. Se întinse într-o rână, ca un cal mort, cu picioarele răşchirate. Dormi, apoi se trezi, dar nu se ridică de ’la pământ; norii care lunecau pe cer se oglindeau în ochii lui, vântul îi trecea cu ace blânde prin păr. O floare de platan îi căzu nepoftită pe nări, dar el nu îndrăzni să se mişte. Doar mişca din buze.

La amiază, pentru întâia oară, se făcu dintr-o dată foarte cald. Cerbul ascultă. Se auzeau strigăte de om dinspre Maurice. Era departe. Semănau cu cântecul unduit şi întretăiat al unor păsări mari. Cerbul se ridică în picioare. Colo departe, în străvezimea zilei, zări nişte puncte negre pe un câmp, trebuie că erau trei oameni şi un cal. Porni înspre ei, alergând domol.

Când ajunse în apropiere, băgă de seamă că erau trei ţărani pe care nu-i văzuse până atunci. Un bătrân, vânos încă după mişcări şi cu o voce poruncitoare, dimpreună cu doi flăcăi cam de o seamă. Calul era dintre acei cai fără miros, cum se întâlnesc de obicei pe drumuri, ori în câmpii. Cerbul şi-aduse nările spre coapsă, vrând să se dumirească bine, apoi adulmecă înspre cal. Da, calul mirosea numai a păr, a sudoare şi a bălegar. Cei trei îl munceau. Cerbul se opri locului să privească. În depărtare se simţea mirosul fermei. Bătrânul mirosea a piele şi a catifea. Stătea urcat pe spinarea îmbucată ca un grilaj a boroanei. Ţinea hăţurile în mâini. Calul trăgea. Striga într-una cu gura larg deschisă şi-i miroseau şi dinţii bătrâni. Ceilalţi doi miroseau a sudoare şi a pământ. Alergau de o parte şi de alta a grapei. Cerbul adulmecă mirosul depărtat al fermei. Acolo erau femei şi copii. Dar toţi se aflau sub mirosul puternic al bătrânului. El era stăpânul. Stătea în picioare pe boroană. Calul trăgea. Cei doi alergau pe de lături. Unul din doi Împărţea aşternutul eu o femele de la fermă. Trebuie că era

tatăl copiilor. Celălalt dormea în hambar. Dar mirosul bătrânului stăpânea peste tot. Stătea în picioare pe boroană. Ţinea hăţurile strâns. Câmpul se netezea sub el. Striga.

În capul câmpului Întoarseră boroana şi calul. Cerbul îşi lungi gâtul şi boncăi spre ei o mică mustrare prietenească, apoi o porni razna spre soare, rotindu-se pe departe în jurul grupului de oameni şi al calului. Bătrânul, urcat pe boroană, era mai înalt decât ceilalţi.

După o clipă, cerbul se pomeni din nou ân marginea câmpului de lucernă unde poposise în ajun. Băiatul nu mai era acolo. Lucerna, udată cu o zi înainte, aromea puternic. Cerbul îşi găsi urmele în locul unde se oprise să se uite cum udă băiatul. Descoperi urma unui arici. Găsi şi ariciul, care se făcu ghem îndată. Curând, ariciul îşi săltă căpşorul şi ochii mici spre cerb, îl văzu şi se arătă fără frică. Se ghemuise fără să ştie, doar cât auzise zgomotul. Şi o tuli prin iarbă.

Ceva mai încolo, cerbul dădu peste nişte urme de vidră. Trecuse o pereche pe acolo. Se îndreptaseră către miazănoapte, dincotro venea miros de trestii, de nămol şi de oi. Dădu apoi peste călcătura unui bâtlan şi peste o rămăşiţă din măruntaiele unei broaşte. Auzi cântând pescăruşii. Auzi un clipocit de apă. Întoarse capul să mai vadă o dată lucerna. Îşi amintea de băiat şi de ochii lui. Ochi de bărbat, dar liniştiţi, şi în care se văzuse oglindit, el, cerbul, cu crengile coarnelor ţepene pe frunte. Băiatul nu mai era acolo. Trebuia să fie undeva, colo, la fermă. Cerbul nu ştia prea bine, căci mirosul fermei cu pricina era un miros de armăsar ţinut închis, mirosul nerăbdător şi aprig al unui cal lipsit de pereche multă vreme.

Atunci, cerbul începu să dănţuiască pentru sine. Se afla într-o câmpie goală. Se simţea trist amintindu-şi de armăsar. Ridica din copite rând pe rând. Lăsa capul ân pământ, îl sălta în sus. Strănuta. Era trist. Câmpia goală, primăvara, armăsarul lipsit de pereche, calul, bătrânul, băiatul care uda câmpul.

Dănţui pentru bătrân, pentru tânărul cu ochii liniştiţi. Dănţui pentru armăsarul nefericit şi pentru cerbul nefericit. Dănţui pentru câmpie. Dănţui pentru doru-i de primăvară. Dănţui pentru pâclă şi pentru cer. Dănţui pentru toate miresmele şi pentru tot ce vedea, pentru tot ce simţea cu ochii, cu urechile, cu nările şi cu pielea. Dănţui aşa cum ar fi făcut-o dacă ar fi fost bucuros. Şi bucuria îl năpădi iarăşi.

Goni până la iaz. Intră în apă. Bău; se privi în oglinda-i tremurătoare.

Porni prin pajişte. Trecu pe sub un paltin singuratic. Se apropie încet şi fără zgomot de stână. Simţi miros de berbec. Încercă să împingă uşa cu coarnele. Era zăvorâtă.

întrebă berbecul prin uşă: „Ce mai nou? Picla e-ncropită. Broaştele cântă. Cine-i armăsarul de la fermă? Bătrânul stătea în picioare pe boroană. E primăvară.”

Berbecul se ridică din fundul stânii şi se apropie de uşă. Nu, nu era bine. El nu ştia. Era de la munte. Abia de ieri se află aci. A venit pe jos, ostenit. În două zile de mers a întâlhit în cale dâmburi înflorite de cimbru. Aici iarba e puţin amară.

Suflară amândoi prin crăpătura zăvorului.

Cerbul se simţi privit. Se îndepărtă. Era o tânără fată. Îşi sugea un deget. Îşi tot sucea mâna cealaltă sub şorţ. Nu râdea. Nu părea mirată. Stătea neclintită, nu mişca decât mâna.

Se apropie de ea, şi ea nu se dădu înapoi, nici nu strigă. Nu era mirată. Cerbul privea cum îi sporeşte oglindirea în ochii nemişcaţi ai fetei. Se opri la un pas. Ea întinse mâna. Braţul. În clipa aceea, el avea în picioare focul de-a juca vechiul danţ sălbatic al cerbului care şi-a găsit perechea. Era totuşi o pereche de-a omului, şi ele miros toate la fel.

încreţi din buze. Îi linse mâna. Îi linse încheietura mâinii, braţul. O privi. Se văzu din nou oglindit în ochii fetei. Fata avea un cerb în ochii ei. El tânjea să se ridice pe picioarele dinapoi şi să o strângă între labele dinainte, să o îndoaie la pământ.

Ea zise:

— Zulma!

Atunci, el sări îndărăt şi se depărtă în goană peste pajiştile mlăştinoase.

Spre seară ajunse la Jourdana. Văzu că omul şi Bobi erau lângă câmpul de narcise, înflorit tot. Se apropie de ei, tropăind mărunt. Rămase cu ei. Îi urmă pas cu pas. Amândoi aveau mirosuri paşnice.

Bobi zicea:

— E un început. Să nu ne grăbim, toate la. Vremea lor.

Celălalt spuse:

— Da, de bună seamă.

Se îndreptară citeşitrei către fermă. Uşa se deschise. Femeia se ivi în prag.

— Uite că s-a-ntors, zise ea.

— Nu se-ncumetă să plece, spuse Bobi, şi mângâie cerbul pe frunte.

Animalul scânci sub mângâiere.

Capul lui se înturnă din câmpul de narcise care aromea pătrunzător.

— Parc-ar cere ceva, zise Martha.

*

Luminile străluciră la Fra-Josepina. Doamna Elena aprinsese lămpile din salon.

— De ce ţii să deschizi obloanele? zise ea. Nu-mi place să rămânem seara aici jos, noi două, singure, cu obloanele deschise. Ferestrele dau chiar pe terasă.

— Aş vrea să le deschid, stărui Aurora, să văd cerbul dacă s-ar mai întoarce.

Doamna Elena se uită lung la fiică-sa.

— Vino încoace, vorbi ea, vino aici, sub lampă. Apleacă-te să te văd.

Aurora se aşează în genunchi în faţa mame-si.

— Uită-te la mine. Ce ochi ai tu?

— Ce ochi am, mamă?

— Şi ce-ai făcut cu părul tău?

— L-am spălat, mamă, şi l-am uscat la soare. Afară era atât de frumos!

— Tu umbli la pieptănături, zise doamna Elena, într-un fel ciudat.

Doamna Elena avea o pieptănătură strânsă în părţi şi linsă pe creştet, înfăţişând împreună cu chipu-i frumos nemişcarea însăşi. Frumuseţe, dar nemişcată, şi prevăzătoare.

Aurora îşi lăsase părul pe spate. Soarele îl încreţise, şi cu faţa ei ascuţită şi netedă, arămită de vânturi, întruchipa iuţeala zborului, ca şi pieptul unei păsări.

Fata ridică fruntea. Aşa părea şi mai mult pornită printre stele.

— Te-ai dichisit mult astăzi, zise doamna Elena. Şi n-ai alergat peste câmpuri, ai stat cuminte pe terasă.

Aurora mângâie mâna mame-si, încercând să o facă să înţeleagă aceste lucruri anevoioase: tinereţea cu faptele ei, ca lemnul uscat cu flăcările.

Uneori izbuteşti să le faci înţelese astfel.

— Da, continuă doamna Elena, astăzi ai avut multă grijă de tine. Ţi-ai pus bluza de mătase, fusta de lână, pantofii noi. Draga mea, nu înţeleg de ce! mărturisi ea, împreumndu-şi mâinile, pe măsură ce vedea mai bine cât se dichisise fiică-sa.

— Mamă, zise Aurora, tu eşti totdeauna uimită.

Se auzi un zgomot pe lespezile terasei. Parcă era călcătura uşoară a unor copite şi răsuflarea unui animal.

— Nu, făcu Aurora, e numai craca ulmului care se freacă de parmaclâc.

— Ce repede le ştii tu pe toate! spuse doamna Elena.

— Ah! murmură Aurora. Întâi am crezut şi eu ca tine, abia apoi mi-am dat seama. De azi-dimineaţă aud craca asta şi-am ştiut numaidecât ce e.

— Credeam că-i tot cerbul, zise doamna Elena.

Aurora zâmbi.

— Şi eu am crezut toată ziua la fel, recunoscu ea. Dar acum ştiu.

— Hai încoace, draga mea.

Aurora se ridică să aducă un scaun lângă mamă-sa, sub

lampă, şi să se apuce amândouă de scărmănatul lânii, ca în toate serile de primăvară.

— Umbli ca un băiat, zise doamna Elena.

Fata rămase locului.

— Umbli ca un băiat şi mai şi ţopăi. Tu nu-ţi dai seama, urmă ea. În faţa mamei tale asta n-are însemnătate, dar în faţa altora s-ar putea să aibă.

— Nu înţeleg, mamă, zise Aurora. Merg aşa cum mi-e mersul.

Trase scaunul şi veni să se aşeze sub lampa înaltă. Scoase coşul plin cu lâna de la trei oi. Începu să o scarmene în vârful degetelor. Făcea asta cu multă gingăşie şi uşurinţă, căci avea degetele subţiri şi mâna uşoară.

Salonul era liniştit şi câmpenesc. Avea scaune mari şi trainice, cu lemnul lustruit de îndelungata folosinţă şi lucind de parcă ar fi fost ud. Ceasornicul bătea încet lungi clipe. Pe masă rămăsese o sfeclă roşie, tăiată pentru ciorbă.

— Ai aşteptat cerbul toată ziua? întrebă doamna Elena.

— Da.

— L-ai privit mult azi-dimineaţă?

— N-a prea stat. A ţopăit puţin pe terasă şi-a plecat în goană pe câmp.

— Atunci te-am găsit eu în. Cămaşă pe scară?

— Da.

— Ieşiseşi să-l vezi?

— Da.

— Tu ai deschis usa care dă pe terasă?

— Da.

— Şi pe urmă, continuă doamna Elena, ţi-ai spălat părul, ţi-ai pus bluza de mătase, pantofii noi, şi te-ai dus să stai sub platani, aşteptând acolo toată ziua?

— Da.

Fata scoase uşurel dintr-un vălătuc de lână albă un fir de pai. Şi rămase în mâini cu lâna uşoară, călduroasă şi curată.

— Era atât de frumos! murmură ea. În primăvara asta tânjeşti din tot sufletul să ai veşminte de flori, şi să stai, şi s-aştepţi.

★

Pe întreg platoul se târa o pâclă roşietică, de culoarea lunii. Era foarte deasă înspre alde Maurice. Ginerele, care intră cel dintâi, zise:

— Dacă mai ţine aşa, o să-ngheţe.

Bătrâna îşi făcu auzit glasul:

— Ciorba e gata, stăpânul nu vine?

— Deshamă, zise ginerele. Nevastă-mea Unde e?

— Culcă pe ăi mici.

Argatul intră, se apropie de foc, îşi încălzi mâinile, apoi trase un scăunel şi se aşeză. Iscodi în oală pe sub abur, dornic să vadă dacă aveau fiertură de cartofi, de napi, de varză, ori ciorbă cu slănină.

Pasul bătrânului se auzi pe coridor.

Intră pe uşă.

— Unde mi-s incălţările? întrebă el.

— Ce vrei cu ele? bombăni bătrâna.

— Am eu o treabă.

Ginerele îşi răsucea o ţigară.

— Sunt pe poliţă.

n

Bătrânul se duse să-şi caute încălţările.

— Vreau şi unsoarea.

— Şi mai ce? pufni bătrâna.

— Nu-ţi cer ţie nimic.

— Păi mi-ai cerut încălţările.

— Da, încuviinţă bătrânul. Încolo nimic.

— Te-am auzit de unsoare.

— Ştiu unde e.

Trase sertarul mesei şi luă unsoarea pe care o foloseau la curăţatul cuţitelor.

Se aşeză lângă vatră şi începu să-şi ungă încălţările. Tânăra nevastă coborî din odăi. Culcase copiii.

— Credeam că mâncaţi, zise ea.

— O să mincăm, spuse bătrâna, da-şi unge încălţările. — Voi aşezaţi-vă la masă, vorbi stăpânul casei, că viu şi eu.

Cele două femei rânduiră farfuriile şi lingurile pe masă.

Argatul veni şi se aşeză dinaintea farfuriei lui. Ginerele trăgea din ţigară.

— E vreme şi mâine pentru asta, zise bătrâna.

— Mâine am nevoie de ele.

Unse cu grijă cusăturile tălpilor, căputa de jur împrejur, carâmbul, urechile, cuiele, şi zvârli restul de unsoare în foc. Unsoarea se învâlvoră într-o flacără albastră. Veni de se aşeză la masă.

— Ciorba, zise el, întinzând farfuria, îşi sorbi ciorba.

— Aţi văzut dihania? întrebă bătrânul.

— Ce dihanie? ziseră femeile.

— Un cerb.

— Jourdan a cumpărat un cerb, le lămuri ginerele. — Ei, nu! se minunară ele.

— Chiar aşa, adeveri stăpânul casei. Mâine dimineaţă mă duc să-l văd. Tu mergi? se întoarse bătrânul spre ginere-său.

— Merg şi eu? întrebă tânăra.

— Şi tu, zise stăpânul casei.

— Şi copiii? întrebă bătrâna.

— O să-i luăm şi pe ei, hotări stăpânul casei. J3i pe tine, se-nţelege, N-avem decât să-nhămăm la căruţă. Dar să ducem şuncă şi ouă, să nu le cădem pe cap, şase gurir pe nepregătite. Carol o să păzească ferma.

— Da, zise argatul, duceţi-vă, O să mă duc şi eu duminica viitoare.

★

în preajma iazului pâcla se arăta mai albă. Luna se oglindea în apă şi aşa erau două izvoare de lumină.

Vidrele dibuiseră un cotlon unde dormitau ştiuei tinere. Era sub rădăcinile negre ale unei sălcii bătrâne.

Sosiră amândouă odată. Alunecau prin noapte ca printr-o apă şi lumina lunii le făcea să lucească. Salcia era aproape de stână. Vidrele dădură peste urmele pigulite ale cerbului şi se opriră în loc. Ceva mai încolo adulmecară mirosul tinerei fete: o cunoşteau. Se obişnuiseră să găsească adesea în jurul iazului asemenea urme tăindu-le calea.

Numai că aici aveau sub ochi ceva nemaivăzut. Merseră oricum până la apă ca să se uite. Ştiucile nu dormeau încă. Unduiau prin apa întunecată. Uneori chiar mai strălucea câte-un ochi, câte-un bot căscat lacom. Era prea devreme. Mai bine să se dumirească numaidecât despre urme. Vidrele se întoarseră până aproape de stână. După uşă stătea un berbec. Berbecul întrebă ceva. Vorbea prea tare. Vidrele aveau vorba lor de noapte ca să se înţeleagă între ele şi nimeni nu putea să o priceapă, decât numai o vidră. De altminteri, berbecul vorbea ea pe dealuri, şi vidrele nu vorbeau nici măcar ca un râuşor, ori ca un şuvoi de apă; erau get-beget vidre de Gremona şi vorbreau ca iazul Gremona.

Berbecul însă părea să se afle acolo, după uşă, de multă vreme. Asta dovedea că se petrecuse ceva nou şi el trebuie că ştia tot. Urmele cerbului aveau un miros cald. Ciudat, era la. Fel cu urmele fetei. Colo, stătuseră la trei paşi unul de altul. Colo, cerbul se apropiase. Fata nu se clintise. Doar avusese de gând. Se proptise bine pe vârful piciorului şi ridicase călcâiul ca omul care-şi poartă greutatea corpului înainte, căci gândul o trăgea înainte şi voia să păşească înainte. Dar rămăsese pe loc.

Uşa casei se deschise. Se văzu lumină şi un om în prag.

Vidrele alunecară spre salcie. Ştiucile dormeau, dar încă nu puteau să se cufunde până la ele.

— E tare senin, zise omul.

— Totul e ca iazul să fie luminat, spuse o voce de femeie. Ea cunoaşte destul drumurile pământului şi n-o să păţească nimic. Mă tem doar ea iazul să nu fie întunecat. Aşa s-ar putea să nu-l deosebească şi să nimerească în apă.

— Astă seară nu, zise omul. Se vede ca ziua, ba chiar. Mai bine.

Omul se întoarse în casă şi închise uşa.

Vidrele se cufundară în iaz. Aproape fără zgomot. Apoi, ieşiră din apă, şiroind ca nişte gheme de iarbă. Fiecare ţinea în gură câte-o ştiucă lucitoare, care se zbătea izbindu-le cu capul şi coada peste bot.

— Nu, zise Randoulet, astă seară nu i se-ntâmplă nimic.

— Oh! făcu Honorina. Nu e întâia oară c-o apucă, dar de fiece dată când o porneşte noaptea mă-ntreb dacă n-o să păţească ceva cu apa asta, cum e ea, lunatecă. Mda.

În fundul încăperii lungi şi strimte ca un coridor, patul stătea nedesfăcut. Pe învelitoare se vedeau urme de noroi uscat, fiindcă Randoulet ise culcase îmbrăcat după-amiază. Se simţea ostenit de drumul călcat în urma turmei în ajun. Nici barem încălţările nu şi le lepădase.

Honorina pregătise cina. Aşternuse o faţă pe masa jumătate rotundă, lipită de zid. Se ducea să ia farfuriile din dulap şi de fiece dată stingherea osteneala păstorului, a Tuciuriului, care, aşezat pe-un maldăr de saci goi, în faţa vetrei, dregea împletitura de curele a unui bici de stână.

— La ce te gândeşti? întrebă Randoulet.

Urmă o clipă de tăcere. Apoi, Honorina spuse:

— Cine? Eu?

— Nu, zise Randoulet. Tuciuriul.

— Eu?

— Da.

Tuciuriul se opri din împletitul curelelor.

— Păi la ce să mă gândesc?

— La oi.

— Oile-s oi, cum au fost totdeauna.

— Da’ berbecul?

— Un berbec ca toţi berbecii.

— Acuma, ieşit în primăvară, zise Randoulet, crezi că-i bun de prăsilă?

— Bun, hotărî Tuciuriul.

Şi se întoarse asupra biciului.

— Da’ mieii? urmă Randoulet.

— Miei ca toţi mieii, spuse Tuciuriul.

— La masă, îi pofti Honorina. Aşteaptă ciorba.

Tuciuriul rezemă biciul de colţul vetrei, dădu sacii la o parte, apropie un scaun şi se aşeză.

— Ce vrei să spui? mormăi el.

— Nimic, făcu Randoulet.

Avea obiceiul să-şi taie pâine în ciorbă. Deschise briceagul şi-i şterse lama de pantaloni.

— Păi să ştim, vorbi el. Ori ţinem oile, ori le vindem numaidecât. Şi dacă le-am mai ţine?…

— Cum socoţi, spuse Tuciuriul.

— Da’ tu ce crezi?

— Cum să le ţii, omule? se repezi Honorina.

— Cam greu ce cred eu, mormăi Tuciuriul. Ar trebui să ştiu ce vrei să faci de-adevărat.

— De-adevărat? Adică, ce să-ţi spun? Mie mi-e să le ţiu să fac prăsilă, să am miei, să mai aştept. Să am poate alt berbec, să-l cumpăr, ori nu ştiu cum. S-aştept poate ca unul tânăr să-şi arate vâna. Să le dau din nou la prăsilă, şi s-aştept, mda. Să le ţiu, asta-i!

— De ce să le ţii? îl luă la rost Honorina.

— Vedem noi până la urmă.

— De bună seamă, încuviinţă Tuciuriul.

— S-aştepţi „ce? zise Honorina.

— Mai tacă-ţi gura, o repezi Randoulet. Ceea ce vreau, urmă el, e lesne de-nţeles. Dacă privim aci tot ce-i al nostru, luând-o de la drum şi până dincolo de Chayex, vezi numai păşune, cele mai grase de pe platou. Adevărat?

— Adevărat, zise Tuciuriul, afară doar de cea dindărătul iazului, unde trestia a năpădit iarba.

— Bine, mormăi Randoulet. Da’ de partea ceastălaltă?

— De partea ceastălaltă, răspunse Tuciuriul, avem păşune straşnică, ţi-am spus totdeauna.

— Şi cam câte oi ar cuprinde?

— Câte vezi cu ochii.

— Tu lasă asta. Vezi departe, nu zic, da’, dacă rămînem acolea pe pământ, spune câte, o sută cincizeci, două sute? …

— Cinci sute ca nimic, socoti Tuciuriul.

— Asta e, făcu Randoulet.

Căută solniţa. Îşi iuţi ciorba. O gustă. Era aproape rece. Luă două-trei linguri din ea.

— Oi slobode, zise el. Râmnesc să am oi frumoase.

— Ai văzut cerbul lui Jourdan? întrebă Tuciuriul.

— Da.

Randoulet stătu puţin să privească întunericul. Aproape că nu se auzea niciun zgomot în casă, afară doar de trosnetul focului. Honorina îi asculta cum visează.

Afară, muţenie. Luna luneca de-a lungul munţilor dinspre apus. Vidrele se cărăbăniseră. O cucuvea pândea fără glas pe scripetele hambarului, clipind în răstimpuri din ochii ei roşii. Iazul sugea încet nisipul de pe maluri. Câmpiile dormitau întunecate. Arăturile nu se lăsau luminate de lună. Doar coamele de iarbă luceau. Negura se topise. O vulpe îşi lingea labele sub un migdal înflorit. Lăcustele verzi ţânâiau nemişcate în scaieţii păroşi care păstrează căldura zilei. Iarba trosnea abia auzit. O rază de lună se oglindi în teaca unei frunze de ovăz. Oglindirea aprinse ochii ca de piatră ai unei lăcuste. Vulpea, care îşi lingea labele, încremeni deodată. Cătă la cele două gămălii de aur. Se piti, apoi sări: lăcusta-i vorbea acum dintre labe. Vulpea văzu gămăliile lucind şi stimgându-se. Sărise asupra lăcustei, ea şi cum ar fi cercat să muşte noaptea. Apoi se lungi la pământ, urlând încetişor.

Departe către pădure, dincolo de drum, un pui de potârniche o auzi, se trezi şi zvâcni într-o mustaţă de zbor. Căzu în iarbă, adormi, îl găsi frica, zbură, căzu iarăşi la pământ, adormi şi rămase în iarbă, tremurând, dar îngreunat de noapte.

Viezurii hălăduiau prin arături, târându-şi pântecul de pământ. Sub migdalul înflorit, vulpea se luase iarăşi de lăcuste. Luna pogora într-o gâtuitură depărtată din munţi.

Porumbiţele cuibărite în migdalii din preajma Jourdanei auziră zgomot. Dintâi se trezi o porumbiţă de patru ani, cu guşa albăstrie, care tocmai clocea. Şi-arată capul în marginea cuibului şi ascultă fără să deschidă ochii. Se auzea un pas pe pământul moale. Ugui ca să dea de veste spre celelalte cuiburi, două aflându-se în vecinătate, în acelaşi migdal. Apoi deschise ochii, încetinel, ca şi cum s-ar fi temut de zgomotul micilor ei pleoape verzui. Văzu pe

cineva înspre capul câmpului. O femeie. O vedea bine, Era între lună şi ea. În celelalte cuiburi se odihneau două îndrăgostite singuratice, grele de ouă; ele nu se treziseră. Porumbiţa cu guşa albăstrie îşi trase capul înapoi, îşi colăci gâtul la căldură şi adormi iar.

Luna pieri pe neaşteptate.

Femeia mergea către Jourdana. Era mai degrabă o fetişcană.

Ajunse aproape de fermă. Totul dormea. Se strecură pe lângă hambarul cu pereţi de lemn. Dibui cu mâinile după o crăpătură. O găsi şi îşi apropie faţa, nu ca să vadă, căci era întuneric beznă, ci ca să simtă. Mirosul de aici îi spuse să meargă un pic mai la stânga. Trebui să dibuie aşa la vreo cinci-şase crăpături, până să dea peste cea căutată. Acolo, de partea cealaltă, un animal care dormea se trezi şi, fără să se ridice de jos, îşi lungi gâtul şi începu să răsufle prin crăpătură, dinăuntru. Se auzea cum răsuflă. Avea răsuflarea caldă. Mai apoi, lăsă capul să-i cadă, ca pentru a dormi, dar se auzi cum coarnele-i maxi răscoleau fânul.

Fata se lungi lângă peretele de lemn al hambarului, îşi lipi obrazul de crăpătură. De cealaltă parte, animalul îşi apropiase botul şi el, şi răsufla măsurat, aici mai încropit, aici mşi rece, adormind.

Fata privi la stelele care se aprindeau una câte una. Şi adormi. Răsuflarea animalului făcea să-i tremure genele lungi.

7 – Să-mi rămână bucuria

F

— Ra duminică. Bobi se scula din zori şi se sui în hambar. Cerul verde scăpăra de ciocârlii. Se vestea o zi frumoasă.

De la marea fereastră pentru fân, dând spre largul platoului, se vedea toată întinderea de iarbă. Lungi poteci negre de tulpini culcate la pământ, străbăteau pajiştile şi lanurile de grâu sclipitoare de rouă: unele largi, altele strimte, unele cotite, altele drepte, şi zvârlite spre ţinte depărtate, ca într-o întrecere de săgeţi. Erau drumurile şi dârele vietăţilor de noapte. Ele se încrucişau, se însoţeau,

se depărtau, se apropiau, se îngânau, se despărţeau, mergeau spre ridicături de pământ, spre pomi, spre vizuini, spre cuiburi, spre băltoace, ori spre patul uscat al şesului, unde pământul era cald. Pe unele din aceste făgaşuri iarba începea să se ridice. Toate potecile erau pustii.

Ziua se înălţa acum fără preget.

Bobi abia ajunsese acolo, când auzi un glas de trâmbiţă. Erau şapte-opt sunete lungi, răguşite şi triste. Veneau din fundul platoului.

încercă să scruteze prin negura ierburilor. Nu vedeai decât petele trandafirii ale migdalilor înfloriţi.

Trâmbiţa suna încă. Sunetul din urmă se auzi melancolic şi părea să grăiască despre largul platou întins fără nădejde sub cer.

— Trâmbiţa de-nceput, îşi zise Bobi.

Umblase odată prin munţii din răsărit. Îl însoţea un prieten care nu ştia decât să-i zică din trâmbiţă. Dar asta avea mare însemnătate. Se proptea în pieţele satelor şi trâmbiţa în toate părţile. Repeta mereu acelaşi cântec, ca şi trâmbiţa tristă de aici de pe platou. Se întorcea de patru ori pe picioarele-i lipite, ca să-i zică spre cele patru colţuri ale lumii. Şi tot satul ieşea. Atunci, Bobi îşi aşternea covoraşul sub ulmul libertăţii, alături de fântână, şi începea să facă pe omul-roată, omul-broaseă, omulsoare.

Nu putea să vadă cine cântă din trâmbiţă în dimineaţa asta. Pâcla ce fumega din ierburi perdeluia zarea de jur împrejur. Nu îngăduia să se întrezărească decât masa trandafirie a pomilor înfloriţi. Într-un târziu, îngădui să lucească în depărtare acoperişul de la Mouille-Jacques.

Cât vedeai cu ochii, pământul era pustiu. Iarba care se zvânta de rouă se ridica domol, înnegrind încetîncet câmpiile. Urmele vietăţilor se ştergeau. De la o vreme nu se mai văzură decât drumurile oamenilor, cu întipăriturile roţilor. Dar largul platoului era tot pustiu. Nimeni. Nimic, numai scăpărarea ciocârliilor.

Şi din nou trâmbiţa.

De astă dată, Bobi o văzu lucind prin pâcla dimineţii,

apoi, la vreo câteva clipe, desluşi silueta neagră a unui om care mergea prin câmpii. Era în marginea livezii de migdali. Ajunse la câmpul de narcise. Omul puse trâmbiţa subsuoară şi privi florile. Se aplecă să culeagă. Le duse la nas. Le sorbi mireasma. Stătu multă vreme nemişcat, cu florile lipite de obraz. Apoi duse trâmbiţa la gură şi dădu glas cântecului său tărăgănat şi trist, întorcându-se spre cele patru colţuri ale cerului, ea într-o chemare. Apoi, o porni spre fermă. Bobi se piti sub pragul ferestrei, vrând să privească fără să fie văzut.

Omul se apropia cu băgare de seamă. Se arăta bănuitor faţă de Jourdana. Nu voia nici el să fie văzut. Nu voia să trezească pe nimeni. Totuşi, ajuns de cealaltă parte a câmpului de narcise, cam la vreo sută de paşi de şură, sună încă o dată din trâmbiţă cântecu-i chemător. Dar de. Astă dată părea că-şi îndreaptă chemarea către ceva măreţ de deasupra pământului şi a norilor.

Bobi se trase de-a îndăratelea spre scară. Coborî. Îi auzea jos pe Jourdan şi pe Martha. Deschise uşa bucătăriei.

— Cred că ne sosesc oaspeţi, zise el.

— Cine? întrebă Martha.

— Mai întâi un om care cântă din trâmbiţă.

— Cine-i? sări Jourdan.

— Feciorul lui Cari.

— Nemaipomenit! făcu Jourdan.

— Băiatul ăla? spuse Martha. Şi e un ascuns. Nu vorbeşte niciodată.

— Acum, zise Bobi, uite-l că-ncearcă să vorbească pre limba cea mare.

— Mă rog? făcu Jourdan.

— Oh! el a găsit, zise Bobi. Vorbeşte de departe. Suflă în trâmbiţa lui. Spune întocmai ce vrea.

— Şi ce vrea? întrebă Jourdan.

— Ce vrem şi noi, ceştilalţi, zise Bobi. S-a săturat, Uite ce spune.

Clipi din ochi.

— Martho, spuse el, frumoasă dimineaţă!

— Da, încuviinţă ea.

— Dă-ne, de data asta, câte-un păhărel de rachiu.

Femeia se duse la dulap după sticlă.

— Pentru dimineaţa asta, zise Bobi, trecându-şi braţul după umărul lui Jourdan, o să-nchinăm câteşitrei ultima oară.

— Cum ultima oară? se opri Martha cu mâna întinsă. Vrei să pleci?

— Nu, o lămuri Bobi, dar noi n-o să mai fim împreună până la urmă. Aşa, alături.

— Nu ştiu niciodată ce vrei să spui, zise ea, şi rămase mută şi nemişcată lângă dulap.

— Nici tu nu ştii, rosti Bobi către Jourdan, strângându-l cu braţul. Nu spui nimic. Nu mă-ntrebi ca de obicei: mă rog?

— Da, mormăi Jourdan, caut să pătrund ce vrei să spui. Şi dac-ar fi să-nchinăm pentru ultima oară, mai bine-aş sparge sticla şi paharul numaidecât.

— Asta n-ar mai opri nimic acum, mărturisi Bobi. Ascultaţi amândoi: a fost odată, începu el, ridicând mâna în aer…

Cineva râcâi la uşa coridorului.

— Intră, zise Martha.

O lovitură zgudui uşa.

Bobi se duse să deschidă. Era cerbul.

Avea o spumă albicioasă pe buze. Gemea. Încerca să-şi treacă marile ramuri pe uşă. Izbea cu copita în prag.

Bobi îi puse mâna pe frunte. Il împinse îndărăt şi ieşi cu el afară.

— Ce vezi, vorbi el, ce simţi tu?

Cerbul îşi frecă botul de mâneca lui Bobi.

— Tu n-ai de ce să te-ngrijorezi, ce vrei să-mi spui? Da, cerul, într-adevăr e un cer frumos. Da, pomii, am văzut şi pomii. Sunt înfloriţi. Da, i-am văzut azi-dimineaţă prin pâcla primăverii. Da, pământul, ce adulmeci tu în pământ?

Cerbul gânguri un lung euvânt posomorit, care făcu să-i tremure beregata şi buzele. Îşi arătă dinţii, se smiorcăi puţin, îşi umflă nările albăstrii, strănută şi porni spre şură.

Se uită dacă Bobi s-a urnit după el.

— Viu, zise Bobi.

Venea din urmă.

Văzuse dintr-o dată măreţul cer de aprilie înflorind şi el de nori deşi, rotunzi şi văluriţi, ca o livadă sub vânt. Simţise căldura în carnea lui, şi, soarele suit pe boltă şi fierbinte nu era numai soare, ei o hrană care i se prelingea prin piele până la inimă, mai săţioasă decât făina dospită-n salivă.

Se simţea aproape cerb, aproape animal. Ştia dinainte, cu priceperea unui animal, că acolo unde-l ducea cerbul era ceva în folosul cerbului şi în folosul inimii lui pentru el, Bobi, care era hrănit acum pe neaşteptate cu făina de aur a soarelui.

Se gândise să-i cheme şi pe Jourdan cu Martha, apoi şi-a zis:

— O să le spun îndată. La ’drept vorbind, nu ştiu unde mă duce. Tot ce ştiu deocamdată e că suntem sub ramurile înflorite ale cerului.

— Viu, glăsui el.

Cerbul se întorsese, îl privise cu frumoşii lui ochi rotunzi şi gemuse încetişor un euvânt de iubire.

Ocoliră şura.

Deodată, Bobi văzu întreg câmpul de narcise înflorit şi o fată care fugea în goana mare peste câmp.

Se repezi după ea. Auzi jucând dinapoia lui tuspatru copitele cerbului, apoi tropotul care-l ajungea din urmă, apoi fuga-i uşoară de alături de el. Cerbul îşi azvârlise capul pe spate, îşi răsfrânsese buza; râdea şi vântul âi şuiera printre dinţii verzi.

Fata avea fusta largă. Alerga iute, cu zdravenele-i picioare desculţe. Sui pe malul şanţului de udat, coborî de cealaltă parte şi se făcu nevăzută.

Bobi ajunse drept în vârf. Dar înaintea lui nu mai era decât platoul pustiu, cu două-trei fumegări de pâclă. Cerbul, ridicat pe picioarele dinapoi, scutură din coame şi zvâcni spre stânga. Bobi îl urmă. Fata alerga colo, înainte, spre marginea pădurii.

Acum nu puteau s-o mai scape ’din vedere.

Trebuia s-o ajungă înainte să se afunde printre copaci.

îşi săltase fusta. Picioarele îi alergau slobode. Pe pulpele-i goale rufăria îi juca aidoma unei spume. Se abătu spre dreapta. Acolo era o livadă înflorită. O străbătu. Aluneca spre ceastălaltă parte a cerului, încotro se buluceau norii unei furtuni de dimineaţă. Era singură în şesul neted şi albă pe fundalul norilor adânc albaştri.

Se opri în loc, se întoarse cu faţa, îşi duse mâna la inimă şi aşteptă.

Cerbul se apropia de ea la pas, niţel în buestru şi legănându-şi capul de arbore cu ochii blânzi.

Când Bobi sosea, ea zise:

— M-ai prins din pricina inimii mele.

îşi apăsa sânul stâng cu mâna. Răsufla adânc, cu gura deschisă. De fiece dată când trăgea aerul în piept, ochii i se închideau de pace şi desfătare.

— De ce-ai fugit?

— Nu voiam să mă vadă nimeni.

— Te-am văzut şi mai bine când alergai şi mi-a venit deodată să fug după tine şi să te prind.

— Fără inima asta a mea, aş fi fost departe, zise ea.

Avea într-adevăr înfăţişarea iuţelii însăşi, cu trăsăturile netede şi cu părul aruncat pe spate şi spumos ca pulberea stârnită de pasul puternic al furtunilor.

— Poţi ajunge foarte departe chiar cu inima ta, zise Bobi.

Avea şi el ochii lui frumoşi, de’ bărbat. Simţea că lumina lor sporeşte şi ţâşnea din el, strălucitoare şi fină.

— Vrei să te-ntorci?

— Acum sunt mai liniştită, da, zise ea.

îi întinse mâna; ea i-o luă. Porniră înapoi spre fermă.

Cerbul stătu nemişcat o clipă. Făcu vreo eâţiva paşi înainte, drept în faţa lui, pe unde gonise adineaori, către largul platoului, către păduri, către zarea unde tremurau sub furtună adâncimile depărtării, apoi se întoarse tropotind şi se luă după bărbat şi femeie. Mergea cu capul în pământ; ramurile coarnelor smulgeau vârfurile aurite ale

ierburilor.

— Mă cheamă Aurora, zise fata.

— Şi pe mine Bobi, spuse el.

— Tu ai adus cerbul?

— Da, e al meu. Mă faci s-o scrântesc, urmă el. Nu-i al meu, e al nostru. Şi-al tău. Al lumii întregi.

Se ţineau de mână. Mergeau eu acelaşi pas. Îşi legănau mâinile înlănţuite.

— M-am sculat dis-de-dimineaţă ca să vin să-l văd iar, zise fata. M-am gândit la el toată noaptea.

— L-ai mai văzut?

— Da, ieri. De dimineaţă. A venit, a trecut cu capul pe sub ramurile sălciei care-a şi înverzit, s-a uitat în jur. A sărit pe terasă. Îl priveam din odaia mea. Azi-dimineaţă m-am sculat devreme ca să-l aştept.

— Erai trează când s-a auzit trâmbiţa?

— Da, ba şi aşteptam de câtva timp. Sub salcie era încă umbră neagră şi puteam să-mi închipui de cerb că era acolo, în umbră, aşteptând cele dintâi raze ale soarelui să străbată prkrâamuri, când am auzit trâmbiţa.

— Aha! făcu Bobi, contenind un pic cu legănatul mâinii. Spune-mi lămurit, aş vrea să ştiu.

— M-am gândit: cerbul n-o să vină…

— De ce?

— Fiindcă era un cântec trist…

— Da, dar era trist şi larg, zise Bobi. Adică era întocmai ca platoul ăsta şi avea tot atâtea drumuri deschise ce se-nfundau în tristeţe şi-n larg. Şi, la drept vorbind, asta te făcea deodată să crezi că pe unul din drumurile astea, ori poate pe ele toate «îi putea să-ntâlneşti bucuria. Şi-atunci, te păleşte un der de ducă, fie chiar dacă ai crede că bucuria e deasupra drumurilor pământului, ca un curcubeu mai presus de toate şi pe care, dacă nu-l vezi, e numai fiindcă te găseşte rău aşezat, şi atunci e destul să mergi spre locul unde te-ai afla sub ploaia lui, sub ploaia licăritoare *a* bucuriei, nu-i aşa?

— Nu ştiu, murmură ea. Abia am avut timp să iau o

broboadă, pe care am şi pierdut-o în narcise când am început să fug. M-am lăsat uşurel de vale şi am venit.

— Tu eşti fata de la Fra-Josepina?

— Da.

— Îi ştiu pe toţi ceilalţi de pe platou, dar pe tine nu te-am văzut. La faţă, adăugă el, fiindcă altfel, Jourdan mi-a vorbit de tine.

— Şi nu mă vedeai aşa cum sunt?

— Nu, zise el.

Îi simţi în clipa aceea mâna micuţă în mâna lui. Era caldă şi netedă. Pielea niţel moale. Degetele gingaşe şi trosnind ca tinerele crengi de arin. Privi mâna, încheietura, braţul, umărul, apoi chipul.

Avea ochii viorii şi lăptoşi, cu marginea pleoapelor de puritatea nisipului.

— De obicei, zise ea, nu mă iubeşte nimeni.

— De ce spui de obicei? Căci, urmă el, începând să legene din nou mâna micuţă, dacă unul nu te iubeşte, dacă doi, dacă trei, dacă cincizeci nu te iubesc, cel care va veni după cei cincizeci va găsi poate temeiuri să te iubească, şi atunci când o să pleci cu el pe drumuri, n-o să te mai gândeşti la cei cincizeci, ci la el singur, şi-o să spui: de obicei sunt iubită.

— Nu ştiu, zise ea. Când vorbeşti mai mult, te-nţeleg mai puţin.

— Am crezut totdeauna că aşa-s mai bine înţeles, zise el cu un aer supărat.

— Nu, spuse ea, dar e plăcut să te-aud vorbind. N-am nevoie să te înţeleg, ascult. Mă cunoşti mai bine acum?

— Da, dar pe mine?

— Nu te cunosc de loc, zise ea.

— Sunt omul cu cerbul.

— Adevărat, făcu ea, cerbul, uitasem de el.

Ajunseseră aproape de fermă. Tânărul cu trâmbiţa le făcea semne. În acelaşi timp le da de înţeles să se apropie fără zgomot. Era lângă şură. Privea ceva la pământ.

— E dimineaţa tinerelor fete, zise Bobi încet.

Aci era alta. Stătea culcată lângă peretele de lemn al şurei cu obrazul lipit de-o crăpătură dintre scânduri.

— E Zulma, zise Aurora. O cunosc. E frumoasă.

— Da, spuse Bobi, doarme. Dumnezeu s-o aibă-n pază!

— Am venit aci, zise tânărul cu trâmbiţa, am văzut-o şi-am stat să mă uit la ea cum doarme.

— Tu eşti feciorul lui Cari, vorbi Bobi.

— Da.

— Mi-amintesc că te-am văzut în ziua când taică-tău mi-a arătat armăsarul.

— Eu la fel, mărturisi băiatul. Mi-amintesc.

— Să n-o treziţi, îi rugă Aurora. Ia uitaţi-vă ce frumos zâmbeşte.

— E fata lui Randoulet, zise băiatul. Nu prea i se întâmplă să râdă.

— Atunci haideţi, spuse Bobi. Dar cum de-aţi ajuns tustrei aci?

— Luase de braţ pe băiat. Ţinea mai departe mâna Aurorei într-a lui.

— Unul care cântă din trâmbiţă în zori, una care aleargă cu mâna pe inimă, alta care doarme pe pământul gol, cu zâmbetul pe buze?

— Eu, zise băiatul, am venit să văd cerbul. Unde e?

— Adineaori ee ţinea după noi, spuse Bobi. Trebuie că s-a dus la Martha. La vremea asta îi dă pâine. Haideţi.

Pe când se apropiau de casă, auziră voci bucuroase. Bătrânul Jacquou de la Maurice sosise împreună cu toată familia: bătrâna, tânăra, ginerele şi cei doi copii.

— Argatul a rămas să păzească gospodăria, zise el, coborând boiereşte din căruţă, dar o să vină duminica viitoare.

— Te-ai gândit bine, îl întâmpină Jourdan. Ca pe vremea când mergeam amândoi să cumpărăm vaci din Aiguines.

— S-a dus vremea aceea, făcu Jacquou. Îmbătrânim.

— Nu-i nimic, zise Jourdan, atâta timp cât vezi!… Păi atunci, voi ceilalţi, daţi-vă jos din căruţă şi, haideţi în casă, Barbara, Josefina, Honoriu şi copiii. Cred că la noi veneaţi?

Aşa? Atunci ce vă tot moşmondiţi acolo?

Bătrânul Jacquou avea obiceiurile lui duminica şi în zilele de mare sărbătoare. Era mai greoi ca de obicei în zilele astea. Părea să cântărească mai mult pe pământ.

Bătrâna Barbara cobora cu nespusă băgare de seamă din căruţă.

— Stai să te-ajut, sări Bobi.

Lăsă mâna Aurorei şi braţul băiatului.

— Mă ţinea de mină, îşi zise Aurora. Aici, de faţă cu lumea.

îşi frecă mâna de fustă.

— Are braţe de fier, zise bătrâna Barbara.

El tocmai o lăsase încetişor pe iarbă.

— Eşti uşoară ca o lăcustă.

— Ce de lume! strigă Martha din prag, şi se apropie.

— Dă-mi mâna, zise Bobi către Josefina.

— Oh, domnişoară! se miră bătrâna Barbara. Devreme venişi încoace. Şi doamna Elena?…

— O să vină şi ea, răspunse Aurora.

Se gândi: „Când o să vadă c-am şters-o de acasă, o să vină şi ea”.

— E-aici, zise Martha.

— Cine?

— Mama dumitale. A venit de mai bine de-un ceas. Bea cafeaua. Poftim, Barbara. Ce mult e de când ne-am văzut ultima dată! Poftim, domnişoară Aurora. Jourdan, vezi de bărbaţi.

— Josefino, ceru bătrâna, adu-mi căciuliţa. E pe jficaun.

— Ei? făcu Jourdan către Jacquou.

— Iac-aşa! făcu Jacquou către Jourdan.

îşi rotiră încet ochii de jur împrejurul pământului întins. Josefina se rezemase cu umărul de Bobi, şi Bobi, cuprinzând-o de mijloc, o ridicase din căruţă şi o pusese pe pământ.

— Gata, zise el.

— Mulţumesc.

îşi scutură fusta şi îşi netezi bluza boşolcată la piept.

— Nu vii? îi strigă Barbara, care intrase în casă.

Aurora păşea în urma lor. Îşi zicea: „Mama e aci.

De-un ceas. A venit fără să-mi spună.”

Se uita la Josefina. Găsea că e o femeie trupeşă bine.

„E la fel de înaltă ca Bobi, îşi zicea ea, şi mai plină ca mine. Are obrajii mai rumeni decât ai mei.”

Simţea căldura mâinii lui Bobi în mâna ei.

— Când te gândeşti, îşi spunea fata, c-am mers alături, legănându-ne mâinile.

— Poftim, domnişoară Aurora, o îmbie Martha.

Fata se uită la Bobi înainte să intre. Rămăsese cu copiii, pus pe râs. Josefina îl privea şi ea. Stătea în picioare lângă el, dreaptă, cu sinii ei de femeie bine împliniţi şi cu şoldurile rotunde.

— Josefino, striga Martha, haide încoace să bei cafeaua caldă.

Josefina se apropie cu pasul mare, ca într-un dans paşnic.

Honoriu scotocea în lada căruţei.

— Ne-am poftit singuri, vorbi Jacquou.

— Bine-ai făcut, spuse Jourdan.

— Am adus un iepure, urmă Jacquou.

— Asta-i rău, se bosumflă Jourdan. Găseam noi ceva pe-a-ici.

— Mai bine să nu fie nevoie, zise Jacquou, dar să găseşti voie bună. Nu puteam să-ţi cădem şase pe cap, aşa, fără nimic. /

— Ajută-mă, Iuliu, zise Honoriu către feciorul lui Cari. Ia asta.

îi întinse iepurele. Nu era sângerat, ci curat şi umflat, ca şi cum ar fi fost prins cu laţul.

— Dac-aş fi ştiut, mormăi feciorul lui Cari.

— Ce? întrebă Honoriu.

— Cred c-o să vină şi taică-meu.

— Cu atât mai bine, zise Honoriu, o să mănânce cu noi. Stai, avem şi şuncă. Dar vinul, tată? unde l-ai pus? strigă el către Jacquou.

— În ladă, răspunse Jacquou.

— Nu e.

— Şi vin, de ce? făcu Jourdan.

— Ca să bem, zise Jacquou. Caută-n fund, sticlele sunt culcate sub paie.

— Şi uite, le spuse Bobi copiilor. Îndată o să v-arăt şi cerbul. Are un fel de copac pe creştet şi e atât de cuminte c-ai vrea să-l laşi să te lingă pe faţă. Dar şi mai şi, urmă el, e că şi face asta.

Copiii îl priveau fără să scoată o vorbă. Apoi fugiră în casă.

— Ete câte-au mai adus! îi arătă Jourdan. Întinseseră iepurele pe iarbă, rânduiseră sticlele, puseseră şunca şi cei trei cârnaţi graşi alături. Honoriu scotocea mereu în ladă, răscolind paiele.

— O să ne-ajungă pentru opt zile, spuse Bobi.

— Am fi bucuroşi, zise Jacquou, făcând cu ochiul.

Şi îşi netezi mustaţa cu mâna.

— De ce nu, i-o întoarse Bobi, numai vreme bună să fie.

Jacquou deveni serios.

— Ce-am auzit? începu el.

— Ce-ai putut s-auzi? făcu Jourdan.

— Ai semănat flori?

— O să-ţi spun eu, îl domoli Jourdan.

Honoriu se ridică.

— Nu-l găsesc, bombăni el.

Ce?

— Clondirul cel mare, pântecosul.

— Trebuie să fie acolo, zise Jacquou.

— Nu e.

Jacquou se săltă sus, cu o mişcare de bătrân cam ţeapăn, dar tot în putere.

— Stai să mă uit.

— Unde-i cerbul? întrebă Bobi.

— A venit, zise Jourdan, şi şi-a mâncat pâinea. Dar când a auzit larmă, a ieşit pe uşa de din dos.

— Nevastă! strigă Jacquou.

Stătea în picioare în căruţă, plin de mânie.

— Ce e? făcu bătrâna dinăuntru.

— Ai uitat clondirul cel mare?

— Nu, zise ea. Nu mai avea loc. L-am golit în sticle mai mici. Sunt acolo.

Jacquou şi Honoriu săriră în iarbă.

— Aşa-i, făcu Honoriu, uite vinul şi uite-l şi pe cel alb. Dacă ne-am fi uitat, am fi văzut.

— Honoriu, vorbi Jourdan, deshamă şi du iapa-n şură. Ovăzul e-n lada din stânga.

— Bine, se învoi Honoriu. În vremea asta voi căutaţi-mi un cuţit ascuţit. Să jupoi iepurele când mă-ntorc.

Luă iapa de căpăstru şi o întoarse în loc.

— Îl frigem? întrebă el.

— Fireşte, răspunse Jacquou.

— Cel mai bine ar fi să-l frigem afară, spuse Bobi.

— Da, încuviinţă Jourdan. Mă gândesc că Martha le are şi ea pe-ale ei înăuntru. N-o să vă lase să faceţi voi tot, şi-o mai avem şi pe doamna Elena, şi pe tine, Cari. Rărnâi cu noi.

— Dacă vreţi, zise băiatul cu trâmbiţa. Tata o să pice şi el numaidecât. Aşa mi-a spus.

— O să-l ţinem aici, făgădui Jourdan. Ascultă, colo în dos…

— Mă-ntorc, strigă Honoriu, care ducea iapa şi căruţa. Pregătiţi-mi cuţitul.

— Du-te colo, în dos, lângă vechiul staul, şi adu nişte pietre să ferim focul.

— Lasă-ţi trâmbiţa, zise Bobi.

— Nici nu mă mai gândesc la ea.

— Ba da, spuse Bobi, trebuie să te gândeşti. Pune-o lângă sticlele cu vin.

— Dincotro bate vântul? întrebă Jacquou.

— Dinspre pădure.

— Uite unde să facem focul, hotărî el, trăgând un patrat cu piciorul.

— Mă duc să caut cuţitul, spuse Bobi, şi să văd dacă Martha vrea s-o ajut.

— Eh, făcu Jourdan, bătându-l pe umăr pe Jacquou. Nici nu-ţi închipui cât sunt de fericit.

— Mda, spuse Jacquou, tocmai mă gândeam să-ţi vorbesc.

— Martho, zise Bobi, aş avea nevoie de-un cuţit ascuţit.

— Oh! exclamă doamna Elena, uite-l! Nu l-am văzut până acum pe omul ăsta. Mi-ai vorbit de el, dar tot mai bine-i să-l văd. Nu-i de loc bătrân.

„Mi-a dat mâna îndată, îşi zise Aurora, şi am umblat împreună pe câmp. Are braţul vânos şi uşor.”

I se părea că mâna asta era acum foarte departe de ea. Că niciodată n-o s-o mai privească cu ochii lui blânzi şi limpezi şi n-o să-şi mai potrivească pasul cu al ei, ca să meargă departe de lume, singuri, numai ea şi cu el.

— Caută în sertar, zise Martha, trebuie să fie acolo un cuţit.

— O să-mi pun un şorţ, spuse Josefina.

— Eu o să jumulesc găinile, zise Barbara. Ar trebui opărite, ca să meargă mai repede. Ai apă fierbinte?

— Cum facem cu focul? zise Martha, cu ochii la vatră.

— Voi vedeţi-vă de treabă, spuse Bobi. Noi o să frigem afară iepurele şi carnaţii. Nu găsesc cuţitul.

— Tu nu găseşti nimic.

— Bărbaţii nu găsesc niciodată nimic, zise Josefina.

Râdea, avea o gură mare şi sănătoasă, cu dinţi laţi;

pieptul frumos îi sălta, trupeşindu-i lujerul dulce al gâtului.

— Găsesc ei, i-o întoarse Bobi, dar numai când au ce.

„Găsesc11, se gândi Aurora.

Şedea în umbră şi îşi netezea uşor pulpele prin fustă.

„... a găsit mâna mea, m-a prins şi m-a găsit pe câmp. Găsesc când au ce.11

Se gândea că el pentru ea a spus-o. Numai pentru ea, fiindcă n-a slăbit-o din ochi în timp ce vorbea.

— Noi n-o să rămânem, zise doamna Elena ridicându-se. Vă osteniţi şi aşa destul.

— Ba da, spuse Martha apropiindu-se de ea. Ba da, să ne

faceţi plăcerea şi dumneavoastră la fel, râse gazda.

— N-aş zice nu, zău aşa, făcu doamna Elena, dar nu mi s-a spus nimic.

— Nu ni se spune nimic dinainte, rosti Bobi, şi uite că se-ntâmplă. Rămâneţi, doamnă. O să vină şi Cari. O să fim aproape toţi laolaltă.

— Vine şi Cari? întrebară femeile.

— Ne-a spus băiatul.

— Azi e duminică, zise Barbara.

— Şi cuţitul meu?

— Iacătă-l, spuse Martha. Era sub spanac. L-am cules azi-dimineaţă fără să ştiu de ce.

— Atunci, puneţi-mă şi pe mine la treabă, zise doamna Elena.

— Suntem destul de vrednice, spuse Josefina. Ia uitaţi-vă.

Simţeai că ea putea să facă totul singură, şi bine. Îşi înnodase peste pântec un ştergar mare în loc de şorţ, şi-şi strânsese părul sub o scufă, petrecându-şi o năframă de două ori în jurul capului. Avea o faţă deschisă, rotundă, râzătoare şi sănătoasă, în care totul era puternic şi adânc omenesc.

— Nu, stărui doamna Elena, vreau să fac treabă. Haide, o să aleg spanacul şi daţi-mi şi legumele.

Bobi se apropie de Aurora.

— Încălzeşte-ţi picioarele.

— Nu mi-e frig.

Şi îl privi de jos în sus, fiindcă el era în picioare şi ea stătea jos.

— Ba da, zise Bobi, ai mers prin iarba udă.

— Am mers împreună, i-o întoarse ea. Şi tu ai mers,

— Da, numai că eu sunt mai zdravăn, întinde-ţi picioarele la foc.

Ea nu voia. Ca să facă împotriva voinţei lui. Ca să nu facă ce-i spunea, fiindcă el nu mai mergea în pas cu ea.

El se aplecă. Îi scoase micii galenţi şi-i atinse picioarele desculţe.

— Eşti îngheţată şi eşti udă.

îi aşează picioarele pe marginea vetrei.

— Rămâi aşa.

Fata rămase aşa. Îl privea cu nişte ochi care îi mulţumeau că a revenit şi că a dăruit unei alte părţi din fiinţa ei căldura mâinilor lui.

Dar el se şi întorsese.

— Totul te îmboldeşte să cânţi, zise doamna Elena.

Focul trosnea. Martha aducea lemne groase. Barbara se uita dacă fierbe apa.

— Vino încoace, îl chemă Josefina pe Bobi.

Se aşeza mereu în faţa lui, cu belşugul ei de femeie pârguită, şi-l privea drept în ochi, surâzând.

— Dă-mi ligheanul de sus, că eşti înalt.

îi poruncea, şi el se supunea. Era de prisos pentru Aurora să-şi mai încălzească picioarele la focul vetrei. Totuşi, rămase pe loc, fără să se mişte. Mai bine să-l asculte, fie şi aşa.

Trâmbiţa suna afară. Acelaşi cintec din zori, dar mai voios de astă dată, de parcă toată întinderea platoului ar fi spumegat şi înflorit ca marea sub vânt.

— Ce e? întrebă Bobi, ieşind pe uşă.

Dimineaţa de primăvară, înalbăstrită de furtună şi năpădită de soare, legăna copacii. Păsările treceau în stoluri. Vântul împovărat de umbră culca ierburile.

— Iacă şi alţii! strigă Honoriu.

— E Randoulet, vesti Jourdan.

— Ar fi bine să fi adus şi el un ied, spuse Jacquou. Bucăţile de iepure o să fie mici.

Din livada de migdali înfloriţi se ivi docarul cu poclit a lui Randoulet. Şovăise un pic prin arătura proaspătă, dar acum, când avea sub roţi mirişţea tare, venea în goană. Biciul se legăna în mâna lui Randoulet.

— Ia zi! îndemnă Jourdan.

Feciorul lui Cari duse trâmbiţa la gură.

Femeile se arătară în prag.

— Cine e? întrebă Josefina.

Martha pusese mâna streaşină la ochi.

— Randoulet, răspunse Jourdan.

— Am ajuns o dată cu furtuna, strigă Randoulet.

— Nu chiar atât de iute, zise Jourdan. Rămâi acolo să deshami. Am şi pregătit frigarea, aici, afară.

— Atunci, vino să iei ce-am adus, zise Randoulet.

— Nu cumva aduseşi şi-un ied? întrebă Jacquou.

— Ba da, spuse Randoulet. Mişcă-te, niţel, Tuciuriule, îşi îmboldi el păstorul. Eu mă duc să-i văd pe ceilalţi. Deshamă. Vii şi tu, Cari?

— Cari e cu tine?

— E colea-n fund. Ei! Cari!

— Acuşi, mormăi Cari. M-am încurcat printre coşuri şi sticle. Stai un pic.

— Am un ied gata împănat cu slănină şi cusut în blana lui, îi vesti Randoulet. Numai cât să-l puneţi în frigare.

Martha strigă din prag:

— Honorina-i acolo?

Femeia ajuta Tuciuriului să deshame.

— Vino-ncoace, o chemă Martha, Alea-s treburi de bărbaţi. Avem şi noi treburile noastre. Haide.

— Am pierdut-o pe Zulma, i se plânse Honorina lui Jourdan.

— Cum aşa?

— De ieri seară.

— E-aci, zise Bobi.

— Ai văzut-o?

— Am văzut-o. Dormea. Nu vă-ngrijoraţi.

— Eu, zise Randoulet, luându-l pe Bobi după umeri, îţi spun adevărul: am venit să-ţi văd cerbul.

— Să nu-ncurcăm rosturile, făcu Bobi. Acum vedem de frigare. Vin ele şi celelalte.

— Furtuna, iacătă că vine, vorbi Tuciuriul.

Un munte sineliu luneca uşor pe cer şi vântul fierbea sub el. Începuse să întunece soarele.

— O să-i tragă un ropot de grindină, asta e.

— Soarele e-n spatele norului.

— Ce facem?

— Punem iedul şi iepurele în aceeaşi frigare, hotărî Jacquou. Facem focul. Ca să ni-l stingă ploaia, o să trebuiască să toarne cu găleata. Eu văd de frigare. Ca să mi-o smulgă furtuna, o să trebuiască să sufle, nu glumă. Fiţi mai inimoşi, tinerilor! Bătrânii sunt încă zdraveni. Aprindeţi focul.

— L-am întâlnit pe Cari în drum, zise Randoulet. 'Tatăl cailor ăstora e la el în grajd, şi el venea pe jos.

— Asta nu-i drept, făcu Bobi.

— I-am spus: urcă, mergem şi noi acolo.

— Băiatul plecase de dimineaţă cu trâmbiţa lui.

— La treabă, zise băiatul. În loc să vorbesc, eu aduc lemne. Hai şi tu după lemne.

încropiseră o vatră din pietre mari. Jourdan măsură doi paşi.

— Frigarea mea taman atâta-i de lungă.

— Cam prea lungă, chibzui Jacquou, aşezând lemnele bucată cu bucată şi luând aminte cum se înteţeşte focul. Îşi dăduse pălăria pe ceafă şi cravata de şnur i se desfăcuse.

— Nu, zise Randoulet, punem iedul la mijloc. Intr-o parte iepurele şi-n cealaltă cârnaţii.

Focul ardea şi se învâlvora din toate părţile vetrei de piatră, când se auzi o ploaie aprigă răpăind în arborii înfloriţi.

— Aha! exclamă Tuciuriul, şi arătă cu degetul spre inima încinsă a furtunii.

Se vedea cum creşte, rotundă, albicioasă şi mare ca o piatră de moară, şi cum vine mâncând pământul.

— Frigarea, ceru Jacquou.

— Uite-o, zise Jourdan.

— Iedul, ceru Jacquou.

— Uite-l, zise Randoulet.

— Vâră-l în frigare.

Martha ieşise în prag, îngrijorată de umbra care se tot îndesea.

— Haideţi în casă, măi oamenilor! strigă ea.

— Nici gând, răspunseră toţi într-un glas.

— Iepurele, ceru Jacquou.

— Uite-l, zise Honoriu.

Iute la mână, tocmai isprăvise să-l jupoaie şi să-l golească de măruntaie. Avea degetele cleioase de sânge..

Jacquou turti focul şi focul se surpă în jeratic. Doua flăcărui albastre şuierau de fiecare parte a vetrei. Jacquou le strivi sub călcâie.

— Puneţi frigarea. Lăsaţi lemnele la loc uscat, o să le luăm pe măsură ce-avem nevoie. Uite colo, adăugă eL Şi-acum, dacă vreţi să v-adăpostiţi, duceţi-vă, eu rămân»

— Rămânem toţi.

— Lumea merge bine, zise Bobi.

— Depinde ce vrei să spui, prinse grai Tuciuriul.

Şi tocmai în clipa aceea arătă la inima de piatră *a.* Furtunii, care se prăvălea drept din înălţimile cerului „şi deodată se pomeniră cu toţii biciuiţi de-o ploaie repede „iar vântul îi reteză de şale, stârni colbul, luă pe sus tăciunii aprinşi, făcu să cânte crăcana frigării, care tremurasub povara iedului. Mirosul greu al pământului muiat năpădi preajma.

Jacquou se îndârji.

— Nişte surcele, zise el.

Se proptise cu spatele la vânt, vrând să ferească focuî de suflarea ce încerca să-l ia pe sus şi să-l împrăştie..

— Iedul! sări Jourdan.

— Lasă-l, spuse Bobi. Ploaia-i ca o mirodenie.

Era surâzător şi cu părul zburlit, cu ochii uluitor de limpezi.

Femeile strigară:

— Haideţi în casă, nebunilor!

O pală de vânt le trânti uşa în nas. Dincolo de geamuri mu se mai văzu decât o faţă – nu desluşeau a cui anume – făcându-le semne:

— Haideţi înăuntru!

— Nu, hotărâră ei. Şi-apoi ce!…

Toţi aveau feţele uleioase de ploaie.

Cei doi Cari, tatăl şi feciorul, se înapoiară în goană cu

lemne uscate. Le aruncară peste foc şi deodată ţâşni o flacără deasă, stufoasă, roşie ca sângele, de parcă ar fi. Retezat o arteră a lumii. Dar trebuiau multe lemne. Cei doi Cari se urniră iarăşi în goană. Jourdan la fel. Bobi la fel. Tuciuriul, Randoulet.

Jacquou trase îndărăt frigarea. Deocamdată, era vorba să răzbească, să facă un foc zdravăn, să arate că nimic Şi nimeni nu porunceşte: nici furtuna, nici cerul, nici femeile, atunci oând omul vrea.

Tuciuriul aruncă în foc un braţ de lemne uscate. Flacăra zvâcni deasupra. Honoriu aruncă şi el un braţ de lemne, apoi Jourdan, apoi alde Cari, apoi Bobi. Flacăra şuieră ca un şarpe pus în cuşcă, gemu într-un colţ, scoase limba, căscă o gură albastră şi strivi lemnele între marile-i buze sângerate şi moi, după care începu să cânte, în mijlocul ploii, cântecul focului.

Oamenii se dădură înapoi.

Furtuna se întoarse şi o porni spre pământurile de la miazăzi, rostogolindu-se în ecouri depărtate, strivind câmpurile de zarzavaturi, dincolo fumegă deodată un miros pătrunzător de legume. Vedeau ploaia călătorindu-se colo, departe. Se rostogolea peste coline şi prin pădurile de pini. Simţiră o mireasmă de răşină. Într-un târziu, se afundă clocotind într-o gâtuitură din fundul văii. Nu se mai vestea deoât printr-un vuiet răsunător, dar potolit, aidoma unui car gol hurducându-se pe drumurile pietroase de munte. Soarele se arătă iarăşi. Cerul era spălat şi înflorit de nori mici de culoarea bănuţeilor. Copacii suspinară. Ţiglele de pe acoperiş gemură. O porumbiţă ugui. Vântul mai făcu vreo doi-trei paşi, apoi se întinse în iarbă şi picioroangele-i cu umblătura tiptilă culcară iarba la pământ; rămase acolo, fără putere, trândav, şi: adormi îndată, abia răsuflând, paşnic, ca un muncitor chipeş care se odihneşte zâmbind.

Uşa se deschise. Femeile ieşiră din casă. Soarele lucea pe; chipul ud al bărbaţilor. Parcă aveau curcubee în barbă, în mustăţi, în păr şi în puful obrajilor.

— Ei, căpăţânoşilor?

— Na, că tot am izbutit!
— Şi la ce-a folosit asta?
— Uite-aşa, să izbutim.
— Sunteţi ciuciulete.
— Se svântă ele hainele.
— Ce poznă! Şi pătimaşi ca nişte ţapi! Ia uitaţi-vă î
— Asta-i frumuseţea vieţii.

Femeile aveau toate ochi strălucitori, un pic mai mari ca de obicei şi plini de culori, căci oglindeau chipurile bărbaţilor.

— Ei, şi-acum, să vedem de frigare, zise Jacquou.

Se apucă să astâmpere focul, ca jeraticul să ia carnea domol.

Aşează frigarea, ajutat de cei doi Cari şi de Honoriu..

Femeile se uitau la cer.

Aurora se apropie de Bobi.

— Eşti ud, zise eia.

— Dar tu, ţi-ai încălzit picioarele?

— Le-am încălzit, zise ea, te-am ascultat. Ascultă-mă şi tu şi vino să-ţi usuci părul.

Ei o privi cu nişte ochi care se umbreau de tristeţe. Îi spuse:

— Hai cu mine să vedem dacă nu s-au speriat caiL

Se duseră către şură. O luă de mână şi începu să meargă aşa, ca în zori, când făceau cale întoarsă.

— Trebuie să fie italian, zise doamna Elena. Priviţi-i fruntea netedă şi curată, gura cu gropiţe de amândouă părţile la orice vorbă, buzele subţiri.

— Chipeş bărbat, spuse Josefina. Are umerii largi.

îşi strânse mijlocul cu amândouă mâinile. Se simţi goală, aşa îmbrăcată cum era, goală şi cu carnea tare» năpădită de o dulce înfiorare la vederea bărbatului acestuia. Era o femeie frumoasă.

— O clipă, zise Bobi.

Dăduseră colţul şurei. Erau singuri. Caii stăteau liniştiţi.

— Mi-ai spus să te-ascult şi mi-ai spus să-mi usuc părul.

— Da, zise ea.

Era puţin mai scundă ca el; stătea rezemată de perete, şi el în faţa ei, cu braţele atârnând, căci îi lăsase mâna. Şi era puţin adus de umeri.

— Niciodată nu s-a îngrijit cineva de mine, zise el.

Ea îl privi fără o vorbă.

— Am fost totdeauna singur, urmă Bobi, şi totdeauna eu m-am îngrijit de alţii. Eşti abia o fetiţă şi sunt o mulţime de lucruri pe care nu le ştii. Dar adineauri mi-ai spus câteva cuvinte şi-ai făcut un mic gest – ai dat să-ntinzi mâna, ca şi cum ai fi vrut să-mi ştergi chiar tu părul. Şi asta n-a făcut-o nimeni, niciodată. Iată-mă în faţa unui lucru nou. Am fost totdeauna singur, totdeauna. Şi totdeauna eu am fost acela care-am încercat să şterg părul altora, înţelegi? Când eu aveam părul ud, ştiam că asta nu îngrijora pe nimeni, înţelegi? Şi era ceva amar, înţelegi?

Ea lăsă ochii în pământ.

— Am încercat să-mi ţin de urât cu toate lucrurile în oare de obicei nu te-ncrezi. Poate că-ţi par puţin smintit şi trebuie să fiu puţin smintit. M-am întovărăşit uşor cu oricine primeşte prietenia. N-am cerut niciodată nimic de la nimeni, fiindcă mi-a fost totdeauna frică să nu fiu respins, şi fiindcă mă tem de jigniri. Nu sunt nimic, înţelegi? Dar am cerut mult lucrurilor la care de obicei nu te gândeşti, ori la care te gândeşti, domnişoară, numai atunci când într-adevăr eşti singur. Vreau să spun, stelelor, de pildă, pomilor, micilor vietăţi, celor mai mici vietăţi, atât de mici că se pot plimba ceasuri întregi pe buricele degetului meu. Vezi? Florilor, locurilor cu tot ce au pe ele. Intr-un euvânt, tuturor, afară doar de ceilalţi oameni, fiindcă în cele din urmă, când capeţi deprinderea asta de-a vorbi lumii de pretutindeni, ai o voce aproape de neînţeles.

Fata îl privi cu ochii ei cu răsfrângeri viorii.

— Te-nţeleg.

El o luă de mină.

— Înţelegi, domnişoară, că dacă n-am cerut nimic* asta nu-nseamnă că n-aveam nevoie? înţelegi, apoi, că dacă am dat totdeauna e tocmai fiindcă aveam eu însumi mare

nevoie?

— Da, zise ea, înţeleg, dar încet-încet. Ceea ce înţeleg cel mai bine e că-mi vorbeşti şi că ai părul încă ud: de ploaie, că n-ai vrut s-asculţi de mine, că nu vrei să-ţi usuci părul şi c-ai să răceşti, mai ales aci, între şură şi hambar, unde trage atâta.

— Adevărat, încuviinţă el. Ai dreptate. Lucrurile trebuie făcute totdeauna simplu.

Ea îşi scoase şorţul şi el îşi şterse părul cu dosul acestui şorţ de în. Pânza era călduţă.

Jacquou izbutise să îmblânzească focul, să îmblânzească frigarea care se învârtea domol, să îmblânzească femeile (ele se înapoiaseră la bucătărie), să îmblânzească oamenii (le spunea: „Stropiţi friptura” – şi ei o stropeau cu mustul picurat în tigaie. Le spunea: „Lemne11,

— Şi ei se duceau după lemne. Dacă nu le spunea nimic;, stăteau să se uite. Cum se învârt în frigare iedul şi iepurele, care se şi auriseră ca nişte sori). Trebuie că izbutise să îmblânzească deopotrivă şi vremea. Nu mai era nici urmă de furtună. Acum se vedea un cer adânc în cumpănirea amiezii din toiul primăverii. Larg întinse în jurul fermei şi al oamenilor, câmpurile cu ierburi lucitoarescânteiau ca apa.

Jacquou, aşezat lângă foc, asculta la frigarea trupeşa de fier, care trosnea uşor sub povara cărnii.

Jourdan, în genunchi, veghea asupra fripturii. Carnea iedului tocmai plesnise la îmbucătura spatei. Era ca o gură de carne crudă înăuntru. Făcuse „puff” plesnind, şi cele două buze de piele subţire începuseră numaidecât să sfârâie, cu un miros de lapte ars. Jourdan luă lingura şi turnă must înăuntru.

— Mda, încuviinţă Jacquou. L-ai umplut? se întoarse el către Honoriu, arătând la iepure.

— Da.

— Cu ce?

— Cu tocătură din ficat, măruntaiele iedului şi o jumate de cârnat, zise feciorul lui Cari.

— Da, şi cu tocătură de spanac, adăugă Honoriu.

Randoulet privea focul. Faţa lui era brobonită de sudoare. Şi-o ştergea, dar asuda din nou. Nu se putea stăpâni să nu urmărească rotirea uşoară a frigării care -întorcea cărnurile când spre foc (şi le auzea sfârâind şi gemând), când spre boarea proaspătă a câmpiilor (şi vedea vântul înmiresmat de narcise şi de florile pomilor trecând Ipeste ele şi încreţindu-le grăsimea). Randoulet era gras, cu trei rânduri de guşi şi cu un pântece care-i deznoda cingătorile.

Cari răsuci o ţigară.

— Lemne, zise Jacquou.

Cari se duse după lemne. Îşi lipi ţigara cu o pălitură *a* limbii.

Tuciuriul ridică ochii spre cer. Nu, acum nu se mai vestea nimic rău.

O femeie cânta în bucătărie. Trebuie să fi fost Josefina:

În iulie către sfârşit Când strângeam griul aurit,
Sosi o tânăra fecioară,
O jerbie de flori purtând.
Nu din oraş venea cântând,
Dar trupu-i mândru-şi legăna Ca şi o trestie uşoară,
Şi tot ce-n suflet bun avea Pe buze-n vorbe-i strălucea.

Veni Bobi. Văzu oamenii stând în jurul focului. Cari *se* întorcea cu un braţ de lemne.

— Du-te să mai aduci şi tu, zise Jacquou.

Feciorul lui Cari plecă după lemne. Randoulet privea cum se învârte frigarea. Asuda şi se ştergea mereu pe faţă cu dosul mâinii. Jourdan, cu lingura în mână, pândea plesniturile fripturii. Jacquou aşează lemnele, unul câte unul în văiugele albe ale jeraticului şi puse câteva surcele uscate pe crestele purpurii, stârnind vâlvătăi. Carnea începu -să ţipe. Jourdan se dădu înapoi, ferindu-şi ochii cu mâna.

Oamenii se uscaseră singuri în jurul focului. Miroseau a postav şi a păr ud. Fumegau încă mai jos de genunchi. Bobi se gândi la şorţul Aurorei, cu care se ştersese pe păr şi pe gât. Şorţul era cald, fiindcă stătuse lipit de trupul ei.

Sfioasă gura-i mă sărută Deasupra frunţii, cânta Josefina, apoi o auzi mărunţind cu satirul găinile fierte (căci femeile

hotărâseră să facă o tocană) şi nu mai prinse decât crâmpeie din cântec:

îmi făcu o stea... inima mea... durere... iubire.

La urmă, toate femeile cântară refrenul împreună..

Martha făcea vocea a doua, doamna Elena vocea întâia, Barbara cânta în falset, Honorina vocea de jos, iar deasupra tuturor, plină de frăgezime, juca vocea Aurorei.

Frumoasă fată, spune-mi drept, ce-ai vrea,

Căci chiar de lumea-ntreagă ar găsi Minciună-n cele ce-ai grăi,

Eu tot aş crede-n ea.

— I-auzi-le cum cintă, zise Jourdan.

Era o nostimă întâmplare.

— Adevărat, zise Randoulet.

Cari, care tocmai aduse nişte lemne, zise şi el:

— Aţi auzit?

Randoulet îşi drese glasul şi cele trei guşi îi tremurară, se ridică pe picioarele-i scurte, se întoarse spre fermă şd deschise gura... Ştiau bine ce înseamnă asta.

— Nu, îl opri Jacquou, ridicând mâna. Ascultă, am avut până acum furtună, dar am scăpat de ea, a trecut înainte să punem carnea-n frigare. N-a fost nicio primejdie. Acum însă, dacă îţi dai tu drumul la pitpalac» cerul se face negru de nori, pământul se cutremură, cade şi trăsnetul, şi nouă ne trebuie linişte ca să vedem friptura gata. Lasă, cânţi după ce mâncăm.

— Oh! oftă Randoulet. Tocmai voiam să-i zic refrenul cu „frumosul toboşar11.

— Ar fi destul, zău, vorbi Jacquou.

— Fie, făcu Randoulet. Dacă nu mai am dreptul să cânt!

— Ba da, ai tot dreptul, îl încredinţă Jourdan. Fireşte că-l ai. Numai stai niţel. Priveşte. Abia ai deschis gura. Priveşte şi spune dac-am minţit. Uite, prigorii vestitori de ploaie!

Trei prigori cu ciucuri roşii zburau pe cer.

— Ei, vezi?

— Nu. Frumuseţea e c-a avut poftă să cânte, interveni Bobi. Asta-i frumuseţea. Ce ziceţi?

Cătă şi la unii, şi la alţii, la fiecare în parte. Văzu că într-adevăr ei găseau că în asta stă frumuseţea. Mai văzu că îi năpădise deodată un fel de frică privind platoul, pământul, lumea. Toate erau ca întotdeauna, dar acum aveau sub ochi o mândreţe de câmp plin de narcise înflorite şi un altul cu pervănţici; văzduhul era îmbibat de mireasma lor, dimineaţa era ca mierea, şi faţa obişnuită a pământului era tulburată de frumuseţea asta neaşteptată. Dincolo, departe, se vedeau câmpurile cenuşii şi linia închisă a zării.

Randoulet îşi şterse fruntea. Se apropie de Bobi.

— Şi cerbul? întrebă el.

„Da, cugetă Bobi, e-adevărat.”

— Eh! făcu Randoulet. O să trebuiască să-ţi spun multe. Cerbul m-a luminat, la cap, m-am gândit ce să fac cu oile, cu vitele, cu pământul, cu păşunele şi cu fâneaţa mea, las-că o să vezi.

— Ar trebui să-ntinzi o masă mai bine, zău, zise Jacquou. Colo, afară la umbră, e straşnic. Vremea parcă-i poruncită anume.

— În cât timp suntem gata?

— Cu friptura într-un sfert de ceas.

— Dar femeile?

— Intreabă-le.

— Ei, voi, femeilor!

— Avem şi noi nume! se bumboşară ele.

Jourdan şi Jacquou se priviră zâmbind.

— Totdeauna-s la fel, murmură Jourdan. Când se-adună laolaltă sunt semeţe.

— Ce poftiţi? strigară femeile.

— Gând sunteţi gata?

— Acuşi, numaidecât.

— Păi e timpul să punem masa, zise Jacquou. Haideţi, copii.

Martha se apropie.

— Vino-ncoaee, îl chemă ea pe Bobi.

Şi-l certă.

— Nu zic că azi-dimineaţă ştiaţi, începu femeia, dar acum

ar fi trebuit să vă gândiţi, Jourdon şi cu tine. Mai întâi tu şi apoi el. Du-te de-ţi schimbă cămaşa. Pune una curată. Pe aia albastră. Că pe urmă îl trimit şi pe el. Aşa vreau eu. O sa mâncăm toţi împreună şi vreau să fiţi curaţi amândoi. Hai, du-te!

Femeile se îngrijeau să fie totul frumos şi luau aminte până şi la cele mai mici amănunte. Vedeai acum că ziua se rânduia, întocmai ca atunci când te apuci să clădeşti o casă; la început – o grămadă de pietre, o grămadă de nisip, apoi un patrat de şanţuri săpate în pământ, o zidărie până-n buza lor – şi gata temelia. Apoi, zidurile se înalţă, apoi sunt ferite sub un acoperiş, apoi se deschid în zid ferestrele, se încrucişează pereţii încăperilor, şi iată un loc unde poţi trăi, cu odăi spre miazănoapte, cu odăi spre miazăzi, cu săliţe prin care cântă vântul de la răsărit, iar din cele patru ziduri de nădejde, la venirea amiezii, două sunt la umbră, două la soare, şi linia ce desparte ziua de noapte trece de-a curmezişul acoperişului.

Bobi se sui la el în odaie. Deodată, se trase înapoi de la fereastră şi se ascunse să privească. Văzuse cerbul. Nu era singur. Alături de el păşea o fată. Fata care în zori dormea buştean, pe pământul gol, şi al cărei zâmbet rămăsese întipărit în mintea lui Bobi. Cerbul şi Zulma erau acolo, în marginea livezii.

Mergeau amândoi pătrunşi parcă de fericire.

— Oh, da! îşi zise Bobi.

în urma lor – livadă, florile ei şi şerpii negri ai crengilor, umbra livezii, o umbră plutitoare şi dulce, nu neagră, ci verde ca lumina din fundul unui râu. Pomii nu ascundeau cerul. Se desenau pe faţa dealurilor şi a munţilor. Dealurile, cu întinderile lor de ienupăr, cu micile ogoare, cu tufişurile şi pădurile de stejari, semănau cu nişte lăicere de lână scămoşată şi cenuşiu-aurie, aşa cum se fac în serile ide iarnă din ce rămâne de la ţesut. Munţii, în acest anotimp, erau încă de gheaţă neîntinată. Sus, pe cele mai înalte coline, într-un loc pierdut, se zărea un sătuc. Era rotund, crenelat şi ruginiu, ca şi coroana zugrăvită în poze pe capul

regilor. În altă parte se torcea o fumegare de sub copacul scofâlcit al pădurii de stejar. Trebuie că era coliba vreunui tăietor de lemne. Înspre răsărit, copacii, ţarinile şi chiar stâncile se înverzeau sub râul de lumină care ţâşnea din soarele lăsat devale şi curgea drept pe pământ. Dar pe măsură ce mergeai spre apus, toate amănuntele lumii din depărtare erau despărţite de umbre, de jocuri de culori, şi nu se mai vedea mulţimea verde şi netedă a dâmburilor, în schimb puteai desluşi un copac şi chiar să întrezăreşti cum se leagănă, se vedea umbra stejarilor pe pajişti, covoraşul de iarbă deasă din preajma fermelor singuratice, culoarea zidurilor, silueta colţuroasă a caselor şi scânteierea hulubăriilor cu tencuiala înstelată de cioburi de sticlă, încât sclipirea soarelui să atragă porumbeii sălbatici din cele mai depărtate păduri. Puteai să-ţi închipui întreaga viaţă omenească; colo, sub copaci şi prin ierburile înalte puteai sa o auzi umblând pe miile ei de drumuri cu mişunarea-i de furnicar. Apoi, dacă o ţineai tot spre asfinţit, totul se topea din nou, de astă dată sub negură. Umezeala văilor şi vlaga verde a pădurilor fumegau în pâcla sub care viaţa pământească, oamenii, copacii, ogoarele, ţarinile şi pădurile se înveşmântau toate ân culoarea cerului.

Cerbul şi Zulma treceau prin faţa livezii. Mergeau cu acelaşi pas. Amândouă corpurile lunecau alături unul de altul în aceeaşi legănare.

— Ce-o fi având pe cap? se întrebă Bobi. Ai zice că e o cunună de spice de grâu.

Se trase într-un colţ, lângă pat. Îşi schimbă cămaşa.

Auzi sub fereastră pasul cerbului şi pasul Zulmei. Se repezi la uşă. Coborî scara. În casă şi în bătătura fermei toţi strigau din toate părţile.

Bobi străbătu bucătăria goală. Femeile lăsaseră tocana singură. Ajunse în prag. Toate erau afară, împreună cu bărbaţii, ca să privească. Nu mai striga nimeni. Toată lumea amuţise. Se auzeau doar paşii cerbului.

Cerbul înainta alături de Zulma plin de siguranţă şi de cumpănire. Greabănul şi spinarea lui erau ea nişte munţi în

mers şi coarnele de pe cap ca un copac. Fascina ca o stea, cu strălucirea pielii lui, a ochilor semeţi şi a mişcărilor paşnice.

Zulma: i se vedea piciorul desculţ călcând în iarbă cu degetele răşchirate, apoi degetele se adunau, apoi piciorul se ascundea sub fusta-i lungă, în timp ce aducea înainte celălalt picior. Şi aşa îi era pasul: domol, apăsat, pus pe ceva mare şi solid. Purta un braţ de iarbă. Ţinea capul aplecat într-o parte, ochii în pământ, avea gura tristă. Te făcea să gândeşti la amărăciunea secerişurilor.

— E părul ei, zise Bobi. Părul ei ruginiu ca griul.

Şi-l împletise în mici şuviţe asemănătoare cu spicele de grâu; îi atârnau peste urechi, un mănunchi era strâns la ceafă şi câte două sau trei îi cădeau de fiecare parte a frunţii.

Era întocmai ca grâul copt: cu boabele lui lucitoare şi tari, cu mustăţile spicului, cu paiul tulpinii, şi toate întocmite din cosiţa-i arămită de soare, încât ajungea să-i vezi părul ca să simţi în nări dogoarea înăbuşitoare din iulie, pătrunsă de năduşeală şi colb.

încolo, chipul Zulmei era trist şi nemişcat, aplecat într-o parte ca într-o mare oboseală. Gura amară. Te făcea să gândeşti la snopii uitaţi în dpşertul miriştilor.

— De unde vii? întrebă Honorina.

— Am fost după hreniţă, zise ea.

Avea un mănunchi mare de hreniţă culeasă pesemne de pe marginea apei.

— Păi ai plecat de aseară?

— Da, recunoscu ea fără să ridice ochii şi aproape fără să deschidă gura-i amară.

— Daţi-i pace, făcu Jacquou.

— Nu, zise Randoulet. Fiindcă uite ce face – şi arătă spre hreniţă – se bagă mereu prin locurile cu apă. (Zulma îşi atinse cu vârful degetelor părul, obrazul, apoi îşi potrivi-cu grijă o şuviţă după ureche.) Şi într-o zi o să se-nece, asta o să se-ntâmple.

— Daţi-i pace, interveniră femeile. Lăsaţi-o cu noi. Vino,

Zulma.

Martha o luă de mijloc.

— Dă-mi-l mie, zise doamna Elena, şi-i luă mănunchiul de hreniţă. Haidem.

— E udă toată pe burtă, se îngrijoră Josefina. Ia uitaţi-vă.

— Da, făcu Honorina, aşa e. Se culcă cu burta la pământ, se apleacă deasupra apei (Zulma îşi pipăi părul cu vârful degetelor) şi uite-o în ce hal e.

— Poate să răcească, zise Josefina. Vino, Zulma. S-o ducem înăuntru, s-o ştergem.

Bătrâna Barbara privea şi clătina din cap.

Aurora o chemă uşor: Zulma, Zulma!

Punea toată gingăşia ei în chemarea asta. Îşi amintea c-um se aplecase în zori deasupra Zulmei. Fata dormea şi zâmbea, părea liniştită şi fericită, nu avea pântecul ud, nu apucase încă să se aplece deasupra apei primejdioase. Iată cum vine durerea. Aurora o chemă uşor:

— Zulma, Zulma!

Femeile se întoarseră în casă, luând-o cu ele pe fata eu ochii plecaţi în pământ. Zulma se lăsă dezmierdată. Mergea domol ca şi mai înainte. Casa asta trebuia să se afle în mod firesc în drumul tainic pe care îl urma ea, pe care ea singură îl cunoştea. Femeile îşi potriviseră pasul cu ea. Se auzea foşnirea fustelor şi, din când în când, câte un euvânt bun: „Hai, draga mea”, şi Aurora care o chema: „Zulma, Zulma! 1’

Honorina venea în urmă, vorbind singură. Îşi tot vâttura prin aer braţele-i scurte. Spunea: „Ce să faci acuşi, ce să faci?”

Bobi se dădu la o parte din prag, ca să le lase să treacă. Ţinea să vadă ochii fetei. Ea nu ridică pleoapele. Avea pleoape mari, albăstrii, îngreunate de lungi gene răsfrânte, dese ca puful unei pene.

— Du-te de aici şi stai cu bărbaţii, zise Josefina. O s-o dezbrăcăm şi o s-o uscam.

Şi zâmbi cu un zâmbet de femeie. Buzele îi străluceau. Avea dinţi puternici. Te privea ţintă cu ochii ei care nu

puteau să se ascundă şi care spuneau pe faţă tot ce voiau să spună. Oftă. Apoi închise uşa.

Cerbul venise până acolo. Adulmecă piatra pe care călcaseră picioarele fetei. Apoi îşi săltă capul, îşi scuturã crengile coarnelor, îşi lungi gâtul, deschise botul şi scoase un lung strigăt tânguios, rotindu-şi privirea peste câmp. Un lung fir de bale îi tremura sub bărbie.

— Nu ştiu ce să-ţi spun, zise Bobi cu ochii la cerb.

— Eh, ce muzică! strigă Jacquou.

Şi-şi astupă urechile.

Jourdan la fel, Cari, Honoriu duseră şi ei unul după altul mâinile la urechi.

Tuciuriul cătă lung la cer.

Cei doi copii, care fuseseră uitaţi afară, dădură fuga spre casă şi bătură eu pumnii lor mici în uşa zăvorită. Josefina le deschise şi-i trase iute înăuntru. Prin deschizătura uşii se zări învâlvorarea vetrei şi, în faţa ei, o "siluetă albă şi aceeaşi cosiţă ca lanurile în vremea secerişului.

— Tu să-l faci să tacă, porunci Josefina. Numaideeât.

Şi închise uşa,

— Ce vrei, îi spuse Bobi cerbului. Nici eu nu ştiu mai mult decât tine. Nu-i fac niciun rău, o usucă. Pântecele femeilor e simţitor.

— Ia zi-i din trâmbiţă! strigă Jacquou.

Ţinea mâinile mereu la urechi.

Feciorul lui Cari duse trâmbiţa la gură şi începu să gnte întocmai ca în zori şi ca mai adineauri – erau aceleaşi şapte-opt sunete paşnice, monotone dar triste, şi care păreau să străpungă zările ca să le răspundă ecoul şi să descopere drumurile care duc în lume.

Cerbul amuţi şi îşi înturnă privirile către Bobi.

— Da, zise Bobi, vezi şi tu. Poate. Mai e încă nădejde. O să le vorbesc îndată.

îl mângâie uşor pe spinare.

— Ascultă, îl îndemnă Bobi. Ascultă-l ce spune cu trâmbiţa. De îndată ce oamenii nu mai grăiesc cu vorbe, ai zice că înţeleg. Asta vine din fundul inimii lor. Mai e încă

nădejde. Au simţit nevoia s-audă o cântare. Semn bun.

Cerbul îşi frecă botul de pieptul lui Bobi.

— Da, făcu Bobi, parcă ar vrea să-ţi răspundă. Nu-i rău ce spun ei, zău.

Şi începu să zâmbească.

— Oh! icni Jourdan, luându-şi mâinile de pe urechi. Acuşi mai merge. Ce l-a apucat?

— Nimic, zise Bobi. A vrut să spună ceva despre Zulma, despre noi toţi.

— Asta-l apucă des? întrebă Jacquou.

— De câte ori e nevoie.

Cerbul se ducea acum spre locul unde ştia nutreţul.

— Animalele, zise Bobi, au vocea puternică.

— Mai ales că te-atinge uite colea, adăugă Randoulet.

Şi duse mâna la inimă.

— Fiindcă n-au pierdut obiceiul să vorbească aşa cum. Trebuie să vorbeşti, rosti Bobi.

— Cum aşa? întrdbă Jacquou.

— Fiindcă n-au pierdut obiceiul să facă ceea ce trebuie să faci.

— Din ce pricină? întrebă Cari.

— Pricina nu-i tocmai atât de proastă cum s-ar crede, zise Bobi. Vă spun eu, după ce mâncăm.

— Ne dai de gândit, mormăi Jacquou.

Jourdan nu mai spunea nimic. Simţea în el aceeaşi bucurie ca în noaptea aceea de iarnă când Bobi îi vorbise pentru întâia oară despre Orion-floare de morcov. Simţea în el binele şi leacul. Era totuşi ceva dureros.

— Ce-i cu friptura? se îngrijoră Bobi.

Din fericire, Jacquou se gândise să tragă deoparte frigarea. De altfel, se mai învârtea încă singură ân crăcană. Totul era rumenit.

Masa cea mare aştepta Întinsă.

— Numai de-ar fi gata şi femeile, zise Randoulet.

Uşa se deschise şi Josefina îşi făcu auzit glasul.

— Ei, bărbaţilor, cum e?

— Noi suntem gata, spuseră ei.

— Şi noi, zise ea.

Lăsă uşa deschisă.

Tuciuriul se apropie de Bobi. Il trase de vestă.

— Ascultă, şopti el, e-adevărat.

Şi ridică degetul în aer.

— ... Eu mă înţeleg, urmă Tuciuriul, şi vreau să spun tot. Totu-i adevărat.

— Lăsaţi-o, zise Josefina. Se-ncălzeşte. Acuma-i e bine. Punem masa la iuţeală, o să vedeţi.

Martha aduse un cearşaf. În loc de faţă de masă. Barbara aduse farfuriile, Honorina coşuleţul cu furculiţe.

— O farfurie mare, ceru Jacquou.

Scoase iedul din frigare.

Venise amiaza. Greierii cântau. Pământul muiat de ploaie răspândea o mireasmă pătrunzătoare. Vântul se potolise de tot. Soarele părea să facă un mic popas. Îl simţeai ostenit şi părăsit.

Iedul rămăsese întreg, în ciuda mustului pe care Jourdan îl tot turnase cu lingura prin toate plesniturile pielii. Lunecă binişor din vârful frigării pe farfuria cea mare. Trona în farfurie pătruns de jeratic până-n măduvă şi cu carnea de aur. Mustul începu să se prelingă din el, adunându-se încet-încet de jur împrejur.

Honoriu se gândea la iepurele lui. Aştepta să isprăvească socru-său cu iedul. Voia să scoată iepurele din frigare, dar Jacquou răzuia la nesfârşit frigarea cu furculiţa.

— Încă niţel şi-o să ne dai să mâncăm şi fier.

9 – Să-mi rămână bucuria

— Sevede că eşti din ţara mintoşilor, na, bombăni Jacquou. Şi când nu se vede, se-nţelege. Tu nu ştii că aci e tot ce-i mai bun? Aci, unde carnea se lipeşte de frigare e tot ce-i mai bun. Da, dar e-adevărat că pe-acolo de unde-mi eşti nu se mănâncă decât sfeclă. Na, ţine frigarea.

— Dacă frigarea ţi se pare atât de bună, atuncâ s-o păstrăm pentru dumneata. Nu te supăra, hei. O să vezi că iepurele meu, ca şi sfecla, vorba ceea, după hramul ce-l poartă, nu-i tocmai rău. Drace, cum frige!

împingea iepurele din frigare, lovindu-l încetişor cu furculiţa. Aburea uşor un miros de ierburi de munte topite în tocătură de ficat, în mustul cărnii şi în slănină albă.

— Cum ne-aşezăm? întrebă Josefina.

— Stai, o să vezi, zise Bobi. Uite…

— Tu unde şezi? murmură femeia, aplecându-se spre el.

— În faţa ta.

— Alături, zise ea.

— Din faţă ne vedem, spuse el.

— De-alături ne simţim, zise ea.

Veni şi doamna Elena, După ajutorul dat la bucătărie, era din nou dichisită. Îşi spălase frumoasele braţe. Ceruse pudră Marthei. Îi pudrase mâinile şi braţele, obrajii şi gâtul. Avea o bluză de mătase albă cu mâneci scurte, cu gulerul foarte desfăcut ân faţă, împlinit tocmai cât trebuie de un văl sineliu. I se vedeau sinii frumoşi, tari şi bogaţi, cam durdulii. Era plină de vino-încoace. Avea ochii niţel stinşi de văduvie.

— Păcat, zise Cari.

— Tot mă-ntreb la ce s-o fi omorât el, spuse Jourdan.

Se gândea că până azi nu i se înfăţişase de loc limpede istoria asta.

— Nu vedeam limpede înainte, mai zise el.

— Da, întări Cari. Nu ştiu de ce, dar mi se pare că acum vedem.

— Miroase plăcut, zise doamna Elena.

— E umplutura lui Honoriu, spuse Jourdan.

— A făcut-o după cum e şartul pe la ei? întrebă ea.

— Eh! zise Cari. El e din ţara mintoşilor.

— Da, mormăi Honoriu, îngenuncheat lângă talerul în care tăia cu grijă iepurele ân bucăţi. Numai că oalele mari sunt mai încăpătoare decât cele mici.

Dinăuntrul iepurelui aburea mireasma umpluturii. Cari se aplecă deasupra farfuriei.

— Dihanie, făcu el, nu-i rău de loc.

Doamna Elena îşi linse buzele. Se uită la Jourdan.

— Şi tu miroşi plăcut, bunul meu Jourdan. Miroşi a catifea

udă.

— A păr bătrân, da, zise Jourdan.

— De ce bătrân? Îmi place mirosul ăsta.

— Hai, aşezaţi-vă, strigă Martha. Aduc tocana.

— Vino, zise Bobi, şi o luă de mână pe Aurora.

De fiece dată părea că o duce dincolo de capătul lumii.

— O să stai alături de mine, spuse el.

— Ce face fata? întrebă Randoulet.

— Am îmbrăcat-o cu lucruri frumoase de-ale Marthei, zise Honorina. Pare liniştită. Cântă încetinel. Mă duc după ea.

Se îndreptă către casă.

Ceilalţi se aşezară pe laviţe şi pe scaune. Aduseseră şi un mare jilţ ţărănesc, căptuşit cu mătase veche înflorată, dar nimeni nu îndrăznea să şadă în el. Rămăsese stingher în iarbă. Aurora o văzu pe Josefina cum se aşază de cealaltă parte a mesei, chiar în faţa lui Bobi.

— Aici o să fie bine, zise Josefina. Din faţă, ne vedem.

îşi netezi părul şi apoi, fără să se gândească prea mult, îşi trecu limba peste buze, şi buzele-i luciră, pline, ca o floare cărnoasă care tocmai se deschidea. Se ruşină.

— Ce mai faci, domnişoară? o întrebă pe Aurora.

— Foarte bine, răspunse Aurora.

Dar se gândea că într-adevăr, de-acolo unde şedea. Josefina putea să se uite la Bobi tot timpul, că Bobi are să o vadă tot timpul şi el, şi că ea, Aurora, era tare nenorocită că doar se află alături de el.

Honorina o găsi pe Zulma în faţa focului. Nu mai era nevoie să se usuce. O schimbaseră de sus până jos. Îi dăduseră să îmbrace lucruri de tinereţe de ale Marthei: din cele uşoare şi cu dantele, o fustă cusută cu trandafiri şi o bluză liliachie.

— Ce faci?

Zulma se privea. Nu ridica nici acum pleoapele, dar se uita la lucrurile frumoase de pe ea. Era foarte mişcată, căci genele-i lungi se zbăteau cu repeziciune.

— Vino să mâncăm, zise Honorina.

O luă de braţ să o ridice. Era un braţ moale şi fără vlagă.

Atingându-l, te gândeai la apa râurilor şi a iazurilor.

— Hai, spune-mi, făcu Honorina, şi îngenunche lângă ea. De ce-ai plecat azi-noapte? Ştii doar că de fiece dată îmi fac sânge rău.

Genele prelungi conteniră clipirea lor iute; tremurau doar din când în când, ca o pasăre-n neclintire care ascultă vântul.

— Şi ce ţi-a venit să te culci pe pământul gol, lângă grajdul unde era cerbul? Ce? Putea să ţi se-ntâmple ceva, fata mea, noaptea, pe platou! Tu, care umbli fără să te uiţi. Şi azi-dimineaţă, de ce ai plecat cu dihania asta? Putea să-ţi facă vreun rău. Doar ne-ai auzit cum vorbeam şi râdearn.

Printre gene i se vedea acum lumina ochiului; era verde şi adânc lucitoare.

Se adusese tocana la masă şi toţi întrebau:

— Unde-i Honorina?

Când colo, o văzură venind cu Zulma.

— Zulma să stea lângă mine, zise Bobi. I-am păstrat loc anume. Vino.

— Trebuie să am grijă de ea şi să-i tai eu pâinea, spuse Honorina. Mai bine să stea aici, lângă mine.

— O să-i dau eu tot ce-i trebuie, stărui Bobi. Fii pe pace.

O făcu să se aşeze.

Tocana fusese straşnică. Nu mai rămăsese decât un pic, doar o bucată bună de ficat stătea pitită în sos.

— Dacă aş fi ochit-o eu! oftă Randoulet…

Bobi o dădu Zulmei. Îi tăie pâine. Şi o îndemnă: mănâncă. Aplecase capul şi încerca să-i vadă ochii, dar pleoapele fetei rămâneau îndărătnic lăsate în jos. Nu i se vedeau decât genele lungi.

— Mănâncă şi dumneata, o îmbie el pe Aurora.

(„Vocea lui e mai dulce când vorbeşte cu mine. A întins mâna spre mâna mea. S-a. Oprit.”)

„E vremea să mă uit la Josefina, îşi zise Bobi. Tare-i drăguţă…”

O vedea în minte pe Aurora alergând prin câmpul de narcise, dar nu putea face să nu mai fie pe lume sânii,

şoldurile, râsul rourat al Josefinei, şi părul Zulmei împletit ca spicul de grâu! Era ceva cu aste trei femei. Se gândi la zorii care se ivesc de după trei munţi.

— Ai zice că visează!

— De mine vorbiţi? întrebă el.

— Da, de tine.

— Mda, visez, puţin.

— Visezi când stai la masă?

— Aşa-i el, făcu Jourdan.

— Oh! exclamă Bobi, care începu să mănânce. Ce tocană!…

Era o minune. Jacquou îşi şterse farfuria cu bucăţi mari de pâine, apoi deschidea gura – nu puteai să-ţi închipui o gură mai mare, vedeai doar o adâncătură fără dinţi. Se îndesa cu pâine, închidea gura şi apoi se uita la toţi cu ochii lui mici de guzgan. Simţeai că avea chef să vorbească, dar nu putea, fiind cu gura plină. Făcea: hm, hm, şi îşi arăta talerul, farfuria, gura, pântecele.

— Oh! tu nu ştii decât să mănânci! zise Barbara.

Dar ea mânca la fel: doar atunci când dădea de oase mici, lăsa îmbucătura în palmă, alegea oasele şi înghiţea îndată ce rămânea. Ba putea să şi vorbească mâncând. Nu-i pria altfel.

— Cum faci? o întrebă Cari.

— Ce?

— Să mănânci şi să vorbeşti în acelaşi timp?

— Nu ştiu.

Cari rodea o spinare de găină. Vira limba cât putea, ca să lingă dedesubtul oaselor.

— Nu trebuie să laşi nimic.

— Eu mănânc tot, zise ea.

Făceau toţi zgomot cu coatele, cu cuţitele şi furculiţele, cu picioarele sub masă, elefăiau. Ba se şi strigau unii pe alţii.

— Ei, Cari!

— Ei, Randoulet!

Şi Randoulet se bătea cu degetele pe pântece vrând să

spună: mănânc. Şi mânca.

Martha, după ce adusese tocana, rămăsese în picioare, lângă locul ei. Se uita şi la unii şi la alţii, pândindu-le cea dintâi mişcare după prima îmbucătură. Văzuse cum s-au repezit cu toţii la farfurii, la mâncare. Adică, era bună. Jourdan îşi sugea degetele.

— Ei, suratelor, vedeţi! făcu ea.

Josefina dădu din mină ân chip de răspuns: da, văd, le place la toţi, nu ne-am ostenit degeaba.

— Ştiu eu ce ştiu când spun că tocana de găină e bună primăvara, zise Martha.

Se aşeză şi ea să mănânce.

— Martho, strigă doamna Elena din celălalt capăt al mesei. Eşti pricepută ca bucătăreasa unui han.

— N-are sos destul, mormăi Martha.

— Nu, o contrazise Honorina din faţă. Are tocmai cât trebuie. Apoi se aplecă spre vecinul ei, care era Honoriu: Ce spuneai?

— Spuneam, urmă Honoriu, că pe tine te cheamă Honorina şi pe mine Honoriu, şi că ne-am aşezat la masă alături. Ciudat.

— Aşa-i, spuse ea. Dă-le copiilor să mănânce.

Honoriu avea alături, în capătul mesei, pe cei doi copii. Cam uitase de ei.

— Nişte vinişor! strigă feciorul lui Cari.

Jourdan se ridică şi se duse după damigeana cea pântecoasă.

— Începem cu-al meu, zise el.

— Doar n-o să-l beţi pe tot! săriră cu gura femeile.

Ele ştiau bine că aşa va fi. Şi se temeau de asta, şi dintr-o dată o fericire nesfârşită le potopi în adâncul fiinţei lor, ca şi cum din depărtarea unor păduri ar fi răzbit duruitul unei tobe în cadenţa căreia trebuiau să dănţuiască numaidecât.

Jourdan turnă la rând. Trecea de la unul la altul. Apleca damigeana deasupra paharului. Era tare grea, încât se vedea nevoit să se aplece şi el deopotrivă, şi când îndrepta gâtul damigenei, se îndrepta şi el. Ai fi zis că se toarnă pe

el însuşi în pahare. Încheieturile mâinilor, roşii de încordare, âi tremurau.

133

132

*

Vinul părea încărcat cu mici frunze de aur şi cu flori de lumină atunci când curgea. În schimb, în pahar se făcea deodată greu ca plumbul şi aştepta.

Jacquou ridică paharul şi bău. La celălalt capăt al mesei, Jourdan, care tocmai dădea să-i toarne lui Honoriu, se opri. Se uită la Jacquou.

— Da, făcu Jacquou.

— Toarnă, zise Honoriu.

Bărbaţii dădeau paharul de duşcă, femeile beau cu. Mici sorbituri.

Jourdan îi turnă Marthei.

— Uite, frumoasa mea, şopti el duios.

Ea îl privi cu coada ochiului şi răsuflarea i se iuţi. Şi bău, şi auzi duruitul dănţuitor al tobei, care răzbea năvalnic din păduri, din copaci, din ierburi, ba ai fi zis că şi din pământ. Bătăile ei răsunau parcă în pământ, chiar acolo, sub masă, sub picioarele lor, ca bătăile vii ale sângelui în vinele oamenilor focoşi.

Jourdan făcu încă o dată înconjurul mesei ca să umple paharele. Damigeana se uşura.

Honoriu o înlănţui pe Honorina.

— Fii liniştită, zise el râzând sub mustăţi, nu mi-e de tine.

Voia să-l bată pe umăr pe feciorul lui Cari.

— Vino să m-ajuţi.

Băiatul se ridică. Se duseră amândoi până la vatra de jeratic unde abureau fripturile.

Honorina simţea încă în jurul umerilor braţul fierbinte al lui Honoriu.

— Ia seama la talere, zise feciorul lui Cari. Frig.

— Ţine iepurele, spuse Honoriu. Eu aduc iedul.

— Straşnic vin, mărturisi băiatul.

— Eh! făcu Honoriu. Dar cerul, ia priveşte!

Cerul tot era înflorit de norişori rotunzi ca nişte inimi liliachii, care pluteau uşor într-un azur subţire şi neted ca albia izvoai dor limpezi.

Aduseseră fripturile la masă.

— Să bem! strigă Jacquou.

— Tot bând aşa… murmură doamna Elena.

înţelese că Jourdan se apropia de ea. Veneau cu damigeana lui. Îi umplu **paharul.**

— Tot bând aşa… repetă doamna Elena.

— Nu-i nimic, spuse el. Beţi.

— Chiar aşa! i se alătură Jacquou. Nu-i nimic. Să bem.

Ea nu putea să spună la fel. Simţea cum focul i se aprindea iar în tainiţele cărnii, undeva unde credea că totul s-a stins de la moartea bărbatului ei. Şi iată, simţea iarăşi pâlpâirea şi dezmierdarea dureroasă a flăcării. Auzea deopotrivă duruitul tobei, şi bătăile, şi cadenţa, şi pornirea ei sălbatic dănţuitoare.

„Sângele meu zvâcneşte, îşi zise ea, sângele meu bate. E tumultul sângelui meu.”

Sfârcurile sânilor i se învârtoşeau numai cât se atingeau de mătasea bluzei.

„Bunul meu Jourdan”, şopti doamna Elena pentru sine.

Băgă de seamă că şoapta acestui nume avea pentru ea şi formă, şi miros, şi mişcare, şi greutate, şi că trupul: ei se bucura de asta.

Fripturile grele şi mustoase se sfărâmară la atingerea cuţitului. Mustul era ca bronzul, cu licăriri aurii, şi se iveau, în clătinarea lingurii mari, fie steluţe plutitoare de grăsime, fie zaţul verzui al umpluturii, fie felioarele de slănină tânără şi încă trandafirie. Iedul spintecat şi-arătă carnea lăptoasă şi fumegând în mustul ei. Coaja-i tare trosnea între dinţi, dar carnea dulce se topea în gură şi o unsoare sărată şi spumoasă ţâşnea din ea, încât nici nu era chip să înghiţi dumicatul dintr-o dată, atât de multă bucurie dădea, şi o dâră subţire ţi se prelingea pe la colţurile buzelor. Toţi se ştergeau pe gură.

— E rândul meu! strigă Jacquou.

Se ridică şi se îndreptă către clondirele lui înşirate în iarbă.

— Vinul meu, zise el, ridicând în soare clondirul cel pântecos.

— Ete-te, nebunul! bombăni Barbara.

Cari şedea lângă ea, între ea şi Jacquou, şi totul îi răscolea sângele, se făcuse roşu la faţă şi gâtul i se umflase. Asculta de mult zvâcnirile, şi zvâenirile, şi zvâcnirile tobei sălbatice. Băuse trei pahare zdravene din vinul lui Jourdan. După fiecare, duruitul tobei crescuse şi cadenţa se înteţise şi mai mult. Simţea cum picioarele i se desprind de pământ, cum corpul i se desprinde de pământ, cum capul i se desprinde de pământ. Se gândea cum ar mai galopa armăsarul lui dacă l-ar lăsa slobod pe câmp. Toba sângelui îngâna în Cari tropotitul surd al acestui galop pe care nu-l auzise niciodată.

— Nu-i nimeni nebun, zise el.

Nu mai ştia prea bine nici ce voia să spună, nici ce spunea. Totdeauna era aşa, şi tare iute, după vin. Voia să spună că un armăsar cu botul ca o frunză de stânjenel era menit să galopeze năvalnic prin lume şi să-i facă pe oameni să joace după darabana galopului său.

— Da, numai că... începu Barbara.

— Tu eşti prea bătrână, i-o reteză el.

Părea că vrea să facă cu ochiul, dar el, dimpotrivă, se căznea să-i deschidă, şi numai unul singur îi dădea ascultare.

— Fără să te supăr, zise el, vreau să spun – şi ridică degetul în aer – dă-mi de băut.

Şi întinse stacana către Jacquou.

Vinul lui Jacquou era la înălţimea stăpânului său " aspru şi tare. Şi poruncea.

Il lăsară o clipă în pahare. Iedul fusese gustos şi fraged, şi le bucura încă cerul gurii. Simţeau încă buchetul nefandosit al vinului lui Jourdan.

Iepurele aştepta într-un taler de pământ. Era un iepure de primăvară, gras şi voinic. Se vedea bine acum, după ce-l

măsuraseră cu privirea pe îndelete în timp ce mâncau iedul. Putea să cântărească şase kilograme fără umplutură. Şi Honoriu îl îndopase după şartul din ţinutul lui: o tocătură niţel cam vrăjitorească făcută cu zarzavaturi proaspete şi cu ierburi de munte aduse de Honoriu în taină în buzunarul de la vestă. Când le arătase celorlalţi ar fi zis că sunt cuişoare sau nişte şuruburi vechi. Erau ruginii, uscate şi tari. Luându-le în mână, nu-ţi spuneau nimic. Mirosindu-le, nu-ţi spuneau nici aşa prea mult, afară doar de o aromă slabă, dar într-adevăr demunte. Numai că Honoriu le pusese la muiat în oţet şi ele se desfăcuseră şi se mişcau în clondir ca vii, dându-se în vileag că sunt muguri de terebint, flori de solognetă, păstăiuţe de râjnică, şi-apoi nişte frunze de ierburi al căror nume nu-l ştia nici Honoriu. Cel puţin, aşa spunea. Dar când le-a tocat, le-a frământat şi le-a amestecat cu spanac, cu măcriş, eu frunze crude de carson, cu vreo câţiva căţei de usturoi, cu un pumn de piper, cu un pumn de sare grunjoasă, cu trei valuri de untdelemn şi cu o lingură bună de şofran câmpenesc făcut din polen de stânjenei sălbatici, atunci, oh! da, atunci să fi văzut! Toate miresmele curgeau printre degetele lui care frământau; şi totuşi umplutura era crudă încă, şi nu-i adăugase nici slănina, dar el o strânse iute cu mâinile şi o îndesă în pântecul iepurelui. Cususe pielea la loc şi iepurele pregătit aşa se învârtise în frigare. Şi zaţul musturilor era amestecat. Un sos negru şi lucitor în talerul de pământ.

— Ei, ce ziceţi de vinul ăsta? întrebă Jacquou.

— N-am băut încă.

— Să bem.

— Răbdare, ceru Jourdan. Mai întâi să dăm gata damigeana mea. Vinul tău, urmă el, e negru ca smoala. Bate-n culoarea iepurelui. Au să se-mpace împreună. Ia te uită la al meu – ridică damigeana în mână – are culoarea iedului. Ba are şi ceva de capră.

începu să joace uşor din şolduri şi ţopăi pe loc, vrând să arate cum vinul lui avea ceva de capră. Adevărat, avea dreptate, vinul lui Jacquou bătea în culoarea iepurelui.

— Chiar aşa, zău!

— Ia te uită la el, făcu Martha. E ca un flăcău, cu vinul lui. Uitaţi-vă!

— Da, spuse doamna Elena, e tânăr.

Simţea şi ea o mare tinereţe jucăuşă ca o capră, care îi înteţea răsuflarea.

Şi sângele bătea surd: bum, bum, bum, ca dănţuirea sălbatică a întregului pământ, şi vuietul părea că vine din păduri, de pe dealuri, din munţi, şi chiar din cer.

Jourdan mai făcu o dată înconjurul mesei ca să toarne.

Tocmai se pregăteau să dea la o parte talerul unde fusese iedul. Nu mai rămăsese decât oasele.

— Aşteptaţi, zise Barbara, eu sunt bătrână. Iepurele vostru e prea fierbinte. Îl ştiu pe Honoriu. Daţi-mi mie oasele. Luă la ea în farfurie patru-cinci oase mai mari,.

— Sparge-mi-le, îl rugă ea pe Jaquou.

Jacquou potrivi oasele pe genunchi şi le frânse ca pe nişte crengi.

Barbara începu să le sugă măduva.

— Îmi place, zise ea. Face bine la burtă.

— Nouă, vorbi Cari, ne-ar plăcea mai degrabă ceva zdravăn pe cinste. Ei, prietenilor!

Il văzură clipind des, ca unul care priveşte în soare galopul unui cal în spume.

Honoriu împărţi iepurele la masă. Ţinea la asta. Zicea:

— Trebuie să luaţi puţin de colea şi puţin de colea.

Ei spuneau:

— Am luat destul.

Răspundea:

— Nu, dacă nu iei de colea, uite bucăţica asta – o lua în vârful furculiţei şi o punea în farfurie – dacă nu guşti bucăţica asta, iepurele nu-nseamnă nimic.

Astfel, unuia îi punea o bucată cu muguri de terebint, altuia o frunză de nâjnică, Aurorii îi dădu nişte pătrunjel de câmp picurând de sos, des şi mare ca o cucută.

— Ete, zise el, asta o să-ţi placă, te umblă pe dinăuntru.

îi dădu iepure lui Jourdan. Îi dădu lui Jacquou. Îi dădu

Barbarei, cu toate că nu isprăvise cu oasele.

— Pentru plăcerea bărbatului tău, zise el, mănâncă friptură de colea, nu măduva asta care te face de cârpă.

— I-auzi cum vorbeşte cu mama neveste-si!

— Beţi, îi indemnă Jacquou.

Şi de astă dată dădură paharul pe gât, căci toate păreau că se impacă între ele: aroma fripturii, carnea oacheşă a iepurelui şi vinul negru care adăsta cu lucirile lui de smoală.

Vinul negru al lui Jacquou era un stăpân straşnic. Nici nu aştepta. Lua în stăpânire totul, numaidecât.

Mai era apoi şi mirosul solognetei, miros cu totul osebit, suportabil numai atunci când ea creşte ân tufă sub cerul nemărginit şi-l împrăştie vântul pe vârfurile munţilor. E iarba sângelui, e iarba focului, e iarba iubirii muşchilor vârtoşi.

— Tunet! făcu Jourdan, şi lovi în masă.

Barba lui ca de fier i se răsfirase în jurul feţei. De obicei, nu i se vedea barba, atât de mult semăna cu o barbă de om. Acum, i se vedea. Jourdan privea peste toate ca într-un extaz. Şi înghiţea cumpătat, mestecând încet.

Erau acolo ierburile iubirii. Era carnea neagră a iepurelui, Înmiresmată cu tot ce creştea mai de soi pe plaiuri. Era vlaga focului. Era vinul negru. La toate astea se adăuga aerul pe care îl mestecau o dată cu friptura – un aer parfumat de narcise, căci vântul adia dinspre câmpul lor; apoi cerul, primăvara, soarele care încălzea stăruitor locşoarele cele mai gingaşe ale trupului – s-ar fi zis că ştie ce face – încălzea chiocul subţiorilor, albiile din josul pântecului, cele două cărări dintre pântece şi pulpe care se întâlnesc – taman acolo! încălzea ceafa, uneori ca o muşcătură, cum fac cotoii ca să îmbie la dragoste pisicile care ţipă după dragoste, ’dar se burzuluiesc singure. Totul dobândea deodată şi miros, şi formă. Întreg platoul mustea de mirosul lui de platou. Toate păreau aşezate pe o întinsă blană de berbec.

Martha privi spre pădure. Sângele zvâcnea cu putere. Toboşarii dănţuirilor nu mai erau pitulaţi pe sub copaci.

Ţâşniseră dincoace de marginea pădurii. Băteau tobele în aer liber. Tot cerul suna, toate ecourile sunau. Le vuia capul de atâta răzvrătire a sângelui. Aveau poftă de joc. Nu de un joc faţă-n faţă, ân picioare, cu muzică, cum se joacă de obicei, nu. Să joace cum numai această neastâmpărată tobă a sângelui le cerea. Nu ştiau prea bine cum, dar să joace şi să se simtă slobozi.

Asta, mai ales, să se simtă slobozi. Doamna Elena abia îşi mai trăgea răsuflarea. O strângea bluza. Îşi pipăia pântecele. Era tare şâ viu. Simţea o viaţă cum urca din pământ ân lungul picioarelor ei, prin pântec, în piept, până în cap, unde această viaţă se învârtejea, aşa ca vântul uneori prin şurile goale.

„Parcă-s deznodată toată!” îşi zise ea.

Zâmbi. Era o vorbă a fermierului ei. Spunea mereu: totu-i deznodat, doamnă!

Jourdan îi văzu zâmbetul. Şi-i răspunse cu râsul lui, tăcut dar foarte luminos, cu toată gura deschisă în barbă.

Doamna Elena îl privea, fără să-l vadă totuşi. Asculta acest vârtej de viaţă nouă în capul ei, şi asta-i lua toată vlaga, chiar şi pe aceea a privirii. Simţea ca şi cum i-ar fi trecut nişte aţe de păianjen peste braţele goale, pe pielea goală, şi pielea i se înfioră toată suia albituri, până-n cel mai tainic loc. Văzu atunci.că Jourdan râdea blajin la ea.

De cealaltă parte, Martha îşi zicea:

— Jourdan e mulţumit.

— Mai bem! strigă Jacquou.

Se ridică. Avea genunchii moi. Făcu înconjurul mesei ca să toarne. Se rezema de umărul tuturor.

— Dă-mi paharul.

I se întindea paharul. Turna. Şi de la unul la altul simţeau că Jacquou se face mai greu. Mâncau, beau, mestecau, fără să vorbească decât cu dinţii, limba, farfuria, furculiţa, cuţitul, şi uneori îngăimând un singur euvânt:

— Pâine.

Sau:

— Ia ascultaţi!

„Aşa s-aud oile când sunt la păscut”, îşi zise Randoulet.

Aproape că nu se înfiripa un zgomot. Era atâta linişte încât se auzea cântecul coropişniţelor în arături şi foşnirea vântului care se trezea.

Dar, peste toate, era toba sângelui, vuietul sângelui. Bătea într-o tobă întunecată în bărbaţi, ca şi în femei. Şi fiece bătaie suna ca în golul pieptului. Se simţeau legaţi de această cadenţă. Era ca valţurile batozelor la treierul griului. Era ca îmblăciul care scutură grâul, zboară-n sus, scutură grâul, zboară-n sus. Era ca truda omului care sare în tocitoare. Era ca goana necurmată a unui cal, şi dacă el goneşte aşa tot timpul, fără contenire, cu copitele-i zdravene, are să ajungă la capătul lumii, şi dincolo de capătul lumii are să gonească în cer, şi bolta cerului o să răsune de goana lui întocmai cum sună pământul acum. Mereu, mereu, fără încetare, fiindcă sângele nu se opreşte să bată, să năvălească, să gonească prin vine şi să ceară cu toba lui neagră ca toţi să intre în joc. El îi cheamă, şi ei nu îndrăznesc... li cheamă şi ei nu ştiu dacă trebuie... Şi au în tot trupul dorinţi, şi suferă. Nu ştiu şi ştiu. Da, îşi dau seama, nelămurit, că ar fi bine, că pământul ar fi Irumos, că ar fi raiul, fericirea pentru toţi şi bucuria. Să se lase în voia sângelui lor, să-l lase să bată, să năvălească, să-i ducă în goană până la nesfârşita pajişte a cerului neted ca nisipul. Şi s-ar auzi gonind, gonind, bătând şi bătând, năvălind şi năvălind, şi toba sunând sub marea mână neagră a sângelui care o loveşte. Dar acesta ar fi jocul, adevăratul joc căruia i s-ar dărui toţi cu o adevărată supunere. Ar săvârşi ceea ce trupul doreşte. Toate aceste chemări ale sângelui ar fi chemări ale bucuriei. Pe când aci, ei nu ştiu, nu ştiu dacă trebuie. Ştiu că ar trebui, dar nu se pot mişca, sunt legaţi. Dar şi de golul pieptului e legată muzica asta pentru joc, şi sângele-i cheamă, şi ei sunt ca şi sfâşiaţi. Pentru că bietul trup nu mai ştie. Pentru că numai sângele tânăr care zvâcneşte ştie.

Iată: credeau să-şi urmeze plăcerea împreună şi deodată băgară de seamă că au plecat pe un drum greşit, fiindcă pe

cel pe care se găsesc nu pot să păşească mai departe.

Cum vreţi să se poată înţelege, când îşi spun: da, nu, pâine, ridică-te, ia ascultă. Vântul pândeşte în iarbă ca o pisică. Ar trebui să cânte. Atât ar fi de făcut. Un mare cântec de tristeţe... Sau numai gesturi. S-au săturat, în sfârşit! Sângele are dreptate, oricum.

Josefina îşi descheie nasturele de sus al bluzei; apoi al doilea, apoi al treilea, apoi al patrulea. Privea înaintea ei. Se uita la Bobi. Avea pielea netedă şi roşietică. Avea obrazul neted ca pietrele rostogolite de apă şi înroşit de soare, de vin, de sânge. Avea ochii albaştri. Îi vedea acum, dar de-un albastru limpede, foarte deschis, abia albaştri.

îşi descheie al cincilea nasture. Era ultimul. Îşi desfăcu bluza. Nu purta pe dedesubt decât cămaşa de vară. Fu destul să ridice din umăr şi sânu-i tare să salte iafară din cămaşă. Rămase aşa, sub umbra bluzei, dar se vedea. El, cu ochii lui abia albaştri, trebuia să-l vadă. Simţea boarea de vânt pe sân.

— E bine-aşa, zise ea.

Nimeni însă nu o băga în seamă, afară poate de Bobi, şi nici de el nu se ştia sigur. Nu se vedea încotro privea.

Poate că la fata de colo: Aurora. Ea lăsase capul în piept şi, împurpurată, căuta de asemenea să-şi descheie bluza. Numai că bluza ei nu se încheia în nasturi, era strânsă cu un şiret, şi, chiar desfăcută, n-ar fi lăsat nimic să se vadă. Nu s-ar fi deschis prea mult şi apoi nici nu era, dedesubt, pentru ce. Era o domnişoară. Josefina – o femeie. Pe o asemenea femeie o prinde tot ce face cu bărbaţii.

„Mă priveşte cu ochii lui aproape albaştri.”

Bobi privea aţintit înainte. Se gândea la mutrele şi maimuţărelile Josefinei din timpul mesei. Se gândea că era mlădioasă în şolduri şi din şolduri până la umeri. Ar fi cuprins bucuros acest mijloc în mâini. Să-i simtă căldura şi mlădierea. Trebuia să fie şi fruct, şi căldură, zemos şi plin de răsuflet de animal deopotrivă; să-i simtă greutatea şi dogoarea sânilor pe muchea palmei, de-a lungul arătătorului, şi-apoi să-i cuprindă şi să-i mângâie.

Lăsă ochii în jos. Văzu alături de el gingaşele mâini albe ale Aurorei. Alunecau încoace şi încolo, moi ca aluatul de pâine. Degetele simţitoare, încheieturile uşoare, braţul rotund, puternic şi cu pielea subţire, puţin roză, cu vine albastre şi puf blond.

„Nu, zise Bobi, asta n-o să vină de la femei. Nimic nu poate să vină de la femei, afară de dorinţa femeilor. Totul o să vină de la mine.”

Din locul unde şedea, privind dincolo de Josefina, de Jourdan, de feciorul lui Cari, de Honorina şi de Honoriu, dincolo de cei aşezaţi în faţa lui, de cealaltă parte a mesei, vedea ferma Jourdana, şi de fiecare parte a fermei, platoul care se întindea cu câmpiile lui.

Îşi zise:

„Iată-mă aci” – cu gândul la toate ţinuturile pe care le străbătuse. Se gândea la cele patru sau cinci locuri de pe pământ unde vieţuise câtva timp. „Nu ştiu, îşi zise el, dacă privind pământul ăsta cu totul întins”… — făcu fără să vrea o mişcare cu braţul, ca pentru a-şi dezvălui doar lui întreaga întindere a platoului, şi atinse pieptul Aurorei.

— Iartă-mă, domnişoară.

— Nu-i nimic, zise ea.

Chiar că nu ştia ce să spună. Ştia numai că el a atins-o uşor, pentru întâia oară, tocmai în locul unde era mai simţitoare, în umbra micilor ei sâni tari.

„Pământul ăsta neted ca-n palmă, urmă el să-şi spună, mă face să cred că de astă dată e pentru multă vrertie. Pentru totdeauna.” îşi repetă: „Pentru totdeauna”.

Şi privi dincolo de Josefina la frumosul platou care se lărgea în jurul tuturor.

„Nevoia de mulţumire”, cugetă Bobi.

Se gândea la acea noapte din iarna trecută, cu stelele ei nemaipomenite.

„Să vii, îşi zise el, din josul oâmpiei, nu prea *cu* multă nădejde şi să dai deodată peste un drum, tocmai în marginea pădurii. Şi drumul o apucă apoi la deal. Ajung. O iau peste câmp, aud sunând hamurile unui cal, găsesc un

om arând şi-i spun: «Dă-mi un pic de tutun». El îmi spune: «Tu ai ingrijit leproşi?»”

— Domnule, îl chemă uşor Aurora.

— Nu sunt domn, rosti el.

Aşteptă. Fata nu adăugă nimic.

— Ce-ai vrut să-mi spui? o întrebă.

— Nu mai ştiu, zise ea.

Avea obrazul mai aprins. De bună seamă era încălzită. Îi văzu chipul fără umbră de răutate şi cu toate liniile pure. Un chip care aducea gravitate şi puritate în toate cele.

Acum, văzu şi sânul dezgolit al Josefinei.

„Domnule! îşi zise el. E întââa oară că mi se-ntâmplă asta. Şi treaba ceastălaltă, de asemenea, tot întââa oară.” Privi frumosul chip pur şi atât de tânăr, atât de încrezător, atât de potrivit lui, încât âi fremăta sub privire într-adevăr ca floarea sub vânt.

— Da, îi strigă lui Jourdan, care iâ tot făcea semne. Da, n-ai grijă. Ce spui?

Jourdan incerca să-l facă să Înţeleagă ceva. Toată lumea vorbea.

— Ce vrei?

— Vrea să spună, îl desluşi Martha: Orion-floare de morcov.

Jourdan se aplecase acum spre Jacquou şi negreşit că-i istorisea despre asta, fiindcă îi arăta cerul şi făcea un semn cu mâna: un rotocol, lipind buricele arătătorului de al degetului mare.

Jacquou asculta grav, fără să privească mâna. Căta la Bobi, cu o uitătură get-beget pierdută.

„Să nu te mai hărţuiască dorinţa de câştig”, îşi zise Bobi. Se gândea la constelaţia Orionului, atât de mare, de strălucitoare, în acea seară de iarnă când i-au venit neaşteptat pe buze aceste cuvinte: Orion-floare de morcov. „A fost simţitor, îşi zise el, cu gândul la Jourdan. Când am spus asta, a oprit calul şi a zis: «Mă rog!» Să mergi în viaţă la-ntâmplare”, cugetă Bobi pentru sine.

Goli până la fund paharul cu vin negru.

„Fiindcă, urmă el, ştergându-se la gură – băgă de seamă că poate se gândea cu voce tare şi îşi strânse buzele – fiindcă ştiu mai multe decât ei toţi. Ştiu mai bine. Ei nu ştiu, şi din pricina asta erau trişti.” îşi aminti de unchiul Silviu. De glasul din noaptea când se întorceau, Jourdan şi el, din plimbarea lor pe platou, şi de greutatea omului care se rezemase de aripa briştii. Şi apoi s-a spânzurat.

„Eu, îşi zise el, care-am trecut prin atâtea! Căci, în sfârşit, dac-aş fi luat în seamă nenorocirea, ar fi trebuit să fiu nenorocit. Prevedere? Niciodată prevedere. Economie, sau să mă gândesc la viitor, dacă să fac ori nu cutare lucru? Niciodată. Patima pentru ceea ce n-aduce folos, îşi zise el. Patimă! Ceea ce n-aduce folos? N-aduce folos pentru lumea lor, dar de îndată ce ştim că munca noastră ân lumea asta e să făurim avuţii pentru alţii, se cheamă că nu-i tocmai ce n-aduce folos şi, dacă stăm de vorbă, fiindcă eu stau de vorbă, stau de vorbă cu mine, deci dacă stăm de vorbă, nu-i oare toată patima mea tocmai ceea ce aduce folos?”

— E’ hazliu, zise Bobi cu glas tare, dar zău, se găsesc oameni care sunt morţi pe pământ.

Era poate un gând al lui, însă îl rostise în auzul tuturor. Cum de la o vreme nu mai mânca şi stătea nemişcat, părea că vrea să vorbească la toată lumea. Mesenii se opriră şi din vorbă, şi din mestecat. Îl priviră în tăcere.

Honoriu deschise gura:

— Ia mai tăceţi, copii!

Nu se mai auzi decât foşnirea vântului.

„N-am lăsat destul timp între «morţi» şi «pe pământ»”, îşi zise Bobi.

Repetă:

— Oameni care sunt morţi. Pe pământ.

Şi arătă:

— Morţi!

Deschise mâinile şi depărtă degetele, ca să spună:

— Nimic, ei nu mai au nimic. Nimic, nimic, totul s-a scurs din ei. Şi asta pe pământ!

întinse braţele, închipuind zarea cea largă şi, în acelaşi

timp, cu mâinile-i prelungi şi mângâietoare dezmierda năzăriri de copaci şi dealuri.

Tocmai atunci se auziră nechezând caii, şi apoi, în tăcere, un pas uşor. Şi văzură cerbul.

— Aveţi teamă, zise Bobi. Îl cheamă Anton.

Cerbul se apropia agale. Mesteca nişte fin uscat. Nu băga în seamă pe nimeni. Toată lumea îl privea. Caii şi catârii nechezau în şură.

— Ia uitaţi-vă la el!

— E mândru ca un bogătan.

— Nu ne vede.

— Ne vede, dar puţin îi pasă.

— Ochiu-i luceşte.

— E frumos, zise Aurora.

Zulma întoarse capul spre ea, ca şi cum ar fi vrut să o privească. Dar nu ridică pleoapele. Era mai degrabă pornirea de a-şi arăta ea însăşi chipul frumos. Un gând simplu.

— Voiam tocmai să vă spui despre el, zise Bobi. E primăvară, că o simţiţi. Şi cerbul ăsta e zdravăn ca un turc şi n-are obiceiul să se lipsească de ce-i pofteşte trupul. Ar trebui să ne gândim niţel şi să-i cumpărăm cu toţii o ciută, acolea.

Se priviră fără să scoată un cuvânt. Jourdan sughiţă răsunător ân liniştea celorlalţi, sforţându-se să vorbească.

— O ciută sau două, zise Bobi.

— De ce nu mi-ai spus? întrebă Jourdan.

Era tare grav. Mai întâi fâindcă ceea ce spunea Bobi era grav şi mai ales fiindcă muşchii feţei nu-l mai ascultau. Avea barba răsfirată, nasul ascuţit, ochii măriţi şi nemişcaţi şi o cută adâncă pe frunte.

— M-am gândât c-am putea să punem mână de la mână, urmă Bobi.

— Nu, făcu Jourdan.

— Şi de ce nu? strigă Jacquou.

— Păi da, i se alătură Randoulet.

— Păi da, zise Cari, de ce nu?…

— Că doar… izbucni Jacquou.

— Nu, repetă Jourdan.

Şi scutura din cap fără Încetare.

— Nu, nu, nu.

— Vă spun numaâ dacă vreţi să m-ascultaţi puţin, glăsui Bobi. Mai întâi, tu, Antoane, eşti plin de bunăvoinţă – cerbul venise la spatele lui şi-i împungea umărul cu botul – dar mă chibzuiesc eu pentru tine. Lasămă-n pace, culcă-te. Uite colo. Jourdan, te-nţeleg şi ai dreptate, dar aşteaptă! Voi nu-i nevoie să strigaţi. Voi: Jacquou, Cari, Randoulet, ba şi cei cărora nu li s-aude gura, pe toţi vă-nţeleg şi toţi aveţi dreptate. Vedeţi dară că-nţeleg totul. Tocmai de aceea vom pune treaba la oale cum trebuie. Da, ia spuneţi-mi, nu mai mânoaţi? Aţi lăsat mâncarea?

— Eh, vorbeşte, afurisitule! strigă Jacquou. Vezi bine că nu de mâncare ne arde nouă. Că doar nu-i numai mâncarea în viaţă!

— Gândesc la fel cu Jourdan, zise Bobi, şi cu voi toţi. Vi se pare că spun asta fiindcă vreau să-mpac capra cu varza. Nici pomeneală. Nici tu capră, nici tu varză, voi toţi aveţi acelaşi gând, asta e. Acum ascultaţi-mă şi nu faceţi gălăgie. Vreau să-i vorbesc lui Jourdan. Avem noi doi un grai deosebit. Ascultaţi-ne, o să vedeţi. S-ar zice că-i o bazaconie, dar de-aci o să iasă totul. Că doar înainte să-ncep eu cu Jourdan, aveţi toţi acelaşi gând, nu? Aşteptaţi ceva, nu? Aşteptaţi să iasă ceva, nu?

— Da, adeveri Jacquou.

— Bun, urmă Bobi. Atunci, ascultaţi-ne pe amândoi, pe mine şi pe nemaipomenitul ăla de colo: Jourdan!

— Da.’

— Pricep ce vrei să spui.

— E lesne.

— Da, e lesne. Vrei să spui că tu ai cumpărat cerbul, că e-al tău şi că vrei să cumperi ciutele, tu, numai tu singur.

— Da.

— Mâlc, făcu Bobi ridicând mâna. Voâ nu vorbiţi, nu spuneţi nimic. Lăsaţi-mă pe mine singur cu Jourdan. E-

ntocmai ca atunci când vine o moaşă. Ea vă spune:

duceţi-vă şi lăsaţi totul în seama mea. Eu vă spun: lăsaţi totul în seama mea, ca şi când n-aţi fi de faţă. E la fel.

— Da, rosti Jourdan, vreau să cumpăr eu ciutele. N-am nevoie de nimeni.

— Să le cumperi, vrei să zici?

— Da.

— E vorba de bani? Vrei să spui că ai destui bani ca să cumperi ciutele, aşa?

Şi, grijuliu, Bobi îi linişti pe cei de faţă, legănându-şi mâna ca atunci când amăgeşti un cal. Doar era vorba de bani, şi banii fac adesea oamenii să se întreacă în lăudăroşenie.

— Da.

— Adică, vrei să fii tu stăpânul lor?

Jourdan stătu o clipă fără să răspundă.

— Nu.

— Atunci, ce?

— Cerbul e-al meu, vreau să fie şi ciutele ale mele.

— Tocmai ce spun eu. Numai că vorba asta, stăpân, nu ţi se pare prea potrivită.

— Nu, nu-i potrivită.

— Bun, atunci o să ne-nţelegem, fiindcă taman vorba asta poate să-mpiedice tot. De vreme ce-ţi dai seama că nu-i potrivită pentru ciute şi cerb, când o să te lămuresc puţin, o să vezi că nici altminteri nu-i potrivită. O clipă, zise el către ceilalţi, mai lăsaţi-mă o clipă. Staţi binişor. Acum o să grăim în taine. Cam aşa cum grăiesc animalele între ele. Dar o să pricepeţi toţi, adăugă el, că pentru asta e destul să ai inima curată. Jourdan, ţi-aduci aminte de Orion-floare de morcov?

— Mi-aduc.

— De câmpul pe care-l arai, de tutunul cu care m-ai îmbiat?

— Mi-aduc.

— M-ai întrebat: „N-ai îngrijit niciodată leproşi?”

— Mi-aduc aminte ca şi cum a fost ieri. Mi-ai răspuns:

„Nu, n-am îngrijit niciodată leproşi”.

— Te muncea o mare nelinişte.

— Da.

— Nu te-mboldea nimic.

— Nu.

— Nici dragostea.

— Nici.

— Nimic. Ţ

— Bătrâneţea, zise Jourdan.

— Ţi-aduci aminte de noaptea aia nemaipomenită? învelea tot pământul.

— Mi-aduc.

— Atunci ţi-am spus: „Uită-te-n sus. Orion-floare de morcov, un pâlcuşor de stele.”

Jourdan nu răspunse. Cătă la Jacquou, la Randoulet, la Cari. Ascultau.

— Şi dacă ţi-aş fi spus numai Orion, urmă Bobi, ai fi văzut doar stelele, nimic mai mult, că nu era întâia oară când vedeai stele, şi asta nu lecuia leproşi. Şi dacă ţi-aş fi spus: floare de morcov, doar atât, ai fi văzut numai floarea de morcov, aşa cum ai văzut-o degeaba de o mie de ori. Dar eu ţi-am spus: Orion-floare de morcov,

şi întâi tu m-ai întrebat: „Mă rog?”, ca să-ţi spun din nou, şi eu ţi-am spus din nou. Atunci, ai văzut floarea asta de morcov pe cer şi cerul a-nflorit.

— Mi-aduc aminte, murmură Jourdan.

— Şi te-ai simţit pe dată niţel lecuit, spune adevărat.

— Da, recunoscu Jourdan.

Bobi lăsă tăcerea să se prelungească. Voia să vadă. Toţi erau numai urechi. Nimeni n-avea poftă de vorbă.

— Eu sunt stăpânul lui Orion-floare de morcov, zise Bobi. Dacă n-o spun, nimeni nu vede; dacă o spun, toată lumea vede. Dacă n-o spun, îl păstrez. Dacă o spun, îl dăruiesc. Cum e mai bine?

Jourdan cătă aţintit înainte, fără să răspundă.

— Lumea se-nşeală, zise Bobi. Voi credeţi că vă-mbogăţeşte ceea ce păstraţi. Aşa vi s-a spus. Dar eu vă:

spun că ceea ce dăruiţi vă-mbogăţeşte. Ce-am eu? Uitaţi-vă la mine.

Se ridică. Se arătă aşa cum. Era. Nu avea nimic. Nimic, decât flaneaua şi, dedesubt, pielea. Îşi săltă în sus braţele mari, scuturându-şi mâinile lungi şi goale. Nimic. Nimic decât braţele, mâinile.

— Voi n-aveţi alt hambar decât ăsta, zise el, lovindu-şi pieptul. Tot ce strângeţi în afara inimii voastre e pierdut. Dă-mi să beau, o rugă el pe Aurora.

Fata se ridică, luă garafa, îi turnă vin.

— Dă-i din vinul negru cel bun, zise Josefina.

— Din ăla e, spuse Aurora.

— Nu bea dintr-o dată, îl povăţui Martha. Eşti încălzit.

— Lasă-l să se şteargă şi să se aşeze, sări Barbara.

— Mulţumesc la toate, zise Bobi. Acum s-a isprăvit bazaconia, putem vorbi laolaltă.

— Suntem la un gând, încuviinţă Jourdan.

— Bun, făcu Jacquou. Atunci, cum crezi tu?

— Eu, glăsui Bobi, cred că acum e simplu. Socot că trebuie să cumpărăm două ciute sau trei.

— Cât o costa? întrebă Randoulet.

— Sunt două căi, zise Bobi: fie să le cumpărăm, fie să mergem să le căutăm noi înşine acolo unde vieţuiesc. Cine ştie pădurea de la Nans?

— Eu, spuse Honoriu.

— O ştii bine?

— Sunt din Verriere, de sub Nans.

— Am dormit trei nopţi acolo vara trecută, zise Bobi. Nu în Verriere, în pădure. Am văzut ciute.

— Se găsesc.

— Ca să le prindem vii, avem nevoie de nişte plase, urmă Bobi.

— Am putea să le cerem de la cumătrul Richard. La Verriere am tot ce vreau.

— Ar trebui să ştim, zise Bobi. După tine, câte am putea prinde?

— Trei, spuse Honoriu, patru.

— Te pricepi?

— Da. Ar trebui să-mpresurăm poiana Lenor. Mă-ngrijesc eu de asta.

— Bine, zise Bobi. Şi cam câţi oameni ar trebui, fiindcă, îţi spun, asta are mare însemnătate: mi-ar plăcea să fim toţi.

Honoriu privi masa. Li făcu înconjurul cu ochii. Spuse:

— Ar trebui să fim toţi.

— Mi-ar plăcea asta, zise Bobi, şi nu de florile mărului. Uite. N-aş vrea ca ele să fie ale cuiva anume. Mă-nţelegeţi? Acolo de unde o să le luăm, ciutele nu-s ale nimănui. Aci vor fi ale tuturor, adică ale nimănui, mă-nţelegeţi? N-au să aibă stăpân. Mă-nţelegi, Jourdan?

— Da, rosti Jourdan, chiar mai mult decât spui. Cerbul e-al tuturor. Iată ce zic eu.

— Mulţumesc, spuse Bobi, îţi smng mâna.

Se ridică, şi Jourdan la fel, şi de departe, pe deasupra mesei, strângându-şi fiecare mâna stângă cu cea dreaptă, se salutară grav.

— Cum facem? întrebă Bobi.

— Într-o seară cu lună, zise Honoriu. Împresurăm toată poiana Lenor cu plase. Călcăm potecile pe care le ştiu eu. Sunăm din corn.

— Lenor este locul unde vin de obicei, aşa că acolo le aflăm. Poate prindem cu ele şi-un cerb. Vedem noi ce facem cu el, ce zici?

— Nu, se împotrivi Bobi, ne-ajunge unul. O să-ntemeieze o familie, mai bine aşa.

— Atunci, spuse Honoriu, celuilalt, dacă-l prindem, o să-i dăm drumul?

— Da, făcu Jacquou.

Vorbise răstit. Şi bătuse şi-n masă. Părea să fie un „da” care izbucnea poate după o sută de mii de gânduri ferecate în cuvinte mute, care cântă, sar, mor şi învie între clipite, ea licăririle soarelui în apă.

îl priviră.

— Pricep tot, zise el, am priceput tot. Era cuprins de o nemăsurată încântare.

— O să-i dăm drumul celuilalt cerb, spuse Bobi, dacă-l prindem. Să se-ntoarcă în pădurea lui. Noi n-avem nevoie decât de două-trei ciute pentru cerbul nostru, asta-i tot.

— Şi după aia? Întrebă Cari.

— După aia, ne-ntoarcem acasă. O s-avem ciutele prinse în plasă. Va trebui să luăm seama la picioarele lor. Au picioarele subţiri, gata să se sfarme ca sticla. Va trebui să le dezmierdăm tot drumul, şi să le dăm pâine, şi să le dăm zahăr, ; să le mângâiem uşurel pe bot, uite colo, unde ai tu sprâncenele alea groase de vulpoi. E locul unde-s tare simţitoare. Ajunşi acasă, deschidem plasele. Ele au să tremure întâi pe picioare şi poate c-au să plângă. Fiindcă ele pling. Şi-apoi, văzându-se deodată din nou slobode, au să facă un salt, apoi altul, apoi altul, jucând, sărind şi-ntorcind capul. Şi vor pocni din cozi. Şi din când în când vor sta locului, vor chema şi din nou vor începe să sară. Şi aşa se vor duce până la pădurea Gremona. Se vor afunda în pădure. Şi gata. Şi după câtva timp va veni vremea dragostei. Nu, Cari, asta nu ţinteşte vreun folos, ori cel puţin un folos aşa cum îl înţelegi tu. Ţinteşte folosul cel mare. Ţinteşte, dragul meu, să ne rămână bucuria.

— Da, zise Cari, şi cum o să ne rămână bucuria?

— Atunci, spuse Bobi, va veni vremea dragostei, şi cerbul va fi încins de dorul ciutei. Intr-o dimineaţă se va face frumos, îşi va linge părul. Îşi va freca fruntea de stâlpul şurii. Va privi soarele şi soarele-i va limpezi ochii. Va adulmeca vântul de mai şi vântul de mai i se va cuibări în toate tainiţele ţestei. Va înainta aşa până-n marginea câmpului. Se va pomeni înconjurat de libertate. Va zăbovi nemişcat aici, în libertate, ca spicul de ovăz care nu ştie de ce parte să se aplece şi care aşteaptă vântul. Şi atunci va simţi o chemare molcomă, un miros, o adiere din aerul în care a dormit ciuta peste noapte şi care i-a păstrat forma, ca atunci când tu mergi pe marginea iazului şi mâlul îţi păstrează urma piciorului, şi eu o văd şi spun: e piciorul lui Cari. În moliciunea aerului, cerbul va găsi forma ciutei şi-atunci se va stârni vântul. Şi va porni şi el sărind, întorcând

capul, jucând din picioare, oprindu-se în loc, privind, chemând, până la pădurea Gremona, în care va auzi goana ciutelor prin frunzişuri.

— Da, zise Cari, dar nouă cum ne va rămâne bucuria?

— Întrebi prea multe, îl mustră Jourdan.

— Lasă-l, zise Jacquou, are dreptate să-ntrebe.

— Încolo, urmă Bobi, totul se va petrece sub acoperişul pădurii. Nu e pentru întâia oară că pădurea va zămisli ceva pentru voi. În schimb, va fi întâia oară când o să vă daţi seama de asta.

— Dar bucuria noastră! strigă Jacquou.

— Nu, îl opri Jourdan, să nu spui, nu-i lua vorba din gură.

— Fie, se învoi Jacquou. Bine, tac. Toate bune, dar uite adevărul: pot să-l dau pe faţă?

— Zi.

— Ce să fac? V-am spus că-nţeleg tot. Da, Barbara, înţeleg tot, şi taci odată, nu mai da din cap şi te tot tângui. Uite: ştiu eu oare de ce-am venit aci? Nu ştiu. Cine dintre'voi ştie de ce-aţi venit cu toţii aci? Ca şi cum ne-ar fi chemat cineva. Iată adevărul. Ceea ce trebuie să spunem e că simţim cu toţii o anume nevoie.

— De multă vreme am spus eu asta, grăi Jourdan.

— Nevoie de ce? întrebă Jacquou.

— Nevoie de tot, spuse Josefina.

— De ce anume te plângi tu? interveni Honoriu.

Femeia se întoarse spre el.

— Mă plâng că nimic nu-i drept.

— Nevoie, da, întări Randoulet. Nu ştiu, dar nimic nu merge cum am vrea, nici chiar atunci când merge aşa cum vrem.

— Nevoia de-a fi prieteni, dragii mei, zise Martha.

— Nevoia de libertate, spuse feciorul lui Cari. Azidimineaţă eram fericit.

De la o vreme, Tuciuriul îşi tot dregea glasul. Nu era el prea vorbăreţ, dar acum ţinea să vorbească. Se aplecase în două rânduri spre Martha. Se aplecă pentru a treia oară.

— Jupânul, zise el, o să cumpere cinci sute de oi.

Ridică arătătorul şi dădu din cap, vrând să arate că: „pentru el asta era totul”.

— Sunt trei săptămâni, zise Jacquou, de când l-am îngropat pe unchiul Silviu…

Se lăsă o scurtă tăcere şi, în clipa când Jacquou răsuflă adânc, ca să-şi urmeze vorba, se auzi glasul lui Bobi:

— Adevărul, zise el, e că noi avem nevoie de bucurie.

— Asta-i, făcu Jacquou.

— Asta-i tot, rosti Bobi. O să prindem ciutele şi-o să vedeţi.

Se înserase. Aerul devenise ciudat de răsunător. Departe, peste dealuri, se auzeau copacii cum trosneau întinzându-se. Pădurea Gremona părea foarte aproape; frunzişurile-i gemeau ca o apă care ţâşneşte din pământ în clocot mare şi întunecat. Se auzea vuietul, nu numai al râului Ouveze, ci al întregii văi, cu cântecul tuturor văiugelor ei, foşnirea trestiilor, fuga apei pe prunduri şi uruitul drumului care urma toate înlănţuirile apei şi pe care la ceasul acela treceau în lungi şiruri, coborând de la cariere, cotiugele încărcate cu piatră de clădit. Dincolo de pădurea Gremona – poate că departe în jos pe povârniş – se auzea icnind roata subţire de oţel a unui fierăstrău mecanic. Un tren şuieră în şes. O pasăre trecu pe deasupra Jourdanei. Venea din munţi. Cobora către un larg ţinut pe care trebuie că-l şi vedea de sus. Zbura cu mari bătăi de aripi. Fâlfâitul lor se auzea desluşit, în ciuda înălţimii la care zbura. Trecu pe deasupra livezii. Fâlfâitul aripilor se stinse în ecourile pomilor în floare. Uruituri repezi de căruţe trezeau în câmpie răsunetul dumbrăvilor de plopi, şi în scurtele răgazuri cu tăcerea cea mai adâncă se auzea venind de dincolo de cele douăzeci şi mai bine de dealuri mormăitul surd al oraşului, în care toată lumea ieşise să se bucure de seara blândă, sub frunzişul primenit al marilor ulmi.

Totul se limpezise. Se auzea cum se lărgeşte în jurul platoului viaţa lumii.

— Nevoia de bucurie, zise Bobi către cei aflaţi alături şi în faţa lui: Aurora, Zulma, Josefina, şi celor de mai departe,

înşiruiţi în lungul mesei, care vorbeau încet între ei, dar auzeau, amestecată cu vuietul pământului, vocea omului şi încrederea lui. La urma urmei, continuă Bobi, e singurul lucru pe care-l căutăm şi pentru care muncim. Şi dacă ne uităm la furnici, colo, în pământ, domnişoară… te-ai uitat la furnici?

— Da, spuse Aurora.

— Le vedem, zise Bobi, umblând de colo-colo şi ne-ntrebăm ce fac? Şi noi, noi am scormonit tot câmpul cu sapa şi ele tot mişură pe acolo, cu paie, grăunţe şi cu ouăle lor. Le-ai văzut, doamnă?

— Da, spuse Josefina.

— Ne-ntrebăm la ce se ostenesc. Au nevoie de bucurie, asta-i tot.

Privi la Zulma. Ea nu se mişca sub pleata-i ca spicele de grâu.

— Ei, Zulma, o luă la rost Josefina, tu stai ca muta? N-ai scos o vorbuliţă toată ziua.

Pleoapele lăsate pe aceşti ochi nevăzuţi stăteau nemişcate, ca moarte.

— Ei, Zulma, stărui Josefina, tu chiar nu deschizi gura niciodată? Nu spui nimic? N-auzi? Nici când eşti cu bunul tău prieten?

Lungile-i gene începură să tremure şi fata ridică pleoapele. Îşi arătă ochii.

— Când sunt cu el, spuse ea, nu vorbesc. Ascult.

Trebuiră să plece. Aprinseră felinarele. Caii erau odihniţi şi vrednici. Înăuntru, în casă, la lumina vetrei, femeile căutau broboadele şi păturile. Bărbaţii înhămau.

— Să ne mai strângem, zise Jacquou, să facem loc doamnei Elena şi domnişoarei. Le ducem acasă cu-n mic ocol.

— Ei, rămânem înţeleşi în privinţa ciutelor? întrebă Bobi în noapte.

— Înţeleşi.

— Cari, ureă-aici.

— Şi băiatul?

— Eu mă duc pe jos.
— Nu-ţi uita trâmbiţa.
— Unde-i Tuciuriul?
— S-a luat după cerb.
— Tuciuriule!
— Vin acuşi.
— Ei, rămânem înţeleşi ân privinţa ciutelor?
— Înţeleşi. Numai să spui ziua.
— Joi, strigă Honoriu, dar te mai văd eu până atunci.

Trebuia timp până să-şi găsească toţi locul. Caii ţăcăneau din potcoave, se trăgeau îndărăt în oricicuri, scrâşneau în zăbală, sunau din clopoţei.

într-un târziu, docarul lui Randoulet o luă din loc încet prin pământul afânat dimprejurul fermei. Felinarul se legăna. Arcurile scârţâiau. Randoulet pocnea din limbă, îmboldindu-şi calul la drum. Calul se opintea zdravăn pe picioarele dinapoi, ca să smulgă roţile din pământul moale. La un mal mic, docarul se aplecă într-o parte şi Bobi revăzu, în lumina roşietică a felinarului, pleata Zulmei ca spicul. Curând, docarul şi calul încetară să se mai legene, ieşind la pământ tare. În acelaşi timp, se ridică o mireasmă pătrunzătoare de flori strivite. Străbăteau câmpul de narcise. Randoulet prinse glas:

— Di, molâule!

Şi un soi de urlet, ca un lătrat de câine, îi ieşi din gâtlej. Calul se urni la trap. Apoi, docarul apucă la stânga şi nu se mai văzu felinarul, ba şi zgomotul se stinse.

— Aşa, făcu Jourdan.

Căruţa lui Jacquou se îndrepta spre Fra-Josepina.

— O singură stea, zise Bobi.
— Unde?
— Un mic punct roşu, clipind în zare, înspre miazănoapte.
— Nu, zise Jourdan, trebuie să fie vreo lampă în munte.
— Am putea s-o luăm într-acolo.
— La ce bun? spuse Jourdan.

Bobi îl privi. Focul care andea la fermă îi lumina doar partea de sus a feţei: fruntea boltită, linia nasului, umărul

obrazului, colţul lucitor al gurii. Restul stătea în umbră şi în barbă.

— Ar fi bine să mergem către o stea care-i o lampă în munte, zise Bobi. Nimic mai mult.

Se întoarseră către casă.

— Ei, întrebă Martha, ce spuneţi?

— El nu poate să mai spună nimic, dar mie mi se tot pare că nu-i adevărat, grăi Jourdan. E întâia oară că ne-am adunat cu toţii laolaltă pe-acest pământ de canon. Am vorbit cu Jacquou, mai zise el.

— Nu-l credeam prea simţitor, spuse Bobi. El are cele mai multe pământuri?

— Cele mai bune.

— Sunt trei bărbaţi şi două femei?

— De seceriş aduc mai totdeauna doi flăcăi din Verriere, cumnaţi depărtaţi cu Honoriu, cred.

— Dimpotrivă, zise Bobi, mi s-a părut înduioşător de stingher, o inimă ascunsă, poate bolnav.

— Nu la corp.

— Nu.

— În rest.

— Ce te face s-o spui? murmură Martha.

— I-am vorbit aproape tot timpul, zise Jourdan. Gândeşte la fel cu noi toţi.

Martha rămase nemişcată. Nu se mai uita nici la Bobi, nici la Jourdan. Afară se auzea ghersul ţiuitor al pajiştilor în noapte.

— Nu ştiu ce-aveţi, voi, bărbaţii... Ce căutaţi, ce vreţi.

S-ar zice că sunteţi ca Zulma, e-aveţi ochii aţintiţi la ceva din apă, şi că o porniţi într-acolo, fără să ştiţi dacă mai călcaţi pe pământ, ori aţi intrat în iaz. Şi-apoi, deodată, apa vă-năbuşă.

— Femeile n-au cum să ştie, rosti Jourdan.

— Ele ştiu ce vor, spuse Martha. Şi ceea ce vor ele se află pe pământ, şi pot să-l înconjure şi să-l dobândească fără să se îneee.

Bobi se duse să dea fân cerbului. Era noapte neagră. Pe

când se apropia de şură, auzi o mişcare în fân.

— Ei, făcu el, tu eşti acolo,copil al pădurii?

— Eu, spuse ea.

— Cine?

Ea înaintă.

După pas şi miros o recunoscu pe Josefina.

— N-ai plecat?

— Am dat locul meu doamnei Elena şi micuţei domnişoare, zise femeia. Au plecat să le ducă la Fra-Josepina. O să prind căruţa la -salcia de la Bornans.

— E departe?

— Am timp, zise ea, sunt voinică, merg iute. Mă gândeam c-ai să vii.

— Unde-i cerbul?

— Nu ştiu. Când am venit aici s-a ridicat şi-a luat-o spre pădure. M-am cuibărit pe locul lui. A lăsat un culcuş straşnic şi fânul cald. Vino să vefci.

Il luă de mână. Intrară în şură.

— Apleacă-te.

Bobi se aplecă. Ea se ghemui pe vine lângă el. Mirosea puternic a femeie.

— Da, spuse el, a-ncălzit bine fânul.

Se ridică numaidecât şi-i zise:

— Haidem.

Porniră alături în direcţia drumului. Îşi legănau uşor braţele şi, din când în când, li se atingea dosul mâinilor.

— Ştii, vorbi el, o să fiu tare mulţumit dac-o să ne ducem după ciute în pădurea de la Nans.

— O să-mi fie uşor să-l silesc pe Honoriu, dacă uită cumva.

— Sileşte-l, zise el, ţi-aş fi recunoscător, Josefino.

Nu se opri din mers şi, cum ea şovăise puţin, vrând să se oprească în faţa lui, trebui să lungească pasul ca să-l ajungă.

— E cunoscut acolo, zise ea, şi cred c-au să-i dea tot ce trebuie.

— Te-nsoţesc o bucată de drum, spuse el, vrând să o

lămurească de ce merge liniştit, atunci când ea râvnea la fiece clipă să se oprească şi să mai zăbovească…

— Am putea să ne-aşezăm, zise ea.

— Sunt sigur că-i mai bine să mergem. E nevoie apoi să dorească toţi ciutele, spuse el.

— Dorinţa o au, răspunse ea. Şi dorinţa, câtă vreme o ai, o păstrezi.

O luase înainte, făcând doi-trei paşi mai repezi. Se oprise în faţa lui Bobi. Ca şi cum i-ar fi tăiat calea şi s-ar fi ciocnit deodată unul de altul: ea stând în loc, el lipindu-se fără voie de ea, de la mijloc până la umeri. Ca să nu cadă, o strânse în braţe. Atunci, ea întinse uşurel capul şi-i sărută cu toată gura, gura toată, tocmai când el voia să vorbească.

Bobi se trase înapoi. Ea i se desprinse din braţe. Sări îndărăt, foşnindu-şi fusta. O luase la fugă. Acum nu mai era acolo şi nu se mai auzea niciun zgomot în noaptea dimprejur. Trebuie că alergase către drum.

El păstră multă vreme în gură gustul florii de narcisă.

— Nu putea să mă lămurească mai bine, mormăi el.

Noaptea se mişca. Avea mişcări molcome şi mlădii, libertatea cosmică a sângelui într-un om sau într-un animal adormit; jocul căruia trebuie să i se supună oceanele, luna şi stelele, şi care stârneşte domol sângele animalului în somn. Noaptea ridica aromele pământului; mireasma câmpului de narcise parcă nu se mai înălţa din flori, dar, de îndată ce isprăvea dulcea-i risipire sub cerul negru, pogora iarăşi, atingând pământul şi pe Bobi, singur în câmp.

Bobi se desfăta cu mireasma ce-i rămăsese în cerul gurii. Simţea şi acum pe buze apăsarea şi jarul buzelor Josefinei.

— Grea treabă, şopti el.

Se gândea la cele plănuite: cerbul, ciutele, florile, căutarea bucuriei. Să semeni bucuria, să o faci să prindă rădăcini, să fie ea o pajişte grasă cu milioane de rădăcini înfipte în pământ şi cu milioane de frunze în aer. Şi să fie părtaşă la toate, ca marea care joacă, fluviul care joacă, sângele care joacă, iarba care joacă, întreaga lume care se roteşte în jur.

— Ştiu foarte bine ce voia ea, îşi zise, nu sunt un neghiob.

Strigă:

— Josefina! Josefina!

Glasul îi suna într-un fel deosebit, primăvăratic, izvora din adâncul pieptului; era făcut anume pentru chemare. Cu glasul ăsta nu mai putea să spună: Orion-floare de morcov. Putea doar să cheme.

„Avem poate fiecare bucuria noastră”, gândi Bobi.

Glasul lui primăvăratic îi umplea pieptul. Nu mai striga.

„Poate că nu-i o bucurie a lumii”, îşi zise el.

în clipa aceea auzi trâmbiţa. Cânta în fundul nopţii. Suna răguşit şi pătrunsă de umezeală. Cântecul eî era ca mâinile moi ale lui Dumnezeu. Mâinile se deschideau, şi-n palmele lor umede se vedeau grăunţe vii plesnind pretutindeni, în revărsări de păduri şi de animale. Pădurile se prelingeau dintre degetele jilave, curgeau pe pământ, ţâşneau din pământ cu mormanele lor de frunzişuri, cu lungile şi răsunătoarele lor coridoare, cu bulumacii lor unşi de frunze şi de soare. Toate drumurile erau deschise şi zările nu le mai astupau, se ridicau ca nişte corturi deasupra drumurilor.

Pe malurile de pământ de la Mouille-Jacques, înainte de culcare, feciorul lui Cari cânta din trâmbiţă, întorcându-se spre cele patru margini ale nopţii.

Pentru întâia oară, Bobi înţelegea lirismul nădejdii oamenilor. Începutul se sfârşise.

Nu s-ar fi întâmplat nimic fără vântul albastru. Când au băut, s-au hotărât; pe inima goală, n-ar fi făcut-o. Dar sosi vântul albastru de la mare.

Marea nu-i departe. E departe dacă vreţi şi dacă măsuraţi distanţa cu paşii voştri de oameni sau eu goana calului. Trebuie să urci şi să cobori dealuri după dealuri, şi câmpii, şi să străbaţi văi, şi să urci alte dealuri cu spinarea lată, unde locul e mai colţuros şi mai gol decât lama fierăstrăului, albăstriu ea şi ea, ca de oţel, fără copaci, fără ierburi, numai stânci lucitoare sub lumină şi atât de

canonite de vânt încât uneori, când se ivesc brusc din cerul lăptos al dimineţii, te crezi ajuns la mare şi surprins de-o namilă de corabie cu pânze. Dar marea-i mai departe. E la capătul pământurilor roşii. Şi acolo, se iveşte atât de largă, năprasnic de largă, atât de întinsă, atât de adânc înfundată în cer, încât îţi dai seama, gândind la platoul Gremona, că e foarte aproape, căci fără eonstrângerea de-a sta lipită de rotundul pământului, ea s-ar urca atât de sus, rămânând la fel de întinsă, că am vedea-o ivindu-se deasupra munţilor din Aiguines, brăzdată de nave şi cu marii ei peşti negri care dorm când soarele şi apa le înspumează aripile.

Vântul albastru sosi de la mare.

E un vânt încărcat de nori. Suflă numai primăvara. Aduce cu el ploaia şi căldura. Aşterne umbre mari pe pajişti, pe ogoarele unde creşte grâul, pe dumbrăvi. Aceste umbre, răzbite de licărirea noilor seve, sunt cele mai albastre din toate umbrele. Cerul e năpădit de la un capăt la altul de nori uriaşi, cu înfăţişări de oameni înspăimântători, de lighioane, ori de cai. Vântul îi poartă cu sine, îi târăşte, îi împinge, şi mai ales le insuflă o viaţă clocotitoare, care nu stă ferecată într-un nor, cu om, lighioană sau cal, ci trece de la unul la altul fără vreo oprelişte; aşa încât, clipă de clipă, înfăţişarea omului se schimbă pe nesimţite într-o spinare de lighioană, calul face un salt nemaipomenit şi lasă apoi să-i curgă picioarele îngroşate, coapsele şi copitele care se contopesc, închipuind un munte: coama lui e o pădure. Apoi, din nou curg şi alunecă, luând toate înfăţişările lumii. Cerul cunoaşte o nemăsurată frământare.

Ploaia cădea fără contenire pe platou. Se îndrumase pieziş, după vânt şi toanele lui. Nu cădea din cer; zvâcnea dinspre miazăzi în mănunchiuri groase, ca şi cum ar fi fost azvârlită din mare. Pământul platoului, strivit de greutatea rostogolită a valurilor ei, rănit de tăişurile piezişe ale apei, fumegător de bură, jupuit, îşi descoperea frăgezimea, curgea în şiroaie de noroi pe toate clinele. Grăunţele, surprinse în viaţa lor subpământeană, se zbăteau, îşi încordau toate rădăcinile în grunzii de pământ istoviţi de

ploaie, dar valul neaşteptat al apei le smulgea din bârlogul lor şi le ducea la vale, cu rădăcinile răşchirate, aidoma unor mici meduze.

Câmpurile de grâu se îngropau sub mâlul noilor râuri. Copacii, al căror' frunziş îngreuiat făcea să geamă crengile, ţineau piept vântului şi apei; apoi, subsuoara vlăguită a crăcilor groase se despica aproape fără zgomot până la mâzgă şi crengile grele de frunze se prăvăleau la pământ, jupuind lungi fâşii de coajă.

Pe neaşteptate, dintr-o spărtură de nor, liniştea şi soarele cădeau ca o jerbă de foc. Băltoacele, tecile lungilor ierburi, nervurile frunzelor, scăfârlia scaieţilor, grăsimea pământului, tot ce păstra un fir sau o prelingere de apă, scânteia de licăriri. Scări de lumină duceau privirea ameţită a pământului spre ierburi, a ierburilor spre copaci, a copacilor spre peşterile cerului, unde, în adâncimea prăpăstiilor mişcătoare, zburau hulubii sclipitori ai soarelui. Apoi, tot ce era culoare şi lumină a pământului începea să alunece, cu strălucirea solzoasă a unui şarpe în mers. Trandafiriul acoperişului depărtat de la Mouille-Jacques se topea în verdele unei pajişti, albastrul unui nor se făcea una cu azurul, verdele pajiştei se contopea încet-încet cu frunzişurile întunecate ale ulmilor, colo hăt, în marginea câmpului unchiului Silviu; cerul se înălbea, umbrele alergau pe platou ca nişte dâre

11 – Să-mi răraină bucuria de paşi; apa se prelingea pe tecile ierburilor, se aduna în stropi la răspântiile nervurilor, pe faţa frunzelor, arunca neaşteptat mii de licăriri noi, până să se stingă sub tălăzuirea leneşă a unei alte ploi cenuşii, pe care vântul o aducea de la mare.

— Niciodată n-am avut mai puţine griji, zise Jourdan.

îşi umplea pipa. Îndesa tutunul cu buricele degetului „plin de voie bună.

— Crezi că narcisele n-au de suferit?

— Dimpotrivă, zise Bobi, apa le prieşte.

împrejurul Jourdanei pământul era potopit de ploaie. Apa bolborosea din toate găurile. În marginea câmpului se văzu

treeând, într-o clipire de lumină, un biet sobol lucios ca un şoarece scos dintr-un chiup -cu ulei. Nu ştia unde să se mai ducă şi, temător faţă de pământ, trebui să se ascundă într-o crăpătură din zid „aproape de coteţele goale.

— E rău pentru grâu, zise Jourdan.

Nu numai că nu puteau să mai muncească pământul, dar toată osteneala lor de până acum se prăpădea din pricina ploii; se vedea încet-încet cum se iroseşte totul şi nu era chip să prevadă cât o să treacă până se va svânta pământul, după ploaie.

Altminteri, ploaia nici gând să stea.

— Puţin îmi pasă că n-am făcut grâu, zise Jourdan, am grâu pentru încă trei ani.

— O să semeni la toamnă, spuse Bobi.

— Văd eu, zise Jourdan.

— Numai să ai un prisos.

— Da, încuviinţă Jourdan, numai un prisos, pentru doi-trei ani, şi nu în bani, în grăunţe.

Şi se gândea cu o dulce bucurie la aceşti doi-trei ani pentru care nu avea griji. Munca lui nu mai era schimbată în hârtii păturite sub cămăşile Marthei, ci în trei ani frumoşi, cu trei rânduri de ierni, de toamne, de primăveri şi de veri.

— Vreme urâtă, făcu el, dar nu-i păcătoasă.

Lăsaseră uşa şi fereastra deschise, căci era zăpuşeală. Pământul aromea pătrunzător. La fiecare răbufneală de vânt, cerul îşi dezvăluia noi adâncimi.

în după-amiaza celei de a treia zile auziră o goană de cal. Era Honoriu care venea pe deşelate. Avea ochii niţel rătăciţi şi vru să frece calul cu fân înainte să intre să se încălzească şi să se schimbe. Venise tot drumul sub potop, De astă dată ploaia fusese năprasnică, străbătută de două trăsnete lungi, mirosind a pucioasă.

— Le-am văzut sărind peste ţarini ca nişte crapi, zise el.

Spuse că pe Jacquou l-au apucat toţi dracii. Câmpul lor cel mare, care se întindea până la pământurile unchiului Silviu, era brăzdat tot de şuvoaie, şi stratul gras cu grâu verde fusese smuls până la patul de pietriş.

— Sămânţa noastră, zise el, se preumblă-n Ouvez.

De îndată ce stătea ploaia, se auzea cum se rostogolesc puhoaiele pe clinele platoului, făcând să răsune toată valea râului.

— N-a mai rămas, spunea el, decât a zecea parte din truda lor. Şi-l durea mai puţin inima de truda lui, cât de sămânţa încolţită, smulsă de apă cu tulpina-i verde şi crudă, cu rădăcinile şi făgăduielile ei.

Apoi, povesti aproape tot ce făcea Jacquou. Nu se lăsase pradă mâniei. Era ea omul care zice: „Ducă-se dracului toate14, şi îşi azvârle uneltele, stă jos şi nu mai vrea să ştie ce-o să mai fie. Multe a mai păţit şi el. Şi-a pierdut un băiat, pe fratele Josefinei. Ea nu l-a cunoscut, s-a născut mai târziu. I-au pus foc la fermă. Asta a fost în valea Buech, aproape de munţi.

— Nu ştiam, zise Jourdan.

— Da, întări Honoriu, aici au luat totul de la capăt, Nu intră zilele-n sac, spuse el.

Apoi vorbi de ciute. Întrebă dacă a rămas aşa cum au hotărât. Îi plăcea asta, ideea asta. Serile trecute, Josefina îi vorbise şi ea despre asta.

Da, dar Bobi spusese că aveau nevoie de nişte plase şi că cei din Verriere trebuiau să fie preveniţi.

Atunci, Honoriu zise că cei din Verriere erau preveniţi. Şi urină o clipă de tăcere, în care nu se auzi decât ropotul ploii.

Rosti

— Adevărul e că-nainte să vin încoace, am fost departe.

De aceea era ud ciuciulete, niţel buimac şi avea atât a grijă de cal. Calul, îl încredinţară, stă liniştit şi mănâncă fân.

Iată ce făcuse. Coborâse de pe platou pe drumul spre Ubacs. Trecuse Ouvezul pe podeţul de lemn, având o singură teamă: că n-o să-l mai găsească la înapoiere, fiindcă râul se umfla văzând cu ochii. Ieşise până la drum, trăgând nădejde să întâlnească – niscaiva oameni de la cariera de piatră. Acolo l-a prins furia furtunii. Intr-un târziu a dat cu ochii, nu de un tăietor de piatră – ar fi fost nebun

să se aştepte să vadă vreunul pe o asemenea vreme – ci de neguţătorul cu licori îndulcite pregătite din ierburi.

— E orb, zise el.

El, Honoriu, se adăpostise într-o colibă de cantonier, un adăpost ca vai de lume, abia un coperiş de frunze. Deodată a auzit un cântec. Asta l-a uluit. A văzut venind slăbătura aceea de om. Toată lumea îl ştie de mult, dar să-l vezi cum umblă pe ploaie, fără grabă, cu capul sus, cu băţul întins, şi să-l auzi cântând, asta te face să te gândeşti la lucruri ciudate. Mai ales că, deşi era devreme, ziua se îngâna tulbure sub nori şi ploaie.

— Pricepi, zise Honoriu, oricum, nu-i vorba de asta, am mai văzut eu şi alţii. Dar când m-a auzit, a venit de s-a aşezat lângă mine. Ei, şi-acolo, să-l vezi aşa cum e (nici nu-ţi dai seama cât e de bătrân!) cu bocceluţa lui (atâta vreme cât mai vinde din butelcile cu licoare e bine, dar când nu vinde, ce se face?) şi singur pe drum. Orb. În ploaie. Îţi spun, să-l vezi aşa cum e, şi-apoi, privindu-l şi ascultându-l, să-ţi dai seama că-i totuşi fericit, cu adevărat fericit, ba mai şi cântă fiindcă e fericit, asta-i nemaipomenit!… Zău, adăugă Honoriu după un timp, poţi zice că el n-are nimic.

Neguţătorul se ducea chiar la Verriere. Şi când ştii drumul care urcă până acolo, te întrebi cum face să ajungă sus, orb, pe vreme rea, ba uneori şi noaptea.

Acesta i-a răspuns că pentru el este totdeauna noapte.

— Dă-ţi seama, zise Honoriu.

Ştiu, rosti Bobi. Dar sunt lucruri şi mai neobişi\11il «** Uite de ce trebuie să avem încredere.

— Atunci eu, urmă Honoriu, i-am spus: Fiindcă tot te duci la Verriere, ţi-ar fi greu să-i dai de ştire cuniatrului Richard? Il cunoşti?

— Cum nu, îl cunosc, zice, e-a patra casă pe uliţa din spatele fântânii, lângă colţul cu băcănia. Era acolo un dud bătrân pe vremuri, l-au tăiat.

— Asta nu ştiu, zic.

— Ştiu eu, zice, n-ai grijă. Pi’in urmare, i-am spus: îi dai de ştire lui Richard.

— Da, zice, îi dau de ştire, dar nu pot să-i spun numai „îţi dau de ştire”. Îi dau de ştire despre ce?

— Că noi o să venim.

— Care „noi”? Mi-era greu să-i spun. Îmi ziceam: Să-i spun? La urma urmelor, ce-o să fie? Şi-i spun: O să venim să prindem ciute în pădurea din Nans.

— Pe mine să nu te bizui, zice.

— Îţi cer să-mi faci un bine, zic.

— Nu, zice, tu îmi ceri o mârşăvie. Mârşăvii, zice, eu nu fac. Poate c-aş fi şi eu în stare faţă de neisprăviţi ca de-alde tine, ori semenii tăi, dar pentru ce mi-ai spus, nici gând. M-am uitat la el, i-am privit faţa zbârcită şi i-am spus: – Cum, adică, mârşăvie?

— Ar fi şi mai mârşav, zice, să încerc să te lămuresc, şi de altminteri trebuie să mă duc. Se ridicase în picioare.

— Tu ai ochii tăi, zice, sunteţi unii care aveţi ochi. Eu n-am din născare. Ei, şi nu mă prea dumiresc ce înţelegeţi voi spunând „să vezi cu ochii tăi”, dar, judecind după tot ce făptuiţi, nu-mi pare mare scofală. Ori poate că sunteţi vreo ceată de năuci. Asta fiindcă (în clipa aceea tocmai pleca şi, dacă nu l-aş fi oprit, s-ar fi dus) fiindcă nu vă pasă de urmări, zice.

L-am apucat de braţ.

— Şezi, zic.

— Nu. — Şezi. — Nu. Şi dădea să iasă la drum, în ploaie, numai atâta vă spun! într-un târziu, îi spun: Te-nşeli.

— Nu.

— Ba da, zic, aici e ceva nemaiauzit. Aşa ceva nu se prea întâmplă. Dacă-ţi spun, o să ştii, dacă nu-ţi spun, o să născoceşti totul din cele ce se-ntâmplă de obicei şi te înşeli. Şezi colea, să-ţi spun. O să vezi dacă merită ori nu să te osteneşti. Eram să spun: „S-a uitat la mine”. Nu, doar e orb, dar şi-a întors ochii spre mine şi atunci am văzut găvanele lui pustii, drumul pustiu, ploaia pustie, lumea pustie. Şi mi-am spus (vă jur), mi-am spus: Nu, lumea nu-i pustie.

— Hai, şezi.

— Vreţi să le omorâţi? m-a întrebat.

— Tocmai că nu.
— Vreţi să le prindeţi vii şi-apoi să le vindeţi?
— Nici asta.
— E şi mai mârşav, zice, vreţi să le puneţi în cuşti?
— Nu, nici asta.
— Păi, atunci, nu-nţeleg.
— Sunt mulţumit că te-aud vorbind aşa, şi-o să te lămuresc.
— Acum, să-ţi spun adevărul, zise Honoriu lui Bobi, să-ţi spun ce i-am povestit, deşi nu prea ştiu ce ai tu de gând.
— Ce-ai povestit? întrebă Bobi.
— Ceea ce mi s-a părut mai cu judecată.
— Atunci trebuie să fie tocmai ce vreau eu să fac „zise Bobi.
— Uite, urmă Honoriu. (Şi-n vremea asta, el mă aţintea cu găvanele lui pustii.) I-am spus: Eu sunt din platoul Gremona.
— Ştiu. I-am spus: Viaţa nu-i frumoasă, şi vă jur că el mi-a răspuns: Viaţa-i tare frumoasă. I-am spus: Noi am cumpărat un cerb. Am spus „noi”. Jourdan l-a cumpărat, dar am spus „noi”.
— Bine-ai făcut, încuviinţă Jourdan.
— I-am spus: Noi am cumpărat un cerb. El m-a întrebat: Pentru ce? M-am gândit: Aşa.
— Cum, aşa?
— Ca să-l avem lângă noi.
— Asta-i adevărul adevărat, zise Bobi.
— Dar mi-a trebuit mult până să-l fac să înţeleagă.
— Ce n-a înţeles?
— Că ţinem cerbul slobod. Mă iscodea: îl ţineţi închis undeva?
— Nu.
— Se duce unde vrea?
— Da.
— Totdeauna?
— Da.
— Aleargă peste tot?

— Da, vine să ne vadă şi pe unii, şi pe alţii, se uită la noi, apoi o ia la fugă şi noi îl privim cum aleargă.

— O să vă strice câmpurile. (Eu m-am gândit: poate ce-o mai rămâne din ele! Ploaia cădea năprasnică şi auzeam rostogolindu-se' spre Ubacs şuvoaiele de apă care duceau sămânţa cu ele.) I-am spus: Nu-i nicio supărare!

A rămas o clipă să cântărească gândul ăsta în capul lui. Şi-apoi, mi s-a părut că nu mai vorbea cu mine, ci poate cu cefiul. Calul era acolo, lângă noi, sub frunzar, şi în răstimpuri, când apa rece îi picura pe spinare, se scutura înfiorat.

— Asta-i ceva nou, zice. N-o să ghicim niciodată unde-au s-ajungă ei până la urmă. Au să creadă, poate că aşa e bine. Mi-a spus: Ei, dar ciutele? I-am spus: Ciutele sunt pentru el.

— Ca să fie numai ale lui?

— Da.

— Slobode?

— Da.

— Vreţi să le prindeţi, să leaduceţi vii pe platou, unde să le daţi drumul şi el să le găsească, dacă-i dă inima ghieş?

— Taman aşa ne-am gândit.

— Şi-apoi? De-aci m-am pus pe născocit.

— Asta-i tot, zic. Au să facă pui, unul, apoi doi, apoi patru, apoi zece, noi am vrea o sută în cap. Şi toţi au să înceapă să alerge.

— Şi voi ce-o să faceţi?

— Nimic, zic. Asta-i tot. O să fim mulţumiţi,

— Păi, n-ai născocit nimic, spuse Bobi.

— Chiar asta vrem noi să facem?

— Te cred, zise Bobi, Şi el, ce-a mai spus?

— A tăcut o clipă şi-a spus: Eh, voi aveţi totuşi mare noroc că vedeţi. În răstimp, ploaia se mai potolise. Era cam pe la zece, azi-dimineaţă. L-am întrebat: Pot să mă bizui pe tine?

— Puteţi să vă bizuiţi pe mine, tu şi toţi ai tăi, o să vă-ndeplinesc rugămintea. I-am spus: Iartă-mă dar trebuie să

mă duc să le dau de ştire cum că totu-i în bună rânduială.

— Du-te, zice. Pe când scoteam calul de sub frunzar, m-a chemat şi m-a întrebat: Tu ai avut gândul ăsta?

— Nu, un om. Şi i-am. Vorbit de tine.

— Spune-i e-aş vrea să-l cunosc.

Honoriu se temea de întunericul nopţii pe o asemenea vreme. Plecă în puterea asfinţitului. Se făcuse aşa ca un luminiş. Soarele şi un mănunchi de raze izbutiseră să sfarme îmbucătura cerului eu pământul. Un alt mănunchi de raze, răzbătând prin nori, trecea pe sub trei tuneluri de sidef şi aprindea în adâncul furtunii o tainică peşteră de aur, pucioasă şi cărbune. Culori atâmau în văzduh de urzeala uşoară a unei bure de ploaie.

Honoriu, pe oalu-i trupeş, trecea printre ele, cu capul plecat; ducea cu el răsfrângerile din preajmă şi, cu coapsele roşii, capul verde, braţul galben şi spatele negru, părea un cavaler la paradă.

★

Se înţeleseseră pentru cea dintâi zi frumoasă. Avură parte de ea după o săptămână. Plecară în patru căruţe uşoare: Jourdan şi Bobi într-una; în alta – Honoriu şi Jacquou; în alta – Cari şi fecioru-său (împrumutaseră iapa de la doamna Elena, şi chiar atunci, dimineaţa, pe când înhămau, armăsarul simţise iapa şi începuse să tropăie. Ceea ce-l îmboldise pe Cari să se gândească la ceva nou, de care însă nu vorbi). În cealaltă căruţă era Randoulet singur.

Tuspatru căruţele, venind din patru colţuri ale pământului, se întâlniră la o răspântie, chiar deasupra marelui povârniş dinspre valea adâncă a Ouvezului, în faţa munţilor. Era în zorii zilei. Cerul şi pământul găzduiau încă o mulţime de umbre, dar cucul cânta. Vremea nu se arăta prea statornică. Jourdan şi Bobi, care veneau mai de departe, sosiră cei din urmă. Îşi găsiră locul în coada şirului.

în frunte mergea căruţa lui Jacquou, mânată de Honoriu, care ştia drumul. Când să se lase pe marele povârniş, pe cele douăzeci de bucle care coboară printre copaci, stânci

şi văgăuni până la Ouvez, chiar în faţa podeţului de lemn, întoarseră ochii spre platou ca să-l privească. Lăsaseră sus, în afară de femei, pe Tuciuriul împreună cu argatul lui Jacquou. Chiar de după-amiază, ei doi trebuiau să colinde călări pământurile ca să păzească femeile. De cine, nu se ştia, dar fiindcă hotărâseră aşa, se simţeau mai liniştiţi. Mai ales prin împrejurimi la Jourdana şi la Mouille Jacques, unde Martha şi nevasta lui Cari erau singure.

Iată cum mergeau: în cap, Jacquou şi Honoriu, într-o căruţă albastră, aproape nouă, cu butucii lucind de unsoare, trasă de un cal rotat şi vânjos, care ţinea toată greutatea la vale, opintindu-se între hulube. După ei, la cinci sau şase metri, Cari şi fecioru-său, într-o trăsurieă, mai degrabă o brişcă, nu prea sigură pe osiile ei şi susţinută de două lungi arcuri ovale. Se legăna când într-o parte, când în alta. Cari ţinea hăţurile. Lăsa iapa în voie. Doamna Elena avusese totdeauna mare slăbiciune pentru eleganţă şi iapa mergea întins, cu paşi parcă plăpânzi, dar mlădii. Era destul ca omul să-şi obişnuiască mâna cu ea; de altminteri, asta nu i se părea mai greu decât altceva. Cam aşa gândea Cari. La fel gândea şi despre ce-i trecuse prin cap de dimineaţă. Randoulet lăsase mai mult loc între el şi Cari. Îi vedea mai bine de departe, şi brişcă lor care scârţâia din toate încheieturile, şi iapa lor zglobie.

— Bună pentru cucoane. El unul avea o căruţă trainică, un roib zdravăn şi o frână fără de pereche La roţi. Nu-l durea capul. Îşi trecuse hăţurile după braţul drept. Avea amândouă mâinile libere. Răsucea o ţigară. Auzea în urmă căruţa lui Jourdan. Venea la vreo zece metri şi se ţinea aşa fără greş, ca trasă de-o prăjină. Asta mulţumiră lui Randoulet, bărbat neîntrecut în ce priveşte priceperea şi buna chibzuială, dar şi iscusinţei lui Jourdan, trebuie s-o spunem!

Tuspatru coborau astfel povârnişul, una după alta, în pasul cailor.

Copacii erau uzi. Apele şiroiau prin făgaşe strimte ca nişte flaute. Cucii cântau din toate părţiler Cerul era auriu

de lumină şi pământul încă întunecat de umbre. Lungile zile de ploaie primeniseră totul în jur. Miresmele erau ameţitoare. Caii le adulmecau. Prin aerul proaspăt şi uşor se auzea călătorindu-se năprăsnicia ploilor, departe, dincolo de munţii dinspre miazănoapte.

După atâtea şerpuiri, oamenii văzurăîn faţa lor drumul drept. Trecea peste Ouvez pe podişca de lemn; apuca spre munţi; se înfunda într-o vale; urca de-a lungul costişelor, pierea sus într-o pădure de stejari. Stăpânea întreg ţinutul. Dădea mulţumire şi dor de ducă la toţi. Potopit de umbre şi răsfrângeri de soare, mergea tot înainte, printre pajişti, păduri, eâmpii, dâmburi, colnice, vâlcele.

O vreme, caii urmară să meargă la pas şi frânele cântară încă frecându-se de roţi. Străbăteau ţinutul legănându-se. Toţi pricepură că nu făceau împreună doar o plimbare – altminteri atât de frumoasă – ci că se duceau să caute bucuria. Atunci, slăbiră frânele, pocniră din limbi şi caii se urniră la trap, unul după altul: rotatul lui Jacquou, iapa, roibul lui Randoulet, calul lui Jourdan, şi tuspatru trecură Ouvezul pe podeţul de lemn, unde totul scâncea şi sălta: dulapii de podină, îmbucăturile lemnăriei, bulumacii, grinzile – şi asta nu prea vădea bună prevedere. Râul mormăi un pic sub copitele cailor şi sub roţi, apoi regăsiră drumul, cântecul copacilor, ba de astă dată şi soarele, căci se ridica dimineaţa, apoi intrară într-o vale şi larma se stinse încet-încet. Un cuc se porni să cânte în sălcii, lângă râu.

Pe la amiază, lăsaseră în urmă primele şase dealuri.

Şase dealuri de culoarea mărgăritarului, învelite toate de-o iarbă cenuşie, cu spic roşcat. Vântul culca iarba şi atunci era cenuşie; vântul se oprea, iarba se ridica, spicu-i sălta în sus şi peste tot dealul jucau sclipirile ce se văd în scoicile mării. Şi iarba foşnea ca blana de pisică.

Lăsaseră în urmă primele şase dealuri, urcând şi coborând, urcând’ şi tot aşa, şi de fiece dată căruţa lui Jacquou pierea cea dintâi după muchea dealului, apoi Cari, apoi Randoulet, apoi Jourdan, şi în urm? cum nu mai era

nimeni, de fiece dată începea să cânte un cuc pe costişa pustie. Dar de cealaltă parte, eujii tăceau şi se pitulau în frunziş, căci cele patru căruţe veneau cu mare zgomot la vale. Nu se mai auzea cum foşneşte iarba ca blana de pisică. Cucii, care se vedeau unii pe alţii pe crengi, se pândeau.

— Ce se petrece? spuneau ei. Dacă cel din stejar îşi ia zborul, o tulesc şi eu. Cucul din stejar nu-şi lua zborul. Şi rămâneau toţi pitiţi, în aşteptare. Dle jos, din vale, începea iar urcuşul. Caii zoreau pasul. Nu se mai auzeau decât ferecăturile hamurilor. Cucii se puneau din nou pe cintat. Şi tot aşa la toate şase dealurile. Erau dealuri sălbatice, pe unde nu se trecea des, ori nu trecuse niciodată un asemenea pilc de oameni şi de cai.

Pe la amiază se aflau pe-o creastă. Mergeau pe muchea unui deal mai înalt decât celelalte, aproape un munte: mai puţin prietenos, împăroşat de ilice şi de cimişir, şi pe care, din loc în loc, se vedeau tufe de zadă, cu puful ei de iarnă. Cucii nu se mai auzeau. Văzură trecând un corb.

La dreapta se desfăşura un ţinut nesfârşit, tot dealuri lipite unele de altele ca nişte muşuroaie, cu frunţile galbene de soare şi pântecele negre lăţite la pământ. În fundul pâclei se vedea un fel de plută, cum folosesc uneori tăietorii ca să coboare lemnele în eâmpie. Era platoul Gremona. Pe marginile lui soarele clocotea prin păduri. La stânga: un lanţ de munţi se înălţa până sus de tot, acoperiţi de la poale până în creştet de o blană deasă de brazi întunecaţi. În spate veneau alţi munţi şi mai înalţi, încomaţi de zăpadă, şi după ei, o îmbulzeală de munţi ferecaţi sub gheţuri, şi care făceau vântul să şuiere şi să fumege în depărtare.

Caii mergeau la pas. Se apropiau de popas. Oamenii se uitau când în dreapta, când în stânga, îngânduraţi.

Nu prea sporovăiră în timpul popasului. Nu se puteau opri să nu gândească la întinsul ţinut din jurul lor şi să nu privească la spăimântătoarele înfăţişări ale pământului. Caii stăteau în preajmă deshămaţi, dar priponiţi, fiindcă se

opriseră într-un loc eu păşune foarte grasă şi-i pălise dintr-o dată lăcomia. Aerul era uşor şi liniştit. O pasăre trecu încet pe deasupra lor. Era o pasăre roşcată, cu nişte aripi enorme, de un metru; marginea lor străvezie se înhorbota de soare. Avea un zbor trândav, cu tot aerul uşor al înălţimilor. Se ducea să colinde pe deasupra hăului nesfârşit care cuprindea micile dealuri, micile văi, râul micuţ, micul platou Gremona, pâcla şi întinsele eâmpii necunoscute. Se simţi purtată de văzduh. Atunci, îşi opri mişcarea aripilor şi începu să picotească, nemişcată, legănându-se ca o frunză pe apă.

În timpul după-amiezii, pătrunseră într-un coridor strâmt dintre pereţii abrupţi a doi munţi de şist. Era locul de unde începea un drum moale şi sfărâmicios, învecinat cu un puhoi numai vârtejuri şi mânie, care împroşca apa până pe boturile cailor. Drumul urma astfel multă vreme, în afundătura lui, într-o umbră ce aducea aproape cu întunericul nopţii. Oamenilor le vuia capul de zarva apei. Era cu neputinţă să se gândească la ceva. Doar uneori mai regăseau câte o privelişte a dimineţii: dealurile de mărgăritar, ori platoul Gremona înfundat în pâelă ca în nisip. Dar ceea ce aveau puternic în ei, cu tot huetul monoton şi sălbatic al apelor verzi, era simţământul că merg înainte către ceva. Şi fiindcă se aflau toţi laolaltă, le creştea inima şi, din când în când, îl vedeau colo în cap pe Jacquou întorcându-se să-i privească cum vin şi fiindcă nu se puteau face auziţi în zgomotul din jur, nu strigau, ci se mulţumeau doar să ridice braţul, ceea ce voia să spună: toţi împreună. Apoi, Jacquou se întorcea iarăşi cu faţa înainte; şi lăsau toţi braţul în jos, vegheau din nou la pasul cailor, căruţele cârmeau la cotituri, suiau clinele, treceau peste vaduri, mergeau tuspatru de la un mal la altul urmând drumul, fără să se depărteze nicio clipă una de alta, căci acesta era drumul înainte.

În cele dintâi ceasuri ale unei seri aurite ca mierea ajunseră în buza unei largi scoici în munte, plină de păduri şi de păşuni. Uriaşul mal stâncos de la Nans stăvilea

drumul, pământul, cerul şi nădejdea. În marginea pădurilor fumega satul Verriere. Drumul mergea până acolo prin pajişti smălţuite de flori plesnind de sevă.

îl găsiră pe cumătrul Richard.

— Da, zise el.

îi cuprinse din senin teama că plasele ar putea să nu fie gata dintr-o pricină sau alta, sau că neguţătorul de licori nu s-a ţinut de făgăduială.

— Ba da, spuse Richard.

Casa era în marginea satului. Se vedea toată pădurea. Unde era poiana Lenore?

— Colo, îi dumiri Richard.

Şi le arătă un locşor pleşuv, sus, pe coasta muntelui.

— Să mergem astă-seară, glăsui Jacquou. (Se uită la toţi ceilalţi.) Astă-seară.

— Se poate, cum nu, încuviinţă Richard.

Caii erau osteniţi. Oamenii ţinuseră să ştie mai întâi dacă nu s-ar putea ivi ceva care să le zădărnicească marele vis, purtat de ei toată ziua în legănatul drumului, şi săriseră la pământ fără să se îngrijească să deshame. Acum trebuiau să se gândească la asta.

— Poftiţi, spuse Richard.

Grajdurile muntenilor erau grajduri vrăjite pentru cai. Te întâmpinau cu o căldură îmbietoare şi cu un miros de fân de neînchipuit. Caii păşeau înăuntru cu sfiiciune, spunându-şi: „Nu, nu-i adevărat. Nu, nu se poate. Apoi, ba da: e adevărat, se poate!”

Plasele erau strânse sul în dosul ieslei cu nutreţ. Miroseau a fân încolţit şi erau pline de praf de iarbă uscată.

Ridicară trei suluri mari ca să le întindă pe pajişte, lângă casă. Când începură să le desfacă, toţi copiii din sat dădură fuga acolo.

înserarea uşoară pogora încet-încet în vale. Vremea se răcori dintr-o dată, pătrunsă de adierea jilavă a copacilor şi pajiştei.

Jacquou atinse plasele cu mâna. Urzeala era grea, din sfoară răsucită, verde. Imita frunza. Honoriu ţinea o plasă

de un capăt, Randoulet de celălalt. Singură asta putea să aibă douăzeci de metri. Era desfăcută. Jourdan, Bobi, feciorul lui Cari, Jacquou şi Richard erau numai ochi.

— E trainică, zise Richard.

Bobi îşi închipuia ciutele împiedicându-se în plasă şi rămânând acolo, prizoniere – nu pentru multă vreme – dar pentru noi (era totuşi dator să se gândească la asta!).

O stea mare şi deschisese cerul, în colţul dinspre răsărit, unde noaptea stăpânea grea, ea de catifea.

Richard îi pofti domol, dar cu voie bună, să intre în casă, să mănânce mai întâi. Ei răspunseră că şi-au adus de-ale gurii şi că au să rămână acolo, pe pajişte, să n-o supere pe stăpâna casei.

— O ciorbă caldă, zise Richard.

Erau cuvinte ademenitoare. Nu putură ţine piept ispitei. Numai că mâneară ciorba afară. Ierburile se înfrigurâseră o dată cu venirea serii şi ciorba de varză luneca cu atât mai fierbinte pe gâtlej.

— O să-ţi aduci aminte? întrebă Richard.

— Mi-aduc aminte, zise Honoriu.

Revedea toată pădurea copilăriei lui: drumurile, potecile, şanţurile, vizuinile, desişurile. I se părea că ciutele din vremea când era el copil mai trăiau încă şi că pe ele au să le prindă.

Richard îl învăţă câteva şiretlicuri legate de locul şi de ceasul celor plănuite de ei. Îi spuse să împresoare poiana Lenore, lăsând deschisă partea dinspre miazănoapte şi apus. Şi cum Honoriu căta la cer, văzu că deschizătura asta o să aibă luna de cealaltă parte; o spumă strălucitoare chiar începuse să lumineze noaptea.

— Trebuie ameţite, zise Richard.

Mai aminti de încă trei sau patru nume. Erau locuri aproape cu neputinţă de găsit. Intr-un târziu, se duse să-şi ia cornul. Era un corn de vacă, golit şi deschis la capătul ascuţit. Suflă în el. Pricepură că, dacă omul era zgârcit la vorbă, ştia să poruncească lucrurilor cu glăsuirea acestui corn.

Răsună un muget mohorât. Umplu toată valea, stârnind ecouri din munte şi pădurea se trezi ca o turmă la chemarea păstorului.

Porniră în noaptea neagră. Honoriu în cap, apoi Bobi, apoi Jourdan, Jacquou, care avea cornul, Randoulet, Cari şi fecioru-său purtând plasele.

Când Jacquou lăsă să se audă uşor ceasornicul din căuşul mâinilor, era unsprezece, şi ei tocmai ajunseseră în poiană.

Luna încă nu trecuse de ceastălaltă faţă a muntelui. Cerul era limpede, dar în copacii negri, ca şi sub umbra stăpânitoare peste Nans, noaptea stătea ferecată din toate părţile.

Honoriu recunoscu mestecenii şi fagii după miros.

— Să nu înfigem cârligele în mesteceni, zise el, nu ţine scoarţa.

Spusese asta fără să se gândească. Îşi aminti că aşa zicea taică-său pe vremuri.

Trebuiau să pipăie copacii cu mâna, în lungul şi împrejurul trunchiului, ca să ştie dacă au ales unul înalt şi zdravăn. Bun. În vremea asta auzeau deasupra lor frunzişul glăsuind în graiul copăcesc. Feciorul lui Caii adusese cârligele şi ciocanul de lemn.

— E un fag, zicea el.

— Să văd, spunea Honoriu.

Honoriu căpătase mare trecere. El pipăia copacul. Spusese: „să văd”, dar nu era bine zis, voia să spună „stai, să-l cunosc dacă-i un fag”, şi se dumirea pipăindu-l şi adulmecftidu-i frunzişul.

— Da, e un fag.

— Toate le ştii, făcu Jaquou.

— Mda, aici e vatra mea, încuviinţă Honoriu.

Feciorul lui Cari se sui pe umerii lui Randoulet. Sus, la vreo doi metri, înfipse cârligul în trunchi.

— Ţine bine?

— Ţine şi-un bou.

Vorbeau încet. Aproape că nici nu se mişcau. Abia se auzeau, întocmai ca un mistreţ care se răsuceşte în vizuina

lui.

De -cârlig agăţau plasa şi aşa mai departe. Avea doi metri înălţime şi împresura toată poiana Lenore.

— Trebuie s-o fixăm la pământ, spuse Bobi.

— Da, zise Honoriu, dar fără s-o întindem. Trebuie lăsată moale, să facă pungi.

Se târî în patru labe prin iarbă.

— Vino încoace. Vezi, asta ţine zdravăn.

Bobi se lăsă pe vine lângă el. Era o rădăcină de ilice. Honoriu săpă cu mâinile împrejur.

— Dă-mi capătul.

Legă de rădăcină partea de jos a plasei.

— Vino încetişor, zise el.

Dădură înconjur poienei, mergând în patru labe.

— N-am grijă, spuse Honoriu. Ilicele şi-agaţă rădăcinile ca nişte cârlige.

— Porniră unul după altul ca nişte urşi. Honoriu căuta altă rădăcină.

— Uite colea una.

Bobi auzea cum Honoriu scormoneşte pământul.

— Leagă. Nu strânge, spunea Honoriu. Stai. Lasă plasa moale. Aşa. Vino încetişor.

Abia îl mai auzeau pe feciorul lui Cari care bătea cu ciocanul.

Stătea cocoţat şi acum pe umerii lui Randoulet. Îşi scosese ghetele, ca să nu-i zdrelească pielea.

— N-o să le mai găseşti, zise Randoulet.

— Mi-e totuna, o săumblu desculţ. Asta-i, făcu el.

Cari îi dădu capătul plasei.

— Descurcă-l, zise băiatul. Trebuie că s-a agăţat într-un tufiş. Aşa, acum merge.

— Nu te tot învârti ca la călcatul strugurilor, mormăi Randoulet.

— Fac şi eu cum pot, zise băiatul. Plasa e grea.

— Fie, i-o întoarse Randoulet, numai nu-mi strivi urechile.

Flăcăul sări în iarbă.

— Unde-i Honoriu?

— S-a dus.

— Haidem, zise Cari, să-ncere eu.

— Dac-ar fi cal, spuse Randoulet, m-aş încrede în tine, dar ca s-alegi copacii…

— Haidem, totuşi.

La celălalt fag se opriră câteşitrei să pipăie şi să adulmece, apoi băiatul simţi sub el o mireasmă amăruie. Mirosea ca seva care i se prelinsese adineauri pe degete.

— E fag.

Randoulet se rezemă cu spatele de trunchi şi îşi împreună mâinile căuş. Băiatul îşi sprijini piciorul gol în căuşul mâinilor. Cu sforţări unite: el, cu genunchii, Randoulet cu mâinile, băiatul se săltă sus. Cari îi întinse cârligul şi ciocanul. Apoi trase plasa ca să fie gata. Jourdan şi Jacquou pândeau luna. De acolo unde şedeau abia îi auzeau pe ceilalţi. Totuşi nu se mişcau, erau amândoi numai urechi.

Se auzea un fel de tresărire sub îrunzişuri, de vale, spre puhoiul de apă. Crezuseră mai întâi că sunt niscaiva păsări mari, vâslind printre ramuri, dar, chiar lângă ei, o corlă îşi luă zborul. După zgomotul aripilor putură s-o deosebească şi să judece. Erau vietăţi de-ale uscatului care, ducându-se să se adape, stârneau foşnetul desişului. Gângăniile ierburilor zumzăiau peste tot. Din când în când, un euvânt mohorât, prelung şi ciudat de răsunător cădea din înălţimile Nansului. Lumina lunii încălzea aerul din crăpăturile muntelui şi marile stânci de granit huiau.

— M-am întrebat adesea… începu Jacquou.

Se auzeau paşi mici, apoi clipocirile apei. Frunzişurile se dezmierdau. Trunchiurile gemeau.

— Toate-şi urmează traiul, zise el. Puţin le pasă de unul şi de altul.

Stăteau culcaţi amândoi în gura poienii, sub frunze.” Pământul mirosea a ciupercă şi împrăştia o mireasmă de anason din rădăcinile tuturor copacilor. În răstimpuri, o musculiţă de aur străbăteâ umbra şi se stingea sub lună. Ierburile de nimic atinse: nici de picioare, nici de vânt, se

ridicau cu puterea sevei lor în răcoarea nopţii. Din înaltul văzduhului pogora uneori câte-o pală de frig pătrunzător care se topea în arbori. Se auzea prelingându-se pe frunze şi cădea în stropi mari şi călduţi, cu miros de piatră, peste cei doi oameni.

— La urma urmei, prinse glas Jourdan, dacă ne picneşte urâtul, e din vina noastră.

Luna plină răsări tocmai în locul unde prevăzuse Richard.

Porniră toţi şapte prin pădure. Mergeau cu luna în faţă. Veneau în şir, unul după altul. După cum era frunzişul, îi învăluia fie lumina cerului, fie umbra. La vreo zece paşi de calea pe care o urmau, de amândouă părţile, pădurea îşi arăta nepăsarea. Copacii luceau. Înţelegerea dintre oameni şi viaţă era gata să se înfăptuiască.

— Ceea ce le atrage, zise Honoriu, e apa. Aproape de apă, acolo trebuie să le speriem, urmă el. Ele au alergat. Le e sete. JToaptea-i răcoroasă. Apa cântă până departe. Ele o aud din cele mai depărtate păduri. Noaptea e liniştită…

— Taci, spuse Jacquou.

Mergeau toţi şapte cu acelaşi pas. Pe când treceau puhoiul, Bobi îi opri:

— Staţi!

Se trase puţin îndărăt. Se aplecă. Ciocăni o piatră lată de alta; zgomotul alergă în ecouri.

— Se duce hăt departe, spuse Bobi. Cred că aici trebuie să stai ca să suni din corn. De-aici se-aude pretutindeni.

Jourdan şi Jacquou rămaseră singuri în albia apei. Ceilalţi cinci se întoarseră spre poiană.

— Uitaţi-vă colo sus, la ciocul cela de munte, vorbi Honoriu. Ei bine, poiana e chiar dedesubt. Uite cum să vă călăuziţi. Dacă o ţineţi drept spre ciocul muntelui, ajungeţi fără greş în poiană. Acum, haidem fiecare la locul lui. Ne găsim numaidecât lângă plasele noastre. Băgaţi de seamă, Jacquou o să sune, să ne răspândim. Aşteptăm semnalul cornului şi-apoi pornim.

Se răspândiră prin pădure. Abia se văzură singuri, despărţiţi unii de alţii la patruzeci sau cincizeci de metri în

desiş, că şi auziră cornul. Bobi alesese bine locul. De-acolo unde se afla Jacquou, sunetul se fugărea în peste o sută de ecouri. Când Jacquou dădu întâiul semnal, ai fi zis că e fornăitul unei lighioane uriaşe, dar când, după o clipă, sunetul zbucni din o sută de gâtlejuri de stânci, se părea că vesteşte sfârşitul lumii, înainte ca pământul să fie scuturat ca o zdreanţă. Lighioana cunoştea glasurile pământului, strigătul stâncii, şoapta mîlu'lui, şuierul colbului. Ciutele aflate cel mai sus în munte, dormitând pe-o muche de mal surpat, ciuliră urechea. Zgomotul parcă venea din cer. Întoarseră ochii spre muntele abrupt. Peretele stâncos tremura sub lună. În somn ciuta plânge' încetişor, când se trezeşte, are ochiul aburit încă de lacrimi. Printre lacrimi şi lună, văzură muntele gata să se prăvălească. Săriră în surpă tură, vrând să scape printre copacii din vale. Erau cinci. Pietrele li se rostogoleau sub paşi, în jurul lor, după ele, cu vuietul unui fluviu stârnit. Cornul sună iarăşi. Ajungând între brazi, de uă se abătură într-o parte şi trei «ţâşniră spre vârful Tredonului. Huietul surpării curgea în toate ecourile pădurii. Cornul sună din nou. Cele două vuiete îngemănate năpădiră desişurile, crângurile, frunzişurile, pajiştile, stâncile, apele, şi întreg ţinutul se trezi în noapte, de la Verriere până la trecătoarea dinspre Frasse. Veveriţele dădeau ocol trunchiurilor, căutând umbra ca să se ascundă. Numai că umbra şi larma erau pretutindeni. Fluierături de marmote alergară din trib în trib. Bărbaţii-paznici mârâiau. Femelele îşi adunau puii. Pe când străbăteau vâlceaua Verel, cele trei ciute îşi întâlniră vechiul cârd. Erau cinci ciute de câte zece ani şi un cerb cunoscut, cu ramura stângă plesnită, şuierătoare la cel mai mic vânt. Cerbul îşi mâna cârdul către Frasse, peste pajiştile din Peloux. Cele trei ciute încetiniră pasul. Celelalte cinci le adulmecară. Cele trei întinseră botul înainte, rămânând nemişcate o clipă, cu câte-un picior în aer. Cerbul le privea. Dar celelalte cinci, care se simţeau grele de mai bine de o lună, nu erau geloase. Cele trei se alăturară şi ele cârdului. Cerbul le călăuzi alergând cu pas

mărunt prin ierburi. Cornul sună iar. Cârdul se puse pe goană în sus. Vântul şuiera prin ramura crăpată a cerbului. Un pui singuratic de ciută, care tocmai se adăpa, văzu cârdul trecând, şi în clipa aceea tresări de vuietul cornului şi al muntelui. Sări peste apă dintr-un salt. Intâia-i pornire fu să se afle singur. Era la sorocul dragostei, cu un mare dor de singurătate, de chemare singuratică şi de aşteptare. Porni în goană pe sub copaci. Mica ciută se afla singură cu dorul ei şi cu teama. Cârdul cerbului din Epelly se îndreptă spre pajiştea din Saix. Vulpile din Serveray alergară spre vechile cotloane din Salenton. Veveriţele din pădurea din Auterne îşi pitiră capetele la subsuoara crengilor înalte. Cornul suna mereu. Vidrele se cufundau în spumegarea puhoiului, ieşeau la iveală şi se cufundau iarăşi, neliniştite şi parcă muiate în ulei. Păsările se cerneau prin copaci ca ploaia. Aricii se făcuseră ghem. Sub brusturi, dihorii îşi aprindeau şi îşi stingeau ochişorii de aur. Nevăstuicile se învârteau în salturi nebuneşti în jurul tufişurilor, unde se ascundea mica lor vizuină. Un mistreţ se trezi, se ridică pe picioare, ascultă, grohăi şi se culcă la loc, cu botul pe labe. Cârdul cerbului din Epelly se opri la gura trecătorii dinspre Frasse. Nu se încumeta să se avânte mai departe. Ciutele se strânseseră lângă el şi gemeau, împungându-l cu botul. Cerbul le simţea pe pielea-i aspră căldura buzelor şi clănţănitul dinţilor. Privea devale, în faţa lui, răsărind din ierburile albe acoperişurile lucitoare ale satului Frasse, unde se auzeau doi câini.

Bobi auzi trecând nişte vulpi. Văzu o lighioană înfricoşată fulgerând desişurile într-o goană fosforescentă. Cătă spre cer, la ciocul muntelui. Honoriu călcă peste o. Sălbăticiune moale. Cari îi chemă. Cornul suna.

— Ce bojoci la ăsta! îşi zise Randoulet.

Nu ştia că acolo, jos, în albia puhoiului, Jaquou şi Jourdan sunau cu schimbul.

— Dă-mi-l şi mie, spunea Jourdan.

Şi sufla în corn. Înteţea tulburarea întregii păduri. Ţinutul auzea cornul şi tremura, de la Verriere şi până la

trecătoarea dinspre Frasse.

Sus, în trecătoare, cerbul din Epelly se lungi la pământ şi ciutele se culcară lângă el.

Feciorul lui Cari îşi zise:

— O’ să mă rătăcesc.

Privi la ciocul muntelui. Mica ciută singuratică era urmărită de sunetul cornului; în acelaşi timp, dorul ei de dragoste nu se domolea. Era singură, plină de teamă, dar nu putea să scape de singurătate şi teamă câtă vreme mugetul cornului umplea împrejurimile şi cât nu întâlnea cerbul singuratic, muncit ca şi ea de dorul dragostei.

Honoriu avea picioarele ude. Ciuta se opri locului ca să-şi lângă coapsele. Bobi se gândea la poiana împresurată de plase. Cele două ciute de lângă surpătură căutau un adăpost printre copaci. Dădură un strigăt, vrând să ştie dacă celelalte trei veneau şi ele. Cornul sună. Cele două ciute porniră în goană pe sub copaci. Randoulet îşi zise:

— Ce fac ceilalţi?

Auzea zbucium de sălbăticiune peste tot, în frunzişuri, în tufe. I-ar fi plăcut să audă pasul lui Cari, sau al lui Honoriu, sau al lui Bobi, sau al băiatului. Careva dintre ei. În mijlocul vuietului, cele două ciute simţiră dospeala unei vechi miresme. Ţinea de anul’trecut. Era mirosul de cucute înflorite de jur împrejurul poienei Lenore.

Feciorul lui Cari îşi zise:

— Oare ciocul ăsta de munte arată drumul? Sau cel de colo?

Se temea să nu se fi rătăcit. Strigă.

Mica ciută singuratică auzi o voce de om. Adulmecarea îi spuse că două ciute abia au trecut pe acolo. Două Ciute care nu erau grele. Din cele care vieţuiesc fără cerb. Porni pe urmele lor. Niţel mai încolo, omul striga şi acum.

— Aici sunt, zise Randoulet.

Nu era prea departe.

— Mi-era teamă că. M-am rătăcit.

— 1 Mergi înainte.

Vulpile -din Serveray se dumiriseră ce se petrecea.

Huietul din jur prea se auzea la răstimpuri măsurate. Nu trebuiau decât să se întoarcă în vizuină şi să nu se mai clintească de acolo. Cele trei ciute se arătară în faţa poienei Lenore. Pentru ele lumea tremura şi acum, gata să se năruie, întocmai ca un arbore lovit la rădăcină. Cornul suna. Cucuta era înfloritã.

— Haidem! strigă Honoriu.

Auzise geamătul ciutelor. Una se şi zbătea cu coar' nele în plasă. O prinseră numaidecât. Randoulet o răsturnă la pământ şi se culcă pe ea. Era o ciută de la malul surpat. Crezu mai întâi că luptă cu un cerb. Apoi simţi mirosul de om.

Bobi veni cel din urmă. Văzu isprava lui Randoulet.

— Pe cealaltă, prinde-o tu! strigă Randoulet.

Îi văzu pe Honoriu, Caii şi fecioru-său lungimi în iarbă. Privi în jurul poienei. Doi ochi mari, de aur, il aţinteau din umbră.

Mica ciută încinsă de chemarea dragostei plângea nemişcată în umbră, ca la apropierea unui somn adânc. Cornul suna. De cealaltă parte a lacrimilor, sub lună, lumea întreagă se clătina, ca nişte munţi de apă. O mogâldeaţă întunecată sări spre ea. Recunoscu ceva viu şi bărbătesc. Dorinţa-i de femelă o pironea cu străşnicie locului, chemând totul, chiar şi moartea, numai să-şi afle împlinirea. Mogâldeaţa sări asupra ei, îi covârşi şalele. Nu mirosea a cerb, ei a ceva străin. Ciuta căzu în iarbă. Suferea de dragosate amestecată cu moarte. Închise ochii.

După o clipă, un glas de om strigă:

— Haideţi încoace!

Cornul răspunse şi apoi amuţi.

Cei trei ajunseră în apropiere de Verriere în clipa când zorii atingeau creştetul munţilor. Mergeau prin pajişti, într-o pâclă trandafirie, deasă şi rece. Purtau cele trei ciute pe umeri.

Departe, afară din sat, Richard îi aştepta.

— Staţi! zise el.

Apoi:

— Câte aţi prins?

— Trei.

— N-ai dormit, de-ai venit aşa devreme?

— Nu, aţi făcut prea multă zarvă. Aţi trezit toată lumea.

Jos, în sat, se auzeau sunet de hamuri şi caii bătând din copite.

— Le vreţi vii? întrebă Richard.

— Da.

— Atunci trebuie să plecaţi numaidecât. V-am înhămat caii. Prea aţi făcut tărăboi. Oamenii din sat au venit să mă caute. Mi-au spus: „Să-şi păstreze carnea, dar să ne lase pieile”. Dacă vreţi ciutele vii, plecaţi numaidecât, văd eu cum descurc lucrurile.

Merseră prin ceaţă până la aria de trierat, unde Richard înhămase tuspatru oaii. Suiră ciutele în căruţa lui Randoulet. Mânară caii prin livezi, ca să nu se audă zgomoţul de roţi şi de copite. Ocoliră satul. Ieşiră la drum iu fundul văii, înlocui unde se deschidea trecătoarea.

Când se lumină de ziuă erau departe, lăsaseră în urmă albia puhoiului şi urcaseră muntele, având de astă dată în stânga – tot şesuri şi şesuri – nesfârşitul ţinut spre care coborau, şi în dreapta lor mulţimea munţilor eu creştete de gheaţă sub purpura dimineţii.

Noaptea stăpânea încă în văi. În clipa aceea auziră undeva jos, departe, un bubuit de tunet.

Către amiază ajunseră la dealuri. Dar în loc să vadă ziua în strălucire, o văzură stingându-se. Cucii nu mai cântau. O linişte de mlaştină încremenise ierburile, copacii, văzduhul. Cerul se zbuciuma. Cerul rostogolea valuri de nori răsunători care se grămădeau cu zgomot metalic.

Honoriu, în frunte, puse biciul pe cal, îmboldindu-l la trap. Cari îşi trezi feciorul.

— Mă-ntreb, zise el, dacă iapa asta o să ţină la alergătură cât o să trebuiască.

Randoulet încercă să-i ajungă din urmă pe ceilalţi. Dar de îndată ce calul începu să gonească, auzi capetele grele ale ciutelor izbindu-se de podina căruţei. Le strigă să stea şi

toţi se opriră."

— O să le omorâm, zise el, nu putem goni. Eu cel puţin. Eu nu pot goni.

— Atunci, nimeni să nu gonească, hotărî Jacquou.

Porniră din nou la pas sub cerul răvăşit de furtună.

Din toate părţile aburea un miros de pământ strivit.

Mica ciută deschise ochii. Celelalte două stăteau cu ochii închişi, dar rasuflau gâfâit, şi aveau nările uscate.

Pe măsură ce coborau spre valea Ouvezului timpul se înrăutăţea şi mai mult. Cerul nu se hotăra să deschidă baierele ploii şi tălăzuia mereu dintr-o zare în alta, cu furie şi bubuituri, sub năpustirea vântului albastru, şi umbra creştea. Intre două dealuri văzură platoul Gremona. Fumega tot ca o cărbunărie. Cu ceţurile spânzurate în pomi, părea brăzdat şi împresurat de fumul unui foc mocnit. Pământul era negru. Puhoaiele din Ubacs mormăiau. Râul vuia năprasnic.

Un tăietor de lemne auzi căruţele, ieşi din pădure şi ridică mâna. Se opriră.

— Unde mergeţi? întrebă el.

— La Gremona.

— Credeţi c-o să treceţi pe colo?

— Am trecut şi ieri dimineaţă.

— De ieri totul s-a schimbat, zise el.

— Cum aşa?

— A fost furtună. A dat grindină cât oul de găină. Podeţul a fost luat de apă.

Arătă nişte crengi de stejar care, eu toată vânoşema lor, fuseseră retezate ca de secure.

— Ce-o să vedeţi acolo, urmă omul, n-o să fie prea frumos. Azi-dimineaţă platoul vostru zvârlea apă şi spumă, ca un cazan în clocot. Ce vă rămâne de făcut, zise el, e să coborâţi până la puntea de piatra, cât o mai ţine încă. Nu se ştie dacă n-o să înceapă furtuna. Eu mă duc la cariere.

— Dacă vrei;» hai cu noi, zâse Jacquou.

— Nu, eu ajung înaintea voastră, spuse omul. V-am văzut venind pe drumul dintre dealuri. Mergeţi la pas, ca şi cum

aţi duce Sfânta Cuminecătură.

ivignincă, zise Martha.

— Toate trei?

— Da, dar mai mult mănâneă cea mică.

— Şi bărbaţii?

— Dorm. Când te-am văzut, m-am temut că vii pentru Jacquou.

— Doarme, zise Josefina. Honoriu doarme. E vreme rea.

— Cred c-a trecut ce-a fost rău, făcu Martha.

— Dar cerbul?

— A venit să adulmece pe sub uşă. Le-a şi vorbit. Apoi s-a dus spre pădure. Ele l-au auzit. De-atunci mănâneă.

Martha se aşează. Era zăpuşeală. O matahală nemişcată de nor agoniza în mijlocul cerului potopit de soare.

— Sunt, obosită.

— Eşti fericită, zise Josefina.

— De ce?

— Aş Vrea să fiu şi eu obosită, spuse Josefina, să mă culc unde s-o nimeri, să dorm şi să nu mă gândesc la nimic.

— Ce-ţi veni?

— N-am linişte.

— O să vedem fericirea, Josefino.

— Care fericire, Martho?

— Cum care fericire, Doamne?

— Nu vorbi atât de tare, ei dorm. O să mă scoţi din fire, mormăi Martha.

Surâdea. Îşi netezi cu palma tâmplele cărunte..

— ... Trebuie să fi fost tare fericită înainte, ca să nu pricepi despre ce vorbim noi acum când spunem: fericire!

— Ştii bine, Martho, că n-am fost niciodată fericită.

— Mă sileşti să-ţi spun unele lucruri de la obraz.

— Ai fost totdeauna foarte blândă cu mine, Martho. Nu ne-am văzut de multă vreme. Azi doream să te ascult. De aceea am venit.

— Am fost îngrijorată din pricina ta, micuţa mea Josefina, trebuie să ţi-o spun. Ţi-aduci aminte de ziua în care ne-am întâlnit la iarmaroc, la Roume?

— Sunt zece ani de-atunci, mi-aduc aminte. Uite de ce am venit azi.

— Ţi-am tot dus grija de-atunci, afară de ziua când am văzut că te măriţi. Apoi ai avut copii şi-apoi te-ai potolit.

— Ştiai ceva?

— Se vedea?

— Lasă, nimic nu se vede şi totu-i înşelător.

Martha rămase o clipă fără să spună nimic. Îşi mângâia uşor mâinile.

— Am avut clipe de plăcere, zise Josefina, fireşte, ca toată lumea.

— Atunci, nu trebuie să te plângi.

— Mă plâng de nelinişte.

— Vindecă-te.

— Vindecă-te de sângele care-ţi curge în vine, tu care eşti atât de pricepută să dai sfaturi. Tu nu eşti niciodată neliniştită?

Martha îşi mângâie mâinile.

— Ba da, totdeauna am fost neliniştită.

— Dacă nu mai eşti, spune-mi şi mie cum ai făcut, să ştiu c-am venit încoace cu folos.

— Totdeauna sunt, zise Martha.

Se prefăcu că-şi priveşte mâinile. Cele două. Femei vorbeau încet şi rar. Stăteau în bucătărie la Jourdana, cu uşa cea mare deschisă spre după-amiaza de afară.

— Totul te face să doreşti, spuse Josefina.

— Vrei să vorbeşti de neliniştea de-a vrea mereu ceva? v

— N-ai nimic, spuse Josefina, ai, şi-apoi totul piere.

— Rămâne gustul.

— Părerea de rău.

— Asta ne mistuie din ce în ce mai mult şi n-am nimic împotriva ta, Josefino: spun la fel ca şi tine.

— Timpul trece, clipa trece, totul trece. Am treizeci şi doi de ani.

— Eu am aproape încă o dată pe atât.

— În zece ani totul se va sfârşi.

— Eu Eţm aproape încă o dată atât, dar aş minţi dacă aş

spune că totul s-a sfârşit.

— Ce-ţi rămâne?

— Dorinţa, Josefino. Nu te-aşteptam azi, îşi urmă vorba Martha după o clipă. Eram liniştită. M-am dus să-i văd cum dorm. Jourdan doarme. Bobi doarme. Calul doarme. Aveam o umbră de grijă pentru ciute. Nu puneau gura pe nimic. Acum mănâneă. M-am simţit împăcată, liniştită, fără grijă, pustie. Atunci te-am auzit venind. Ai intrat. Mi-ai spus: bună ziua, Martho.

— Asta mie mi se-ntâmplă de zece ori pe zi, Martho: o clipă de linişte, o clipă de pace, o clipă în care nu simţi nimic rău, şi-apoi ceva intră pe uşă şi spune: bună ziua, Josefino.

— Mă-ntreb, zise Martha, dacă nu-i cumva de neînlăturat. Cred că e de neînlăturat.

— De ce, Martho? Vezi numai dacă şi celelalte lucruri sunt de neînlăturat.

— Zău, Josefino, dacă mă uit bine, dacă mă gândesc că de la cele dintâi fuste lungi, eu... Mi-aduc aminte, şi când spun că de la cele dintâi fuste lungi, greşesc. De mainainte, dintotdeauna, ca s-o spun pe-a dreaptă, dar în anii tinereţii nu-mi dădeam seama. Da, e de neînlăturat.

— Despre ce vrei să vorbeşti?

— Despre nelinişte. S-aştepţi mereu. Să vrei mereu, să-ţi fie teamă de ceea ce ai, să vrei ceea ce n-ai. Să ai, şi-apoi îndată să-ţi fie teamă că se duce. Să ştii că o să se ducă din mâinile noastre şi-apoi să ne scape din mâini. Eram să spun: „ca o pasăre care zboară” „dar nu, uite, ca atunci când strângi un pumn de nisip. Asta cred că-i de neînlăturat, că o avem din născare, aşa ca broaştele, care vin pe lume cu o inimă de trei ori mai mare decât capul.

— Nu-i adevărat.

— Ce?

— Broaştele se nasc numai cu capul, fără corp, care e ceva străveziu ca sticla. Înăuntru, inima-i mică abia cât un purice roşu.

— Josefino! Dacă socoţi că de mărime vreau eu să spun...

Inima are de trei ori mai multă voinţă şi, când broasca e mare, capul rămâne cap, dar inima ajunge atât de mare încât i-o vedem cum bate în spinare, că e mai ceva deoât o nucă. Ştiu ce spun, fata mea.

— Vorbeşte încet.

— N-ai teamă, n-o să-i trezim, sunt obosiţi. Sunt obosiţi ca şi calul. Sau dus departe împreună.

— Ascultă, cred că se mişcă sus.

— N-aş zice.

— Ia taci, Martho. Ascultă.

— E Jourdan. S-a culcat pe spate. Sforăie. Aşa e când e obosit şi are somnul adânc. Am fost adineauri să-i văd pe-amândoi, pe câteşitrei. Bobi doarme pe o parte, cu nasul turtit în pernă, cu gura deschisă şi niţel băloşată, cu pleoapele întredeschise, aşa cum dorm copiii care au limbrici. Dacă l-ai vedea, ai zice că-i un copil. N-ai teamă. Lasă-mă să vorbesc. Ştiu bine că dorm.

— Martho, tu ai încredere?

— În ce?

— În ceea ce fac ei?

— Da. ’

— Crezi în tot ce ţi-au spus?

— Se ştie acum, s-a dovedit tot.

— Nu chiar tot.

— Te-a supărat el cu ceva?

— Cu nimic. Nimeni nu m-a supărat. Ba chiar nu l-am mai văzut din duminica în care am mâncat aici.

— Ai tu ceva cu el.

— Nu, zău.

— Ba da.

— Da, aş vrea să ştiu ce are de gând?

— Eu sunt bătrână.

— Ce vrei să spui?

— Vorbesc cu mine. Eu am înţeles numaidecât ce are de gând. Şi asta fiindcă am pierdut ce ai tu şi mi-a rămas dorinţa.

— Vrei să vorbeşti de nelinişte?

— Vreau să spun că doresc să fiu liniştită ca apa de izvor.

— Ce vrei să spui, Martho? Spune.

— Aud că-n casă e linişte şi nu-i niciun zgomot nici pe câmp, nici în cer.

Vântul trecea pe sus de tot, la cel puţin doi kilometri pe deasupra pământului. Era un vânt de munte, dar de la o vreme se pogorî. Întilni norul cel mătăhălos. Începu să-l ia zdravăn la rindea, în tăcere, şi cerul se umplu curând de fulgi, ca şi cum acolo sus s-ar fi jumulit o gâscă. O ploaie de umbre căzu pe pământ. Picăturile erau mari cât un câmp. Acopereau ba crânguri sau pajişti, ba creste sau costişe de deal. Umbrele umblau pe pământ. Ceea ce era întunecat adineauri, acum se lumina; plopii licăritori nu-şi mai arătau flăcările lor reci la trecerea umbrei.

În marginea pădurii Gremona era un câmp de verbine. Un loc singuratic. De acolo se vedea iazul. Pescăruşii făceau drumul ăsta dintr-o bătaie de aripi. Veneau să doarmă la răcoare, sub frunzele pufoase. Uneori erau mai bine de cincizeci, pitiţi în iarbă. Soarele făcea să lucească puful frunzelor şi marginea pleoapelor pe care pescăruşii le ţin deschise chiar şi când dorm. Când iarba era albăstrie, nu era vreo umbră, vedeai aripa unei păsări. Verbina asta ca mărgăritarul răspândeşte o mireasmă fină şi pătrunzătoare. Pescăruşul miroase a peşte, mai ales scufa lui galbenă, îmbucătura ciocului şi cele patru lungi pene roşii ce-i întăresc aripile. Căci cu aceste pene tari loveşte el peştii sub înotătoare, ca să le spargă băşica de aer.

Cerbul întâlni o tufă de merişor care rămăsese ruginie, încercă să mănânce. Frunzişoarele tari i se lipeau de cerul gurii. Mestecă un capăt de creangă. Era un merişor bătrân, care nu mai avea în el decât seva toamnei. O amăreală cumplită. Cerbul scutură din cap. Asta ca să-şi alunge imaginile oare-i intraseră în cap o dată cu gustul amar al bătrânului merişor. Văzuse înaltele trepte ale munţilor, acolo unde păşunile se opresc deodată în cer. Călcă în picioare tufa de merişor. Auzi un zbor de păsări, apoi nimic.

În grajdul de la Jourdana ciuta cea mică mânca fân. Era o

mireasmă întemniţată şi întristătoare. Celelalte două ciute căzuseră prinse după păşunatul de seară şi acum piroteau, rumegârid gust de pădure, miresme din Nans; de aceea nu se atingeau de fân şi aveau ghiocul de lacrimi plin, gata să izvorească la venirea somnului cel mare.

Ciuta cea mică se apropie de uşă. Simţi văzduhul neîngrădit dincolo de uşă. O ciudată furnicătură îi înfioră greabănul gingaş şi subsuoara coapselor. Muşchii picioarelor i se încordau. Încercă să behăie. Nu se auzi decât vocea ei de dragoste. Celelalte două ciute se treziră.. Calul dormea înainte. Ciuta cea mică se culcă lângă uşă. Îşi răşchiră picioarele din spate. Se linse mult între coapse. Îşi lingea mirosul de femelă tânjind după dragoste. Era mai bun decât fânul, mai bun decât iarba din Nans, era sărat ca o piatră, cald ca o piatră rămasă la soare. Închise ochii. Îşi simţea ghiocurile de lacrimi umflându-se şi îngreunându-se de fiecare parte a capului, îşi desfăcu atunci coapsele de tot şi se culcă cu pântecul pe pragul rece. Întinse capul înainte şi adulmecă pe sub uşă aerul care venea de. Afară.

— YV

În pragul toamnei, Bobi se duse la Fra-Josepina. Prin largul câmpiilor se văzuse trecând de mai multe ori cârdul de ciute cu puii lor, şi cerbul nu mai venea decât rar pe la Jourdana. Se spunea că se aciuiaseră pe pământurile lăsate în pârloagă ale unchiului Silviu. Aşa părea să fie, ţinând seamă că acolo aveau izvoare şi iarbă grasă, dar era cumva de mirare, întrucât pădurea Gremona era mai umbroasă, mai tainică, şi Bobi spunea că cerbii îndrăgesc taina mai mult decât iarba.

După ce treceai două maluri de pământ, se vedea FraJosepina. În acest anotimp era o aşezare impunătoare, cu vegetaţie semeaţă în frunzişuri înalte, trupeşe, rotunjite, atârnând sub povara foilor dese, în care vânturile reci ale nopţii abia tăiaseră câteva ferăstruici mici. Casa era înconjurată de sicomori bătrâni, rămaşi din alte vremuri, Erau de-o sănătate şi de-un orgoliu fără seamăn. Trunchiurile năpădite de muşchi ruginiu se înălţau spre cer

cu atâta vigoare încât săltau pământul cu rădăcinile lor. La adăpostul arborilor, umbra hrănea o iarbă deasă, prin care se furişau revărsările unui izvor bogat.

Casa părea moartă. Se auzea vântul şuierând prin feL restruica de la pod, spre miazănoapte.

— Ai spune că nu sunt acasă.

Era într-adevăr ceasul oând Aurora se ducea la pădure pe calul roib. Toată vara făcuse aşa. Ajunsese un obicei. Fugea de toţi. Nu vorbea cu nimeni. Dacă-i strigai: „Aurora, stai! îşi zorea calul cu călcâiele-i mici şi tari şi îşi vedea de drum. Ca şi când n-ar fi auzit. Părea să nu se mai încreadă în omeneasca iuţeală pe care-o purta în trupul şi sângele ei, şi care o ducea departe de toate, chiar atunci când stătea locului. Devenise de neînţeles şi dură, ca o pietricică rotunjită de valuri.

Câte odată, când trecea pe lângă cineva, fără să fie chemată, ci doar privită, şi îşi urma calea drept înainte, i se vedea, repede stinsă sub pleoape, o uitătură tristă ca ierburile din iulie.

Bobi sui treptele terasei. Paşii nu făceau zgomot pe pietrele acoperite de muşchi. Uşile cu geam de sus până jos erau închise. Se apropie să se uite înăuntru. Totul părea rânduit cum se cuvine. Era un spaţios salon mobilat.

Făcu înconjurul casei. Peste tot, linişte. Un sac cu paie astupa ferestruica dinspre miazăzi a podului, dar fereastra coridorului de la primul cat era deschisă şi vântul zgâ’lţâia uşor uşile odăilor.

Erau ceasurile patru după-amiază.

— Mă duc să-l văd pe fermier, îşi zise Bobi.

Pefermierul de la Fra-Josepina nimeni nu-l cunoştea. Cel dinainte, de pe vremea stăpânului, plecase de un an. Luase o fermă la şes, spre apus. Clima de pe platou nu-i pria neveste-si, care suferea de sciatică. Şi-apoi, fata lui cea mai mică începuse să facă guşă, fără să se ştie din ce pricină.

— Cred că apa e de vină, îşi arătase el temerile.

— Dar şi noi, Aurora şi cu mine, bem apă, bunul meu Adolf.

— Atunci, ce vreţi să vă spun?

Nevastă-sa era fata unui brutar din Roume. Sunt unii care încearcă să scape de răul lor pe căi obişnuite; alţii aşteaptă pe îngrijitorul de leproşi. Depinde de oameni.

Nevastă-sa spunea mereu:

— Ce facem aici?

— Muncim, zicea Adolf.

— Poţi să munceşti oriunde, spunea ea. Te uită la şes. E mai uşor. Ai putea să pui o sută de răsaduri de anghinare, şi-am avea din belşug. Ai putea să pui mazăre timpurie, sau orice vrei tu, şi-am sta şi noi într-un loc unde am fi mai înlesniţi. Fiindcă…

îi spunea toate astea când omul se întorcea de la muncă şi ea îl aştepta în uşă. Fiindcă… Da, n-avea decât să arunce ochii şi să se uite. Acolo unde s-ar duce le-ar veni mai uşor.

— Toate-s bune şi-aici, spunea Adolf, n-ai ce zice. Nu-i prea vesel aci, dar toate-s bune, dă-ţi seama.

Vorbea domol din cale-afară, îndreptân’du-se de şale.

— Şi-apoi, mi-ar părea rău s-o las pe doamna Elena şi pe domnişoara.

— Cine-ţi spune să nu le mai vezi, i-o întorcea ea. Şi pe urmă, amândouă sunt în putere, asta-i. Îţi faci totdeauna sânge rău pentru oameni cărora nici nu le pasă de tine.

— Numai să vedem peste cine-or să dea… a spus el.

— Atunci, caută tu pe cineva, şi-o să fii liniştit. Aşa o să ştii peste cine dau. Fiindcă, dacă ne-ai fi purtat nouă de grijă pe jumătate cât le porţi lor…

Avea o biată faţă cenuşie, veşnic hăită într-o parte de strâmbătura durerii din umăr. Striga:

— Catherino!

Fetiţa venea. Guşa ei creştea zi de zi. Oricum, nu se micşora.

Adolf se duse să caute un om să-l lase în loc. Toţi de pe platou aveau mare stimă pentru Adolf. Nu făcuse niciodată rău nimănui, nici băneşte, nici cu vorba, nici cu fapta. Nu trecea nicăieri peste rândul lui. Libertatea lui nu atingea niciodată libertatea celorlalţi. Avură încredere în el. Nu

puteau să se arate curioşi faţă de omul pe care-l adusese el. Era un om de ispravă, nici vorbă. Il vedeau numai de departe la câmp, când pe pajişte, când în lanul de cartofi, când în grâu ori în ovăz. Îi strigau: noroc! El se ridica. Şi striga: noroc! Numai de obrazul lui Adolf, care avea şase luni de când plecase, îi împrumutară o mie cinci sute de kilograme de susan: Jourdan

— Şase sute, Jacquou – nouă sute. Aflaseră doar că trăia singur, că-şi făcea totul singur: gătea, vedea de casă şi de tot ce mai avea nevoie, afară de spălatul rufelor, care, împreună cu acelea ale doamnei şi domnişoarei, erau încredinţate bătrânei Cornute.

Doar la început au întrebat:

— Sunteţi mulţumită, doamnă Elena?

— Îmi pare rău de Adolf, spuse ea, dar sunt foarte mulţumită.

13 – Să-mi rămină bucuria

Atunci, bine.

Casa fermei se afla la două sute de metri de conac, în câmp deschis. Era o clădire lungă, aproape oarbă, cu ferestre mici şi o uşă joasă. Din prag aveai sub ochi toate pământurile fermei. O mirişte, un câmp de cartofi dezgropaţi, o fâşie de otavă şi şapte şiruri de viţă la care se ’şi făcuse culesul.

Uşa era deschisă.

— Se poate intra? întrebă Bobi.

— Poftim.

— Noroc! Nu ştii unde-s doamna şi domnişoara?

— Noroc! Nu ştiu.

Omul şedea cu coatele rezemate de masă. Ţinea în mână un briceag deschis. Citea o carte.

Se priviră o clipă amândoi.

— Dumneata eşti oel de la Jourdana, vorbi el.

— Da. Mi s-a spus că cerbii sunt pe pământul lui Silviu şi mă duceam să-i văd.

— Ştiam c-o să ne-ntilnim într-o zi, zise omul.

închise cartea, ridică ochii.

— Da’ n-am căutat prilejul, adăugă el. Şezi.

Era un bărbat care o isprăvise cu tinereţea, blond, slab şi zbârcit. Avea muşchi lungi şi uscaţi, părul decolorat de soare, mâinile fine, dar tăbăcite, încheieturile înguste, dar puternice, umerii largi, cu adâncituri albăstrii sub clavicule, mărturisind îndărătnicia şi vrednicia lui la treabă.

— Va să zică tu eşti cel care dai fericirea? întrebă omul.

— N-o fac mai pe grozavul decât alţii, spuse Bobi. Încerc să fiu înţelegător,

— Am văzut şi-am ascultat tot, zise omul, ştiu ce faci, ţi-am văzut lighioanele trecând alaltăieri. Ciuta cea mică are trei pui, alta are doi. Cealaltă ciută a murit, am îngropat-o. Începuse să pută în iarbă.

— De ce-a murit?

— De moarte, atâta poţi să spui.

— Eşti ţăran?

— Ciudată întrebare, făcu omul. Dacă n-aş fi ţăran, ceilalţi ar băga de seamă numaidecât. Câmpurile sunt colo. Priveşte-le.

— Citeai?

— Citesc.

— Trăieşti singur?

— Da.

— Când am venit eu aci, zise Bobi, toţi erau la capătul puterilor. Eşti de multă vreme aci?

— De trei ani. Timpul n-are a face.

— Ba oboseşte.

— Dar şi ajută. Vreau să spun că nu-i vorba de timp sau de loc, ci de oameni.

— Eu vorbesc de tristeţe.

— Tot de ea vorbesc şi eu. Cumpăr şi eu nădejde, ca toată lumea.

— Eu încerc să le dau bucuria.

— Şi eu încerc.

— Atunci, lămureşte-mă.

— Nu, zise omul. Tu ai început experienţa, eu încă nu. Tu să mă lămureşti.

— Am văzut foarte mulţi oameni nenorociţi.

— E lesne în lumea asta.

— De când tot bat drumurile, prin sate, prin felurite locuri, am văzut multe!

— Ce eşti tu?

— Acrobat.

— Bănuiam.

— Ce?

— N-am spus chiar „acrobat1*, când stăteam de vorbă cu domnişoara Aurora, am spus „poet". Un poet. Ne-am înţeles, zi mai departe.

— Mă puneam alături de alţii, îmi spuneam: tu eşti fericit; şi-mi spuneam „da". Mă întrebam „pentru ce?". Nu ştiam nici să răspund, nici să ştiu cu-adevărat.

— De îndată ce-ţi spuneai că eşti fericit, încetai să mai fi, asta nu se poate pricepe.

— Încetam să mai fiu, într-adevăr, mărturisi Bobi. Nenorocirea celorlalţi mă împiedica.

— Păcat, zise omul, şi, după un răstimp de tăcere, adăugă: Păcat că oameni ca tine se-nşală.

— Totuşi, de-atâtea ori, seara, stând singur pe marginea drumurilor, lângă traista mea, şi uitându-mă cum vine noaptea, uitându-mă cum trece o boare de vânt prin praful mirosind a iarbă, ascultând freamătul pădurii, aveam taman răgazul să-mi văd fericirea. Tot sare, aşa ca puricele: ba e ici, ba colo, dar eram fericit şi liber.

— Nu există libertate.

— Liber să mă duc unde vreau.

— Nu eşti liber să miroşi iarba, nici să asculţi freamătul pădurii.

— Asta îmi plăcea mie.

— Da, dar pătrundeau în tine, pricepi, în capul tău. Nu mai erai tu, ci tu stăpânit de pădure, de iarbă, de toate celelalte. Prin urmare, nu erai liber. Până şi o piatră, nici ea nu-i liberă. Cremenea nu-i liberă. Totuşi, e tare. Vezi dacă găseşti alta mai tare ca ea. Nu-i vorba de asta. Zi mai departe. Dar nu pomeni de libertate.

— Lumea este o hrană.

— Se poate. Ceea ce stă în afară de orice îndoială este că-i un loc unde se munceşte.

— Eu gândesc altfel.

— Treaba ta, dar adevăru-i adevăr. Se vede aşa ca nasul în mijlocul feţei. Mai ai vreme? Atunci, spune-mi ce gândeşti.

— Ascultă ce mi s-a întâmplat odată, zise Bobi.

— Nu-mi plac poveştile, zise omul. Dacă vrem să găsim dezlegarea, trebuie să fim scumpi la vorbă.

— E o poveste scurtă, mulţumită căreia câştigi timp. Într-o zi, la munte, ajung în apropiere de casa unde m-am născut şi intru la unul dintre prietenii mei. Era bătrân, zăcea paralizat în pat, hrănit cu lapte şi-n neputinţă să se mişte. Fiică-sa îl îngrijea. Ea singură. Intru, îl văd, stau o clipă şi-mi spun: „Mai bine mort”. Da.

— I-ai dorit asta, sau l-ai fi omorât?

— I-am dorit-o numai, recunoscu Bobi.

— Mai bine mort. Fiică-sa era acolo. La o vreme, el s-a uitat la noi. Încerca să spună ceva. A mişcat ochiul. Un semn. Atunci am văzut-o pe fată. Ea s-a dus să-i aducă pipa. A îndesat-o cu tutun. A aprins-o, ţinând-o în gură şi trăgând ea câteva fumuri. Odată bine aprinsă, i-a dat-o. El a început să pufăie domol. A închis ochii. Fata îmi zice: „Hai afară. Asta-i place.”

— Sfârşitul lumii!

— O singură bucurie, şi lumea merită încă osteneala, Nu spui nimic?

— Mă tulburi.

— O singură bucurie şi noi avem încă răbdare.

— M-ai atins undeva-n adânc, unde nu îngădui nimănui să m-atingă.

— Bucuriile lumii sunt singura noastră hrană. Cea din urmă picătură ne face încă să trăim.

— Taci! îmi pare c-o să mă trezesc eu o foame groaznică.

Omul rămase o clipă nemişcat, privind aţintit înainte.

— Totdeauna m-am gândit, zise el, ca şi cum ar fi vorbit

pentru sine. Avem nevoie de poeţi. Unul ca tine poate stârni foamea cea mare a tuturor. M-ai atins într-un loc pe care zilnic îl acopăr cu pământ. Şi l-am simţit viu în adânc, la chemarea ta, ca apa sub nuiaua celui ce dă izvorul în vileag. Ştii că am nevoie de bucurii. Ştii că nimeni nu poate trăi fără bucurie. Viaţa e bucuria. Ceea ce-i grav e că tu ai dreptate. Dar şi mai grav e că bucuria ta nu-i trainică.

— E întemeiată pe simplitate, pe curăţie, pe tot ce-i obişnuit în lume!

— E animalică.

— Noi suntem animale.

— Da. Animale tragied. Ne facem unelte.

— Să revenim…

— A deveni, stă înainte. Niciodată înapoi.

— De asta latră apa în toată văile, vântul leagănă pădurile, ierburile sunt mlădioase şi norii albi străbat fără odihnă cerul, ca nişte corăbii?

— Eu sunt pentru puterea oamenilor.

— Vântul nopţii a trecut peste dealuri de verbine. Aerul înmiresmat e băut şi prieşte în dimineaţa asta calului tău, câinelui tău, caprei tale şi puiului zănatec de şarpe. Tu o să rămâi oare veşnic închis în tine însuţi, cu bietele tale unelte chinuitoare şi muşcătoare, cu pilele, fierăstraiele, rindelele, hârtiuţele tale, cu fălcile tale de fier, cu dinţii tăi de fier, cu focul de ierburi de pe ţelinile tale, pe care nu-l mai poţi opri; întocmai ea acela care-şi închipuia că duce o lampă şi apoi şi-a aprins barba, mustaţa, sprâncenele, părul, rămânând ameţit şi orb în plină bucuria lui şi nemaiavând altă dorinţă decât să-şi scuture mâinile de flăcări?

— Nu te mai folosi de darul tău de poet. Nu mă mai copleşi eu imagini. Nu mai arunca asupra mea toate aceste imagini care mă ling cu limbile lor. Nu-mi mai vorbi de-acolo de sus, unde vocea ta stârneşte ecouri în stele. Ţi-am spus că trebuie să fim scumpi la vorbă. La ce să-nşiri atâtea? Spune ce se cuvine spus.

— Tu însuţi…

— Da, mă las prins, vezi doar. Totuşi, m-am învăţat

singur aşa. Când stau de vorbă, vreau cât. Mai puţine cuvinte. Dar poezia e o forţă de început; o mare forţă: dinamita care ridică şi smulge stânca. Apoi, trebuie să vii cu mici ciocane şi să loveşti cu răbdare. Aşa se face piatra de clădit.

— Îmi spui lucruri mari.

— Ne spunem unul altuia.

— Eşti un învăţat.

— Nu, iubesc.

— Ce?

— Ceea ce n-am.

— Ce?

— Ceea ce ai câteodată şi nu rămâne.

— Ce?

— Ceea ce cauţi tu. Bucuria. Nu mă tot întreba. Dacă nu spun, înseamnă că nu vreau să spun. La ce s-o spun? Toată lumea o caută.

— Totul este s-o păstrezi.

— S-o găseşti.

— Eu am găsit-o.

— Unde?

— În jurul nostru, la fel de nesecată ca şi aerul. Totul este să redevenim bălaii hoinari ai lumii. Eu sunt împotriva puterii oamenilor.

— Am ajuns în sfârşit clipa în care o să vorbeşti.

— Hei, dragul meu, ne credem îngerii universului şi abia suntem ca păduchii copacilor. Socot că, dacă-n loc să fim bătăioşi, nu ne-ar păsa, atunci ar mai merge.

— Să nu ne pese? Nouă, oamenilor? Ai haz!

— Da, fac haz de tine. Tu strigi: bucurie, bucurie» bucurie! Ea vine. Atunci îi spui: crezi, oare, doamnă» că-mi pasă!

— Să vorbim ca nişte oameni care cunosc preţul tristeţii.

— Nu preţul, ci pricina tristeţii. Noi nu facem nimic omenesc.

— Eu văd asta pe plan social, rosti omul. Am spus că avem nevoie de poeţi, dar spun deopotrivă că, din când în

oând, vom fi obligaţi să le dăm câte-un picior în spate.

— Am picat aci în puterea nopţii şi am văzut un om care ara. M-am gândit: „Hm, nu prea e bine”. Omul mi-a dat tutun, am fumat, am început să vorbesc. Ce spuneam n-are a face, doream doar să-i aduc o uşurare. La urmă, el m-a întrebat: „Tu n-ai îngrijit niciodată leproşi?”

— Noi vrem pe bună dreptate să nu mai fie nicăieri leproşi.

— Te-ncredinţez, eşti mişcat când un om ţi se dă pe mână ca să-l îngrijeşti. M-au primit ca pe Dumnezeu.

— Vrei să-i faci să-şi micşoreze ogoarele?

— Da, şi să nu mai muncească decât uşor, pentru plăcerea lor.

— Ştiu. E tocmai ceea ce gândesc. Munca a devenit o împuţeală. E ca şi cum am face să crape ea mai întâi, îndopând-o, ca apoi să crăpăm şi noi. Şi cu toate astea, ea e chipeşul hoinar bălăior al lumii. Nu-i rău ce faci. Nu te mai poţi sluji de muncă, e putredă. Nu mai ţine de ideal, mă înţelegi? Vreau să spun că nu-şi mai are locul printre lucrurile frumoase. Atunci, ţii oamenii tăi departe de ea. Nu-i rău. Când te gândeşti că s-a terfelit atâta munca asta încât eşti nevoit s-o azvârli şi să te-ntorci în trecut!

— Eu sunt unul din cei o sută de milioane de cerşetori care aleargă printre snopii de grâu.

■ — Dacă n-ar fi suferinţa, ai avea dreptate. Ar însemna moartea celor slabi, dar există suferinţa.

— Noi nu suntem sfinţi.

— Ba da: sfinţi ai schelelor, ai aratului şi-ai forjei. Sfinţii puterii oamenilor.

— Te foloseşti de cuvintele poetului.

— Fiindcă aş vrea să te-aduc la gândul meu. Tu vrei să trăieşti pe pământul cel vechi. Eu vreau să trăiesc pe pământul cel nou.

— Pământul s-a făcut şi te-a făcut.

— Am să-l pun să mă slujească.

— Te crezi prea iscusit.

— Toate le-a făcut pământul, afară de hibrizi. La asta mă

gândeam la mine-n vie. Fără hibrizi ai bea apă. Dar bei vin. Cine a făcut hibrizii? Omul.

— Iată sfântul plugar!

— Da, şi priveşte cum suie bucuria. Curând nu vor mai fi oameni slabi.

— Ai găsit taina sângelui?

— Nu, dar am găsit ce cauţi tu, am găsit taina bucuriei.

— Toate-n jur tac. Spune-o repede, te-ascultăm.

— Văd câmpii nemărginite care, din zare în zare, fac una şesurile şi dealurile, precum uleiul pe mare netezeşte valurile. Brazde alăturate leagă o zare de alta, ca şi cum aş avea tot pământul înfăşurat în haina mea de catifea. Nu se va mai spune nici pomii mei, nici ogorul meu, nici grâul meu, nici calul meu, nici ovăzul meu, nici casa mea. Se va zice – ale noastre. Vom face ca pământul să fie al omului şi nu al lui Jean, Pierre, Jacques sau Paul. Fără stavile, fără garduri, fără maluri. Cel care va împlânta fierul plugului în zori va merge drept înainte dimineţi şi seri la rând până s-ajungă la capătul brazdei. Şi brazda asta nu va fi decât începutul alteia: Jean alături de Pierre, Pierre alături de Jacques, Jacques alături de Paul, Paul alături de Jean. Toţi împreună. Cai, pluguri, picioare, braţe, umeri, înainte, toţi împreună pentru toţi. Munca? Bucuria? Mărinimia care este bucuria? Mărinimia care răpune morala ta netrebnică? Iată cum se vor aşeza rosturile pe pământ! Ascultă, nu spune nimic, nu, nu vorbi, nu, n-o să te mai las să deschizi gura. Ascultă, ceva neînsemnat alături de lucrurile mari. Ceva neînsemnat care este ca o scroafă care hrăneşte lucrurile mari. O scroafă cu zece ţâţe cât căpăţânile de zahăr. Ascultă. Uite. Floarea. Vezi floarea. Vezi floarea pomilor. Pomi roditori. O vezi? Vezi cât e de uşoară şi fragedă, şi plăpândă, şi simţitoare, şi slabă, o ucide un frig sau o grindină. Vezi?

Din pricina acestei slăbiciuni, pământul, lumea noastră, lumea în care trăim noi are întinse pustiuri: fie nisipul, fie zăpada, fie frigul, fie furtunile, fie ceea ce oameni ca tine numesc blestemul pământului, iar eu numesc

necunoaşterea pământului şi a plantei, fie întinderi de piatră, de cremene şi de pulberi sclipitoare. Toate sub acelaşi soare. Vezi mai departe? Bun. Vorbesc, da, vorbesc. Trebuie să vorbesc. Trebuie să-ţi vorbesc ţie, săţi vorbesc, precum spui, cu cuvintele poeţilor. Fără obişnuinţă nu izbutim nimic. Îţi vorbesc ţie pentru că te preţuiesc. N-o să ne vorbim mereu. Într-o zi vom vorbi de toate astea cu lovituri de pumn în mutră, noi împotriva celorlalţi, noi împotriva celor care acum ne jupoaie bucuria o dată cu pielea şi ne-o plătesc cu bani de hârtie. Şi tu vei fi cu noi. Ascultă. Floarea. Floarea roditoare. Ştii ce-i cu ea? Face dragoste singură. Sărăceşte, se chirceşte, slăbeşte, se înclină, ca toate, ca lumea, ca legile lumii, ca o piatră pe care o arunci şi zvâcneşte-n sus, apoi cade la pământ. Floarea e slabă acum. Frigul, furtuna, seceta o ucid. De aceea sunt mari pustiuri pe pământ. De aceea în oameni sunt mari pustiuri de oameni care n-au mâncat niciodată piersici, pere, pepeni galbeni, harbuji, prune, mere. Înţelege bine, nu ştiu dacă ce spun e adevărat: mă gândesc la hibrizi. Venim la floarea asta – intervenind, înţelege bine acest cuvânt. Tu ai spus să redevenim. Eu spun să devenim – intervenind. Nu mai lăsăm floarea să facă dragoste singură. La o floare sălbatică ducem sămânţa bărbătească de la una din acele flori slabe, dar rodnice. E o născocire, dar de aici putem merge mai departe. Într-un euvânt, îmi închipui. Am obţinut hibrizi. Mă gândesc să mai obţin încă. Dacă nu aşa, prin alt mijloc. O să căutăm. O să obţinem flori care să înfrunte orice potrivnicie. O să dăm florilor îndărătnicia şi dorinţa noastră. Îl vezi, noul pământ acoperit tot de livezi de la miazănoapte, din fund, până la miazăzi. Acolo unde era nisip, livezi. Acolo unde era zăpadă, livezi. Acolo unde era pulbere sclipitoare, livezi. În muntele mustitor de izvoare, livezi. Pomul deprins să trăiască pretutindeni, învăţat şi crescut după dorinţa noastră, livezi, livezi pe tot pământul, livezi pentru toţi.

Se ridică.

— Era vorba mai ales să ştim, zise el, că suntem

potrivnici. Ne vom apropia, sau – făcu un gest de rostogolire – te vei sfărâma ca o stea pierdută. E ceva obişnuit. Trebuie să ne gândim la marea mulţime a muncitorilor. Închipuieşte-ţi. Îţi vine să-ţi ieşi din minţi la gândul că suntem milioane şi milioane. Şi cu braţe năpraznice. O forţă! (Şuieră, ţuguindu-şi buzele.)

Negreşit că i se arăta înaintea ochilor lumea visului său, căci rămase nemişcat în picioare, cu chipu-i de călugăr şi încordat tot de muşchi.

Bobi se ridică.

Omul îi întinse mâna.

— Sunt mulţumit că te-am cunoscut.

îl însoţi până la uşă.

Afară era noapte.

A

în cele din urmă, doamna începu să aburească prin case şi prin grajduri. Era o mireasmă ca şi cum s-ar fi deschis toate cutiile cu ierburi de leac. Şi Jourdan se uită deasupra vetrei. Cutiile erau închise. Totuşi mireasma stăruia. Te făcea să te gândeşti la aşternuturile de fân, la colibele din păduri.

Unul, doi, trei, patru, apoi toţi arţarii se învâlvorără. Îşi treceau flacăra unul altuia. Stejarii rămâneau verzi, gorunii rămâneau verzi, mestecenii rămâneau verzi. Marile adunări ale copacilor îşi păstrau tihna şi culoarea, dar, din loc în loc, arţarii se învâlvorau.

Se mai vedea şi o liană, semănând cu o clematită mai puţin lemnoasă. Îndrăzneala-i de peste vară o ridicase până pe coperişul pădurii. Îşi dusese toată viaţa sus, întinsă peste frunzişuri: iubirea, seminţele, şi se agăţase peste tot cu toţi cârceii ei, nuntindu-se cu mai bine de o sută de soiuri de copaci. Începuse prin a îngălbeni, apoi se uscă, şi după două-trei zile muri. Vremea era caldă încă. Soarele trecea un pic mai jos. Cerul era acelaşi, dar mica liană murise. Da, şi totuşi peste vară îndurase greutatea păsărilor şi umbra norilor.

Într-o seară, Jacquou şedea în bucătărie. Ciorba fierbea.

Era singur. Barbara se dusese după nişte pătrunjel. Honoriu tocmai isprăvea de arat. Josefina şi copiii erau la fântână. Uşa stătea deschisă. În fiecare seară cerul era o minune. Soarele se culca după o măreaţă bătălie. Jacquou şede. A şi asculta. Auzea paşi afară. Nişte hârşâituri, ca şi cum cineva şi-ar fi târât picioarele. Se oprea în loc, apoi iar pornea. Bătea o boare de vânt; plopul se legăna. Jacquou îşi zise: „Cine să fie?” Se gândi la unul dintre copii, apoi la Honoriu, care poate s-a oprit afară, ca să se uite la cer şi el; apoi la Barbara, şi chiar o strigă încetişor: „Hei, băbuţo!”, căci vremea-l trăgea la duioşie şi la nelinişte. Nimeni nu răspunse şi, după o clipă de tăcere, pasul se auzi iarăşi. Jacquou parcă s-ar fi ridicat, să se ducă să vadă ce e. Departe pe câmp, Honoriu striga la cal. Cerul părea o pajişte de viorele. Intr-un târziu, o frunză uriaşă poposi pe prag. Era o frunză uscată. Vântul o smulsese din pădure şi o purtase cu sine. O lăsase să se odihnească în iarbă. Şi de la o vreme o împingea uşurel spre casă. Jacquou se ridică, se aplecă, luă frunza şi o privi pe amândouă părţile. Nu o recunoscu numaidecât. Era moartă, aspră ca pielea de măgar. Într-un târziu, îşi dădu seama că e frunza singuratică cu care bătrânii stejari îşi împodobesc capătul ultimei ramuri din an. Jacquou. Aruncă frunza în foc. Barbara se întoarse cu pătrunjelul, Josefina veni cu apa şi copiii.

Erau aproape de sfârşit cu arăturile. Honoriu răsturnă cea din urmă brazdă. Opri calul. Şterse fierul plugului cu mâna. Pământul era lipicios şi gras. Arase mai puţin decât în anii trecuţi. Bătrânul avea fără îndoială gândul lui. Hotărâse să are numai două ogoare în loc de patru. Pe urmele plugului, pământul fumega. Honoriu privi în largul platoului. Departe spre Mouille-Jaques şi spre Jourdana văzu aceeaşi fumegare a arăturii.

La drept vorbind, aşa isprăviseră mai curând. Iarna se apropia. Sitarii ţipau prin valea Ouvezului. Tot ce-i înşela era că de obicei isprăveau mai târziu cu munca. Pădurea era încă deasă şi cerul aprins se odihnea pe frunzişul verde

al stejarilor şi frasinilor.

Calul era ostenit. Asuda. Tremura şi strănuta, scuturându-şi căpiţeala. Mai bine să se înapoieze acasă numaidecât. Noi parcă nu prea băgăm de seamă în hainele noastre, dar ele, dobitoacele, fără nimic pe ele, simt bine când vine frigul, dacă a venit sau e pe aproape. Unde mai pui că a şi tuşit calul. Era timpul să deschizi cartea şi să faci o oală de ceai.

în ceilalţi ani, când isprăveau cu munca, simţea fiecare frigul, nu era nevoie să le-o spună calul. Vântul de la munte te izbeşte în faţă. Iarna începe aici totdeauna cu vânturi aprige. Începe, vreau să spun, cu mult înainte. Nu încă în lege, după calendar, dar eşti nevoit să te tragi la căldurică şi eşti mulţumit că ai sfârşit cu roboteala pe afară. Âst an era cald încă şi, dacă n-ar fi fost asudat şi ostenit, nici calul n-ar fi băgat de seamă întorsătura pe care o luau lucrurile colo sus, în stele.

Ceţurile pe care Honoriu le zărise înspre Jourdana nu erau abureala arăturii. Bobi trecea cu grapa. Îi spusese lui Jourdan: Odihneşte-te, lasă-mă pe mine.

— Păi tu nu te pricepi.

— Tocmai, zise Bobi, tu te pricepi, dar asta nu te-nveseleşte, pe când pe mine mă-nveseleşte. Tu, uită-te niţel la norii de colo, care-s ca nişte munţi. Stai jos. Închipuieşte-ţi că eşti gata să treci de ei, ca să ajungi sus, în pădurea aia albă, să prinzi ciute.

Deodată, cum nu se mai simţea niciun zgomot – oprise grapa’ ca să privească zborul fluierarilor – auzi un tropot în pădure. După o clipă, Aurora ieşi de sub coperişul copacilor. Era tot pe iapa ei rotată. Il zări pe Bobi, smuci frâul şi se întoarse în pădure. Bobi scutură şi el de hărţuri: „Hai, Cochet, la treabă!” Şi începu din nou să umble pe lângă grapă. În capătul câmpului, pe când se întorcea, zări prin frunzişuri silueta albă şi nemişcată a iepei. „Hai, Cochet!” Porni cu grapa la deal, spre pădure, călcând voiniceşte.

Se duse aşa şi se întoarse de două-trei ori. Arătarea albă a iepei stătea nemişcată şi acum sub adăpostul

frunzişurilor, ca o mare floare de măr. În cele din urmă, călăreaţa se hotărî să iasă din pădure. Inaintă în câmp. Se opri la câţiva paşi în faţa lui Bobi.

— Nu-mi plac privirile astea care par să cunoască şi să ştie tot, zise ea. Să nu-ţi închipui altceva decât ceea ce spun. Nu pot să te sufăr. Nu pot avea stimă pentru dumneata. Eşti mai de nimic decât o omidă. Nu meriţi să fii iubit. N-o să înţelegi niciodată ce-i iubirea şi ce înseamnă să fii fără apărare. Nici n-ai dreptul să te gândeşti la iubire. Când cineva e aşa ca dumneata, se întreabă mai întâi dacă are o inimă vrednică. E cea mai simplă onestitate. Dar dumneata nu eşti nici măcar onest şi râul are mai multă inimă decât dumneata. Dac-aş fi sigură că stă-n puterea mea să te fac nefericit, te-aş blestema.

începuse să izbească în pântecul iepei cu călcâiele şi în acelaşi timp smucea frâul, iar animalul juca pe pământul colbuit. Slobozi frâul.

El o privi depărtându-se în goană. Încercă să înţeleagă de ce gonea cu atâta furie şi de ce i-a vorbit.

Pădurile şi câmpurile tăceau. Tropotul calului se stinse în pământul moale dinspre Fra-Josepina. Bobi se întoarse la fermă.

Jourdan şedea pe prag, chiar în faţa asfinţitului.

— N-am văzut niciodată toamna, zise el.

— Şi totuşi nu-i cea dintâi.

— N-am avut vreme niciodată.

Bobi o revedea pe Aurora pe iapa ei, asemeni unui cer de mai. Tot timpul cât i-a vorbit, ochii ei s-au ferit de tote lucrurile pământeşti, privind în depărtările unde munţii îşi înălţau tărâmurile lor de vis deasupra negurii.

— Sunt o mulţime de lucruri de care nu mi-am dat seama niciodată, urmă Jourdan. Mărunţişuri. Şi asta nu-i de colea.

Bobi se aşezase alături de el. Îşi umplu maşinal pipa. O ţinu în gură fără s-o aprindă. Părea că-l apasă o greutate. Adevărat, nu iubise niciodată. Cuvântul ăsta era searbăd cum e coca de pâine. Simţea că, de câtva timp – chiar din seara când dăduse o mână de ajutor secerătorilor, vara

trecută – corpul lui începuse să ardă în douătrei locuri anume. Simţea arsura şi o durere surdă, nu trupească, ci legată de inimă. O auzi din nou pe Aurora:

„Râul are mai multă inimă decât dumneata11.

În seara aceea, printre mănunchiurile de grâu împrăştiate, îşi simţise pentru întâia oară corpul îndurerat. Putea să spună „inima îndureratăll, era acelaşi lucru. Nu se aflau decât bărbaţi în jur. Se găseau pe miriştile lui Jacquou. Grâul era uscat. Oamenii cântaseră. Cântau încă. Aveau braţele lucitoare, chipul negru ca plumbul din pricina soarelui neîndurător. Tot grâul era la pământ. Îşi amintea foarte bine. Simţise din senin ceva ca o bună vestire. Ceva dorit de multă vreme, ba poate dintotdeauna, sosise, vestindu-se cu mireasmă de pai uscat, de făină şi de soare. Se îndreptase de spate. Privise câmpul. Pădurea de spice era răsturnată la pământ. Îi fericise pe Honoriu şi pe Jourdan, şi pe Jacquou bătrânul. Se gândise la Cari cu nevastă-sa; la Randoulet cu Honorina. Casele lor prietenoase, paturile lor. Simţise deodată nevoie de un adăpost pentru corpul lui; gândind mai puţin la casele şi paturile lor, cât la dorul care-l mistuise pe când asculta cum sună boabele de grâu uscat: dorul de a-şi afla adăpost sub o mână care-ţi mângâie obrazul.

Ah! Corpul e ca şi pământul: are norii lui şi geme s. Ub furtunile stârnite din el. Bucuria e o povară. O mare povară.

— Bag de seamă, zise Jourdan, că anotimpul ăsta e ea pe vremea când umblau haite de lupi în jurul satelor.

Important era să ştie de ce i-a vorbit Aurora. De ce i-a vorbit cu vocea aceea brutală şi rea, de ce i-a vorbit fără să-şi lase timp să chibzuiască la ce spune. Era o mare taină. Aurora! Ar trebui să ştiu de ce trăieşti atât de iute? De ce cauţi din răsputeri să trăieşti iute? Această iuţeală care ţi-a supt şi înăsprit obrajii, care ţi-a ameţit ochii; şi doar din când în când întorci capul şi răsufli o dată adânc, în felul femeilor paşnice. O dată. O singură dată. Tu trebuie să sorbi atunci, ca şi noi, mireasma ţinutului şi a anotimpului. Parfumul, culoarea şi forma lucrurilor trebuie să pătrundă în

tine, Aurora! Atunci, de ce fugi?

Ori poate că asta nu-i o fugă, Aurora, ci eşti purtată fără chip de împotrivire către ceva, spune-mi? Ştii tu, Aurora, că nu poţi niciodată trece dincolo de zare? Oriei t de iute ai zbura, oricât de puternică ai fi, ori cât de hotărât ţi-ar fi gândul şi de răzbătător frumosul tău corp mlădiu, cald, oacheş şi drept, pe care l-am ţinut o dată sau de două ori în mâinile mele – abia l-am ţinut: cât le-a trebuit să-l atingă şi să-l lase – oricât de bine zidită ai putea fi ca să ajungi până la zările magice, niciodată n-ai să treci dincolo de ele. Acolo unde eşti, acolo unde te opreşti, acolo unde rămâi nemişcată, lumea e aidoma celei pe care o doreşti.

— Umblau haite de lupi în jurul satelor, vorbi Jourdan. Şi dacă mă gândesc, e că anotimpul ăsta e un anotimp de nelinişte, şi că vremea asta, cam tot pe acum, era o vreme de nelinişte. Tu nu-ţi aduci aminte fiindcă eşti mai tânăr. La drept vorbind, de unde eşti?

— De la munte.

— Atunci, ar trebui să ştii.

— Nu ştiu, dar am auzit vorbindu-se.

— Era, zise Jourdan, o costişă cu frasini, apoi nişte pajişti mărginite de mesteceni, cei mai frumoşi pe care i-am văzut eu vreodată. Ca toţi copacii pe care îi vezi în tinereţe. Aveam trei ani. Noaptea se-ndesea pe la ceasurile patru de la amiază. Singuri, mama şi eu. Uşa ferecată. Zăvorul, un zăvor zdravăn şi cuvântul de recunoaştere. Fără cuvântul ăsta nici tatii nu i-ar fi deschis. Lupii se apucau să urle. Mama se aşeza. Mă puneam în genunchi ân faţa ei. Depărta genunchii şi eu îmi înfundam capul în fustele ei. Apoi strângea genunchii şi nu mai auzeam nimic.

— Nu mai auzeai, zise Bobi.

— Nimic. Ea-mi mângâia părul.

Seara se făcuse ca plumbul.

Cu neputinţă să uite cuvintele Aurorei. În fiece zi, Bobi se uita spre marginea pădurii. Vedea numai pasul zorit al toamnei. Asculta în zadar. Nu mai auzea tropotul iepei rotate, ori îl auzea foarte departe, foarte departe, înspre

şes, acolo unde răsună pământul. Putea să fie iapa, cum putea să fie şi altceva.

Toţi aşteptau timpul prielnic pentru semănat. Pregătiseră seminţele, dar deocamdată era încă prea vânt, mai ales pale mânioase, când dintr-o parte, când din alta. Nimic mai rău. Ele îngrămădesc grăunţele în acelaşi loc. Le zburătăcesc din mână; fac din câmp un fel de pătură de câlţi, cu smocuri ici-colo, ori năpârlită. Se hotărâseră să semene mai puţin. Şi tocmai de aceea trebuiau să semene ca lumea. Le plăcea să cântărească vremea din ochi şi să-şi spună „nu, azi încă nu”, şi apoi să ştie că nu se zoresc şi că toate clipele vieţii sunt vrednice de trăit, chiar şi cele care nu le dăruiesc nimic şi ei aşteaptă să le dăruiască, sau cele în care au ceva de făcut şi încă grabnic. De ce grabnic?

Vântul făcea să fumege pământul pe toate câmpurile grăpate; rostogolea mari zboruri de frunze smulse pădurii.

Se pomeniră cu Randoulet.

— Eh, prieteni, îi vesti el, săptămâna viitoare plec.

— Unde te duci?

— O să vedeţi.

Făcuse cu ochiul, lungindu-şi gura până la urechi. Când se bucura el, toată lumea putea să se bucure.

Bobi se abătu câţiva paşi în câmp, ca să culeagă o frunză de copac. Vântul împrăştiase un noian peste dereticatul grapei. Da, erau frunze de sorb.

— La ce te uiţi?

— La frunzele astea, fiindcă de ele atârnă de obicei coada fructului şi, adeseori, sâmburele uscat.

— Mereu simburele uscat.

— Păsările ciugulesc miezul,

— Mă gândesc, zise Bobi, c-ar trebui să lăsăm frunzele astea pe câmp, unde le găsim. Şi chiar să le-ngropăm puţin. O lovitură de călcâi şi gata.

Se aflau în dreptul câmpului lui Jacquou.

— Mă gândesc, urmă Bobi, că dintr-un sâmbure uscat poate să iasă un copac. Parc-ar fi un mecanism care merge singur. Păsările ciugulesc miezul. Rămâne sâmburele. E

uşor. Îl duce vântul şi sădeşte copacul. Aici suntem între cele două păduri; dac-ar începe să răsară şi pe-aici, n-ar fi rău, ai?

— Aş vrea să am zile s-o văd şi eu, vorbi Jacquou.

Acum, după ce roua nopţii căzuse în două-trei rânduri, deasă ca nişte ploi, ierburile stăteau la muiat. Băgară de seamă deodată că toate pământurile lui Randoulet, fâneţele întinse de la târla paltinului, cele din josul mlaştinilor şi câmpul cu răchită, fuseseră lăsate la cea dintâi iarbă.

— N-ai cosit a doua oară.

— Nu, făcu el cu ochiul.

— Se simte, zise Jacquou. Mirosul ierbii e mai pătrunzător dec-ît în ceilalţi ani.

— Trebuie să fie coaptă şi răscoaptă.

— E coaptă şi răscoaptă, adeveri Randoulet, şi făcu iar cu ochiul.

întoroându-se cu faţa spre pământurile lui Randoulet, când vântul bătea dintr-acolo, îi izbea un miros de iarbă udă, greu, ca mirosul de stână.

Randoulet făcu de mai multe ori cu ochiul, cătând la unii şi la alţii.

— Păi dacă am numai trei zile frumoase! zise el. Săptămâna viitoare plec.

Când se lasă o fâneâţă aşa, ce se întâmplă? Se împâsleşte. Se pierde tot ce-a crescut prea înalt. Dacă plecăm de la sămânţă, să spunem că se pierde tot ce se găseşte între sămânţă şi rădăcină. Dar se păstrează sămânţa şi rădăcina. Restul nu se poate spune că se pierde, se împâsleşte. E un mijloc sălbatic, folosit însă pe pământurile sălbatice de pe cei mai înalţi munţi, şi, la mijirea primăverii, omul acestor locuri răzuie chiciura; sub pâslă găseşte iarba nouă, proaspătă, verde, dulce, gingaşă, după care se prăpădesc oile. Luaţi aminte că, în acelaşi timp, crescătorului de vite de la câmpie, care a ieşit la coasă ca de obicei, i s-ar putea spune: găseşte-mi o iarbă sau te omor, şi el ar fi nevoit să se lase omorât.

— Cred că săptămâna viitoare o să putem semăna în voie, zise Jacquou.

Într-adevăr, în depărtările cerului nişte norişori veseli, albi şi rotunzi ca nişte flori, stăteau nemişcaţi. Asta însemna că liniştea se şi înstăpânise sus şi că de acolo avea să coboare încet-încet, domolind vântul'.

Jacquou privi la frunzele de sorb de pe câmp.

— Îmi închipui ce-ar fi aici cu două-trei mănunchiuri de copaci. Cât le trebuie să crească?

— Unui sorb îi trebuie cinci ani, zise Honoriu, dar e ceva care o să crească mai repede.

Se aplecă să privească de aproape pământul grăpat.

— Ia, uite.

Se lăsară toţi pe vine lângă el.

Ici şi colo în cutele pământului – şi cutele astea erau negre de umezeală şi vii – creştea un muşchi verde mărunt. Văzut de aproape, căci, dacă îl luai între degete, îţi dădeai seama că sunt seminţe încolţite. Erau nişte seminţe mici, unele în formă de stea, altele în formă de lună. Altminteri nu arătau. Erau toate aidoma la înfăţişare cu locuitorii cerului: stele cu cinci, şase, şapte sau opt raze; ca luna rotundă sau în seceră, şi toate învăluite în lumina aceea verzuie a stelelor.

Le luară în palmă.

Jacquou, cu vârful degetului, încerca să le împartă după soiuri.

— Sunt patru sau cinci soiuri.

— Pentru îngrăşatul vitelor, zise Randoulet. Asta-i fetucă – şi arătă o sămâncioară înstelată de cinci raze – asta turtiţă, asta de colea dulcişor. Asta săpunariţă. Trebuie că ne vin de pe malul iazului. Ăsta-i ovăz corcit, nici vorbă, asta sânziană, ăsta cornăţel. Pe asta n-omai ştiu.

— Vântul n-a mai aşteptat până pe săptămâna viitoare „seamănă singur.

■ — Da, vântul seamănă.

— Astea vin de la târla mea, zise Randoulet. Sunt ierburi de-ale mele. Tot una şi una, ascultaţi vorba mear

Rămaseră o clipă tăcuţi cu toţii, chibzuind.

Jourdan şi Bobi se înapoiară la Jourdana prins vântul toamnei care semăna copaci şi ierburi.

Cu neputinţă să uite cuvintele Aurorei.

Trecură ctâeva zile aspre şi lăptoase ea marmura. În cele din urmă se arătă o dimineaţă mândră, cu văzduhul încremenit.

Peste noapte, Bobi trăise un lucru nemaipomenit.. Visase şi văzuse în vis inima râului. De obicei, nu visa niciodată, ori avea mici visuri, ca toată lumea, în care alergi cu picioarele împleticite, sau cazi într-o groapă şi te trezeşti din somn. Dar de astă dată era un vis adevărat,. De bună seamă că avea un tâlc. Se făcea că vede un râu. Avea malul tăios ca un cuţit. Apa la mal era mică şi de-un albastru negricios, ca lama cuţitelor ucigaşe. Bobi se trăsese înapoi fără să vrea. În mijlocul râului apa scobora şi se ridica. Râul semăna cu Ouvezul şi cu alte cinci sau şase râuri pe care le mai văzuse Bobi, dar mai ales cu Ouvezul. Acelaşi murmur şi apoi răcoarea şi umbra lui. În locul unde se mişca apa, Bobi văzuse în adânc inima: o inimă mare cât un bou, roşie, plină de sânge-, ascuţită şi bătând: toc, toc, toc.

Se trezi. Îşi aminti de cuvintele Aurorei: râul are nai multă inimă decât dumneata. Ceea ce-l îngrijora erau malurile tăioase şi înfăţişarea vrăjmaşă a râului. Oare ce voia să însemne asta?

Rămase treaz până dimineaţă. Nu mai avea somn. Se căzni să adoarmă, dar se gândea mereu la râul cuinima vajnică. Nu se auzea niciun zgomot afară, nici vântul, nici animalele. Şi ziua se ivi, încremenită şi tare ca un munte de sticlă.

— Unde-i săculeţul de orez? întrebă Jourdan.

— Care?

— Cel pe care l-am golit, cel alb.

— După covată.

— Nu e.

— Acolo era, zise Martha. Ce vrei cu dl?

— E mai uşor, spuse Jourdan. Vreau să semăn.

— Păi ce-neape în el!

Jourdan se întoarse.

— Încape o baniţă.

Nu poţi face femeile să înţeleagă un vechi obicei, cum că omul doreşte un sac potrivit pentru sămânţa pe care o seamănă.

— Timpul e de fier, zise Jourdan.

Jacquou a şi plecat. Calcă cu paşi mari. Honoriu vine în urmă, apoi argatul care împinge roaba. Timpul frumos voia parcă să îmbrăţişeze totul. Nu se vedea nici măcar o urmă de nor. Nu se simţea nici măcar o urmă de vânt. Albastrul cerului se arăta la fel de limpede şi de adânc ca vara. Doar niţel mai spălăcit în buza zării, dar era atât de neted şi de sticlos încât până şi acolo, lipsit de neguri şi de aburiri, răsfrângea strălucirea de aramă a pădurilor şi a pământurilor. Se lăsa răcoare.

Cari ieşise în curte.

— Semănăm azi? întrebă băiatul.

— Semănăm, zise Cari.

Se întoarseră în bucătărie.

— Azi semănăm, spuseră ei.

Nevasta lui Cari se sui în pod. Sămânţa era frumoasă. Luă câteva în palmă.

Omul de la Fra-Josepina era din zori la câmp. Se întoarse la fermă. Se ivi din nou. Purta un sac. Îl aruncă la pământ în capul câmpului. Şi se duse să aducă altul.

În clipa aceea, în largul platoului se aflau opt oameni r Cari, feciorul lui, omul de la Fra-Josepina, Jourdan, Bobi „Jacquou, Honoriu şi argatul. Erau departe unii de alţii.

Platoul avea de o parte valea Ouvezului şi de cealaltă câmpia Roumului. Valea Ouvezului, deşi sugrumată, umbroasă şi brăzdată de şiruri dese de stejari verzi, se bucura şi de ogoare. Ogoarele aveau forme ciudate: aci mâncate de pădurici, colo vârstate de cărări, colo surpate de cariere de gresie, colo muşcate de râu. Pământul era ori înclinat, ori umflat de negii celor dintâi dâmburi. În mijlocul sau în marginea acestor ogoare se vedeau pietrele adunate

de pluguri sau de grape. Grămezi cât casa, tot pietre rotunde, seânteind în soare.

Oamenii ajunseră şi pe acolo. Veneau de pe la mici ferme sărace, pierdute între dealuri. Veneau pe jos, cu femei purtând saci, cu copii purtând saci croiţi după statura şi vârsta lor. În răstimpuri stăteau să se odihnească sub cei mai înalţi stejari. Se vedeau pilcuri de oameni la odihnă şi altele care se înşiruiau pe drumuri. Apoi, cele dintâi se ridicau şi se îndreptau spre câmpurile lor, iar celelalte zăboveau la umbră. Şi toţi, încet-încet, se apropiau de ogoarele lor.

Câmpia Roumului, largă, aurie, se pierde din ochi sub cer. Dacă oraşul nu se vede, e din pricină că se află foarte departe, într-acolo unde încep alte dealuri, alţi munţi, alte văi, cu umbră, izvoare, copaci verzi şi ecouri. La vremea asta întreg ţinutul e auriu: câmpuri, livezi şi podgorii. Drumuri mari pornesc în toate părţile. Din loc în loc, pe la răspântii, câte-un pâle de plopi cântă. Intr-acolo, sus, liniştea stăpâneşte văzduhul.

Oamenii plecaseră din oraş în camionete, cu trăpaşi de nădejde; băieţii pe motociclete, cu sacul cu seminţe la spate.

Vremea frumoasă nu se prea arăta în oraşul unde fumegau uzine de paste făinoase, dar ei o presimţiseră. Sub cerul liber, toţi câţi o porniseră din oraş băgară de seamă că văzduhul era ca şi cimentat cu apă îngheţată. Apoi, colbul drumurilor şi al drumeagurilor începu să fumege. Ajunseră la câmp. Ţarinile erau departe de oraş, în larg, întinse, cam ursuze, potopite de soare, fără pic de umbră şi nicio nădejde de umbră. În unele locuri soseau câte zece într-o camionetă, zece semănători. În urma lor venea camionul cu sacii de seminţe. Cu ei era şi vechilul. El spunea: tu colo, tu colo şi tu aici. Număra paşii de la un semănător la altul. Le spunea: „Intindeţi braţele”. Omul desfăcea braţele. Vechilul socotea dacă trebuia să-i aşeze la un pas, la doi sau la trei paşi unul de altul, după lungimea braţelor. În alte locuri erau cinci, sau trei, sau

douăzeci. Atunci se ivea şi stăpânul. Stătea singur în marginea câmpului. Avea automobilul lui. Se dăduse jos şi trântise portiera. Aştepta şi apoi înainta spre camioanele care aduseseră sămânţă. I se arăta sămânţa. Vechilul o aducea în palmă. Stăpânul se apleca spre mână. Nu atingea sămânţa, doar întreba: „Grâu de Manitoba sau de Florenţa?”

În alte locuri erau semănători mecanice, dar numai zece sau douăsprezece, fiindcă mâna de lucru este foarte ieftină în aceste câmpii bogate şi izolate din inima marilor ţinuturi sălbatice. Semănătoarea mecanică înseamnă bani grei. Şi nu-i totdeauna uşor să scoţi cheltuiala. Timpul hotărăşte. Pe când braţul îl ai când vrei. Când nu-l mai vrei, îl laşi şi, între timp, nu costă nimic, se duce unde vrea cu cel care-l are în pază şi-l poartă, aşa cum a grăit Dumnezeu.

Semănătorii din valea Ouvezului s-ar număra la vreo sută cincizeci. Semănătorii din câmpia Roumului – la mai mult de şase sute. Aci, pe platou, erau doar opt.

Sămânţa era gata. Jacquou privi cerul. Luă întâiul pumn de sămânţă. Privi cerul. Jourdan privi şi el cerul. La fel Bobi, Cari, fecioru-său, argatul, Honoriu, omul de la FraJosepina. Era instinctul. În largul platoului stăteau acum toţi în picioare, departe unii de alţii, dar în picioare, gata să azvârle cel dintâi pumn de sămânţă.

Da, toate păreau să se urnească: cerul, pământul, văzduhul, sămânţa, mâna, mintea, dorinţa. Jacquou, legănându-şi braţul, zvârli cel dintâi pumn de sămânţă. Făcu un pas. Jourdan azvârli sămânţa şi el. Apoi Bobi, Honoriu, argatul, Cari, fecioru-său, omul de la Fra-Josepina. Toţi opt porniră cu pas rar pe platou..

În valea Ouvezului cei o sută cincizeci priveau cerul, apoi unul azvârli sămânţa, apoi doi, apoi douăzeci, apoi o sută, apoi o sută cincizeci, şi porniră toţi cu pas rar pe ţarinile din valea Ouvezului.

în câmpiile Roumului vechilii strigau, băieţii de ajutor alergau la camioane să aducă sacii cu sămânţă la îndemână. Semănătorii erau la locurile lor. Şi ei priviră,

cerul. Numai că ei nu semănau pentru ei. S-ar fi putut spune că semănau împotriva lor, dar ţineau sămânţa în pumn, şi sămânţa are o străveche putere electrică, care răzbate prin palma cea mai bătucită şi luminează inimile cele mai sălbatice, şi, când ai un pumn de boabe aurii să-l arunci pe ţarină înaintea ta, fie că-i pentru tine ori pentru papa, dacă eşti un om vrednic de acest nume, ai datoria să priveşti cerul. Ei priviră cerul. Cei mai mulţi erau oameni de la munte, uscăţivi şi tăbăciţi. La ei pâinea mucezeşte. Boabele trosneau în mâna lor vârtoşată. Picioarele erau gata să se urnească, braţele, mintea, totul; priviseră cerul. — înainte.! strigară vechilii; şi cei şase sute de semănători porniră înainte pe câmpia Roumului.

Unii păşeau drept înainte, cu faţa spre miazănoapte, în legănarea braţului. Alţii cu faţa spre răsărit, alţii cu faţa. Spre miazăzi, alţii cu faţa spre apus. Oamenii porniseră în toate direcţii rozei vânturilor, pas cu pas, în legănarea braţului. Legănarea braţului li se potrivea cu pasul. Când puneau piciorul drept înainte, mâna se afunda în sac. Când puneau piciorul stâng înainte, mâna se trăgea din sac, braţul se legăna şi azvârlea pumnul de grăunţe în clipa când piciorul stâng se sprijinea pe pământ. Şi aşa, cu piciorul drept, cu piciorul stâng, cu legănarea braţului, cu rotirea mijlocului şi a umerilor, cu toate laolaltă, oamenii mergeau cumpănindu-se pe cărările nevăzute şi încrucişate care erau cărările semănăturilor. Pământul primea boabele zvârlite cu pumnii plini. Din când ân când, siluetele a doi oameni foarte depărtaţi unul de altul în deşertul câmpurilor se întâlneau. Păreau să fie numai unul singur, asta din pricină că unul dintre semănători mergea spre răsărit şi celălalt spre apus. Mai întâi se vedeau apropiindu-se şi venind faţă-n faţă amândoi, mereu cumpăniţi, cu nobleţea domoală a pasului acesta greu şi folositor; puţin aduşi de spate de povara sacului, cu capul plecat scrutător spre pământ. Paşii, braţul, paşii, braţul, cei doi se apropie. Cine-i face să înainteze? Ce forţă înceată şi straşnică îi poartă? Sălăşluieşte oare în picioarele lor? (Abia li se văd picioarele

negre şi mici cum se deschid şi se închid.) Sălăşluieşte oare în braţul care bate aerul ca o aripă? înaintează purtaţi de aer, şi braţul acesta e vâslă, înotătoare, aripă? Nu, forţa vine de la picioare. Acum se vede. Corpul greu, îngreunat şi mai mult de sacul cu grăunţe, joacă pe picioare. Braţul e ritmul, braţul e duhul, braţul azvârle sămânţa, braţul porunceşte, pasul se supune. Sămânţa zboară. Ei se apropie unul de altul fără grabă. Încă un pas, doi, trei; într-o clipă vor fi faţă-n faţă, ca şi cei care dănţuie sub tei. Aici nu se aude nicio muzică, afară de foşnetul uşor al boabelor azvârlite peste ţarină. Un foşnet surd şi uşor, dar sunt atâtea mâini care azvârlă sămânţa încât încet-încet în văzduh se înfiripă totuşi o muzică învăluitoare pentru danţul acesta al ostenelii şi al muncii. Iată: cei doi oameni ajung faţă-n faţă. Ridică braţul, ridică piciorul, înaintează. Se apropie. Se lipesc unul de altul, cele două braţe se ridică. Parcă vor să se lovească. Parcă vor să se bată. Ridică braţul. Nu mai e decât un om. Iată iarăşi doi. S-au încrucişat. Se îndepărtează fără grabă, cu acelaşi pas, în aceeaşi cadenţă, paşii, braţul, paşii, braţul; unul se duce spre răsărit, celălalt spre apus. Nici nu s-au văzut. Seamănă grâu. Timpul e senin.

în scurtă vreme, toată câmpia Roumului fu năpădită de păsări. Se roteau în mari vârtejuri la cinci sau şase paşi de pământ. Ţipau. Erau ca nişte nimburi negre deasupra semănătorilor. Se amestecau. Se adunau în nori trupeşi. Se împrăştiau spre înalt. Se abăteau peste ogoare. Se ridicau. Pluteau în mari stoluri pe cer, ca nişte năframe înzorzonate cu aur, luate de vânt. De pasul semănătorilor fugeau cârtiţele, lăcustele cu pântecul albastru, cărăbuşii cu platoşe de mătase, rimele de culoarea fierului, hoardele de furnici. Când oamenii ajungeau în capătul câmpului, se întorceau toţi o dată. Cei care fuseseră cu faţa spre miazănoapte se întorceau spre miazăzi, cei dinspre miazăzi apucau spre miazănoapte, cei dinspre răsărit şi cei dinspre apus se răsuceau pe călcâie şi o porneau iarăşi, şi în toate direcţiile rozei vânturilor, cât schimbau pasul, drumurile

reîncepeau să se încrucişeze cu urzeala inversă. Paşii, braţul, paşii, braţul. Gângăniile fugeau din toate părţile. Lă custele zbârnâiau, furnicile ieşeau din pământ ca spuma unei ape. Păsările zburau cu ţipete. Pământul se îndopa de grăunţe. Cele dintâi dureri începeau să răsucească muşchii la încheietura mâinii. Muzica era acum foşnetul griului, ţipătul păsărilor, zbârnâitul elitrelor, forfoteala furnicilor, călcătura înăbuşită a paşilor, răsuflarea oamenilor, uruitul camioanelor care aduceau noi saci cu sămânţă, nechezatul depărtat al vreunui cal. Şi sămânţa cădea pe pământ.

Pe măsură ce înainta dimineaţa, timpul se statornicea din ce în ce mai limpede. Cerul era neclintit ca de piatră. Soarele dogorea ca în toiul verii. Vechilii începură să alerge de-a lungul şirurilor de semănători.

— Trebuie să isprăvim totul astăzi, strigară ei. Vremea e prea din cale-afară. N-o să ţie aşa.

Erau hectare întregi pe care sămânţa nu căzuse încă. Să fi fost pe la crucea dimineţii, ori chiar către amiază. Semănătorii lungiră pasul. Atunci, vechilii începură din nou să alerge:

— Păstraţi pasul. Mai iute, dar păstraţi măsura pasului.

Se nimeri o clipă când Jourdan şi Bobi veniră să-şi umple sacul în acelaşi timp. Nu-şi vorbiseră toată dimineaţa, unul ici, altul colo.

— Vremea se burzuluieşte, zise Jourdan.

Platoul era mai aproape de cer decât câmpiile. Se vedea albastrul cum pălea încet.

— O să se-ntunece, adăugă el.

Mai aveau de semănat două fâşii de pământ. Nu era prea mult.

— Tragem o pipă? îl îmbie Bobi.

— Bucuros.

în margine, un sorb mai păstra un pic de umbră. Îşi aprinseră pipele. Veniră să stea jos. Priviră în largul platoului. Erau singuri pe toată întinderea de aici, fără să zărească nimic împrejur, ca nişte oameni pierduţi pe mare. Ascultară. Dinspre câmpia Roumului auziră un zumzet surd

şi cadenţat, asemănător cu susurul apelor fluviului. Dinspre Ouvez venea un zvon de clopoţei.

— Toată lumea seamănă.

— Ceilalţi trebuie să fi ieşit şi ei colo sus. Numai că nu-i vedem.

Platoul părea pustiu. Într-un târziu, departe, pe întinsul ţarinilor, zăriră o siluetă întunecată, care păru mult timp nemişcată, ca un trunchi de copac. Mai apoi băgară de seamă că se mişca. Îşi legăna braţul. Trebuie că era Jacquou. Se vedea doar înspre ferma lui.

Pe la amiază veni Martha. Bobi şi Jourdan începuseră din nou să semene. O văzură apropiindu-se pe câmp. Aducea ciorba.

— Măi, oameni buni!

Ei îşi legănară braţul încă o clipă, apoi se întoarseră.

— Măi, nevastă!

Ea se şi ghemuise pe vine la umbră, tocmai desfăcea legătura cu oala. Se simţea un miros de ciorbă cu slănină.

— Ciudat, făcu Jourdan. Când semănăm, mâncăm totdeauna ciorbă cu slănină, şi când secerăm la fel. Întreabă-te de ce. E un obicei.

— Trebuie să păstrăm obiceiurile, spuse Bobi.

— Nimic mai de-nţeles, vorbi Martha. Azi-dimineaţă am dat fără să vreau peste slănină.

— Dacă n-ar fi ciorbă cu slănină, spuse Jourdan, nici n-aş crede c-am semănat. M-aş întoarce la câmp să văd câacă-i adevărat. Dar simt că-i ciorbă cu slănină. Ştiu c-am semănat.

Martha adusese trei străchini adânci ca nişte gamele. Turnă ciorba prin burhuiul oalei. Bucăţile de varză albă şi de slănină făceau zeama să împroaşte în timp ce curgea.

— Ehei, străchini, păi ăsta-i răsfăţ, zise Jourdan.

— Nimica toată, spuse Martha.

— Nu ţi-a fost greu să le-aduci?

— Barem o să mâncaţi ca lumea.

Se aşează alături de ei, la umbră.

Grăunţele căzute în pământul reavăn răspândeau o

mireasmă îmbietoare de sămânţă. Era aproape mai pătrunzătoare decât mirosul ciorbei şi adierea de femeie sănătoasă şi de sudoare care venea de la Martha.

— Ia spuneţi-mi, zise ea, aţi semănat sub stelele cele bune?

— Da, răspunse Bobi, adineaori le-am văzut.

De partea cerului, dinncotro se călătorise soarele, tremura o apă verzuie şi străvezie, străbătută uneori de o strălucire lunecoasă, care nu era nici nor, nici ceaţă, ci doar mocnirea toamnei în cer. Şi în adâncimile tăriei, deşi ziua era la amiază, se puteau zări câteva stele. Semănau leit cu boabele de grâu.

— După împrejurări şi după timp, zise Bobi, astea-s stelele care se văd la vremea semănăturilor: li se spune sălaşuri fiindcă în ele sălăşluiesc de mult nădejdea şi deznădejdea truditorilor pământului.

— Se pot vedea, adăugă el.

Şi sorbi o lingură de ciorbă.

— ... Sălaşul vulturului de aur, sălaşul berbecului, sălaşul coroanei, sălaşul harpei şi sălaşul leului de argint.

— Cele care se văd, spuse Martha, sunt cinci, dacă le-am numărat bine, şi sunt în formă de triunghi.

— Ciorba e straşnică, zise Bobi.

— Am dat varza pe râzătoare, spuse Martha.

— Cele care se văd azi, urmă Bobi, sunt sălaşul harpei. Sunt şapte. Două stăteau ascunse în hău. Ia uitaţi-vă, ies la iveală.

Se vedeau acum şapte stele deasupra munţilor Ruffin.

— Şi? făcu Jourdan.

— Harpa, zise Bobi, era în vremurile alea ca acordeonul.

— Adică? stărui Jourdan.

Şi se uită în largul platoului. Silueta semănătorului din depărtare nu se mai vedea. Erau singuri tustrei. Erau singuri, Martha şi el, având alături de ei pe acest om care vorbea de stele.

Bobi mesteca slănina şi pâinea..

— Vreau să-ţi spun: asta-nseamnă bucurie şi iar bucurie.

— Ceilalţi le văd şi ei.

— Da, dacă se uită.

— Fiţi încredinţaţi că s-au uitat, zise Martha, dar poate că n-au văzut decât cinci.

Câmpia Roumului fremăta surd ca un fluviu.

— Semnul e totuşi semn, spuse Bobi.

Martha ascultă vuietul care venea din depărtări.

— S-au pus pe treabă, nu glumă, zise ea.

— L-am zărit pe Jacquou, spuse Jourdan. Oh! abia cât o muscă se vedea colo hăt.

— E vremea pentru toţi, zise Martha. Nimeni n-a putut să uite, ori să amâne.

În câmpia Roumului semăna durerea. De fiece dată când strângeau boabele în pumn, durerea le săgeta oamenilor încheietura mâinii ca un cuţit. Simţeau durere şi la legătura grumazului cu umărul. Trebuiau să semene din ce în ce mai iute. Era pe la chindie. Pe toată întinderea câmpiei, coaja curată a pământului începuse să fumege de atâta călcătură. Semănătorii mergeau într-o pâclă de colb. Aproape că nu se mai vedeau unii pe alţii decât ca nişte umbre. Aveau ochii umflaţi şi plini de nisip, gitlejul uscat. Erau oameni de la munte, deprinşi cu aerul curat şi uşor. Simţeau durere la încheietura mâinii şi la îmbucătura umărului. Fiecare mişcare era o durere. Zadarnic o încălzeau ei dî-nd zor, era o durere care nu se muia la căldură, ci rămânea mereu vie, orice i-ar fi făcut. Fiecare mişcare era o durere. Trebuiau trei mişcări pentru ca grăunţele să-şi ia zborul spre pământ. Trebuiau să facă doi paşi ca să aibă timpul pentru cele trei mişcări. Abia după doi paşi erau împletite tustrei mişcările şi pumnul de grăunţe azvârlit pe ţarină. Erau trei dureri, fără să vorbimşi de cele dintre ele: o durere la încheietura mâinii, alta la cot, alta la îmbucătura umărului. Fără să mai vorbim de durerea care din când în când curgea prin osul braţului, în tot lungul lui, ca apa printr-o ţeavă. Mai aveau aproape încă o sută de kilometri de călcat, măsurând toţi împreună între ei întinsul câmpurilor, în toate direcţiile rozei vânturilor. Pasul lor

măsura mai puţin de un metru, făceau aproape o mie două sute de paşi la kilometru. Doi paşi pentru trei dureri. Şi era din ce în ce mai rău. Abia îţi mai trăgeai răsuflarea în colbăraia din jur. Aerul le coclea gura, nasul, gândul, nădejdea, viitorul. Trei dureri pentru un pumn de sămânţă azvârlit pe ţarină. Trei sute de grăunţe, două sute de spice, douăzeci de grăunţe de spic pentru recolta viitoare. Stăpânul se înapoiase după prânzul pe care se dusese să-l ia în oraş, în sufrageria lui ce dă spre liniştita stradelă Observantines. Se înapoiase şi văzuse praful. Ridicase degrabă geamurile de la automo bil. Rămăsese înăuntru să aştepte. Bătuse de două sau de trei ori în geam. Vechilul venise de fiecare dată. Stăpânul nici măcar nu-i vorbise. Îi arătase prin geam ceasorniculbrăţară. Vechilul făcuse „da” din cap. Şi începuse să alerge de-a lungul turmei de semănători.

— Mai repede, flăcăi, mai repede.

— La dracu! i-o retezase un vlăjgan blond.

Nu era timpul să se supere de asta – oricum are dreptate, îşi spunea vechilul – şi alerga după ceilalţi semănători.

— Mai repede, flăcăi, mai repede. S-a făcut cinci. Trebuie să terminăm.

îşi spunea că în hambare rămăsese grâu berechet de anul trecut. Fiindcă nu era o ispravă să-l vândă la preţ mic. Grâul mucegăise. Cu atât mai rău.

— Mai repede, flăcăi!

Erau oameni de la munte. Nici nu-şi mai aminteau de locul lor de baştină, deşi nu-l părăsiseră decât de trei zile. Se tocmiseră la semănat în câmpia Roumului. Se făcuse cinci seara. Nici nu-şi mai aminteau de locul pe care-l părăsiseră abia de trei zile. Li se părea că au trecut trei ani de atunci, trei ani de iad. Simţeau cele trei dureri: una la încheietura mâinii, alta în cot, alta la îmbucătura umărului. Trei dureri, doi paşi, un pumn de sămânţă azvârlit pe ţarină. Erau şase sute de oameni, pământul fumega. Mai bine de o sută de kilometri de călcat în toate direcţiile. Erau ceasurile cinci. Trebuiau să isprăvească treaba în seara

aceea.

— Mai repede, flăcăi! Mai repede, copiii mei! Repede, porumbeii mei. Trebuie să terminăm astă-seară. Cântaţi! Cine ştie să cânte?

— Eu, zise vlăjganul cel blond.

Era la capătul puterilor. Cele trei dureri se ridicară deodată în carnea lui ca nişte sfinţi de marmură, şi nu mai putea. Nu, nu mai putea. Era gata de orice.

— Cântă, zise vechilul.

El cântă.

— Cântă, îi şopti vechilul, dar cântă repede, să semene şi ei repede. N-au să bage de seamă.

Vlăjganul blond îşi odihnea braţele. Nu mai semăna. Mergea liniştit, alături de ceilalţi semănători. Era acolo cu cinci prieteni din satul lui. Şi cânta, repede.

Nu mai cerea decât un lucru: să meargă aşa, cu braţele atârnând.

Ar fi făcut orice pentru asta.

Se lăsă o seară frumoasă şi Jourdan începu să fluiere.. Aruncase cel din urmă pumn de sămânţă. Bobi mai avea trei pumni de azvârlit şi isprăveau semănatul. Aruncă încă doi, apoi pe cel din urmă. Se opri în loc, se întoarse. Dădu răspuns fluieratului. Isprăviseră. Seara era dulce ca mustul sălciei. Se întâlniră sub sorb. În zare se mai vedea încă silueta depărtată a semănătorului, poate Jacquou, abia cât o muscă. Stătea locului, trebuie că isprăvise şi el. Seara era liniştită şi făcută pentru odihnă.

Zăriră apropiindu-se cerbul, cu tot cârdul lui. Nu-l mai văzuseră de mult.

Bobi tocmai scutura sacii.

— Uite-i, zise Jourdan.

Şi Bobi înţelese numaidecât că era vorba de cerb, de ciute şi de puii lor.

Era un cârd sălbatic, hărăzit parcă anume pentru petrecere şi duioşia inimii.

Cerbul strigă spre cei doi oameni, dar nu înaintă. Se opri de cealaltă parte a ogorului. Întinse gâtul, deschise botul şi

fornăi un fel de frază lungă, în care reveneau trei feluri de sunete şi plescăituri de limbă. Asta ţinu o mulţime. Stătea cu capul în pământ, vrând parcă să arate că are ceva de spus. În spatele lui se îngrămădiseră ciutele şi puii. Nu li se vedeau decât urechile tremurătoare.

Cerbul tăcu. Aşteptă răspunsul. Bobi fluieră.

— Stai să fluier şi eu, zise Jourdan.

Ţinea şi el să fluiere. Şi fluieră.

Cerbul ascultă spusa celor doi oameni. Rămase o clipă nemişcat, cu capul sus. Ţinea tot cerul serii pe ramurile coarnelor. Apoi începu să dea ocol sorbului. Pasu-i semeţ şi scurt făcea să i se scuture grumazul. Ramurile lui se făcuseră mai largi şi mai groase. Îi sbucneau îndesate şi negre din frunte, ca nişte rădăcini de stejar. În urma lui „în şir, veneau ciutele tropotind uşor. Din când ân când erau nevoite să stea locului, ca să nu i-o ia înainte. Apoi, veneau puii. Erau cinci. Roşcaţi ca nişte vulpi.

Se rotiră aşa în jurul sorbului, la vreo patruzeci sau cincizeci de paşi, apoi, la fel de măreţ, cerbul se abătu deodată în lături şi o porni spre largul platoului, înspre locul unde se arătase de câteva ori semănătorul cel depărtat. Curând, începu să gonească, cu tot cârdul după el. Puii săreau în toate părţile, dar erau sprinteni şi nu rămâneau în urmă. La scurtă vreme nu se mai vedeau decât ca un ghem de colb, apoi pieriră de tot. Seara îşi închegă din nou tihna.

— Eh, făcu Jourdan, să stăm niţel, nimic nu ne zoreşte.

— Vremea-i tare frumoasă, spuse Bobi. Îmi pare că suntem în toiul verii şi că-notăm într-o apă încropită.

— O simt pân-la subsuori, zise Jourdan.

Ridică braţul, descoperindu-şi subsuoara păroasă, stufoasă ca un cuib. O mângâie cu vârful degetelor. Vântul uşor i-o răcorea.

Câmpurile erau îndopate de grăunţe.

— Acum ar trebui să plouă.

— Vine ea şi ploaia. Rhonul e numai nor. Cerul e tulbure-n adânc.

în zarea înserării, foarte departe, de la miazănoapte la

miazăzi, apăsa un sul amenințător de abur întunecat.

Ajungând acasă, la fermă, lui Jacquou i se făcu sete. Semănase toată ziua. Avea în gură izul sacului cu grâu şi al pământului.

— Am văzut, zise ei, colo-n fund, înspre Jourdana, două mogâldeţe cât nişte muşte. Trebuie să fi fost Jourdan şi Bobi.

Se duse la pivniţă. Era o încăpere strimtă, săpată într-o. Movilă, la vreo douăzeci de paşi în spatele casei. Un bolovan de piatră închidea gura pivniţei. Înăuntru părea că te afli într-o odaie. Întră. Era răcoare şi mirosea a rădăcini. Jacquou mesteca în gură gust de pământ şi de grâu. Ştia cu ochii închişi unde găseşte blidul de scos vin. Era un blid pântecos, scobit într-un buştean de mesteacăn. Îl puse sub canea şi-l umplu. Bău chiar din blid. Gustul de grâu şi de pământ îi alunecă în pântece. Gura i se împrospăta de buchetul vinului. Era vin făcut de el. Vin nou de o lună, din strugurii de la cele douăzeci de şiruri de viţă.

Nu se aşezase încă, dar mergea. Se înăsprise. Toată dulceaţa strugurelui înţepa pe limbă şi în căldura ce-i dogorea măruntaiele.

— Frumoasă-i viaţa! zise el.

Umplu din nou blidul. Vinul făcea o spumă neagră. Spuma sfârâia la atingerea buzelor. O furnicătură îi tivea buzele, şi fierbinţeala îi stârni alte pofte, învârtoşându-i bărbăţia.

— Vinul ăsta, făcu el, şi pocni din limbă.

Se ştiu hanuri multe-n care De cu seară până-n zori Fetele rămân fecioare?

Avea poftă să cânte. Avea poftă să spună: grâu, grâu, grâu, în larmă de acordeoane şi fluiere, şi să nu-şi ţină picioarele acasă. Avea poftă să joace cu o tinerică, s-o adulmece cum năduşeşte de joc, să se lipească de ea, să-i cuprindă şoldurile, să simtă muierea din ea. Să joace!

— Să-i zică muzica! Şaptezeci şi cinci! Da, domnule! Nimic mucegăit! Nu sunt burghez.

Nu-i nimic de faci păcatul Când eşti bine înzestrat.

Mai bău încă un blid. Vinul era viclean. Se simţi deodată scăpat de griji şi muşchii i se destinseră ca şi legăturile care se izbesc de loitre la carul descărcat de fân. Ieşi în poartă. Seara era blândă, sinelie. Jacquou nu mai, avea în el decât puterea de-a cânta.

Nimerica n-o să ştie Câte suflete-au răpus,
Cincizeci şi trei în cap ar fi Gura slugilor de-am crede.
Te-nfioară mic şi mare De-astă casă de pierzare.

îşi drese glasul.

— Haide încoace, beţivanule, strigă Barbara, haide odată, pentru Dumnezeu, am pus ciorba.

În anu-o. Mie opt sute treizeci şi trei La două al lunii lui octobre
În faţa casei lor nelegiuite Către-amiază le-a fost cel din urmă joc.
Popor treizeci de mii privea holbat Cum cade capul celor trei tilhari.

★

După cină, Bobi ieşi de se aşeză în faţa casei. Era noapte, se vedeau toate stelele, afară de cele ascunse în norii ce se ridicau dinspre Rhon. Se vedea sălaşul vulturului de aur, care înseamnă curăţie şi vrednicie. Se vedea sălaşul coroanei, care înseamnă răsplată veşnică. Se vedea sălaşul leului de argint, care înseamnă că bunătatea inimii nu-i ascunsă. Dar nu se mai vedea sălaşul harpei, care înseamnă bucurie şi muzică a bucuriei.

— Iubire, iubire, mormăi Bobi. Ce-a vrut să spună ea? Vorba asta e searbădă ca o ciorbă chioară.

Ploaia nu veni numaidecât. Şi se pomeniră cu Cari.

— O să trebuiască să-mi daţi o mână de ajutor, zise el.

Trecuse mai înainte pe la Jacquou şi ai lui. Randoulet era plecat.

— Împreună cu Tuciuriul, de trei zile. Doar atâta, urmă el, o mână de ajutor să cosesc fânul. Timpul n-aşteaptă.

Ce nu spunea e că-l muncea un gând. Îşi ţinea vorba.

Pajiştea lui Cari era la a doua floare. Se aşezară toţi în linie: Cari, fecioru-său, Jacquou, Honoriu, argatul, Jourdan şi

Bobi.

— Iacă-tă mai multe dăţi când muncirăm împreună, zise Jacquou.

Doar la prinsul ciutelor şi azi, nu pregetase Cari să spună. Se gândise în sinea lui: doar să le spună şi ei au să vină. Nici măcar nu s-au dat cu părerea. Au venit toţi cu coasele pregătite şi uite-i colea rânduiţi în linie.

Porniră toţi laolaltă cu fâneaţa în faţă. Coasele tăiau toate odată şi iarba se culca la pământ. Paşii li se urneau în acelaşi timp. O muzică surdă îi purta. Nu era muzica aceea complicată de la baluri, unde se cântă polci, mazurci şi valsuri. Parcă se auzea o tobă. Nu trebuia să stai pe gânduri: corpul prindea ritmul de la sine. Era zgomotul celor şapte paşi călcând odată, al celor şapte coase în zbor, al ierburilor care cad, al celor şapte paşi, al celor şapte coase în zbor, şi aşa mai departe. Asta se repeta mereu, în aceeaşi cadenţă. Nu simţeau oboseala. Erau înconjuraţi de fânul auriu. Ierburile cu spic şi sămânţă foşneau uşor ca spuma apei, oglindind soarele în creştet şi nu îngreuiau coasa, şi se culcau sub vânt, şi se ridicau, apoi se culcau sub coasă şi nu se mai ridicau. Coasa muşca vârtos sub desimea umbroasă şi verde a ierbii, plină de umezeală şi umbre,

15 – Să-mi rămână bucuria de mici ecouri şi de lungi coridoare întunecoase pe unde curg procesiunile de furnici, cârtiţele şi şerpii.

La amiază, fâneaţa lui Cari era pe jumătate culcată la pământ. Nu se aflau copaci în preajmă. Ca să aibă un pic de umbră şi adăpost, oamenii se afundară în iarba înaltă, îşi făcură un cotlon rotund. Se tolăniră toţi şapte în cerc. Mâncară pâine cu brânză. Erau departe de toate. Iarba era ca o stavilă.

— M-am gândit la ceva, zise Cari.

Şi ridică degetul în aer:

— Ascultaţi.

Făcea semn să asculte la vânt.

Dincolo de foşnirea ierburilor, Undeva în fundul lumii se

auzea nechezat de cai.

— Iepele sunt în călduri, zise Cari.

— Pe murga mea a apucat-o de trei zile, spuse Jacquou.

— Aud că la fel e şi cu cele două de la doamna Elena, urmă Cari.

— Cu ale mele două o să fie la fel, spuse Jacquou. Am dus-o pe bălana la păşune, să se mai răcorească şi să n-o pălească hachiţele murguţei. Numai că nu foloseşte la nimic, aşa-mi pare.

— Asta-i natura, făcu Jourdan. Împerecherea de toamnă.

— Da, rosti Cari, iepele sunt în călduri. Atunci, urmă el după o clipă, uite la ce m-am gândit: dacă aş slobozi armăsarul meu? Şi voi ati lăsa slobode iepele voastre?

— Cum?

— Cred că… uite: nu-i întâiaşi dată că armăsarul meu are de-a face cu iepele voastre. Şi ce mânji au avut? Afară de cel roib, pe care l-ai vândut la Aubergat, ce mânji au avut?

— Ei, nu, i-o întoarse Jacquou. L-am avut şi pe cel vineţiu, cel pe care-l botezasem Drăcosul şi pe care Honoriu abia-l ţinea.

— Nu poţi spune că era de soi.

— Ba când îl ţineai de căpăstru, ai fi spus.

— Nu, stărui Cari.

Ierburile amuţiseră.

— Vorbesc de-un animal frumos, zise Cari. Cuminte.

— Cred că din ăsta s-ar putea să iasă ceva foarte frumos, spuse Bobi.

— Ascultaţi, zise Cari. Am văzut odată o alergare de cai. La Saint-Sigismond, în munţi.

— Şi eu am văzut una, spuse Jacquou.

— Nu cumva la 24 iunie?

— Ba da.

— În aleea teilor?

— Da.

— Noaptea.

— Da.

— Atunci, spune dacă nu-i adevărat. E acolo o alee de tei.

Nişte tei tare bătrâni. Unul nu-i drept. Pe toţi i-a schingiuit vântul de la munte. Fiindcă acolo e munte. Caii sunt aliniaţi la lumina felinarelor. Nişte felinare care fac mult fum, cu flăcăruia roşie. Caii sunt mici, cu coada lungă şi coama neatinsă de tunsoare. Apoi, încep toţi să strige şi caii pornesc. Eu eram taman lângă locul de plecare. Am văzut, vă spun, felinarele lor cu fum şi flăcărui roşii, şi caii lor, vă spun, mici, vânjoşi şi cu părul lung. Am auzit strigăte şi am văzut caii pornind. Au alergat până-n capul aleii de tei. Dar nu asta-i alergarea. Uite ce se-ntâmplă şi uite ce văd cei care se pricep. Călăreţi nu erau, v-am spus? Nu? Vă spun acum. Caii se afundă în munte şi gonesc, trec pajişti, trec puhoiul de apă, trec pădurea, trec surpături, ajung la pajiştile de sus, dau năvală în iarba cea nouă, şi asta-i tot. Rămân acolo. Când ştii că nu te mulţumeşti oricum, te duci de te-aşezi în marginea pădurii şi vezi mai bine alergarea. La 24 iunie de Sunt Ioan. Luna e o minunăţie. Se vede ca ziua. Niciodată n-am văzut ceva mai frumos. Şi eram încă undeva mai jos, într-un loc nepotrivit.

Cosiră în plin toată după-amiaza.

— Hei! făcu argatul lui Jacquou. Uite lucruri care pot să se facă.

— Ce zici? întrebă Jacquou.

Omul mai trase douăzeci de coase până să răspundă, înaintând douăzeci de paşi, şi alături de el făcu şi Jacquou douăzeci de paşi, culcând iarba la pământ.

— Vorbesc cu mine, zise argatul.

Tot drumul, la întoarcere, Jacquou vorbi despre cai.

— Eu am văzut alergarea ceea.

— A fost înainte să mă-nsor eu? întrebă Honoriu.

— Te cred, zise Jacquou. Ce legătură are cu însurătoarea ta?

— Te-ntreb fiindcă de-atunci nu te-ai mai dus nicăieri.

— De asta-mi pare rău, mărturisi Jacquou.

Ajungând la fermă, le făcu cu ochiul. Se întoarse spre argat:

— Măi, tu!

Honoriu se ducea spre şură. Jacquou îl strigă:

— Honoriu!

Veniră amândoi. Le spuse:

— Ia ascultaţi!

Făcu cu ochiul. Zise:

— Dacă i-am juca o festă?

— Cui?

— Lui Cari.

— Cum?

— Vă spun eu, îi linişti Jacquou. Întâi să mâncăm ciorba.

Ferma era adormită. Jacquou se sculă. Strigă după argat:

— Măi, tu!

Omul care dormea în grajd răspunse:

— Aici sunt, stăpâne.

Se gândea: dacă-l apucă iar dracii, acum, noaptea, nu mai e de trăit.

Dară la para luminării nu văzu chipul trist al lui Jacquou, ci chipul vesel al lui Jacquou. Cuta bătrânei guri bărbierite râdea uşor-. Deschise uşa de la odaia ginerelui, îl strigă:

— Honoriu!

Se sculă şi Honoriu. Luna rotundă şi roşcată umplea fereastra. Lumina ei se revărsa peste Josefina, care dormea dezvelită până la pântec.

— Înveleşte-o, zise Jacquou.

— Las-o, spuse Honoriu, când femeile dorm, le pârguieşte luna.

— O pârgă, mormăi Jacquou, care o să-ţi dea mai multă acreală decât dulceaţă. O cunosc, e fata mea.

— Las-o, zise Honoriu, şi eu o cunosc, e nevastă-mea.

Astea se petreceau în săliţă. Jacquou surâdea, argatul surâdea, Honoriu se freca la ochi.

Coborâră la grajd. Într-un ţarc se aflau oile. Mirosul de urină te trăsnea.

— Ţine tu luminarea.

Trezi oile.

— S-au culcat în scârnăvie, bombăni el.

— Ţine de cald, spuse Honoriu.

— Le-am aşternut paie ca de obicei, se dezvinovăţi argatul.

— Ştiu, îl linişti Jacquou, nu asta vreau să spun. Tot în scârnăvie au să se culce, orice le-ai face. Ia te uită la ochii lor.

Luminarea făcea să le scânteieze ochii.

— Pentru asta ne-ai sculat? întrebă Honoriu.

— Muntean ce eşti! făcu Jacquou, întorcându-se spre el cu dispreţ.

Se bosumflă şi scuipă în paie.

— Îndreaptă luminarea. Au nişte ochi ca şi cum le-ar luci creierul. Munteanul ăsta îţi face silă mai abitir decât un porc bătrân.

— Haide încoace!

— Dacă dormi, te-ntreb, ce oâştigi? bombăni bătrânul.

în spatele lui argatul făcu semn: „A tras la măsea!”

— Aici, da, aici e ceva, adăugă Jacquou.

Tavanul căptuşit de pânze de păianjen atârna ca un capac de pivniţă. Mirosul animalelor îi silea să răsufle scurt. Duhoarea grasă şi caldă le punea de fiecare dată un nod în gâtlej. Gângănii jucau în jurul luminării. O rază de lună lumina coase, sape, brăzdare, grape, şi oţelul uneltelor arunca din sclipire-n sclipire o fosforescenţă până-n fundul grajdului.

— O linişte ca după prăpădul lui Dumnezeu, rosti Jacquou. Chiar şi cel mai viclean se-nşeală în privinţa asta. Aici se fac toate de la-nceput până la sfârşit – şi arătă cu o mişcare grea jur împrejurul staulului întunecat – fără să amărască pe nimeni, fără zarvă şi fără să se mândrească pentru asta. Ba poate că da, zise el după un răstimp de tăcere, poate că sunt şi mândre, ori poate că-şi dau seama că sunt nişte biete dobitoace. Ce zici?

Honoriu dormea de-a-npicioarele.

— Ei! făcu argatul.

— Ce e? mormăi Jacquou.

— Se poate?

— Ce să se poată?

— Ce spui dumneatale?

— De ce te-amesteci? i-o reteză Jacquou.

Se îndreptară tustrei spre fundul grajdului.

— Dobitoace, repetă Jacquou. Oi şi porci; şi capre şi cai. Tăceţi din gură, le porunci el.

Şi amuţi şi el.

— Ia uitaţi-vă, şopti bătrânul după câteva clipe.

Il scutură zdravăn pe Honoriu, care moţăia.

— Încetişor, murmură el într-o suflare. Şi trezeşte-te odată, muntean puturos.

Se vedeau trei dobitoace culcate în aşternutul întunecat de paie. Două dormeau fără altă mişcare decât răsuflarea. Erau caii castraţi. Dormea şi al treilea, dar necheza uşor şi tremura. Era iapa.

— Visează, zise Jacquou.

Iapa avea nările trandafirii.

— E ca apa râului, şopti Jacquou. Tremură toată. Doarme, dar o munceşte tulburarea. Să deschidem uşa.

Deschiseră larg uşa şi văzură noaptea spre răsărit, adică de partea fără lună. Cerul era ca smoala, fără adâncime, dar venea un miros greu de frunzişuri putrezite. În zare, jos de tot, o stea stingheră, foarte verde, stârnea un vântuleţ rece.

— Murguţo, o alintă Jacquou, hai, scoală, murguţo!

Iapa mişcă din urechi, dar nu deschise ochii. Se întinse, împingând vârtos din picioarele dindărăt.

— Hai, murguţo!

O îmboldi. Iapa nu se trezi numaidecât. Ştia că nu era vremea muncii şi că nu aveau nicio noimă s-o trezească. Credea că totul se petrece în vis. Dar simţi mirosul toamnei şi frigul stelei care năvăleau prin uşa deschisă. Se trezi şi se ridică într-o clipită.

— Lăsaţi-o-n voia ei, zise Jacquou Oh, murguţo!

Iapa scutură din cap, vrând să se dumirească daca mai e legată la iesle. Era slobodă. Îi scoseseră până şi căpăstrul. Îşi lungi gâtul spre uşă şi începu să necheze, tânguindu-se pătrunzător. Caii se treziră. Oile frământară în picioare

aşternuturile de paie. Scroafa grohăi. Iapa porni spre uşă. Picioarele-i trosneau. Gemea şi acum, scuturând din cap. În prag se opri o clipă. Stătea pe jumătate în noapte, pe jumătate în grajd.

Argatul ridică luminarea. Văzură iapa tresărind de-o forţă nouă. În cele din urmă o zbughi afară, mai întâi la trap. După puţin timp o auziră galopând.

Se crăpa de ziuă când Cari fu deşteptat de tărăboiul care făcea să se cutremure grajdul. Sări în picioare. Ce să fie? se întreba. Cu ochii cârpiţi, bâjbâia după nădragi. Ai fi zis că-i dărâmă casa cu târnăcopul.

Armăsarul se zbuciuma zornăindu-şi lanţurile, smucindu-se în frâu, izbind stănoaga şi drugul de lemn din spate. Poteoavele-i scoteau scântei, duşumeaua trosnea; o colbăraie de fân uscat umplea grajdul. Cari încercă să-l potolească, vorbindu-i ca de obicei, dar acum era nevoit să strige din răsputeri, şi vorbele lui nu mai aveau aceeaşi înrâurire. Sărea în jurul armăsarului scos din minţi. Se căznea să i se aşeze în faţa ochilor. „Dacă mă vede, îşi zicea, poate că se linişteşte.” Degeaba. Noroc că nu-i scosese chinga cea mare. Feciorul lui Cari se sculase şi el.

— Trage de colo! strigă taică-său. Se opintiră amândoi să tragă. Chinga săltă armăsarul înnebunit de la pământ. Şi se potoli îndată. Îşi lăsă să-i atârne picioarele şi gâtul. Nu mai atingea pământul.

— Ce drăcie! mormăi Cari, ştergându-şi fruntea.

Nevastă-sa se arătă în prag, cu scufia de noapte pe cap.

— Fugi de-aici, o goni Cari. Mirosul de muiere îl stârneşte.

— Nu-s eu de vină. E o iapă la poartă. Sburdă pe pajişte.

Cari deschise ferestruica uşii. O iapă murgă se zbenguia pe pajişte, în lumina zorilor.

— E murga lui Jacquou.

Se gândi deodată la vorbele pe care le spusese celorlalţi pe când erau la coasă, începu să zimbească şi ridică degetul în aer.

— Tu du-te la bucătărie, zise el neveste-si. Ştiu ce e; pune de cafea, că venim şi noi. Rămâi aci, băiatule, tu o să

vezi tot. Hai, du-te, Filomeno.

După aceea îşi urmă vorba:

— Acum închide uşa de la coridor şi deschide-o pe cea mare.

Băiatul deschise larg uşa grajdului. Zorii de toamnă luminau cerul întins, mijind de sinеală şi alb.

— Ia un băţ, zise Cari, şi goneşte-mi târfişoara asta să se zbenguie niţel mai încolo. Când o scoţi în capătul pajiştii, tuleşte-o.

Dezlegă armăsarul. Îi scoase căpăstrul şi celelalte legături. Nu mai avea pe el decât chinga. Se adăposti după stănoagă şi-i slăbi funia de o parte şi de alta. Armăsarul atinse din nou pământul. Chinga căzu şi ea.

Armăsarul rămase nemişcat, iar după o clipă, cu capul în piept, fără să se uite niciunde, se năpusti afară pe uşă.

Băiatul se pitise după gard. Alungată până în capătul pajiştii, murga se întorcea în trap mărunt. Armăsarul gonea ca din puşcă spre ea, încât trecu înainte. Murga se răsuci în loc şi îi luă urma îndată.

Nunta lor ţinu toată ziua, sub un cer cotropit de galopuri, de nori şi de alergările umbrei învălmăşite cu soare. Armăsarul muşcă iapa de ceafă. Murga se strânse, ca şi cum ar fi vrut să se deschidă acolo, sub ea, şi zvâcni spre fineţurile lui Randoulet. Goneau alături, cu coamele fumegând. Armăsarul încerca mereu să muşte în locul aspru şi cald din dosul urechilor. Iapa simţea în ceafă balele armăsarului, care se răceau de vânt. Ea tânjea după umbră, iarbă şi tihnă. Şi gonea înspre umbră, iarbă şi tihnă. Armăsarul o întrecea, apoi venea îndărăt. Se luau în piept. Se ridicau unul împotriva celuilalt, bătând aerul cu picioarele dinainte. Se propteau unul în altul cu copitele lor potcovite, care alunecau de năduşeală. Scuturau din cap, cădeau la pământ şi reîncepeau aceeaşi goană. Când ajungeau astfel să se ridice împotrivă şi să se izbească unul de altul, mirosul lor de mascul şi de femelă le întovărăşea goana o clipă, înainte să se împrăştie în vântul rece.

Spre crucea dimineţii, ajunseră la fineţurile întinse în care

Randoulet nu mai pusese coasa. Era ca un ocean de fân proaspăt, copt sau trecut bine, ajuns la sămânţă, cu tulpina cuprinsă între două foi lungi, tutunii, eare-şi scuturau colbul la orice atingere. Nu avea nici margine, nici sfârşit. Nici armăsarul, nici iapa nu cunoşteau iarba crescută în voia ei. Cu toată arzătoarea dorinţă ce-i mistuia, se proptiră amândoi pe picioare în faţa acestei nesfârşite minuni. Ochii lor mari oglindeau auriul ierburilor. Se râvneau prea mult şi nu le era să mănânce, dar adulmecară îndelung mireasma. Era tocmai ceea ce le trebuia la amândoi.

Intraseră în buestru în iarba deasă. Încet-încet, fânul le ajunse până la piept. Seminţele plesneau, foile strivite se prefăceau în pulberi aurii.

în fundul fineţurilor lui Randoulet dormea iazul, cufundat în somnul lui de toamnă. Oglindea cerul. Era ca un ghioc unde se putea zări adâncul zilei. Dar până să-şi adune albastrul, oglindind păsări şi nori, îşi purta apa mică sub ierburile înalte, amestecate cu trestii şi papură. Ajungând la iaz, armăsarul şi iapa simţiră cum le urcă răcoarea apei de-a lungul picioarelor. Copitele ie alunecau în nămol. Adulmecau mirosul iazului. Licăririle apei leluară ochii. Auziră deodată plescăiturile peştilor treziţi. Începură să joace pe loc şi apa ţâşni în lungi săgeţi albe, care se aprindeau în soare îndată deasupra ierburilor. Atunci, răcoarea le atingea pântecul, şalele, crupa şi era ca şi-un început al iubirii. Simţiră potolindu-se în ei sălbăticia înfocării ce-i arunca unul spre celălalt. Se rostogoliră prin apă, strivind ierburile, malul iazului, nămolul. Pe măsură ce-i cuprindea apa, simţeau cum înfocarea lor sălbatică se preschimba în gingăşie şi, când se ridicară, puţin ameţiţi, tremurând şi plini de nămol, îşi linseră uşor botul unul altuia, întâi în jurul buzelor, apoi în jurul ochilor.

în urmă, cum priveau la lumea nesfârşită din jurul lor, zăriră, departe spre miazănoapte, stavila ruginie şi verde a pădurii. Ocoliră iazul. Curând ieşiră din pajiştea cea mare. Porniră peste câmp. Ajunseră la pădure. Aproape toţi copacii aveau frunzele ruginite, moarte. Căutară răcoarea

umbrei. O mireasmă dinspre răsărit le spunea că într-acolo s-au păstrat copaci mari, verzi din creştet până la rădăcină. Se îndreptară într-acolo. Întâlniră un cerb, şi nişte ciute, şi puii lor. Cerbul se abătu în lături cu o săritură, ciutele îl urmară, puii behăiau. Cârdul lăsase după el un miros pătrunzător de dragoste împlinită. Armăsarul îşi lăsă capul pe ceafa iepei. Murga se opri în loc. Armăsarul nu o muşcă. Porni mai departe. Iapa îl urmă. Acum mergea înainte, spre copacii cei verzi. Intr-un târziu îi găsiră. Erau aproape în marginea pădurii. Nişte cedri. Unul, în mijloc, mai înalt. Aproape negru. Arunca o umbră neagră în jur. Armăsarul şi iapa se apropiară la pas de această umbră întreţesută cu raze verzi. Acolo se opriră. Armăsarul îşi puse capul greu pe greabănul iepei. Ea se lăsă în voie. Armăsarul rămase câtva timp nemişcat, adulmecând părul femelei. Apoi, fără să ridice capul, se dădu domol lângă trupul iepei, pe care frigurile dorinţei îl făceau să tresară ca de-un roi de muşte. Îi linse ceafa. Întinse capul şi o muşcă uşor de ureche. Ea se strânse toată, aşteptând. El se urcă pe ea şi-i dovedi îndelung şi paşnic dragostea lui.

Mai apoi, mâncară iarbă. Se adăpară la râu. Ieşiră din pădure. Iapa îşi aminti de grajd. Apucă spre casă. Mergea în trap liniştit, ca şi cum ar fi fost înhămată. Armăsarul galopa pe lângă ea şi în jurul ei, Zburda şi trecea de zece ori înainte şi înapoi. Îi tăia calea. Murga îl ocolea şi urma să alerge spre grajd. În largul platoului, el izbuti s-o oprească şi o supuse încă o dată îndelung.

Alergară aşa câteva ceasuri, apoi fură aproape de grajd. I se vedea bine acoperişul. Făcuseră un mare ocol spre apus şi sosiră pe lângă islazul unde se găsea iapa cea bălană. Bălana trâmbiţă răsunător şi se propti în lătunoaiele împrejmuirii. Armăsarul scăpă spre ea. Murga mai făcu vreo câţiva paşi spre grajd, apoi se opri hotărâtă în loc. Cătă la ce făceau ceilalţi doi, apoi începu să mănânce. Armăsarul se căznea să sară împrejmuirea, bălana la fel. În cele din urmă, tot proptindu-se, făcură să crape o lătunoaie şi atunci bălana se repezi, dădu jos gardul şi, luată de avânt, o porni

în goană peste ogoare. Armăsarul îi luă urma. Murga le luă urma la amândoi. Se întuneca. Se pierdură câteşitrei în largul platoului. Armăsarul şi muşcase bălana de ceafă şi pe părul ei lucios se vedeau dâre de sânge. Bălana râdea cu tot botul, scuturând din cap.

Domnişoara Aurora se oprise la Jourdana. Pândise din pădure plecarea lui Bobi şi venise în pasul calului, sărise din şa în faţa uşii şi intrase, sigură că Martha era singură.

Martha era singură. Aurorei îi plăcea mireasma acestei case. Intr-un cui în bucătărie stătea atârnată o haină de catifea care mirosea pătrunzător. Aurora se aşează lângă ea. Totul îi părea schimbat şi strălucitor, de cum simţea mirosul de catifea. Martha nu vorbea. Se tot ducea şi venea. Stăpânea liniştea.

Martha îi povesti de nunta cailor. Jourdan îi văzuse. Goneau, spunea el, câteşitrei în acelaşi pas, ca şi cum ar fi fost înhămaţi la aceeaşi căruţă.

— Ar trebui să nu te-ncrezi în iapa dumitale, zise Martha. Dacă i-ai întâlni pe ceilalţi, ar fi în stare să te zvârle cât colo, ca să-i urmeze.

— N-o să mă zvârle, spuse Aurora.

— Atunci o să te ducă cu ea, zise Marha.

Aurora trase adânc în piept mirosul hainei de catifea.

Şi totuşi, se întoarse acasă devreme şi închise iapa în grajd.

Se lăsă noaptea. Aurora şi mamă-sa şedeau în salonaşul ce dădea pe terasă. Lăsaseră uşile cele mari larg deschise. Erau ultimele zile când se mai putea. Aerul era tot mai rece.

Luna plină se ivi în fund, ruginie, ieşind dintre munţi. Lumina norii care semănau cu nişte cai în goană. Crupe, şale, coame, coapse, boturi. Aurora pândea zvonurile nopţii, dar noaptea era tăcută, broaştele se cufundaseră în somnul lor de iarnă, lăcustele ţiuitoare pieriseră, copacii erau aproape despuiaţi, vântul nu mai sufla.

Aurora se gândea că iapa ar fi putut să o ducă cu ea. O cavalcadă de murgi greoi străbătea cerul prin faţa lunii. Noaptea de toamnă mirosea a catifea. Se simţea călare pe

iapa ei. Dusă de valul armăsarilor şi iepelor, înhămaţi toţi la aceeaşi căruţă. Închise ochii. Văzu haina de catifea atârnată în bucătărie la Jourdana, haină care mirosea atât de bine şi care păstra forma umerilor şi braţelor vii.

— Mă duc să mă culc, zise ea.

— Merg şi eu, spune doamna Elena. Aşteaptă să-nchid uşile.

Închise uşile cele mari şi mireasma toamnei se stinse. Salonul mirosea a lemn lustruit şi a stofă jilavă de mobilă-

— Nu e cald, zise doamna Elena, dar te înăbuşi aci înăuntru de cum închidem uşile.

în toiul nopţii, Aurora auzi zgomot. Odaia ei dădea spre câmp. Sări din pat şi veni la geam. Era lună plină. Pe pajişte zburdau trei cai. Aurora recunoscu armăsarul lui Cari. Ceilalţi trebuie că erau două iepe, una murgă şi alta bălană. Amândouă sâcâiau armăsarul şi el era nevoit uneori să sară în sus pe loc, fiindcă ele îşi tot virau capetele sub burta lui. Atunci, el îi trăgea o goană şi necheza uşor de departe a chemare către grajdul cel nou.

Aurora deschise încetişor uşa, străbătu palierul, coborî. Era în cămaşă de noapte şi cu picioarele goale. Jos, aprinse felinarul şi intră în grajd. Iapa era tulburată şi neliniştită, nervoasă, cu minţile aiurea. Când Aurora se apropie, repezi copita s-o lovească, dar se opri la vreme şi lăsă gemând piciorul la pământ.

— Va să zică asta e? murmură Aurora.

Iapa o privi tremurând. Amândouă se iubeau. Îi puse mâna pe botul umed şi roz. Iapa o muşcă uşor de mână şi smuci de căpăstru. Aurora dezlegă funia şi-i scoase căpăstrul. Se duse spre uşă. Iapa o urmă. Mergea încet, fiind cu picioarele goale. Crăpă uşa cât să treacă iapa. Mirosul toamnei o năpădi iarăşi: mirosul de catifea.

— Hai, zise Aurora, du-te singură!

Toamna muri după trei zile. Era înfăşurată în lungi nori sângerii şi cerul se răcise. Nu se simţea o boare de vânt. O forfoteală surdă se ridica din fundul câmpiei Roumului. Creştea din ceas în ceas. Jourdan, Martha şi Bobi o

ascultară toată dimineaţa şi, la amiază, se auzea atât de tare încât lăsară prânzul şi ieşiră să vadă ce se petrece. O colbăraie groasă fumega deasupra pădurii Gremona. Se urniră câteşitrei înainte şi văzură venind turma lui Randoulet. Păstorul, Tuciuriul, mergea în cap, alături de Zulma. Naiba ştie cum făcuse Zulma ca să afle de sosirea turmei. Adevărul e că se dusese astăzi să o aştepte la Croix-Chauve. Poate că o aşteptase în fiece zi de la plecarea lui taică-său şi a Tuciuriului. Şi acum, Zulma mergea în capul turmei, alături de păstor. Tuciuriul îşi dădea aere şi îşi tot cumpănea bâta în mână, veghind la rândurile oilor care veneau îndată în spatele lui. Nu se uita nici la dreapta, nici la stânga. Ba nici în faţa lui, ca să vadă încotro duce turma; căta înainte, din obicei, fericit că se găsea în capul turmei, ajungă unde-o fi! Dincolo de zare! Numai el, Tuciuriul, păstor al platoului, păstor de obicei la cincizeci de oi, să fie din toana stăpânului, în fruntea a cinci sute de oi, aşa ca acum. Zulma îşi legase părul cu două fire de trestie împletite. Clopotele berbecilor sunau. Praful fumega. Oile ostenite scuturau din cap. Turma tot ma ieşea din pădure. Ai fi zis că e o apă tulbure, izvorâtă dintre copaci, şi care se rostogoleşte pe platou înainte să se reverse devale în văi. Treceau pe după mestecenii firavi şi pestriţi; se vedea întâi Zulma, apoi Tuciuriul, apoi oile. Într-un târziu coborâră prima ridicătură de pământ dinspre iaz. Zulma şi Tuciuriul pieriră. Coada turmei tot nu ieşise din pădure. Nu se mai vedeau decât oile. Singur un câine negru, pesemne rănit la o labă, şchiopăta pe lângă turmă.

Jourdan, Martha şi Bobi se întoarseră în casă. Ciorba se răcise, dar o mâncară. Zgomotul nu contenea.

— Uite isprava lui Randoulet, zise Jourdan.

— Iarna-i aproape, spuse Bobi. Târla lui e prea mică. O să fie nevoit să lase oile afară.

S-a dus la munte după ele. Şi-a lăsat pajiştea cea mare să se-mpâslească. N-a cosit iarba. Zăpada nu rămâne pe iarba uscată.

— Ar putea, zise Bobi, să doboare nişte copaci şi să ridice

o târlă. Ar fi bine s-o facem împreună, să-l ajutăm.

Jourdan tăcu o clipă:

— Am putea, da, dar acum nu cred că vrea nici el, nici noi.

Zgomotul descreştea. Înserarea găzduia vorba munţilor din depărtare.

Jourdan se scotoci. Scoase din buzunar un ciot de creangă de stejar, gros şi lung cât mâna lui. Îl puse lângă strachină. Îşi văzu de mâncare.

— Dă-mi şunca, Martho. Am fost de curând la pădure. Vorbi el, şi-am găsit ciotul ăsta. Am venit mai domol spre casă şi-am răzuit scoarţa cu briceagul.

— Nu se mai aude nimic, spuse Martha.

Ascultară. Nu se mai auzeau decât clopotele.

— Au intrat în ierburi.

— Cred că şi noi am fost răzuiţi de scoarţa noastră.

— Cred, zise Martha, că înţelegem multe lucruri mai bine.

— Adevărat, zăpada nu rămâne pe iarba uscată? întrebă Bobi.

— Rămâne un pic, spuse Jourdan. În păşunile din Alpi, la sfârşitul lui septembrie, oile mănâneă iarbă îngheţată.

— Dar nu se ştie câte mor, zise Bobi.

— Ba de loc, făcu Jourdan. Mor doar cele mai slabe. Asta le întăreşte soiul, l-aduce niţel îndărăt, la sălbăticie.

Mângâie ciotul de creangă curăţat de scoarţă.

— Ce mai e de mâncare, Martho?

— Nişte brânză uscată. Am uitat-o în fundul dulapului.

— Dă-o încoace.

Era brânză de oaie, rotunjită cu palma, frământată eu cimbru şi coajă de bergamotă, dar tare ca piatra. Jourdan încercă să fărâme boţul, dar trebui să-l taie cu cuţitul, afundând lama cu pumnul. O brânză galbenă, îndesată, cu vine albe ca miezul de castană.

— Nu cred ca Randoulet să vrea o târlă ridicată din trunchiuri. El a făcut mai mult decât toţi lăsând iarba pe câmp. El vrea s-ajungem iar puternici şi sălbatici.

— Lemnul e mai frumos fără scoarţă, zise Martha, cu

ochii la ciotul de creangă. Se văd un fel de pârâiaşe strălucitoare, subţiri ca perii albi.

— Ceea ce spui tu, Martho, se bate cap în cap cu ce-a spus Jourdan.

— Aici, pe platou, glăsui Jourdan, patima noastră a fost totdeauna să cugetăm îndelung asupra lucrurilor. Fiindcă noi, în munca noastră pe ogor, nu suntem mulţi.

De fiece dată când arăm, când semănăm, când secerăm, o facem pentru noi înşine.

— Ceea ce-a spus Martha adineauri de lemnul fără scoarţă se bate cap în cap cu ce-ai spus tu despre tărie şi sălbăticie.

— Poate că nu-i chiar aşa, făcu Jourdan. Sigur, e greu să uităm ceea ce ştim. Ascultă un pic dacă se mai aude ceva, spuse el după o clipă.

— Nimic, zise Martha. Nici tu clopote, nimic. Trebuie să se fi înfundat departe în ierburi şi să se fi oprit.

— Deschide uşa să vedem.

Femeia deschise uşa.

— Se aud munţii, spuse ea. Vântul de iarnă i-apropie de noi cu toată hăuiala văilor.

Jourdan aruncă nişte lemne în foc.

— Dă-ne rachiu în seara asta, Martho.

Femeia le turnă în pahare şi îşi turnă şi ei. Îi cercetară culoarea. Rachiul era de-un alb rece, fără licărire, ca gheaţa sub un cer înnorat. Aromea a curmei şi-a viţă.

— Rândul trecut, spuse Jourdan, am închinat astă primăvară, în dimineaţa când feciorul lui Cari îi zicea din trâmbiţă pe platou. Ai spus atunci că-i ultima oară când închinăm împreună şi uite că închinăm şi azi. Te-ai înşelat.

— Închid uşa, zise Martha. Vântul aduce nori şi nu se mai văd stelele.

Întorcându-se lângă masă, Martha puse mâna pe umărul lui Bobi.

— Îţi mulţumim, zise ea.

— Adevărul e că-i foarte greu să fii bucuros multă vreme, spuse Bobi. Mă-ntreb chiar dacă e cu putinţă. Tot ce facem

nu pare să folosească la cine ştie ce.

— Avem poate un mare câştig faţă de alţii, vorbi Jourdan. N-am părăsit pământul ăsta de sub picioarele noastre. La urma urmei, să te bucuri înseamnă să fii simplu.

— Mă gândesc, spuse Martha, că poate am pierdut uşurinţa de-a toarce lâna, cum vedeam că torc la alde Maria la fermă.

— Nu, zise Jourdan, nu aşa cum faci tu. Degetul cel mare nu răsuceşte cu cele două degete, ci numai cu arătătorul, uite aşa. Aşa dai grosimea. Din când în când, cel de-al doilea deget ajută şi răsuceşte şi el. Asta face firul mlădios şi lung. Uite, să-ţi arăt. Vezi? încearcă.

— Încerc, dar nu ştiu când trebuie să răsucească şi cel de-al doilea deget eu degetul cel mare.

— Te-nvaţă ea lâna. Asta se face fără să te gândeşti

— Că să vezi, zise Martha, erau astă-seară oi negre şi oi albe şi, răsucind împreună cele două fire, ar fi ieşit unul chipos.

— Armăsarul are trei iepe acum, spuse Jourdan.

Apoi amuţi pentru o bucată de vreme, privind cum flăcările se zbateau în toate părţile, canonite de suflarea vântului în horn.

— Nu mai spui nimic? întrebă Martha. Rachiul te adoarme?

— Mă gândeam la sorbii pe care i-a semănat vântul pe arăturile unde n-am pus grâu anul ăsta. Tu ce crezi de toate astea? se întoarse Jourdan către Bobi.

Bobi privea undeva departe.

— Nu mai ştiu, zise el.

Într-o după-amiază de iarnă, ’ oamenii se strânseseră în şură la Cari şi-l ascultau pe Randoulet. Povestea cum s-a dus el după oi.

— Am coborât la Roume. Am luat cursa spre Sisteron. Am ajuns la Sisteron noaptea. Tuciuriul era cu mine. Am tras la han la Leul. Au grajduri mari, dar acum le folosesc pentru automobile. Trec pe-acolo puhoi. După ciorbă, ne-am fumat pipa pe bancă, în faţa hanului. În scurtă vreme am numărat

peste patruzeci de maşini. I-am spus Tuciuriului: Hai să ne mişcăm niţel, că astea m-au zăpăcit de cap. Am pornit-o pe stradă. Minunat târg, găseşti tot felul de unelte, mai mare decât Roume. Nu mai fusesem la Sisteron din 1903. Totul s-a schimbat. Am mers până-n capătul străzii. Mai bună rânduială decât la Roume. Prăvăliile stau una lângă alta. Ne-am întors la han. Îi spun jupânului: Poate c-o să coborâm zilele astea cu oile. — Aha! face. — Da, zic, şi-atunci tragem tot la dumneatale. — Să trageţi la mine, zice, păi cum?

— Păi în grajdurile astea.

— Nici vorbă de-aşa ceva. Nu mai primesc oi. Grajdurile îmi trebuie pentru automobile.

— Măi să fie!

— De unde veniţi? zice.

— Suntem din platoul Gremona, zic.

— Aha, de aia! Uite, zice, de mai bine de cincisprezece ani nu mai primesc oi la mine şi nici alţii nu primesc.

— Păi în 1903…

— În 1903, zice, ţinea taică-meu hanul.

A doua zi am luat cursa spre Embrum. În maşină mi-au spus: fumatul oprit. Ca să vezi.

De la Embrum, gândul meu era să ne ducem la Valsainte, să dormim peste noapte acolo, şi a doua zi să urcăm sus pe Paille, unde cunoşteam ciobanii. Dar am stat de m-am chibzuit. Mi-am spus: cunoşti ciobanii ăştia de douăzeci de ani, dar nu i-ai mai văzut tot de douăzeci de ani.

— Poate c-or fi murit, zicea Tuciuriul.

— De ce vrei tu să fi murit? zic.

— Păi toată lume© moare, zice.

— Se poate, zic, uite că nu m-am gândit la asta.

Mi-am bătut capul tot drumul. Ajuns la Embrum „m-am dus la cafeneaua Clos.

— Bună ziua, doamnă, zic „nu ştiţi dacă sunt ciobani la Valsainte?

— Nu ştiu, zice— Dar pe muntele Paille?

— Nu ştiu.

— Atunci, daţi-ne un litru de vin. Şi-i spun Tuciuriului: Ce ne facem? — Prea am bătut drum lung până aici, zice, ca să mai dăm înapoi.

— Oricum ar fi, zic, mâine tot urcăm. Vedem noi. Doar suntem bărbaţi.

— Da, face Tuciuriul. Şi adaugă Ne-am gândit bine să venim doi. Singur ai fi fost cam desumflat.

Am căutat un han. Ştiam eu unul unde dormisem odată. Acum era un hotel, nu era pentru noi. Ne-am. Întors la cafenea. Găsim acolo un fierar care bea în. Picioare, lângă tejghea. Întâmplarea. Mă uit la el. Il întreb:

— Nu eşti cumva feciorul lui Barthelemy?

— Ba da, zice, de ce mă-ntrebi?

— Te-am recunoscut după sprâncenele astea stufoase, zic.

— Tata le-avea la fel, zice.

— Taman la fel, zic.

— L-ai cunoscut?

— Da, dar sunt pe puţin douăzeci de ani de-atuncL

— A murit.

Şi-a şters mâinile pe şorţul de piele.

— Şezi colea cu noi, zic.

S-a aşezat.

îl întreb:

— Prin urmare, ai păstrat meşteşugul bătrânului?

— Da, zice, aproape. Că fac şi altceva mai acătării.

Din una în alta, tot vorbind, după ce i-am spus cinesunt, de unde vin şi unde mă duc, pomenesc de hotel şi-i spun că nu-i pentru de-alde noi şi că nu ştiu unde ne culcăm.

îmi spune:

— Dacă nu sunteţi năzuroşi, poate că găsesc eu undesă vă culc.

îi spun:

— Se-nţelege că nu suntem năzuroşi.

— Numai c-o să dormiţi pe paie, zice, în şura unde ţiu maşinile agricole. Că eu vânz maşini agricole. Dacă vreţi, vă culc acolo, alt loc n-am.

— N-ai grijă, zic, o să fim mulţumiţi. Să bem.

Şi am băut.

Ne-a dus la el în şură. Nevastă-sa a fost în acelaşi gând. El a aprins felinarul.

întreb:

— Ce-s toate astea?

— Maşini agricole.

— Cum?

— Secerătoare-legătoare, secerătoare, maşini de greblat, semănătoare.

— Se cheamă, zic, că pe toate cele le faci cu femeia?

M-a întrebat:

— Adică, ce vrei să spui?

Eu, de colo:

— Vreau să spun că nu mai ai secerător, şi semănător, ci secerătoare şi semănătoare. Braţele dumneatale trebuie să se usuce.

îmi spune:

— Îţi place să glumeşti.

Şi mă întreabă:

— Nu ştiai că sunt asemenea maşini?

— Ba da.

— De unde eşti?

— Dintr-un ţinut făr-de pereche, n-ai grijă.

— De unde?

— De sus de tot: platoul Gremona.

Şedeau toţi acolo să-l asculte, în şură la Cari. Afară stăpânea o după-amiază de iarnă. Şi îşi dădură seama că aci erau sus de tot şi că despre ei le-a vorbit Randoulet celor din vale.

...Atunci ne spune: „Ei bine, dormiţi acolea cu maşinile, fără grijă”.

Şi-a luat felinarul şi noi ne-am culcat în paie. Numai că şura lui era tocmai la ieşirea din Embrum, la un cot al drumului. Uşa era ca vai de lume, nişte crăpături cât mâna mea. De fiece dată când trecea vreo maşină, faru rile aruncau fulgerări prin crăpăturile astea, luminând toată

şura. Nu era chip să dormi.

Au trecut zece maşini, treizeci, cincizeci, o sută. Tuciuriul e aci, să vă spună. Intr-un târziu, îl strig:

— Tuciuriule!

— Da.

— Dormi?

— Nu.

— Eşti treaz?

— Da.

— Vezi?

— Da.

Il întrebam de maşini; de maşinile agricole.

— Ia te uită! zic.

— Eh, mă uit de mult la asta, zice.

Era una care avea un fel de aripi, aşa, ca o roată.

— Eu, îi curmă vorba Tuciuriul, şedeam culcat niţel mai în fund decât stăpânul. Aripile erau taman deasupra mea, aproape de pământ. În faţa ochilor vedeam ca o înşiruire de stele.

— Nu mi-ai spus asta, se miră Randoulet.

— Şi, urmă Tuciuriul, am întins mâna şi le-am atins. Erau reci şi marginea lor tăia ca un cuţit.

— Erau cuţitele secerătorii, zise Bobi.

— Da, adeveri Cari. Înhami un cal la ea şi calul o face să meargă.

— Aripile, zise Bobi, sunt morişca de lemn, iar înşiruirea de stele sunt cuţitele secerătoarei.

— Şi cum merge? întrebă Jacquou.

— Calul trage, zise Bobi. Aripile se învârtesc. Aripile împing iarba sub cuţite, cuţitele taie şi iarba cade.

Rămaseră tăcuţi o clipă. Jourdan îşi drese glasul. Vântul platoului zgâlţâi uşor şura plină de răsunete.

— Pe urmă, continuă Randoulet, totul se stingea. Auzeam cum se foieşte Tuciuriul în paie.

— Mă mişcăm, îi curmă vorba Tuciuriul, fiindcă stăteam sub aripi, taman în faţa şirului de cuţite. De fiece dată când pierea lumina, îmi părea c-aud un trosnet uşor şi că maşina

începe să umble.

— Păcătoasă noapte! mormăi Jacquou.

— Zău aşa, păcătoasă noapte! întări Randoulet. Am dormit pe apucate şi cu nişte visuri cumplite. Phii! tot simţeam mereu dinţii ăia de fier cum mă rup de picior, ori furcile alea cum mi se-nfig în burtă, aripa de lemn învârtindu-se şi pălindu-mă peste cap şi roţile alea trecând peste mine. Îmi pierea răsuflarea. Mă trăgeam înapoi. Mă trezeam, strigam:

— Tuciuriule!

— Da.

— Dormi?

— Nu.

— Oh! ce vis! Tu putuşi să dormi?

— Da’ de unde!

Spre dimineaţă am avut parte de un răstimp mai lung de întuneric. Şi uite că m-am crezut singur. Se făcuse mai răcoare. Am adormit. Am visat platoul Gremona. Era ca sineala.

Ei, dragii mei, se luminase de-a binelea şi eu dormeam buştean. M-am trezit. L-am trezit şi pe Tuciuriul. Am ieşit din şură. Afară stăpânea câmpia Alpilor, dimineaţa ei de aur, ierburile strălucitoare, plopii, şopotul râurilor. Am închiriat doi catâri din cătunul Conches şi-am plecat. Am trecut întâi nişte câmpii. Am trecut apa Durancei. Am mai trecut o câmpie şi apoi am început să urcăm, fără să mai întâlnim ogoare aproape de loc. Ei, şi eu m-am întors cu gândul la oi. Dar tu?

— Şi eu, zise Tuciuriul.

— Şi-am început să cânt.

— Şi eu, zise Tuciuriul.

— Trebuie să fi fost frumos, spuse Jacquou.

— Oile pe care le-am cumpărat sunt frumoase, vorbi Randoulet, asta e, şi toată lumea poate să-şi dea seama. Sunt de soi alpin, pot să v-o spun lămurit, şi nu-s din primul fătat. Se trag din prăsilă de la Saint-Veran. Prăsilă lor acolo s-a născut, acolo a murit. N-au murit ca nişte oi, ci ca

oamenii, şi-au fost îngropate. Asta întâi de toate. Pe urmă, uite ce au osebit de celelalte: au pielea pe pântece uite-aşa de groasă (Randoulet arătă grosimea degetului), capul prelung şi lâna ca fierul. Asta, adică pielea lor, facă să se culce în zăpadă, cum te culci tu în pat. Mulţumită capului, sunt ca şi copacii: le aduci aici, aici stau, le dud colo, colo stau. Nu-s plimbăreţe ca oile debaltă, care se văd pe drumuri. Sunt uşor de păzit. Şi au nişte ochi minunaţi, paşnici, care te-nvaţă să rabzi numai cât îi priveşti. Le-am cumpărat la Remusat, pe muntele Paille, la cinci ceasuri de Valsainte. Staţi, făcu Randoulet, şi ridică degetul în aer.

Rămase tăcut.

Vântul de iarnă zgâlţâi şura.

— Asta nu-i o cumpărătură obişnuită, glăsui el. Nuo cumpărătură din zilele noastre. S-ar zice că e ca în vremile de odinioară. Am cumpărat cinci sute de oi dintr-o dată sus la munte, pentru soiul lor, pentru soiul lor „de bună seamă, dar şi pentru altceva, pentru mine, fiindcă m-am gândit, eh – şi se aplecă spre ei – ascultaţi…

Toţi se aplecară spre el.

— … Sunt scuturat până la ultima leţcaie. Cinci sute’ de oi sunt bani, nu glumă. I-am spus Honorinei.: „Acum poţi să faci lună saltarele”. N-am fost niciodată atât de mulţumit ca azi.

B obi îşi răzuise pipa. Avea gust mai bun ca înainte şi umezeala aerului făcea gustul şi mai bun.

Iarnaasta fusese sâcâită la început de ploi dese şi grele. Nu avusese cum să se aştearnă geruri mari. Totul rămăsese moale şi muiat de umezeală. Apa mustea din putregaiurile afinate ale pădurii. Văzduhul însuşi era jilav; şi tocmai asta dădea gust atât de bun pipei.

Bobi porni prin pădure. Iepele se întorseseră de mult la grajduri. Armăsarul nechezase în poartă la Cari în a treia zi de ploaie. De atunci vieţuia paşnic în vechiul lui aşternut de fân. Singură, iapa Aurorei mai alerga încă. Ea gemuse la început în faţa unei porţi care nu i se deschidea. Dintre toate iepele de pe platou, doar ea cunoştea mai bine

pădurea şi libertatea (căci genunchii Aurorei erau. Nervoşi, nu puternici) şi se înapoie în pădure. Aurora, pitită după uşă, se uita prin gaura cheii şi-şi spunea: „Nu, nu te mai vreau, rămâi cu armăsarul tău”. Într-o noapte, Aurora auzi trosnind o pojghiţă de gheaţă. Coborî să deschidă poarta. Iapa intră. Dar se înţeleseră amândouă ca poarta să rămână deschisă. Aurora Îşi spunea: „Nu vreau s-o ţiu. O să-nţeleagă că n-o ţiu. Dacă vrea să plece, să plece. Dacă rămâne, s-o facă din inimă şi nu din pricina porţii.”

Din când în când iapa ieşea pe poartă, se depărta în galop, rămânea o zi în ploaie şi se întorcea acasă şiroind de apă, ca şi cum ar fi ieşit dintr-un râu, cu mari frunze ruginii lipite de crupă.

Bobi auzi galopul iepei. Nu ştia că ea şi Aurora îşi lăsaseră una alteia o libertate dureroasă. Ceea ce ştia -era cu totul deosebit şi doar lucruri văzute de ochiul ager al doamnei Elena. Doamna Elena venise la Jourdana. Se îngrăşase, şi asta o prindea, toată numai gingăşie şi melancolie. Ochii ei încercănaţi cu albastru scânteiau ca soarele. Mai avea doamna Elena alte două-trei locşoare la fel de strălucitoare: colţurile gurii, gropiţa ce se adâncea în cot atunci când întindea braţul gol, locul unde pieptul răsărea din răscroiala bluzei. Aproape că nu le puteai privi. Se aşezase. Spusese:

— Aurora nu mai vorbeşte. Aurora stă cu nasul lipit de geam. Aurora se uită cum plouă şi nu se mai clinteşte de-acolo. Aurora nu se mai atinge de mâncare. Ba mi se pare că nici nu doarme, mititica.

Se gândea că singurul leac era să prindă iapa şi s-o lege la iesle, aşa ca mai înainte.

De când se potoliseră ploile, Bobi se ducea zi de zi la pădure. Cerul era scund şi întunecat. Jourdana, ca toate fermele de pe platou, afară doar de Fra Josepina, avea ferestrele mici şi înguste, făcute anume ca să reziste, la vânt. Pe-o asemenea vreme friguroasă. Şi cu nori groşi, casa era cu adevărat locuită doar de focul cel mare din vatră.

Cum ieşea afară, pipa căpăta alt gust: gustul potecilor şi al drumurilor, gustul frunzelor moarte, al putregaiurilor şi al gunoiştelor care încălzesc marile rădăcini ale pădurii; gustul crengilor despuiate şi lucitoare, pe care muriseră unele după altele păsărelele zgribulite şi care încercau acum să cânte singure, fără păsări şi fără frunze, cântecul crengilor despuiate în vântul iernii. Crengile aveau un gust călduţ, puternic, ca de animal. Alte minunate gusturi jucau şi ele în jurul pipei, pătrundeau tutunul, se amestecau cu fumul, se topeau pe limbă. Gusturi pline de icoanele cele mai dragi oamenilor.

Mergând prin pădure, Bobi sugea din pipă. Nu se mai atingea de ea. Nu şi-o mai dezlipea din colţul gurii. Nu-i mai simţea apăsarea între dinţi. Fuma mahorcă niţel jilăvită, zăcută într-o oală de gresie, îndesată doar pe jumătate în căuşul pipei, greu de aprins şi care ardea încet pe dinăuntru.

— Îmi cumpăr un cerb, zise el, şi îşi privi lung pipa.

De când se ivise cerbul pe platou, aşa le zicea el marilor bucurii lăuntrice pe care şi le făcea singur. Astăzi, cerb însemna să se bucure de gustul iernii, al pădurii despuiate, al norilor lăsaţi jos de tot, să meargă prin glod, să audă cum tufişurile îi zgârie haina de catifea, să simtă că-i îngheaţă nasul şi căldură în gură. Se simţea liber şi se bucura de singurătate.

Auzi iapa galopând în fundul pădurii. Nu se mai desluşea alt zgomot, afară de foşnirea uşoară a norilor lunecând peste creştetele copacilor.

Căută să priceapă de ce nu-i mai pria iepii vechiul grajd. Prinsese gust de noua-i viaţă. Şi-o închipui pe Aurora sprijinită de geam, privind la castanii despuiaţi de la Fra-Josepina şi la terasa năpădită de frunze. Deodată, tropotul copitelor răsună întocmai ca în ziua când Aurora îi vorbise cu atâta sălbăticie despre iubire. Era aceeaşi tăcere în lume, aceleaşi trosnete de crengi, acelaşi tropot de copite. I se păru că-i aude vocea: „Ai mai puţină inimă decât râul”.

Mai merse puţin până la o mică tufă de răsură

desfrunzită, care păstra încă două trupeşe poame roşii. Cătă la cele două poame stinghere între crengile moarte. Se întoarse. Încercă să privească printre zăbrelele pădurii. Ropotul galopului se auzea acum mai asurzit; iapa alerga pe muşchi, înspre miazănoapte. Lăsă drumul forestier şi intră pe sub copaci, îndreptându-se în direcţia zgomotului. Mergea fără grabă, ca şi mai înainte. Iapa alerga pe muşchi. Trebuie că zburda încolo şi încoace, avântându-se uneori în câte-un salt în lumina tulbure, ca să cadă iar pe covorul de muşchi. Era încă departe, colo înainte. Nu făcea mai mult zgomot decât un iepure. Bobi păstra fără greutate drumul către adâncul unde zburda iapa. Apuca de-a dreptul prin micile tufişuri, abia ocolindu-le pe cele mai mari; trecea printre crengile subţiri; călca prin bălţoace, peste povârnişuri de nisip şi de gresie, peste brusturele moale. Nu mergea mai repede ca înainte, dar avea umerii mai largi. Scosese mâinile din buzunare. Braţele lui cădeau pe de lături ţepene ca nişte stâlpi de poartă. Mergea cu capul şi cu umerii aplecaţi înainte. Pipa i se stinsese. Asta nu mai era plimbare.

Copitele strălucitoare ale iepei începură să tropăie pe stâncile poroase în care pădurea săpase scorburi. Bobi schimbă drumul. Încoace tropotitul se auzea mai puternic: era o creastă de la care începea coborâşul spre oâmpie; ea era leagănul pentru ecourile cerului şi văilor. Ropotul galopuluijfureă până la nori, apoi căzu iar pe pământ. Zgomotul îngânat de ecouri făcu să se iveasca singurătatea. Nu se mai afla pe lumea asta mare decât Bobi urmărind iapa. Trecu peste întinderi de muşchi, peste smârcuri de ciuperci putrezite. Picături mari de ploaie atârnau în vârful crengilor moarte. Norii pieptănau creştetul copacilor.

Când soarele arătă două după-amiază, iapa aproape că pierise de pe lume. Nu se mai auzea. Se înstăpâni un lung răstimp de tăcere, tulburată doar de paşii lui Bobi şi de bătăile inimii lui Bobi. El îşi dăduse toată silinţa. Iuţise pasul vârtos, dar cum se apropia, iapa fugea, aluneca spre

dealuri, făcea ca şi cum ar ti vrut să se avânte devale, spre câmpia Roumului. Bobi intra prin surpături, se lăsa să vină în jos dus de râuri de pietricele. Se oprea. În trunchiurile stejarilor. Auzea iarăşi iapa pe sus. O auzea gonind prin pădurea de mesteceni, acolo unde locul îngăduie goana. Tropotul se îndepărta. Bobi urcă iarăşi. Pădurea de mesteceni era pustie. Nimic nu stingherea vederea. Doar trunchiuri pestriţe şi drepte, din loc în loc, cu scoarţa lor dulce, ca pielea de fată. Încolo, nimic. Niciun zgomot. Nicio urmă. Ziua cenuşie lumina pădurea despuiată. Departe, dincolo de crângul de mesteceni, se zărea marginea întunecată a unei fâşii de pădure unde se înălţau brazi şi molifţi. Bobi merse totuşi drept înainte. Nu schimba pasul. Nu se gândea să se zorească ori să alerge. Mergea cu pasul lui dintotdeauna. Încerca să răzbată prin singurătate cu fruntea lui, cu umerii lui ca nişte stâlpi de poartă, cu pieptul, cu toată făptura lui de bărbat, aşa cum faci pe timp de furtună când ai vântul şi ploaia în faţă. Trebuia să ajungă iapa, să o prindă, să o aibă în mâna lui. Atunci, singurătatea s-ar prăbuşi ca un munte de nori care ascunde cerul senin şi cele o sută de mii de căi ale stelelor.

— Doar am mai multă inimă decât râul.

O uşoară umezeală lucitoare îi muia buzele. Niciun zgomot, încet-încet, singurătatea, ca o ploaie de nisip, înghiţea pădurea. Nici tu copaci, nici tu văzduh, nici tu bucurie, nimic altceva decât dorinţa de-a prinde fugara nevăzută.

Iapa se oprise dincolo de brazi. Păştea. Bobi ajunse aproape de un mesteacăn despicat şi de acolo o văzu. Era la zece paşi de el. Nu se mişca. De aceea n-o mai auzise. Toată pădurea se ridică în singurătate cu coridoarele ei, cu înaltele ei săli boltite sub stejari, cu scările ei de stânci, cu covoarele ei de muşchi şi eu vântul cel mare, adormit, care sălăşluia în ea ca un şarpe.

Iapa simţi apropierea omului. Ieşi până în marginea fâşiei de pădure şi îşi trecu capul prin cetina brazilor, uitându-se la cel care venea din mestecăniş. Avea ochi mari şi liniştiţi.

Adulmecă mirosul. Bobi era ud tot de ploaia rămasă prin tufişuri. Mirosea puternic a catifea. Iapa îşi amintea de mirosul ăsta. Intr-o după-amiază, înainte de nunta cailor, Aurora se abătuse pe la Jourdana. Nu era nimeni, afară de haina asta de catifea, atârnată în cui lângă vatră, şi care păstra forma umerilor şi mişcarea braţelor. Aurora luase haina. O pusese în faţa ei, pe oblâncul şeii. Se afundase apoi departe în pădure. Încercase haina pe ea, trecându-şi braţele de femeie în locul braţelor de bărbat, punându-şi pieptul de femeie în locul pieptului acestui bărbat de fum. Iapa îşi amintea. Şi, la căderea nopţii, s-au întors să atârne haina într-un cui, în şură.

Cu un geamăt uşor, încercă să facă omul să înţeleagă toate acestea. El se dezlipi de trunchiul de care se sprijinea. Inaintă. Iapa îşi trase capul din cetină şi fugi.

O urmări până departe spre miazăzi şi până departe spre miazănoapte, departe spre răsărit, departe spre apus, în faţa soarelui care se culca dincolo de nori. Două fâşii de raze roşii străbătuseră negura cerului, aprinzând colo hăt pe platou două luminişuri pe pământ. Iapa nu mai era ca înainte, când nu-i păsa de el, el care o urmărea fără ca ea să ştie. Şi totuşi rămânea aproape de el, cât să întindă mâna. Mereu ascunsă, dar atât' de aproape încât putea s-o audă când luneca prin putregaiul ciupercilor, ori când scotea pe nări acel geamăt uşor pe care-l avusese recunoscând mirosul hainei de catifea. El ştia bine că nu era nevoie să alerge, ci s-o urmărească cu pas domol şi sigur, căci în asemenea împrejurări, dacă trebuie cu adevărat s-o ajungi, numai gingăşia, numai iubirea ţi-o pot aduce pe cea dorită. Nu e vorba de forţă. Şi, dacă nu trebuie s-o ajungi, nu-i nimic de făcut, cea dorită scapă şi din faţa celor mai vicleni. Mergea cu pasul lui, călăuzindu-se după salturile goanei, despicând tufişurile, străbătând rariştile, înfundându-se încet în desişurile care trosneau. Într-un târziu, iapa ieşi din pădure. Bobi la fel. Stătea încă în marginea pădurii. Totul se sfârşise. Nu se întunecase încă. Iapa galopa din toate puterile, departe, pe platoul îngheţat.

Pieri, apoi nu mai fu niciun zgomot.

În aceeaşi clipă, nu mai fu nici lume, nimic. Bobi îşi închipui faţa lipită de geam, acolo, la Fra-Josepina, ochii care trebuie că priveau acum în noapte, obrajii, Iruntea, părul acela, care erau ca obrajii, fruntea şi părul iuţelii. Nu va putea niciodată s-o ajungă pe Aurora.

Se întoarse la Jourdana peste câmpurile învârtoşate.

— De unde vii? îl întrebă Martha.

— De prin împrejurimi.

— Eşti ud tot.

— Am mers prin pădure.

— Dar ce ai?

— Nimic.

— Pari trist.

— Nu.

— Eşti obosit?

— Nu, zise el, ceea ce-am făcut aş putea să fac în toate zilele, fără să obosesc vreodată.

Se aşezase. Ea se apropie de el. Îi puse uşor mâinile pe umeri.

în mijlocul tihnei de iarnă, oamenii regăseau vechi bucurii în toate ascunzişurile trupului lor. La subsuori, la coate, la genunchi şi în acea parte a umerilor mai simţitoare la frig, ca şi la cald, unde vine gulerul cămăşii. Tuturor acestor bucurii li se puteau da nume de animale. Aveau bucurii de câine în şira spinării: să se întindă, să simtă căldura care urca dinspre şale aidoma unei plante, cu ramuri de călduri şi mari frunze de căldură, catifelate şi vii, încolăcindu-se uşor pe piept pentru a păzi inima şi plămânii, ca într-o gogoaşe de mătase. Aveau bucurii de vulpe în picioarele care călcau pe drumurile îngheţate şi care, în ciuda frigului, se mişcau ca unse. Mlădierea genunchilor, cu frigul care pătrundea pielea şi un centimetru de carne împrejur, dar, din străfundurile corpului zvâcnea un sânge arzător, care cobora în picioare, şi coapsa, genunchiul, pulpa, glezna, laba începeau să trăiască din plin. Nu mai făceau parte din om, ci din lume, ca muntele, puhoiul de apă, norul sau

vântul cel mare. Puteai să mergi toată ziua pentru fericirea de a merge. Aveau bucurii de pasăre care trage-n piept aerul îngheţat – şi-n acest timp frunzişul sângelui împresura plămânii cu mari foi catifelate, arzătoare ca mătasea.

Toate păsările platoului se adunaseră deasupra păşunilor lui Randoulet. Ba chiar şi păsările din valea Ouvezului, din câmpie şi din munţii depărtaţi. Cu cât se înteţea frigul, soseau tot mai multe şi mai ciudate. Erau soiuri foarte rare şi aproape nelumeşti; din acele neamuri de păsări pe care omul nu le vede niciodată. Veneau de foarte departe, purtând în pene oglindirea pământurilor semănate cu plante din zarea lui miazăzi; şi chiar din cele ale căror pene aduceau mirosul mării. De cum se făcea ziuă, se ridicau cu larmă până-n nori.

Martha dori să le dea din nou grâu. Mătură aria, vârfui două oale cu boabe pe care le păstrase dinadins după seceriş. Dar păsările nu se mai îmbulziră să mănânce.

— Nu mai vin, spuse ea.

Privi la cerul gol. Era deznădăjduită.

— Randoulet le dă mai mult decât tine, o dumiri Bobi.

— A fost de ajuns niţică iarbă… spuse ea.

Bieţii ei ochi mari priveau la cerul gol şi braţele-i căzură de-a lungul trupului.

— Ia mai nimic, doar niţică iarbă acolo, mormăi Jourdan. Numai că-s douăzeci de hectare de iarbă neatinsă, cu sămânţa, tulpinele, frunzele şi chiar florile cele târzii.

— Aci sau acolo n-are a face, zise Bobi. Ori tu, ori Randoulet, tot una e. Totul e să rămână liber cerul. Ia uită-te! Iarna asta n-o să se mai închidă deasupra noastră. O s-avem tefere nu numai păsările noastre, dar şi pe cele din alte părţi. Cerul s-a şi închis peste multe locuri. Deasupra noastră rămâne deschis.

— Pot să zboare în tot largul platoului, vorbi Martha cu ochii mereu la cer, şi sunt sigură că nevasta lui Cari, Josefina, domnişoara Aurora au măturat şi-au azvârlit pe arii grăunţe din belşug. Şi noi, ceştilalţi, n-avem parte de păsări.

— Păi cum, făcu Bobi, doar le-auzim.

Ascultară. Se auzea sporovăiala păsărilor.

— Şi uite, putem sta afară, fără să ne temem, ca anul trecut, de cerul gol. Nu ştiu, dar poate fiindcă, acolo aripile astea de toate felurile se vânzolesc deasupra pajiştei întinse, îmi pare că ne mai ţine ceva şi nouă tovărăşie.

— Aşa e, încuviinţă Jourdan.

— Şi poate c-o să vie curând vreo câteva şi la grâul tău.

— Poate, zise Martha. Adevărat, sunt tare zorită de felul meu.

— Ceea ce trebuie să-nţelegem, adăugă Bobi, e că de fapt nimic nu-i pentru folosul nostru, dar că până la urmă totul e pentru noi şi se apropie de noi ca să ne fie de folos. Păsările nu-s ale noastre. S-au adunat acolo, deasupra pajiştei, un neam întreg, şi mulţumită lor suntem încredinţaţi că cerul n-o să se-nchidă deasupra noastră toată iarna. Asta-nseamnă ceva.

— Înseamnă mult, făcu Jourdan.

— Cerul se-nchide deasupra locurilor unde păsările au murit, spuse Bobi.

— IDa, zise Martha.

înţelegea că el avea dreptate, dar se gândea la bucuria de a hrăni. Nu era vina ei. Era imboldul ei de femeie. Judecata se dovedeşte neputincioasă faţă de dorinţele corpului. Şi când vrea să facă ceva împotriva lor, greşeşte.

„Da, cugetă Martha în sinea ei, dar bucuria mea e să văd pasărea mâncând grăunţele pe care i le dau, s-o văd cum înfulecă din grămadă, cum face uite-aşa şi-aşa cu ghearele, uite-aşa cu ciocul, uite-aşa cu aripile.4’

Şi cum vorbea cu sine, se opri deodată, fiind gata să se dea de gol, căci zvâcnea din braţe şi din umeri aidoma unei păsări.

„Dacă mă văd, se temu ea, au să mă creadă nebună.”

Bărbaţii nu o văzuseră. Priveau aţintit la întinderea platoului. Singurătatea amarnică care li se înfăţişa de-aci se lărgea cât vezi cu ochii. Câmpurile din apropierea fermei fuseseră sădite cu flori. În clipa aceea, sub cerul scund al

iernii, nu se vedeau însă decât pământuri goale, înzăuate de chiciură. Mai încolo, în şes, se zăreau câţiva ienuperi. Nu se arăta nicăieri o urmă de viaţă, afară doar de umbra albastră aşternută de rostogolirea leneşă a norilor şi care se agăţa de pietre. Zarea era neagră ca noaptea şi ferecată din toate părţile.

„Zilele astea o să mă duc la pajiştea păsărilor44, îşi zise Martha.

Se uită la locurile ciudate, triste şi mute dimprejur ul ei.

„Da, îşi zise, acolo n-o să-mi fie frică, n-o să fiu singură. Zulma păzeşte oile.44

Nu-şi mai aducea aminte cine i-a spus că Zulma păzea oile, dar era încredinţată că i-a spus cineva.

Zulma devenise regina oilor. Regina şi totul. Ea era căldura, frigul, ploaia, soarele şi vântul oilor, bucuria şi tristeţea oilor.

Erau oi sălbatice, cu frunţi de marmură şi ochi plini de taine înfricoşate.

Oricum, trebuia să le păzească cineva.

— Nu-nseamnă că mă-mbăt cu apă rece, ştiu bine, mormăi Tuciuriul. Ce vrei să fac, singur pe toată întinderea asta, mai ales că oile astea o iau razna încoace şi-ncolo, fără să ceară voie la nimeni, dar…

Trase puţin dintr-o pipă afurisită cu tutunul umed.

— … dar, urmă el, omul se cheamă totuşi că e ceva, altminteri nu poţi spune.

îşi încropise un fel de adăpost în inima acestei întinderi de bătrână iarbă încâlcită. Nu se învoise să-şi ridice o colibă.

— Nu-i nevoie niciodată de colibă, zise el.

îl apucă de braţ pe Randoulet.

— Ascultă, ai încredere în mine?

— Da, făcu Randoulet, mestecându-şi mustaţa.

— Atunci, lasă pe mine.

— O să-ngheţi, zise Randoulet, şi-o să te găsim ţeapăn ca un ciomag.

— O să fac foc, i-o întoarse Tuciuriul.

Se duse şi dezlegă vechea boccea cu piei argăsite de mai bine de trei ani, le răzui de sare şi le lăsă afară, la vânt, patru sau cinci nopţi frumoase. Îşi croi apoi din ele mănuşi cu un singur deget, căciulă, cipici, cioareci, pulpare, cojoacă. Taman atunci veni şi Zulma lângă el. Erau încă la fermă.

— Te duci la serbare? întrebă ea.

Tuciuriul ţinea mult la Zulma. Se învăţase cu ea. Ştia până unde putea să vadă uitătura asta aţintită şi strălucitoare.

— Nu, zise el.

Şi se gândi: „De ce-o fi vorbind ea de serbare? Cine i-a spus de serbare? De unde o mai fi scos-o şi pe asta? N-a fost niciodată serbare pe platou.”

— Ce serbare? zise el.

— Serbarea, făcu ea.

Şi arătă nedesluşit cuprinsul singuratic care se întindea sub cerul cenuşiu.

După ce-şi croi toată îmbrăcămintea din piei de oaie, o încercă. Şi se pomeni de două ori pe cât era. O matahală de om. Abia mişca mâinile şi abia păşea. Dar părea cineva. Cum îi spuse Randoulet:

— Îmi pari cineva.

— Cine?

— Nimeni, vreau să zic doar că-ncepi să fii cineva. Şi crezi, urmă Randoulet, că-ntr-o colibă n-ai fi stat mai bine?

— Nu, zise Tuciuriul, trebuie să trăieşti la fel cu oile.

Era şi părerea oilor.

— Cândeşti cu capul, mormăi Randoulet, nu cu picioarele, atâta pot să spun!

Se văzu nevoit să-şi dea seama de asta. Pe întinsa păşune sălbatică, de peste douăzeci de hectare, marea-i turmă începu să se scurgă în toate părţile şi să se piardă, îşi zicea:

— Puţin îmi pasă, nu se pierd, o să le găsesc, nu pleacă ele.

Numai că nu avea bucuria să-şi vadă oile. Nu se mai putea bizui că o să aibă bucuria de-a vedea toată prăsilă: berbecii, oile, mieii.

Se duse în inima păşunilor, la locul ales. Îşi întocmi rostul; şi, din toate părţile, aidoma unor mici izvoare, oile se scurseră una după alta, se grămădiră întâi în jurul păstorului, apoi se răspândiră pe un loc mai întins, dar fără să piară din vedere, fără să mai apuce razna înainte spre adâncurile cerului şi ale singurătăţii, adulmecând mereu spre păstor; şi uneori, în pragul marilor nopţi care se vesteau fără stele, behăiau spre el, ca şi cum ar fi scos din fundul gâtlejului o vorbă mare. Tuciuriul spunea: „E aidoma cu bolmojeala copiilor mici când ţipă şi te cheamă”.

Tuciuriul se afla acolo poate de două ceasuri, când se pomeni cu Zulma. Trebuie că venise pe urmele lui.

— Cum de m-ai găsit? întrebă el.

Băgă însă de seamă că ei nu-i era a joacă. Îşi împletise strâns păi’ul în şuviţe, ca urzeala unei stofe. Îşi făcuse o cunună deasă din spice de fetucă muiată; se gătise cu o salbă din trestie verde şi două brăţări de fân verde pe care-l dibuise sub ierburi. Oile din preajmă se ridicară şi o priviră.

— Buruienile nu-s înflorite, zise ea, arătându-şi podoabele de iarbă veştejită.

— S-au trecut de mult, îi aminti Tuciuriul.

— N-am ştiut, zise ea. Dacă aş fi ştiut, mă-ngrijeam să culeg din vreme.

— N-ai băgat de seamă că dâmburile Ouvezului erau viorii acum două luni?

— Ba da, făcu ea, era cerul.

— Nu, erau buruienile.

— Când îţi trebuie ceva, spuse ea, nu găseşti niciodată.

Dădu din mână ca o gospodină, aşa cum văzuse că face maică-sa. Privi împrejur. Văzu oile. Le puse mâinile pe creştetele învelite cu lână.

Cum îi spunea mai târziu Tuciuriul lui Randoulet:

— Din clipa aia n-am mai vorbit decât când mi-aduceam aminte. Ne-nţelegeam de mult aşa.

— Sunteţi nişte caraghioşi amândoi, pufni Randoulet. Păi, ce-are asta cu oile?

— Uneori, i-o întoarse Tuciuriul, ai zice că ai capul troacă de porci.

Se luară la sfadă. Randoulet se făcuse roşu la faţă şi tot bărboiul lui de opt zile se zburlise, sudoarea îi pica de pe frunte ca abureala în apa iazului, vorbea repede, se încurca şi sfârşea repetând într-una: „Păi atunci vorbeşte, lămureşte-mă, hai”.

— Ce vrei să-ţi spun? se oţărî Tuciuriul. Asta nu se spune, se-nţelege, ori dacă nu, degeaba.

Pălise tot, vorbea cu o voce adâncă, străină; mâinile îi tremurau, îşi ferea ochii de Randoulet, cătând ba în dreapta, ba în stânga, dar niciodată drept la stăpân.

— Aşa, făcu în cele din urmă Randoulet, şi atunci…

Trăsese o gură de aer şi se liniştise.

— Atunci?

— Atunci, îşi reluă firul. Tuciuriul, i-am spus: Stai, să-ncerc îmbrăcămintea asta pe tine. A trebuit să-i scot brăţările şi salba, dar cununa şi-a păstrat-o. I-am dat cioarecii mei, cojoaca’mea, pulparele imele, căciula mea, pieptarele mele, tot, i-am dat şi bâta. I-am spus: Tu bagă de seamă şi te-ngrijeşte de foc.

— Oh! ştiu! zice. Câinele a rămas lângă ea, fără să-l cheme. Trebuie s-o laşi.

— Vreau s-o las, zise Randoulet, dar oare n-o să mai vină acasă, la fermă? O s-ajungă o femeie-oaie? O să rămâie acolo, în mijlocul ierburilor, toată viaţa?

— Nu, o să vină ea din când în când, n-ai grijă. Totul e să-i ducă la vreme de-ale gurii.

— Vreau s-o las, repetă Randoulet în şoaptă. Dacă asta-i place ei.

— La toţi ne place, îl încredinţă Tuciuriul.

— Mie nu-mi place nici cât negru sub unghie. E fata mea, la urma urmelor.

— Asta-i voia ei, spuse Tuciuriul. E tot ce poate să dorească un tată pentru fie-sa. Şi-apoi, pot să-ţi spun că

oile trebuie păzite.

Se însera. O porniră spre casă, unde Honorina tocmai aprindea lămpile.

— Ce-ai vrut să spui cu troaca de porci? întrebă Randoulet.

— Nimic, mormăi Tuciuriul. Troacă de porci, atâta.

— Ce legătură are cu capul meu?

— Nicio legătură. Doar că-n troaca porcilor nu-s decât resturi de la ciorbă şi cartofi putreziţi. Pricepi, adăugă Tuciuriul, atunci când nişte dobitoace înţeleg îndată lucrurile, s-ar cuveni, oricum, să le-nţelegem şi noi.

Tropăiră în prag ca să-şi scuture încălţările de noroi.

La o vreme din seară, Honorina spuse:

— Toată povestea asta-mi pare nemaipomenită.

— Mai taci din gură, se răsti Randoulet. Femeile nu-nţeleg niciodată nimic. Cu toate astea, e uşor. Până şi dobitoacele înţeleg.

Zulma rămăsese mult timp nemişcată, ascultând. Auzise păsările. Erau la căldură, sub ierburi. Se chemau, îşi vorbeau şoptit. Poate că se şi strecurau de la un cuib la altul de-a lungul micuţelor coridoare încropite în pâsla pajiştei; din când în când, înaltele ierburi îngheţate îşi ridicau fruntea grea, scormonite de păsări la rădăcină.

Soarele nu se arătă. Dar, deodată, în mijlocul bolţii cenuşii, o pată luminoasă de ulei se lăţi şi se rotunji ca un fruct pufos. Tulpina îngheţată a unei ierbi plesni. După o clipă, teaca de gheaţă alunecă în jos, descoperind un pic de carne verde încă. Din loc în loc, ierburile se despuiară şi o lumină verde-albăstruie, în joc unduitor ca licăririle unui lac, prinse să răsufle pe toată întinderea păşunilor. Era amiază.

Păsările începură să zboare. Zulma le privea. Zvâcneau din nesfârşita pajişte cenuşie. Spărgeau pojghiţa de chiciură care lipea iarba. Scuturau pulberea îngheţată. Se avântau în văzduh. Erau pupeze trupeşe, ca de aur, care din trei bătăi de aripi atingeau norii.

Rostul turmei şi al tinerei păstoriţe se afla într-o

adâncătură de vreo douăzeci de metri, rotundă ca o strachină şi care fusese oândva o groapă adâncă pentru păstrat grăunţe. Acolo dormita şi focul. Din când în când, jeraticul se învâlvora domol şi fără zgomot, dezvăluind în carnea-i roşie inimi de zăpadă în care zvâcnea sângele focului.

Zulma era îmbrăcată în veşmintele pe care Tuciuriul le croise pentru el din piei de oaie. Dar era voinică. Avea sâni frumoşi, grei şi bogaţi, şi şolduri care umpleau veşmântul bărbătesc. Era ca o uriaşă de lină. Din gulerul pentru care Tuciuriul alesese cu grijă blana lucitoare şi creaţă a unui miel merinos răsărea un chip blajin cu buzele mari, cu ochii aţintiţi, cu nările largi, cu părul ca paiul împletit strâns în o sută de şuviţe, ca urzeala unei stofe de mătase, sub cununa spicelor de fetucă.

Privea aţintit înainte. Nu se mişca. Asculta. De la o vreme se ridicase un zvon din tăcerea pajiştei, la început aproape neauzit, apoi şopotitor ca apa care se avântă pe nisip. Nu se mai auzeau decât vreo câteva piuituri. Nu se mai vedeau păsări în cer, afară de două pupeze care sclipeau bătându-se pe fructul ceţos al soarelui.

Un berbec nevăzut grăi oilor lui. Apoi, oile se iviră în jurul gropii. Fata le chemă. Coborâră lângă ea. Aveau păsări agăţate în lână. Se culcară acolo, în jurul Zulmei, în jurul focului, pe povârnişurile gropii. Veneau mereu. Veneau în buza gropii şi zăboveau o clipă ca să privească. Aveau mici coarne stârpite, frunţi pe care spumega lână, şi sub ea nişte ochi grozav de reci şi de albaştri. Apoi coborau, sculând oile culcate şi strângându-se în jurul Zulmei. Curând se umplu toată groapa. Restul turmei se culcă pe pajişte, sus, împrejur. Un bătrân berbec smolit puse câteva întrebări grave unei oi culcate lângă Zulma. Păsările îşi desprinseră ghearele micuţe din lână şi începură să zboare de la o oaie la alta. O oaie strănută. Un căţelandru lăţos se strecură printre oi şi veni să se tolănească lângă foc.

Ziua era ruginie sub lucirea împotmolită a soarelui. Se lăsa frig. Nimic nu se mişca. Doar păsările săltau de la o

oaie la alta.

Răsuflul iernatic al cerului purta domol noi; îi spre miazănoapte. Umbre îngheţate se târau pe pământ. Una dintre aceste umbre albăstrii o întâmpină pe Martha în marginea păşunilor. Se hotărâse să pornească încoace. Se afla acum în faţa marii întinderi de iarbă. Nu puteai ghici unde e turma. Merse mai întâi la întâmplare. Un gungurit trist, ca de hulubi, o opri în loc. Oile ridicate în urma ei vorbeau. Înaintară până aproape s-o atingă. Îi adulmecară fusta de dimie. Martha ţinea mâna în bu/. Unarul şorţului. Le dădu un pumn din grăunţele pe care le adusese pentru păsări.

Oile se urniră din loc; ea le urmă. Era înţr-adevăr un pământ sălbatic şi oare te umplea de teamă. În lumina asta de iarnă, pe-un asemenea frig, pe-o asemenea vreme, în care aerul tăios rănea gâtlejul, nu prea erai obişnuit să vezi ierburi cu spice care se scuturaseră singure şi atârnau acum în capătul tulpinei ca nişte corpuri necunoscute pe lume.

Ovăzul se îndesise în picioare şi avea foi late ca foile de talpa-ursului. Mai ales tulpinile aduceau vlaga nouă din boiurile de trei ori mai groase ca de obicei. Boabele închise îndeobşte între cele două bărbi bălaie şi lungi căzuseră pe pământ, însămânţând de la sine. Nu mai rămăsese din ele decât uşoara armură ocrotitoare şi care, sub cer, şi ploi, şi vânt, se făcuse ca arama. Totul îşi schimbase măsura. Iarba nu mai era o simplă iarbă, despre care ştii bunăoară că, la ovăz, lăţimea frunzei nu întrece lăţimea unui deget, şi nici tulpina grosimea unei andrele; devenise o iarbă avântată către o viaţă superioară vieţii sortite ierbii. Era libertatea. Pe neaşteptate, totul îşi pierdea măsura, scăpa măsurii omului, încerca să-şi recapete măsura firească.

— Oh! îşi zise Martha, e raiul pe pământ!

Era trist: iarnă, singurătate, nesupunere; trupeşenia şi puterea ierburilor o speriau, dar înţelegea că aici era raiul pe pământ.

Merse mai bine de două ceasuri în urma oilor. Se gândea

la raiul pământesc în fiece clipă: când se poticnea, când ierburile i se înnodau de glezne şi ea smucea piciorul, când se căznea să înainteze, când oile întorceau capul spre ea şi gungureau trist, aşa ca hulubii la amiază (aveau priviri frumoase, dar de neînţeles, şi era o mare durere să nu le înţelegi privirea), când păsările zburau în jurul ei, când ea văzu că erau la ele acasă, stăpâne peste pământul lor, stăpâne peste grăunţele lor, stăpâne pe libertatea lor, când zări două mari păsări sinelii, desigur sturzi, care dormeau la căldura buruienilor din uriaşul grâu sălbatic, când se simţi străină, când trase întâia oară în piept mireasma puternică a finului îngheţat, când se simţi pierdută în mijlocul ierburilor, când o mare pasăre aurită purcese să zboare tăcută deasupra ei, când începu să vadă chipuri ciudate în nori şi zâmbete largi cât tot cerul, când înţelese că totul era prea mult pentru puterile ei, and simţi că deznădejdea şi nădejdea piereau din inima ei, când se gândi pe neaşteptate la bucătăria de la Jourdana – acest ceva cald şi strălucitor clădit de ea şi de Jourdan şi care adăpostea acum pe Jourdan, şi Bobi, de lângă care abia plecase – şi când văzu lumina casei stingându-i-se în amintire ca licărirea unui ban azvârlit în apă (o pală de vânt îi aduse amândouă mâinile reci pe piept), ea strigă:

— Mamă!

Pasărea aurită se cufundă în ierburi. Oile întoarseră capul şi o priviră cu nişte ochi în care totul era lămurit.

Se apropia de turmă. Oile se mişcau în iarbă. Un berbec se ridică; capul îi tremura sub povara coarnelor. Martha auzi o voce de femeie care cânta. Fu ca şi cum toate lămpile soarelui ar fi luminat ierburile. Strigă:

— Zulma! Zulma!

Cântecul încetă îndată. Era un cântec trist. Martha înaintă; ajunsă în marginea gropii, o văzu pe Zulma în mijlocul oilor. O recunoscu după cununa de fetucă. Martha se aşeză alături de tânăra fată. Căţelandrul cel lăţos nu lătrase. Doar se oprise să-şi mai lângă piciorul bolnav.

Zulma vorbi cea dintâi.

— Frumos timp, zise ea.

— Unde vezi tu că e timp frumos? întrebă Martha.

— Pretutindeni.

— Eu nu văd. ’

încerca să-şi recapete suflarea. Era pierită de frică şi de tristeţe.

— Eu sunt timpul frumos, zise Zulma.

În clipa aceea, Martha băgă de seamă că fata avea corpul mătăhălos din pricina veşmântului din piele de oaie.

— Lasă-mă un pic să mă odihnesc, zise Martha.

(Voia să spună: lasă-mă să mă obişnuiesc, încep să văd că eşti frumoasă, că poate totul e frumos, că soarele întunecat răspândeşte lumină, că tu eşti poate într-adevăr timpul frumos…).

Se gândi: „Uite că acum vorbesc cu ea, fără să ţiu seama de ce mi se spune, ci numai de ce doresc eu să spun”.

— Oh! cât despre odihnă, zise Zulma, ar trebui mai întâi să ştii despre ce odihnă vorbeşti. Ce vrei să-ţi odihneşti, braţele şi picioarele, ori capul?

— Toate cele.

— Eu, zise Zulma, mai ales capul. Pe tine nu te stinghereşte?

— Ce?

— Capul.

— Fetiţa mea, de ce nu vorbeşti tu ca toată lumea?

În clipa când spunea acestea, Martha văzu păsările.

Erau deocamdată agăţate toate în lâna oilor. Nu se mişcau. Nu mişcau decât ochii. Erau de toate culorile. Chiar în lâna cojoacei de pe Zulma dormea un florinte, lesne de recunoscut după aripile-i arămii, căpşorul verde şi pântecul de argint.

— Nu ştiu, zise Zulma. Cum vorbiţi, voi, ceilalţi?

— Oh! fata mea, noi vorbim cum ne sileşte viaţa să vorbim.

— Nu ştiu niciodată ce vreţi voi să spuneţi.

— Vrem să spunem că viaţa e tristă.

— Nu-nţeleg, doamnă.

— Tristă, ştii ce-nseamnă asta?

— Nu.

— Dar mulţumită, când eşti mulţumită, ştii ce-nseamnă?

— Nu.

— Tatăl tău ţi-a spus să vii aici?

— Nu. Cum vrei, doamnă, să-mi spună să viu? Zău că nu te înţeleg când vorbeşti.

— Dacă ţi-a spus: „Zulma, du-te şi păzeşte oile”.

— Dar nu poate să spună asta. Nimeni nu poate s-o spună. Uite, doamnă, uite colo una care se ridică de lângă foc şi vine la mine. Bun, vine s-o scarpin după ureche.

— În loc să-mi spui doamnă, ai putea să-mi spui Martha. Ştii bine unde stau. Ai fost la mine. Ţi-aminteşti bine că am mâncat toţi împreună. Intr-un euvânt, ştii bine că ne vedem de douăzeci de ani. Te-am adormit în poală când erai mică.

— Nu ştiu, zise Zulma, eu ascult ce spuneţi când vorbiţi între voi. Îmi spun: îşi spun „doamnă”, trebuie să le spun „doamnă”, fiindcă dacă vorbesc aşa cum ştiu, nu mă-nţelegeţi. Îmi amintesc de casa ta, unde am venit pentru cerb. Tu m-ai şters pe burtă. Ţie ştiu că nu ţi se spune „doamnă”, dar eu am mai multă îndrăzneală când spun cuiva aşa.

Se uită lung la Martha.

Martha căzuse pe gânduri. Tot ce simţea, auzea şi vedea n-o mai atingea de-a dreptul, dar i se sfărâma de inimă. Era nevoită să vorbească Zulmei şi să-şi vorbească ei însăşi. „Nu i-am văzut niciodată ochii, îşi zise. Cred că nimeni nu i-a văzut. Totdeauna stă cu ochii plecaţi. Acum îi văd!”

Erau nemişcaţi şi mari, străbătuţi de-un fulger verde.

— Eu, zise Zulma, n-am îndrăzneală. Şi poate că-i mai bine.

— De ce-ai vrea să ai îndrăzneală? întrebă Martha.

— Voi toţi aţi făcut câte ceva pentru mine. Tu m-ai şters pe burtă. Mă lungisem pe marginea apei ca să culeg cardamă. Eram udă pe burtă. Mi-ai ridicat fusta. Ai trecut cu ştergarul uscat peste tot. Şi după asta burta mi-era caldă. Ah! uite, spuse ea închizând ochii, acum nu mai ştiu să

vorbesc ca tine!

Rămaseră tăcute mult timp.

— Doamnă, zise Zulma, fiindcă eşti aici, aş vrea să-mi desluşeşti tâlcul lucrurilor. Îmi place mult când mă atingi cu mâna, fiindcă ai mâna curată ca făina.

— Nu ştiu nimic, fata mea.

— Trebuie să ştii. Sunt femei care-l cântă.

— Ce vrei să spui?

— Mama pregăteşte lapte bătut pentru miei şi-i pune făină de orz ca să-l îngroaşe şi să-l facă gras. Atunci, îl bate cu un mesteleu şi cântă:

Aveam pentru mine o mare comoară.
Cine mi-a luat-o?
Iubirea, moartea.

— Cunosc **cântecul,** zise Martha. L-am cântat şi ea **cânel erata tânără. Ascultă:**

Maria cu picioarele-i albe A ieşit la portiţă,
Dar păstorul a trecut Fără s-o privească.

— Asta-i cântecul, doamnă.

— Negreşit, zise Martha. E „iubirea, moartea”. Toate femeile au cântat cântecul ăsta când erau tinere.

— Eu nu-l cânt, spuse Zulma.

— Atunci, ce vrei să-ţi desluşesc?

— Nimic, zise Zulma. Să stăm puţin fără să vorbim. De când eşti aici, vorbeşti într-una şi eu nu te-nţeleg. Odihneşte-te, cum ai spus.

Tăcură. Se auzeau ierburile, frigul, penele păsărilor, lâna oilor, cerul.

Martha se înapoie la Jourdana o dată cu noaptea. Bărbaţii puseseră masa şi aprinseseră un foc zdravăn.

— Am avut grijă de tine, zise Jourdan, ia te uită! Am făcut treaba ta. Azi, noi te slujim. Să iasă şi stăpâna odată la plimbare! Cum te simţi, scumpa mea Martha? Obosită?

— Nu.

— Şi-ai văzut păsările? întrebă Bobi.

— Le-am văzut.

— S-ar zice că nu eşti mulţumită.

— Ascultă, se întoarse ea către Bobi, acum cred ci o să fie greu.

— Ce?

— Într-un euvânt, urmă ea, acum cred că n-o să putem face să dăinuiască bucuria.

Băgă de seamă numaidecât că faţa lui Bobi se întuneca.

— Ce te face să vorbeşti aşa?

Nu mai întreba ca unul care are răspunsul gata pregătit; ea pricepu că poate şi el ştia asta.

— Ba chiar, zise ea, cred că nici nu trebuie s-e dorim.

Bobi nu răspunse.

Martha povesti de după-amiaza petrecută la Zulma. Tocmai isprăveau tustrei masa de seară. Cei doi bărbaţi îşi îndesau pipele.

— Ea spune totdeauna ceea ce vrea să spună, zise ea. Se duce cu gândul foarte departe, acolo unde noi ceştilalţi nu ne-am duce.

Cei doi bărbaţi îşi aprinseră pipele. Tutunul era umed. Se aplecară de mai multe ori deasupra vetrei ca să ia foc.

— Ceea ce mi-a spus, zise Martha, mi-a spus-o în două rânduri.

Se ridică de pe scaun şi se duse să sufle în lampă. Rămaseră câteşitrei luminaţi doar de focul din vatră. Martha îşi trase scaunul în colţul de sub cuptor. Chipul îi stătea în umbră.

— Uite ce mi-a spus, zise ea. Mai întâi mi-a spus: „Şi pentru noi, unde-i păstorul?”

Se opri un timp. Voia să-i facă să simtă tăcerea care, acolo, în largul ierburilor şi al iernii, se aşternuse după cele dintâi cuvinte. Ceasul din perete ticăia. Gei doi bărbaţi pufăiau domol din pipă.

— Apoi mi-a spus: „Eu sunt păstoriţa”. Şi-n jurul ei totul era pace şi odihnă.

Primăvara sări dintr-o dată pe pământ. Lăstarele verzi întrecură ierburile. Răsurile tremurară sub florile ochioase. Văzduhul era amărui şi arzător ca seva smochinului.

Jacquou ieşea din casă în fiece zi. Mergea cu paşi mari pe

ogoarele lui, apoi în şesul despărţitor de ogoarele celorlalţi. Îşi lingea buzele. În cele din urmă, buzele îi crăpară.

— E din pricina puterii timpului, " zise el.

Răul se lăţi jur împrejurul gurii. Marginile pleoapelor i se înroşiră.

— Mai stai locului, îl luă la rost Barbara. Potoleşte-ţi sângele.

— Aha! făcu el. Pricepuşi.

— Ce să pricep?

— Uite, draga mea, mărturisi el, e pentru întâia oară când nu mă mai pot stăpâni.

Vorbise cu vocea lui din tinereţe. Şi liniştit, măsurat, la locul lui.

— Ar trebui să iei o curăţenie.

— Iau curăţenia care-mi trebuie, mormăi el.

în ciuda celor auzite, Barbara îi făcu ceai de turtiţă. În câteva zile se lecui. I se vedea iar faţa pământie.

într-o seară, întors acasă, se duse spre grajd. Ziua se mărise. Văzduhul era încropit. Deschiseseră uşile grajdului şi puseseră o leasă ca să nu iasă animalele. Oile, mieii, măgăruşul, caprele, calul se buluceau la leasă. Adulmecau aerul serii. Venea o mireasmă de flori dinspre câmpii. Murguţa se apropie. Jacquou avea obiceiul să-i dea pâine. Găsi o coajă în buzunar. Iapa o ronţăi cu dinţii ei mari.

— Măi, fătucă, o iscodi Jacquou, eşti grea, da ori ba?

A doua zi de dimineaţă Jacquou puse şaua pe cal.

— Mă duc la Jourdana.

Se ridică încă sprinten în scări şi, odată aşezat bine-n **şa, scoase** un oftat. Îşi simţea şalele zdravene, şoldurile **grele,** coapsele tari. Porni la pas. Calul şfichiuia **cu coada** musculiţele aurii. Câmpurile din preajma fermei le **păstrase** pajişti dintotdeauna. Ăst an erau mai **bogate.** Jacquou le însămânţase în două rânduri fără **să spună** nimic, la nimeni. Într-o noapte se gândise la **toţi grunzii de** pământ negru, smulşi de rădăcinile ierburilor **şi care** dorm în pajiştile umbrite de pădure. Îşi spuse: **„Am să** le dau din nou sămânţă". Alesese din peste **o sută** de pungi

de hârtie, şi mai ales din pungile cu eti**chete** colorate, sămânţa celor mai frumoase flori. Era priceput în asta ca nimeni altul: într-o pajişte, iarba-i totul. Floarea nu foloseşte la nimic. Folosul stă între **floare** şi rădăcină. Dobitoacelor nu le trebuie floarea. **Dar,** cine ştie? îşi spusese el. Ce ştiţi voi, voi ceilalţi **voi** ceilalţi erau strămoşii, părinţii şi bunicii, şi toţi câţi **făcuseră** să crească pajişti şi păşuni mai înainte de pri**măvara** asta). Ce ştiţi voi ce-i un animal? Şi dacă une**ori** floarea asta – îşi spunea singur în mijlocul nopţii

— Dacă floarea asta ar da animalului părul, sau ochii, **sau** dinţii, sau coarnele, sau copitele, sau cine ştie ce **alt** dar frumos? Ce ştiţi voi? Astfel, în toiul **nopţii, stătu** de vorbă îndelung cu umbra strămoşilor. Şi zarea somnului i se ilumină de boi şi de vaci cu pielea de foc, de oi, de cai şi de capre de-o frumuseţe nemaivăzută.

Acum, de pe cal, privea la întinsele-i pajişti **spumoase.** Aişorul mic, aişorul mare, bănuţeii, iarba de **aur,** flămânzica şi cardamina îşi răsfăţau florile. Străbătu **pajiştile** şi o mireasmă de miere îl învălui tot mai **mult, pe măsură** ce calul strivea ierburile. Ceva mai departe **lumina** grâul. Apoi veneau cele două câmpuri **unde nu semănase** grâu, ci narcise, ca Jourdan. Narcisa devenise **floarea** îndrăgită a platoului. Creştea cu uşurinţă. Îşi **dădea** seama pe dată, mulţumită ei, că pământul era îmbibat de apă. Apoi venea şesul dormitând sub **pâcla** albastră. Se gândi că într-o zi ar trebui să se înţeleagă **în** privinţa acestui şes, să se strângă toţi, să-l scarmene cu boroana şi să arunce seminţe de flori. Să sădească **pomi,** arţari, ulmi şi mesteceni pe care-i îndrăgea atât.

Mestecenii cu scoarţa plăcută la vedere ca şoldul ciutelor.

Se gândea la o lume mângâietoare. Jinduia să vadă mânzul care trebuie că era în pântecul iepei lui. Şi-i închipuia murguţ, pătat cu alb. Îl vedea cu coama străvezie în vânt şi cu nuca genunchiului subţire ca glezna unei copile. Îl vedea galopând. El unul mergea domol printre ogoare. Trecu printre narcisele lui Jourdan şi ajunse la

Jourdana.

— Te-ai făcut bine? întrebă Martha.

— N-am fost bolnav decât pe deasupra, zise el, pipăindu-şi pielea feţei. A fost doar zgura sângelui.

— Nici nu se mai cunoaşte, făcu Martha. Şi-acum, uite c-ai plecat la plimbare.

— Nu, spuse el, am venit anume. Unde-i Jourdan?

— Intră.

Legă calul de stâlpul şurii.

— La drept vorbind, urmă el, am fost tare îngrijorat.

— De ce?

— De aia care mi-a ieşit pe faţă.

— Nu era mare lucru.

— Nu, conveni el, dar nu şedea frumos.

Jourdan pregătea o poliţă pentru pungile cu seminţe.

— Vreau să le rânduiesc, grăi el, ca să le ştiu la îndemână când mi-or trebui. Acum am timp berechet pentru toate.

— Ascultă, spuse Jacquou, şi eu am venit pentru ceva. Ar trebui să lăsăm slobode animalele.

— Ştii că eu n-am multe, zise Jourdan. Doar calul şi scroafa.

— Unde-ai dus-o la gonit?

— La vier, la Fra-Josepina.

— Şi are?

— O să fete cam în douăzeci de zile.

— Hai, îl pofti Jacquou. Fă-te încoace, stai jos. Am răgaz o jumătate de ceas. Unde-i Bobi? Aş vrea să te lămuresc.

— Bobi e dus la pădure. E ceva nou cu cerbul şi cu cârdul lui.

— Ce e nou?

— De bine, zise Jourdan.

— Hai, vino şi şezi. Eu unul, urmă Jacquou, cred că trebuie să vrem sau totul, sau nimic.

— Şi eu la fel, întări Jourdan.

— Cred că-n toată iarna asta mi-am pus o sută de-ntrebări, zise Jacquou. Şi ziua şi noaptea.

— Şi eu la fel, mărturisi Jourdan.

— Am aşteptat primăvara.
— Şi eu la fel.
— Şi uite primăvara.
— Păi da.
— Că eu pricep lucrurile, spuse Jacquou cu o voce caldă.
— Le pricep şi eu, îl încredinţă Jourdan. Numai că n-am multe suflete de lăsat slobode. N-am fost niciodată de-al crescătoriei. Mai mult de-al ţarinei.
— Diacă mă gândesc bine, vorbi Jacquou, ai putea să vezi înainte de ţarină.
— Păi asta şi fac, răspunse Jourdan.
— Să vezi de ea într-altfel, asta voiam să spun.
— Asta şi fac.
— Eu unul am ajuns… începu Jacquou. Uite, trebuie să-ţi vorbesc altfel. Sunt fericit. Nu, n-am ajuns să fiu fericit aidoma unui dobitoc. Până să văd taurul alb…
— Ce taur alb?
— Într-o noapte am văzut un taur alb.
— Unde?
— Proţăpit în faţa mea.
— Pe pajişte?
— Nu, în vis.
Şedeau amândoi pe arie. În faţa lor câmpurile dormitau sub dimineaţa aurie şi sub pâclă. Ciocârliile cântau.
— Un taur! făcu Jacquou. Stătea proţăpit în faţa mea. De la copite până-n greabăn, picioarele-i erau două arcuri, aşa ca hulubele tăvălugului ăsta de treierat grâul. Avea o căpăţână şi-avea nişte nări cât mâna. Coarnele-i ţâşneau drepte din frunte.
Şi Jacquou îşi săltă înainte amândouă braţele.
— Mda, recunoscu Jourdan, un taur cum s-arată-n vis, adevărat.
— Am avut timp berechet să-l privesc, urmă Jacquou. Stătea pe loc. Nu mişca. Eu, la fel. Îl scrutam cu de-amănuntul ca şi cum cineva mi-ar fi spus: „Ori mori, ori înveţi pe dinafară toate locşoarele unde-i **tre**mură lunile, semilunile şi stelele muşchilor, **feliile şi** vârfurile

muşchilorpielea, uneori, ai fi zis că **se** înfioară ca de atingerea unei muşte, şi asta-i aprindea în păr o sclipire de stea. Dar nu era muscă. Era fulgerarea forţei care încolţea acolo. În alte locuri muşchii **se** umflau, culcându-i părul, care se albea într-un vârtej. **Uite de** ce, în vis, le-am zis luni, semiluni şi stele. Când taurul mi s-a şters dinaintea ochilor, m-am trezit. Era **pe** la ceasul când mă trezesc de obicei. Când mi s-a arătat, era ceasul la care mă ştiu că adorm. Atâta cât a stat n-am lâncezit, nici el, nici eu. Şi-a stat toată noaptea.

— Când a fost asta?

— Pe-aproape de martie.

— Se dusese frigul?

— Tocmai se ducea.

— Mai turnau ploile?

— Nu. Fuseseră trei zile scăldate de soare. **Apoi s-a** ridicat ceaţa şi-am avut zile în care nu vedeai **decât** ceaţă. Cam atunci a fost, într-o noapte. Ce spui de **asta**?

— Nimic.

— Tot aşa, zise Jacquou, am văzut în vis capra, am văzut în vis calul, am văzut în vis iepele mele cu zece mânji ca focul. Am văzut în vis scroafa. Şi eu n-am scroafă. Poate c-am visat-o pe-a ta. Pe scurt, o scroafă.

— O să fete taman când or începe zilele frumoase, zise Jourdan.

— Ce spui de toate astea?

— Nu spun nimic, zise Jourdan. Spun c-ai visat nişte dobitoace.

— Mda.

— Eu am visat plante.

— Zău!

— Nu aşa mereu, lămuri Jourdan, dar dormeam în verdeaţă.

— Va să zică, tu şi cu mine, noi doi am visat **plante** şi animale. Şi la tine, când a fost?

— Cam tot pe-atunci. Mi-aduc aminte de zilele **alea** cu ceaţă.

— Şi-ai visat multe?

— Cred că le-am visat pe toate. Numai că erau cam amestecate. Nu era ca la tine, eu taurul, ori cu scroafa, cite-un animal de fiece vis. Era un vis verde. Aşa, amestecat.

— La mine, zise Jacquou, da, de fiece dată era câte-un singur animal. Nu se putea să fie mai multe. Când ajungeam să-l văd, n-aveam decât o dorinţă, să rămână locului ca să-l văd mai bine. Şi rămânea.

— Eu, mărturisi Jourdan, am văzut lucruri ciudate. Odată am visat o iarbă albă şi albăstrie ca ceaţa, lucitoare, niţel mai deasă şi mai grasă, leit ceaţa de după ploile cele mari. N-ai fi zis că-şi are rădăcina-n pământ. Urca până sus de tot şi cădea la pământ ca frunzişul unui copac. O vedeam venind uşurel, taman din străfundurile cerului. Avea foaia crestată ca frunza de pelin. Dar era, îţi spun, grasă şi cenuşie, şi lucitoare, şi unsuroasă când îi striveai vârful între degete. Oricât de puţin i-ai fi strivit carnea, răspândea o mireasmă după care te dădeai în vânt într-o clipită. O mireasmă care aducea un piculeţ cu aburul drojdiei de strugure şi a drojdiei de măslină la un loc.

— Noi n-am visat lucruri de toată mâna, rosti Jacquou.

— Nu, încuviinţă Jourdan.

— De ce oare? făcu Jacquou.

— Eu, zise Jourdan, trebuie să-ţi spun că visurile astea îmi plac grozav şi că, mai târziu, mi-au dat idei.

— Văzui, zise Jacquou. Le văzui adineauri pe poliţa şi în pungile tale.

— La anul, dezvălui Jourdan, o să am nişte seminţe nemaipomenite.

— Ce seminţe?

— Seminţe de ierburi, seminţe de flori, de…

— Văd, zise Jacquou.

— De când am visat plante, spuse Jourdan, tânjesc să le pun în pământ să răsară. Şi-au să răsară.

— Trebuie să mă duc acasă, îşi aminti Jacquou.

Jourdan îl însoţi până unde lăsase calul. Jacquou puse piciorul în scară şi încălecă sprinten, întocmai ca la el la

fermă.

— Aş fi vrut să-l văd pe Bobi, dar n-au intrat zilele-n sac.

— Să vezi, zise Jourdan, alaltăieri seară cerbul ni ie-a adus pe amândouă ciutele lui.

— Au venit liniştiţi? întrebă Jacquou.

— Liniştiţi. Au păscut în jurul fermei. Ciutele se apropiau de mine, de Bobi şi de Martha, ca şi cum ne-ar fi cunoscut de când lumea.

— Ca şi cum ne-ar fi cunoscut de când lumea! repetă Jacquou.

Întoarse calul spre câmpurile smălţate de flori, dincotro adia un vânt călduţ.

— Eu, zise el, aş vrea să am un taur frumos şi o vacă frumoasă, un berbec frumos, o oaie frumoasă, o măgăriţă frumoasă pentru măgarul meu, care-i frumos şi el, şi-aş - mai vrea un armăsar frumos, să-l fete iepele mele. Abia aştept să am animale frumoase. Cu bine.

— Noroc!

Porni la pas.

Venirea lui Jacquou dădu mult de gândit lui Jourdan. Se gândea la plantele pe care le visase el, dar acum se văzu nevoit să se gândească şi la animalele visate de Jacquou.

— Noi vrem atâtea, îşi zise el. E ciudat cum ne-nsufleţesc toate astea.

Auzi un zgomot de paşi. Crezu că se întorcea Jacquou. Nu se vedea nimic înspre câmpurile întinse şi pustii sub pâclă. Cătă spre pădure. Venea Bobi. Era încă departe, dar pasul lui singuratic se auzea desluşit în tăcerea din jur. Mai ales în ceaţa găzduitoare de ecouri. Ceaţa stătea într-acolo, în faţa soarelui, străbătută de. Razele care deschideau în ea peşteri sinelii şi adânci.

Bobi se întorcea de la pădure, bătându-şi jambierele de piele cu o crenguţă de fag. Cele o sută de mii de pi. Cături de apă care lăuzeau ceaţa erau aidoma unei lupe prin care se vedea un Bobi uriaş, cu mâinile, picioarele şi boiul umbrei de douăzeci de ori cât picioarele, mâinile şi boiul lui. În mijloc doar se vedea o pată întunecată, era el, cel

adevărat. Dar dacă întindea braţul, întindea un braţ de douăzeci de metri şi gros cât bâma şurii, şi umbra i se întindea până departe pe pământ, iar dacă mişca din cap, părea că se clinteşte un deal. În schimb, când făcea un pas, nu era decât un pas de om. Era un uriaş care juca pe loc.

★

în dimineaţa aceea Bobi aduse o crenguţă de fag, cu trei muguri, trei muguri verzi spălaţi de rouă. Şi când îi desfăcu, unul după altul, îi văzu umflaţi de-o sevă răşinoasă de culoarea aurului. Primăvara!

Doamna Elena scosese trăsura în curte, la Fra Josepână. Îi spusese bătrânei Cornute:

— Ia un ghemotoc de cânepă, o găleată cu apă şi spală trăsura.

Veni să vadă cum mergea treaba. Bătrâna frecase lemnăria şi arcurile.

— Doamnă, zise ea, ar trebui vopsită din nou.

— Ei, asta-i, făcu doamna Elena. Mereu îţi dă câte ceva prin cap! Pentru cât îmi slujeşte mie, cât merg peste ogoare!

— Da, stărui bătrâna. Ar trebui vopsită-n albastru, cum e cerul.

Până acum primăvara se arătase blajină. Dar se sălbătici. Strivi întinsele pajişti ale lui Randoulet sub dogoare şi vânt. Toate păsările îşi luară zborul. Cele câteva zile, cât mai rămăseseră în cuiburile lor pitite În iarbă, ascultară zvonul marilor rădăcini trezite din amorţeală, şi năvala sevei în lăstare, şi şuieratul sevei împrăştiindu-se în frunze, şi freamătul sevei care ivea băşicuţe în toate crăpăturile mugurilor. Încet-încet, păsările se înfricoşară. Zăriră cu uimire în marginea aripilor un mic ciucure ruginiu. Încercară mai întâi să-l cureţe cu ciocul.. Dar nu era murdărie: văzură că erau pene noi. Ochiul, de asemenea, li se mărise şi el. Avea nevoie de oglindiri nesfârşite. Fură nevoite să plece, să-şi ia zborul cu ţipete spre cer.

Spre miazăzi şi spre miazănoapte cerul era însă într-o mare bătălie. Vântul lupta împotriva norilor. Miazăzi era

greu de aburul mării. Norii se îngrămădeau în munţi. Vântul venea de la miazănoapte, tot rece ca iarna, dar cu mai puţină putere. Norii abia se clădeau şi se năruiau încet în vânt. La început, vântul părea mirat. Urma o clipă de pace. Norul apăsa cu toată greutatea lui. O noapte albastră învăluia pământul. Apoi, vântul îşi umfla pieptul, se zbătea, striga şi săpa în mijlocul ploilor lungi tuneluri ruginii. Soarele şiroia prin toată această ţevărie de nori, ca apa în galeriile care, sub munţi, umblă din peşteră în peşteră. Vântul, laolaltă cu lumina, gemeau în cer ca într-o orgă.

Bobi alergă spre şură. Intră şi închise uşa. Apoi, rezemat de perete, încercă să-şi recapete suflarea. Purta în el o veche dorinţă. Uitase de ea. Nu se gândise drămuit la ea, nu, dorinţa îl năpădi dintr-o dată. Împinse zăvorul de fier. Aici era singur. Ferestruica din acoperiş ba se întuneca, ba se umplea de soare. Bobi căută nişte saci goi. Găsi patru. Îi aşternu la pământ. Se lungi pe ei. În clipa aceea auzi afară toate zvonurile lumii. Încercă acrobaţiile pe care le făcea de obicei. Ceea ce numea el omul-broască, cu picioarele pe după umeri, şi omul-şarpe, cu braţele şi picioarele înnodate în jurul lui. Îşi auzi genunchii trosnind. Înţelese că încheieturile i se învârtoşaseră. Se ridică. Aşadar, îşi pierduse mlădierea. În clipa aceea, vântul sfâşie o matahală de nor şi, purtându-i în voia lui fâşiile, umplu rând pe rând şura de umbră şi de soare, şi apoi iar de umbră şi de soare. Bobi simţi nevoia unui salt periculos, executat fără de cusur. Fără de cusur, rotund ca o minge! La a treia umbră de nor, sări. Căzu drept în picioare. Avu din nou dorinţa de a sări şi mai sări o dată, apoi încă o dată. Nu-şi dădea seama că duşumelele răsunau sub el ca o tobă. La urmă, căzu din nou pe picioare, ameţit, sleit de putere, fericit, sub ferestruica din acoperiş, tocmai în clipa când vântul, spulberând toate zdrenţele norilor, lăsa albăstrimea dulce a cerului să se întindă tăcut în jurul lumii, ca aripa unei păsări.

— Unde eşti? strigă Jourdan.

Bobi se grăbi să iasă. Afară, lumina îi luă ochii. Soarele

năvălea parcă de pretutindeni în aerul vâscos, îngroşat de abureala pământului.

— Ia te uită! strigă Jourdan.

Arătă cu mâna înspre zare. Se vedea un cal în galop. Era slobod şi fără călăreţ. Pieri stârnind colbul din şes.

Văzură apoi un stol de gâşte sălbatice. Zburau împotriva vintului.

— Narcisele! făcu Bobi, arătând spre câmpurile cât flori.

Vântul nu le îngădui să vorbească omeneşte. Se dezlănţui cu atâta furie încât le strivea cuvintele de dinţi. Gâştele sălbatice zburau din răsputeri, dar nu se mişcau din loc. Păreau ţintuite pe cerul zilei ca o nouă constelaţie, cu mari stele albe.

— Orion! strigă Jourdan. Orion – floare de morcov!

Apoi, vântul îi îmbrânci din spate şi ei alergară aşa. Până acasă. Martha ridicase perdelele de pânză la toateferestrele, ca lumina să intre în voie. Şi lumina intra în voie. Vedeai în toate ungherele bucătăriei. Se auzea vântul izbind pereţii. Ochii Marthei erau mai vii ca de obicei.. Vântul nu conteni nici în timpul nopţii şi lungi fulgere de pucioasă fluturară printre norii în năruire.

În fiecare dimineaţă, Bobi se ducea până în spatele şurii. La ceasul acela, cerul era de obicei doar o goană de nouraşi veseli, înfloriţi, lucitori de soare. De cum se vedea la adăpost, Bobi făcea pe rând unul, două, trei salturi, uneori patru. Apoi, ameţit, se întorcea. În casă, ca şi cum nimic n-ar fi fost.

Ceva ciudat, cum nu văzuseră niciodată, atrase luareaaminte lui Cari şi lui fecioru-său. În ziua aceea se înapoiară acasă, la fermă, ameţiţi ca şi Bobi după cele patru salturi. Tatăl şi băiatul se plimbau. Nu vorbeau. Ajunseseră în capătul pajiştei de unde, anul trecut, băiatul văzuse cerbul întâia oară. În capătul pajiştii se afla de pe vremuri o veche roată hidraulică şi pământul făcea aici un gheb. Urcară sus. În drum, Cari văzu un mesteacăn care răsărise de unul singur şi curând avea să iasă deasupra ierburilor.

Acolo unde pământul e neted ajunge un dâmbuleţ ca să ţi se dezvăluie un spaţiu larg. Din vârful movilei, Cari şi băiatul vedeau până foarte departe în jurul lor. Bătea un vânt aprig. Cerul curgea dinspre miazănoapte spre miazăzi. Valurile ierburilor alergau spre miazăzi; Pădurea Gremona se îndesea în zare. Copacii se aplecau şi ei spre miazăzi. O pulbere aurie, pulberea florilor de frasin,.

fumega deasupra pădurii şi zbura spre miazăzi. Cari şi băiatul se simţeau trişti amândoi, dar nu era o tristeţe împovărătoare. Aşa ca atunci când vezi pe unii oameni plecând, şi tu rămâi, şi-ţi spui: „Cine ştie ce-i aşteaptă? Mie mi-e bine acasă”. Îţi închipui că ei au să se culce în tufe de mărăcini în nopţile ploioase. Te gândeşti la patul moale de-acasă. Şi doreşti deopotrivă, cu aceeaşi pornire, şi patul moale de acasă, şi tufişul de mărăcini din ploaie.

Cari şi băiatul priveau la toată această lume care se călătorea sub vânt spre miazăzi. Numai aşa, rătăcind cu privirile pe câmp, văzură ei ciudăţenia pe care Cari o numi primăvară, atunci când vorbi altora despre ea. Nu ştiai bine ce vrea să spună, nici el singur nu ştia, dar o spunea. Din vârful movilei văzuse toate drumurile platoului brăzdând pământul. Niciodată, nici el, nici feciorusău, deşi se urcaseră mai bine de o sută de ori pe movilă, nu băgaseră de seamă că puteau vedea totul de aci. Trebuise să vină ziua asta învolburată de plecări şi de vânt. Totul se datora faptului că anotimpul dăduse pretutindeni viaţă ierbii şi că, în marea de verdeaţă, drumurile apăreau mai puternio şi într-un chip nou. Erau drumuri de căruţe cu cele două făgaşuri ale roţilor bine adân. Câte. Erau poteci de picior, poteci de călăreţi, scurtături şi drumul ocolit, pe care cei de pe platou trebuiau să-l întreţină, şi nu-l întreţineau decât cu obişnuita lor trecere, şi care astăzi era albastru ca şi cerul, fiind ros până la piatră. Toate aceste drumuri se încrucişau şi plecau. Se întâlneau iar, se despărţeau, se strecurau spre pădurea Gremona; se duceau spre valea Ouvezului, spre munţi, spre miazăzi, spre miazănoapte, spre răsărit, spre apus, tără grijă de ceas, de întuneric sau de lumină. Erau

de-o putere nemaivăzută. Te simţeai mai trist privindu-le. În acelaşi timp, sângele îţi zvâcnea în urechi, înfundat ca o tobă.

— Şi, spuse Cari atunci când vorbi despre asta, drumurile dau în alte drumuri. Nu-s drumuri care să se-nfunde. Sunt fără capăt. (Şi îşi deschise braţele spre cele patru zări.) Primăvara! adăugă el.

Ceilalţi rămaseră fără să deschidă gura. Vedeau totul limpede, ca şi cum ar fi fost toţi acolo, pe movilă.

În seara aceea Cari lăsă armăsarul slobod pentru a doua oară. Nu o făcu pentru prăsilă. Era vorba de libertate. Armăsarul zvicni îndată în goană drept înainte. Cari băgă de seamă că urma lui deschisese un nou drum, însemnat în iarbă. Asta nu-i alungă tristeţea. De altminteri, nici nu ţinea: nu era o tristeţe împovărătoare, ci un fel de nevoie de amărăciune, ca atunci când corpul trebuie să se cureţe şi bei ceai de turtiţă.

Marea bătălie a cerului nu se mai isprăvea. În largul platoului armăsarul slobod şi fără călăreţ apărea şi dispărea într-un nor de praf. Devenise minunat, în stare de salturi aproape de necrezut, şi adeseori, noaptea, i se auzea nechezatul în şuieratul vântului.

Doamnei Elena îi pierise somnul. Se liniştea un pic numai cuprinzându-şi sânii în mâinile-i reci. Uneori, un fulger îi lumina odaia, apoi un tunet surd zguduia casa, ca venind de sub pământ. Vântul făcuse să cânte moriştele pe acoperişuri. Acum stăteau neclintite în bătaia lui venind dintr-aceeaşi parte a nopţii şi din când în când se tânguiau doar încetişor. Doamna Elena nu se liniştea decât cuprinzându-şi sânii în mâinile-i reci. Era tristă să-i simtă învârtoşaţi, şi de foc. Gemetele vântului îi pătrundeau în carne şi se plângeau de inima ei. Fereastra nu era bine închisă şi se hâţâna, zguduind geamurile. Vântul se strecura pe sub pervaz. Sărea pe acoperământul patului. Un vânt călduţ. Se lăsa uşor pe trupul doamnei Elena. Făcea întocmai ca într-un frunziş de copac; o pătrundea adânc; îi aducea tulburarea lui fierbinte până-n

străfundurile ei, acolo unde se crezuse dintotdeauna de neînfrânt. Vântul gemea. I se auzea geamătul străbătând noaptea şi ecourile pe care le stârnea în munţi şi prin vastele săli ale pădurii. Casa se zguduia. Nu numai zidurile care erau lovite de-a dreptul de învolburare şi peste care doamna Elena auzea uneori foşnetul ca de nisip al norilor târâţi pe pământ de furia vârtejurilor, ci -toată casa, până şi uşile cele mai ferite se zbuciumau în ţâţânele lor de fier. Tristeţea doamnei Elena purcedea din pace şi nu venea de la nimic omenesc.

— N-am să mă plâng de nimeni, îşi spunea ea cu naivitate, nici chiar de mine însămi. Şi de fapt sunt liniştită.

îşi repeta: liniştită, liniştită, cu cât vântul se înteţea şi geamătul lui aducea mai multă tristeţe molcomă şi căldură. Şi era o tristeţe pe care o dorea.

Dar vocea vântului ieşea ca dintr-un gâtlej de lemn, cu sunete aproape omeneşti, pe când gemetele moriştei de pe acoperiş erau gemete de fier. Ele nu pătrundeau în carne urmând unduirile nervilor şi ale vinelor, nu lunecau pe căile cele mai domoale, ci tăiau drept înaintea lor înspre inimă, ca un cuţit. Nervii se canoneau, vinele păreau că se golesc dintr-o dată de sânge printr-o spărtură deschisă în adâncimile cărnii. În clipele acelea doamna Elena nu avea în ajutor decât mâinile ei reci. Se gândea la Jourdan. La început închisese numaidecât ochii, dar văzuse mult mai desluşit cu ochii închişi, şi acum ţinea ochii deschişi. Privea la fereastra cotropită de noapte, cu constelaţia berbecului încrustată în linii de aur pe ea. Nu vedea stelele strivite de vânt şi pufoase ca boabele de ovăz. Vedea ochii lui Jourdan. Nu vedea noaptea lipită de geamuri. Vedea trupul negricios al lui Jourdan. Nu auzea geamătul învolburărilor de afară. Auzea vechiul ei geamăt şi, fără să se poată împotrivi, o putere de umbră îi împingea şi desfăcea genunchii.

într-o noapte auzi o tânguire care nu era nici a vântului, nici a moriştii de fier. Desluşeai în ea ceva animalic şi duios deopotrivă. Ajungea la inimă mai iute decât tânguirile vântului şi ale fierului. De cum auzi vocea asta nouă,

doamna Elena simţi tinereţea trezin-du-i-se în adâncul pântecului. Începu să-i vorbească.

— Ascultă, ce vrei tu? zise ea. (Vorbea în şoaptă, încerca să întârzie cât mai mult cu putinţă clipa în care n-ar mai fi avut putere să se împotrivească.) Ce vrei? Ce se petrece cu mine? Cu ce i-am greşit bunului Dumnezeu ca să am parte din nou de asta? Ce vrei să fac cu tine acum? Sunt singură, ştii bine. El a plecat. Nu mai o nimeni lângă mine. Ce vii să faci aici? Lasă-mă...

Deodată, crezu că Aurora plângea. Se simţi uşurată. Sări din pat. Aprinse lumânarea. Deschise uşa de la coridor. Aurora era într-adevăr acolo, în cămaşa-i lungă de noapte.

— Tu plângi? întrebă doamna Elena.

Aurora stătea lângă fereastra cea mare a coridorului! şi privea afară.

— Nu pling, zise ea.

— Cine face zgomotul ăsta?

— Un cal, spuse Aurora.

Atunci, doamna Elena îşi dădu seama că era intr-adevăr nechezatul unui cal.

Suspină.

— Trebuie să ne culcăm, fata mea, şi să stăm liniştite..

Doamna Elena se întoarse în pat.

Nu se mai auzeau acum decât gemetele vântului. Un. Fulger tăcut lumină camera. Doamna Elena închise ochii. Nu încercă să se mai împotrivească namilei de om, cald şi greu, pe care îl vedea foarte limpede în faţa ei. Adormi încet-încet şi, cum îşi ţinea sânii rotunzi în mâini, visă nişte vântrele de corăbii pe care vântul le umflă şi le duce cw sine.

Primăvara nu se arăta la fel de sălbatică. Câmpurile de narcise înfloriseră toate. Fulgerele luminau mereu nopţile. Vântul nu contenea. Dimpotrivă, se înteţea şi mai mult. Mirosea a piatră şi a ploaie. Asta venea dinspre munţii înalţi, unde zăpada începea să se topească. Uneori era miros crud de piatră. Peste zi, norii groşi ţineau pământul în umbră. Unele dimineţi dăruiau câte-o clipă de linişte,

lăsând pomii şi ierburile să se mai odihnească. O pasăre cânta. Trunchiurile mestecenilor care se legănaţi fără încetare se îndreptau suspinând. În pajişti se auzeau cum lunecă picăturile de rouă. Hulubii ieşeau din hulubării. Dădeau o raită în zbor, apoi intrau din nou la adăpost.

Scroafa lui Jourdan nu avea decât opt ţâţe. Fătasenouă purcei. Al nouălea avea pielea, grăsimea, sângele străvezii, că vedeai lumina prin el. Cum nu avea loc să sugă, trebuiră să-l crească cu biberonul. Jourdan aducea* lapte de la Jacquou. Dar Jacquou îi spuse:

— Am să-ţi dau capra să-l hrănească o bucată de vreme, aşa o să fie mai lesne. Vino s-o iei mâine.

A doua zi, Jourdan înhămă calul la brişcă şi plecă**după capră.**

Vremea rămânea neschimbată, ba era şi mai întunecată. Jourdan semănase porumb. Era gata să răsară. În jurul Jourdanei creştea tot ce-i de trebuinţă vieţii. Viatul de primăvară care nu dădea pace pământului ameţea lanul de grâu verde atâta cât trebuia ca tulpina să fie în stare să ţină spicul plin. Era grâu destul pentru patru guri, mai bine de un an. Îngrijindu-şi câmpul de narcise, Jourdan descoperise un izvor. Abia un firicel de apă. Cam cât coada pipei. La început crezuse că e un vierme. Se gândise să strângă apa într-o groapă lipită cu lut. Să doarmă acolo. Izvorul îi îngăduise să facă două-trei lucruri noi: mai întâi o grădină de zarzavat, un loc care se cunoştea după verdele-i închis, aproape albastru: cu verze mari, gulii, straturi de spanac, măcriş, ceapă, usturoi, răsaduri de pătlăgele roşii (să fie). Apoi, cea mai mare noutate: o tarla mare de în. Din mai multe motive. Motivul pe care îl mărturisea Jourdan era: „Mie-mi place albastrul florilor astea11. Celălalt motiv nu-l dădea în vileag. Iată care era: „Eu văd departe. Văd de azi în doi sau trei ani. O să fim mulţumiţi s-avem tarlaua asta aci.” Semănase şi oânepă. Începuse prin a pune cânepă la topit în groapa cu apă. Încercase apoi să dea la meliţă un mănunchi. De aci îi veniseră în minte alte două-trei lucruri noi: să caute în pădure un copac cu lemnul

vârtos; să-l doboare; să-l aducă la Jourdana; să-l taie în lung cu fierăstrăul; să facă scânduri; să meşterească o unealtă de lemn pentru meliţatul cânepei. Copacul cu pricina putea să fie, bunăoară, un nuc, sau un stejar, sau un cedru. Lemnul de cedru miroase frumos. Rumeguşul de cedru te îmbată când îl miroşi, atât de bine miroase. Să aibă meliţa lui din lemn de cedru, o unealtă din lemn de cedru, întâi de toate, era nevoie să doboare negreşit copacul. Avea trebuinţă apoi şi de altă unealtă. Neîntârziat. Martha ar fi atât de mulţumită. Un război de ţesut. Bobi spusese că ştia cum e întocmit. Jourdan îşi amintea mai puţin. Martha îşi amintea de mişcările celui care ţese şi, mulţumită mişcărilor, îşi amintea şi de război. Bobi desenase cele două suluri pe o bucată de hârtie şi Martha îi spusese: „Te înşeli. Aci nu vine aşa, ci aşa. Fiindcă dacă apeşi pe tălpici, rostul se ridică şi dacă rămâne aşa ca la tine, te loveşte la genunchi. Da, omule.”

— Adevărat, îi dăduse dreptate Bobi, şi ştersese linia dinţii, trăgând o alta, cum îi arăta Martha cu degetul.

— Aşa da, zise ea, o să meargă! Un război de ţesut. Din lemn de cedru.

Jourdan punea tot sufletul pentru războiul lor de ţesut, îl vedea. Îl auzea. Zgomotul pe care-l auzea îi aducea aminte de copilărie, de colţişorul muntos unde-şi avea obârşia, de taică-său, de maică-sa, de casa lor bătrânească, de viaţa de atunci, de liniştea de atunci, de frumoasa linişte de atunci. Viaţa e frumoasă! Viaţa e frumoasă, pentru Dumnezeu!

— Şi tu, căluţule, dormi? Măi puturoşenie! Păi când vrei s-ajungem la Jacquou? Şi când gândeşti să aibă lapte purcelul?

îl pişcă din vârful biciului.

— O să-l facem, da, războiul de ţesut. Te cred! Şi sus, pe furci, o să scrijeleze cu cuţitul un cerb cu coarne mari, iar pe de lături nişte ciute. De jur împrejur, pe grindeie, peste tot.

Vedea cerbul pe care îl va scrijela cu cuţitul. Cuţitul lui cu prăsele de corn, cu lama vârfuită şi bine ascuţită. Vedea

coarnele cerbului desfăcute ca şi crengile copacilor. Dedesubt, ciutele adăpostite, le ating cu spinarea şi copitele, ca şi cum ar trece pe sub crengile joase ale cedrilor. Toate astea le va scrijela pe furcile şi pe grindeiele din lemn de cedru de la războiul de ţesut al Marthei.

Auzi un zgomot în câmp, în urma lui. Opri brişcă. Ascultă. Era uruit de trăsură.

— Uite-o iară, îşi zise el. Ce tot o fi făcând?

De câtva timp, de fiece dată când ieşea sau era singur la câmp, auzea şi apoi vedea trăsura doamnei Elena. Doamna Elena apărea, apoi se învârtea pe departe în jurul lui, fără să se apropie niciodată. Cât putuse să vadă, doamna Elena mâna singură: înhămase amândoi caii şi mâna straşnic, gonind la trap şi uneori la galop peste câmpii şi ridicându-se adesea în picioare, fără pic de prevedere.

Jourdan o strigase:

— Doamnă Elena!

Şi îi făcuse semn cu mâna: „Veniţi încoace!”

În loc să se apropie, ea se învârtise mai departe în jurul lui. Apoi plecase.

Jourdan îşi spusese:

— Nu m-a auzit.

De astă dată, fie că ecoul se călătorise într-acolo; fie că strigase mai tare, vedea bine că şi caii l-au auzit. Prin urmare, l-a auzit şi ea. Începu din nou să-i facă semn cu mâna: „Veniţi incoace!” Ea se uita spre el, dar făcu la fel ca data trecută, întoarse trăsura şi pieri în depărtare.

— Ce-o fi având? Că de văzut m-a văzut!

Venind acasă, o întrebă pe Martha:

— Ai mai văzut-o pe doamna Elena?

— Zilele astea, nu.

— Nu ţi-a spus nimic?

— Nu.

— Nu părea supărată?

— Nu, zise Martha. De ce?

— Ciudat, făcu Jourdan, am văzut-o de două sau de trei ori cu trăsura, dar mă tot ocoleşte. O strig, se uită la mine,

mă aude, dar nu se apropie.

— Poate că are treabă, zise Martha.

Jourdan, în sinea lui, nu se mulţumi cu această lămurire. Îşi spuse: „Ciudat!”

Şesul era pustiu. Cerul se zbuciuma în tăcere, căci vântul trecea pe sus de tot. Jourdan auzi cum se apropia trăsura. El era intr-o adâncătură. Doamna Elena nu putea să vadă că s-a oprit. Auzea clopoţeii cailor, scâncetul arcurilor, ba chiar şi vocea doamnei Elena, o voce întunecată ca primăvara. Striga: „Ptrru!” Apoi, totul amuţi.

Era gata să o cheme, când se gândi: „Ea s-a oprit fiindcă nu m-a văzut ieşind din vale şi ştie că stau locului. Cum s-ar zice, nu vrea să mă-ntâlnească. Aici nu-i lucru curat. Mă-ntreb ce se-ntâmplă. Ce i-am făcut? De ce să vină după mine, şi-apoi să se oprească? De ce să-mi dea târcoale pe departe?”

îşi zise: „Cel mai bine ar fi să mă-ntorc scurt, să-i tai calea şi să-i spun: „la ascultă, ce este?” Dar după o clipă, dimpotrivă, se gândi că cel mai bine ar fi să-şi vadă de drum, făcând pe niznaiul, fără o vorbă şi fără să dea ceva de bănuit. Fiindcă o îndrăgea mult pe doamna Elena. Îi îndrăgea chipul, culoarea cărnii, purtările, ochii, forma nasului, glasul, felul cum îşi legăna braţele în mers. La el venise ea să se adăpostească atunci când bărbatu-său înnebunise.

— Jourdan, se povăţui el, n-o supăra.

Pişcă uşurel calul cu biciul şi o luă din loc.

— Da, îşi spuse el, un război de ţesut, sănătos, cum au oamenii de la munte.

Ajunse în locul poreclit „Tochitoarea”. Era o surpătură largă şi umedă, năpădită de trestii şi pipirig. Stătea cufundat în ceaţă.

— Aci, cugetă Jourdan, orieât s-ar uita, o să-i fie greu să nu mă-ntâlnească.

Într-adevăr, nu vedea nimic înainte. Mergea orbeşte. Dacă se oprea, zgomotele înfundate ale ceţii îi înşelau urechea. Totul era schimbat.

Se afla cam pe la mijlocul surpăturii când se auzi strigat. Opri calul.

— Cine mă strigă?

— Eu, zise vocea.

— Cine eşti tu?

Vocea venea dinspre stânga.

— Doamna Elena.

— Dumneavoastră sunteţi? făcu Jourdan. Nu v-am auzit venind.

— Pământu-i afânat, spuse ea.

— Unde sunteţi?

— În stânga, sub sălcii.

Desluşi în ad'âncul ceţii o umbră mai întunecată. Erau sălciile.

— Stai niţel, că vin într-acolo.

— Nu, rosti doamna Elena. Rămâi pe loc.

— Mă-ntreb ce aveţi, vorbi Jourdan aproape pentru el, dar ea auzi.

— N-am nimic.

— Păi, vă ţineţi de urma mea.

— Da.

Nu mai ştiu ce să spună.

— Unde. Te duci? întrebă ea.

— La Jacquou, după capră. Am un purcel care nu poate suge la mă-sa.

— De ce?

— Mă-sa are opt ţâţe şi el e-al nouălea.

— Asta-i soarta tuturor, zise vocea.

Jourdan auzi scârţâind oiştea trăsurii şi frecătura sălciilor pe poclitul de piele. Doamna Elena întorcea caii. Îi plesni îndată în şuierul biciului. Plecase.

Cum ieşi din surpătură, Jourdan se uită la dreapta şi, la stânga. Era pustiu. Nu se auzea nimic. Doamna Elena, plecase.

Puse biciul pe cal şi o porni în goana mare, fără să se mai gândească la nimic, scuturat de drum, ţinând hăţurile şi ostenind biciul. Ajuns la Jacquou, spuse ceva:, despre ploaie

şi despre vremea frumoasă, luă capra, smuci de hăţuri şi se înapoie la Jourdana.

La fel de neaşteptat cum izbucnise sălbăticia primăverii, se statornici şi tihna zilelor paşnice. Le simţiră curând duritatea şi trăinicia, ca şi cum ar fi fost clădite din ciment şi fier. Pădurea era acoperită de frunze. Părea de două ori mai mare decât înainte. Înainte vremenu era decât un gard de zăbrele negre care închidea cerul. Acum era bogată şi trupeşă. Ascundea vederii colţul ei de cer. Copacul cel mai firav de odinioară, abia un schelet de sârmă neagră şi lucitoare de ploaie, înfiripat şi cărnos, devenise un locuitor al lumii. Avea un loc în lume. Cerul era mai puţin gol. Asta se vedea bine privind, dar se simţea şi mai bine strigând, ori făcând mare zgomot. Înainte, zgomotul suna în gol; acum, răsuna în mulţime şi în viaţă.

Zilele erau aurite.

Jacquou poftea cărnuri şi sânge. O vie nălucire, născută din dorinţele lui, î'l împresura. Vedea minunate animale străvezii, care treceau prin faţa lui ca un fum. Acum râvnea ceva cu îndârjire. Râvnea să aibă animalele din visurile lui, să le crească, să le facă să umble pepământ, să le dea drumul aici, pe platoul Gremona, unde nu mai era nimic de făcut şi unde acum era ceva decreat. Vedea înainte o treabă îndelungată şi frumoasă pentru mâinile şi mintea lui. Corpul lui cerea multă forţă.

Rostogoli o piatră turtită în arie. Era o veche piatră de moară. Prinse un ied, Îi legă picioarele şi-l culcă pe piatră. Iedul îşi lungi gâtul, răsuflarea-i ridică pulberea veche de făină de grâu.

Cu buricele degetului, Jacquou încercă tăişul cuţitului. Apucă iedul de urechi. Îi răsturnă capul pe spate. Îi tăie beregata. Iedul dădu un ţipăt. Geamătul lui gâlgâi tăcut şi spumegând în adâncul tăieturii. Sângele se opri repede. Se scursese tot pe pământ. Picioruşele încetară să mai zvâcnească; iedul îşi rânji botul şi începu să râdă.

Jacquou îl jupui. Iedul nu avea încă oase, ci numai zgârciuri albe ca zăpada, într-o carne albă de tinereţe. Îi

spintecă pântecul şi-i scoase prapurul cu măruntaiele şi maţele.

Chemă argatul.

— Fă-mi o groapă, îi porunci el, şi îngroapă astea

Îi arătă locul,

— Uite colo.

Avea de gând să sădească un trandafir în locul acela.

Puse deoparte, pe piatră, ficatul şi măruntaiele. Un abur uşor fumega din fâşiile de carne.

Începând din acele zile, primăvara se scurse greoi şi paşnic. Bărbaţii şi femeile erau covârşiţi de dorinţi, dar nimeni nu cuteza încă să înfăptuiască marile visuri.

Era tristeţea primăverii.

S teaua păstorilor lumina nopţile.

— I se mai zice şi Venus, rosti Bobi.

Privighetorile cântau.

Jourdan şi Bobi intrară cu topoarele în pădure. Martha înhămă calul la brişcă şi se duse după lână la Randoulet.

Jourdan zise:

— Ne trebuie mai întâi două grinzi de cedru de doi metri şi treizeci.

Căutară cedri tineri. Îi găsiră în capătul Gremonei, în locul unde vântul rece de munte biciuia în plin pădurea răritã.

întâiul copac, odată doborât, părea mic. Avea totuşi trei metri. Vârful era prea crud, dar rămânea taman cât trebuia ca să scoată o grindă zdravănă. Din grosimea de patruzeci de centimetri se putea scoate, în lung, o grindă patrată de cincisprezece.

— Merge, făcu Jourdan.

Cei doi bărbaţi îşi îndesară pipele şi fumară pe gânduri.

— Trebuie să-i lăsăm o rădăcină de crengi, zise Bobi. Să-i înţepenim bine picioarele.

— Straşnic te-ai gândit, încuviinţă Jourdan.

Ridică una din aşchiile care săriseră de sub topor.

— Lemnul pare uşor de lucrat, zise Jourdan.

Scoase briceagul şi încercă să scrijeleze ceva.

După o clipă, Bobi întrebă:

— Ce faci?

— Încerc, zise Jourdan.

Crestase pe lemn o stea cu cinci colţuri.

— Orion! rosti el. Am de gând să umplu cu desene toată grinda de sus. Orion, cerbul, ciutele, copacii.

Mai tăiară un cedru, pe care îl găsiră în apropiere. Îi legară cu funii. Îl traseră alături de celălalt. După aceea se înţeleseră ca Jourdan să iasă în întâmpinarea Marthei, la înapoierea ei, şi să vină aici cu brişcă. Să poată duce lemnul acasă chiar azi. În acest timp, Bobi avea să cureţe crengile şi să taie trei sau patru crengi de cedru' bătrân. Groase de opt centimetri şi lungi de un metru.

— Taie patru, chiar cinci. Nu strică să le-avem.

Jourdan plecă.

Bobi avea un topor ascuţit ca briciul. Cedrul pe care-l curăţa de crengi se apăra cu mireasma lui. Răşina plângea de peste tot. Era o mireasmă pătrunzătoare, care se lipea până şi de fierul toporului. De fiece dată când Bobi ridica toporul să lovească, tăişul lăsa o dâră miresmată în aer. Curând toată poiana se umplu de mireasmă. Văzduhul dogorea, cerul era orbitor ca focul.

Către amiază, Bobi încropise un aşternut din crengile albăstrii ale celor doi cedri. Se aşeză pe trunchiurile însângerate şi îşi mâncă brânză,. Lumea era un zumzet mslcom, Prin frunzişul bătrânului cedru nepăsător şi negricios sub care se adăpostea, Bobi vedea toată întinderea platoului, Pământul era într-o însufleţire tăcută.

Cam la aceeaşi vreme, domnişoara Aurora coborî la grajd şi puse şaua pe iapă. Avea obiceiul să strângă chinga până la a cincea gaură. Strânse. Dintele cataramei. Abia ajungea la a treia.

— Nu te umfla, zise ea.

19 – Să-mi rămână bucuria

Era pentru întâia oară ăst an când se întorcea la iapă, să lege iarăşi prietenie şi să-i spună că a uitat tot. Fiindcă domnişoara Aurora voia să-l vadă pe Bobi. Să-i vorbească. Să-l vadă. Să-l atingă. Să-i spună: „Să fim prieteni ca-n ziua

când alergam şi m-ai prins din urmă, din pricina inimii mele. Pentru că inima mea era prea slabă ca să alerg repede şi departe, pentru că inima mea era făcută pentru altceva. Să fim prieteni ca-n ziua când ţi-am şters părul cu şorţul meu.” Să lege prietenie cu iapa, să-i pună şaua, să încalece, să galopeze cu primă-, vara până la Jourdana şi să-l vadă pe Bobi, să fie un pic femeie, o dată pentru totdeauna. Să-i spună: „Uite, iartă-mă. Iartă tot ce ţi-am spus. Adevărul e… Adevărul e în ce ţi-am spus, căci dacă ţi-am spus ce ţi-am spus, e din pricină că…” Să-i pipăie haina de catifea.

— Nu te umfla, fii cuminte, sunt prietena ta, vezi doar.

O dezmierdă pe bot. Încercă să strângă chinga. Dintele cataramei abia ajunse la a treia gaură. Aurora cercetă pătura de sub şa. Poate că stătea ghemotocită. Nicidecum, îşi zise: „Să fie cureaua? A-ngheţat peste iarnă şi s-a strâns pielea? Pielea nu se strânge la frig.” Dar ea avea o mare şi grabnică dorinţă. Strânse chinga la a treia gaură, gândindu-se: „Dacă şaua joacă, ori ameninţă să alunece, o să văd îndată”. Încălecă bărbăteşte, strângând iapa între genunchi. Cum ieşi din grajd, o porni drept înainte. Iapa era în toane rele, scutura din cap şi tremura. Mergea în silă. Aurora o făcu să întoarcă botul spre pădure, silind-o să privească înainte la verdeaţa copacilor şi să adulmece aroma de sevă ce venea de-acolo.

— Eşti supărată? murmură Aurora. Tu nu poţi să ierţi? Eu am început? N-ai alergat tu după cal, fără să te uiţi la mine? Socoţi înţeleaptă această nerăbdare? N-o să mai fim prietene?

O strânse prieteneşte între genunchi. Pântecele roaibei avea ceva nefiresc. Înainte vreme era moale şi călduţ ân locul unde-l atingea pulpa Aurorei. Acum era tare şi ardea.

Aurora începu să cânte:

— Să mergem să vedem bărbatul. El o să ne vorbească. El o să se uite la noi. El o să ne ducă-n pădure.

După ce mâncă, Bobi se tolăni puţin; căscă; se culcă pe aşternutul crengilor albastre. Simţi numaidecât somnul. Cu mişcări molatice, îşi grămădi o pernă de frunze sub cap.

Avu mai întâi un vis, cum că era alături de un om care bătea într-o tobă de aramă. Toba nu făcea zgomot, dar, la fiece bătaie, capul lui Bobi se răcorea pe dinăuntru, aidoma unui piept care se umple de aerul muntelui. Se trezi pe jumătate. Se frecă la nas. Asta din pricina miresmei puternice din frunzişul de cedru. Tocmai mireasma asta îi suna în cap. Toba de aramă erau pleoapele-i închise şi colorate de soare. Miji ochii. Zări printre gene întinderea platoului arămit de soare. Închise ochii, adormi din nou. Avu un al doilea vis. Cestălalt se înfiripă mai încet. Se făcea că era culcat într-un aşternut de frunze de cedru. Şi că era doar aţipit. Auzi umblet prin pădure. „Nu e Jourdan”, îşi zise. Cineva se culcă lângă el. Aci, visul zăbovi îndelung. Nimic nu mai mişca. În dreapta lui stătea cineva culcuşit în aşternutul de frunze. Visul se înfiripă iar. O mână îi atinse părul.

— De ce să mă-ngrijeşti, zise el, şi să mă ştergi pe cap, şi să-mi spui: „O să răceşti11? Fiindcă după asta nu mai ai grijă de mine şi toate ploile iernii m-au muiat amarnic. Te obişnuieşti repede să ţi se şteargă părul c-un şorţ cald de fată, zise, şi mai apoi asta îţi lipseşte. Da, domnişoară, zise, aşa e.

Era tare greu să vorbească unei mâini şi unei dogori care stăruia pe toată partea-i dreaptă, ca şi cum cineva stătea culcat lângă el. Nu voia să mişte, nimic, nici măcar vârful degetului mic, fiindcă visul îi spunea: „Nu mişca, dacă vrei să nu se sfârşească”.

— Atunci, zise, e altceva? Mângâie-mă sub bărbie, îmi place când sunt mângâiat sub bărbie.

îşi spunea: „Cum să-ndrăznesc să spun toate astea Aurorei? Cum să vorbesc Aurorei, domnişoarei, despre întreaga-mi dorinţă? Adevărat, îmi place când mă mângâie o mână sub bărbie. Mi-ar plăcea să mă mângâie ea. De ce să nu spun deschis tot ce-am de spus? De vreme ce stă întinsă lângă mine?” Căci, la tot ce spunea nu avea alt răspuns decât răspunsul de dogoare al mogâldeţei lungite lângă el.

Mâna îi atinse pieptul.

Se trezi dintr-o dată. Ba chiar se ridică în capul oaselor. Femeia de asemenea, trăgându-se puţin de lângă el. Dar rămânea tot fierbinte şi aproape. Nu o recunoscu de îndată pe Josefina.

— Cine eşti? întrebă el.

— Parcă nu m-ai cunoaşte, spuse ea.

— Adevărat, făcu el. Eşti de mult aci?

— E o bucăţică de timp.

— Tu erai aici adineauri?

— Cine voiai să fie?

— Adevărat. Şi eu ce făceam?

— Dormeai liniştit, fără să te mişti, fără să răsufli, fără pic de zgomot. A trebuit să-mi apropii urechea de gură, ca să-ţi aud răsuflarea şi să mă liniştesc.

— Nu vorbeam?

— Nu, zise ea. La ce să vorbeşti, dacă erai singur?

— Îmi mângâiai părul, spuse el.

— Nu ţi-am atins părul. Mi-am apropiat urechea de gură, atâta doar.

El îi privi urechea. Era cărnoasă şi sidefie ca floarea de crin sălbatic.

— Se-ntâmplă să vorbeşti prin somn, spuse el.

— De data asta dormeai, dar nu vorbeai.

— Mă mir.

— Îmi pare că mă faci mincinoasă.

— Nu, dar mi s-a părut că vorbeam.

Ea îşi săltă capul. Îl privi cu ochii mijiţi, lucind vicleni printre gene.

— Vorbeşti în somn numai când te gândeşti la cea pe care o iubeşti.

— Tocmai, făcu el.

— Dac-aş fi ascultat mai bine, aş fi aflat cine e.

— Mă gândeam la tine.

— Mincinosule!

Băgă de seamă că ea era lungită lângă el, mai aproape deoât adineauri. Se lipise de el de la gleznă până la şold.

Vru să se tragă înapoi. Ea îl apucă de mână.

— Stai.

Răsuflarea i se înteţise.

— Spune-mi încă o dată minciuna ta.

— Mă gândeam la tine.

— La ce, la gura mea?

Îşi apropie degrabă obrazul. Buzele-i erau umflate de sânge.

— Da.

— Şi-ai aşteptat atât, murmură ea. Îşi lipi gura de gura lui Bobi.

— De ce?

Vorbea şi-l dezmierda.

— De ce?

Cuvântul făcea să-i tremure buzele.

El încercă să-i răspundă, dar nu se auzea decât mormăind şi gemând. O auzi şi pe ea gemând. O ţinea în braţe. O culcă în frunze. Gura cu buzele umflate de sânge era caldă şi puternică. Geamătul i se prelingea ca zeama unui fruct.

Se răsturnă deasupra femeii.

— Stai, făcu ea.

Dar era un „stai” ca să-l înlănţuie şi mai strâns.

Simţi cum ea şi-alunecă mâna între ei doi şi cum îşi desfăcea cingătoarea fustei.

— Hai, hai, zicea el.

Ea îşi trase mâna.

— Hai, zise.

★

Îşi auzi tâmplele zvâcnind. Se simţea descătuşat. Nu voia să deschidă ochii, într-atât de fericite erau pleoapele-i închise. Obrazul arzător al Josefinei era încă strivit de al lui. Buzele groase şi moi tremurau în tăcere. Gura era muiată de udeală jur împrejur.

O chemă într-o şoaptă:

— Frumoaso!

— Sunt fericită, suspină ea.

Îi dezmierdă părul.

— Dar tu?

Da, era fericit! Da, era fericit. Acum ştia ce e fericirea. Era într-o pace larg întinsă în jurul lui, ca un pustiu. Toată dulceaţa lumii era în această gură moale strivită de obrazul lui şi al cărei gust sărat îl păstra încă. Cuprinse bărbia Josefinei în palmă. O dezmierdă. Îi dezmierdă gâtul cald şi gingaş. Apoi pieptul, pe deasupra bluzei. Sânii. Josefina suspină fără voie. Şoldurile. Şi apoi, nu mai dădu de îmbrăcăminte: pântecul era gol.

Nu, nu ştiuse niciodată ce era fericirea!

— Ce-o să ne facem? zise ea. N-o să mai pot fără să te văd. Şi n-o să mai pot aştepta.

Atunci, el înţelese că lumea se aduna iară în jurul lor: cedrul, copacii, pădurea, câmpiile, munţi, puhoiul de apă, drumurile, oamenii care merg peste ogoare, marile ferme, cele cinci familii, casele, lămpile, focurile, chipurile, Martha, Jourdan, Honoriu, Jacquou, Barbara, Randoulet, Zulma, Honorina, doamna Elena.

Bucuria?

Nu e bucurie.

★

Aurora intră în pădure, dar nu se depărtă de marginea-i luminoaşă. De îndată ce zări clădirea Jourdanei, ieşi în largul câmpurilor.

— Acolo mergem noi, cânta ea. O să vedem bărbatul. El e umbra. El e apa şi soarele. Haide, draga mea.

La Jourdana totul era închis. Brişcă nu se vedea sub şură. Aurora ascultă. Şi-n grajd era linişte. Strigă. Auzi ecoul puţului. Se întreba unde plecaseră cu toţii. Pe când stătea aşa, nemişcată, încă şi mai simţitoare, fiindcă mâhnirea i se urca âncet ca un nod în gâtlej, băgă de seamă că se mişca ceva în pântecul Iepei.

Sări la pământ. Scrută pântecele. Se vedea frământat de o viaţă care nu avea nimic de-a face eu viaţa iepii.

Pipăi încetişor cu mâna. Era tocmai locul care adineauri, pe când călărea, frigea. Acum, fierbinţeala pierise. Stăruia

doar mişcarea domoală a răsuflării. Îşi purtă mâna jur împrejurul pântecului. Dedesubt, nici gând să fie moale, era ânvârtoşat şi întins, ca şi cum ar fi ţinut la păstrare un buştean. Deodată, se simţi o lovitură dinăuntru. Apoi, altele trei. Şi-n fiecare locşor atins, soarele făcu să lucească părul, apoi desenă cu umbrele şi lucirile părului forma nedesluşită a unei vietăţi ce sălăşluia acolo. Iapa nu mişca, părea fericită.

Aurora se trase doi paşi înapoi. O cută în chip de furcă i se adâncise pe frunte. Se uită ân jur. Găsi o scurtătură de strâns frâna la căruţă. Lovi iapa peste bot. O lovi peste ochi, peste gât, peste greabăn, peste coapse. Cu toată puterea. Fără să scoată o vorbă. Cu dinţii strânşi. Se ferea să o lovească peste pântece. Până la urmă o lovi şi peste pântece. Azvârli scurtătura din mână. Iapa doar se ferise în lături când Aurora se repezea să o lovească.

Se ferea şi acum, ca de nişte lovituri nevăzute. Aurora apucă frâul şi smuci de zăbală. Puse piciorul în scară, sări în şa, strânse genunchii, strâşnicind şi frâul, şi porni în goană spre Fra-Josefina. Dar în marginea şanţului iapa se opri şi începu să tremure.

După o clipă, sări anevoie şanţul şi o luă peste câmp cu pas mărunt, chinuit.

Jourdan şi Bobi încheiaseră războiul de ţesut. Era în bucătăria Jourdanei. Ca să-l înţepenească bine trebuiseră să spargă pardoseaua, să sape şi să îngroape în pământ rădăcina de crengi a celor două bârne de cedru. Ca şi cum ar fi vrut să sădească pomi acolo, în casă. Numai că au astupat şi ferecat gropile cu mortar. Cele două braţe erau zdravene şi războiul de ţesut făcea parte acum din gospodărie. Nu-l puteai clinti, nici strămuta.

— Nu-l poţi nici vinde, spuse Bobi.

Avea temei de rădăcină în pământul platoului.

— Ce zici, l-ar cumpăra cineva? întrebă Jourdan.

— Te cred, spuse Bobi.

Era un. Război de ţesut în lege. Avuseseră de furcă până o scoseseră la capăt cu planul de pe hârtie. Martha nu-şi

mai amintea nici de locul chingilor, nici cum stau scripeţii, nici cum salţi iţele. Stătea acolo şi imita cu picioarele şi cu mâinile o ţesătoare la un război închipuit, şi se încurca, încât până la urmă cei doi bărbaţi se zăpăciră, de nu mai ştiau nici ei cum şi ce fel.

— Da, mormăi Jourdan, cât era pus pe hârtie făceai pe grozava. Acum, când trebuie să-l încheiem de-adevăratelea, scoală-te de-acolo.

O luară iară de la începutul începutului. I-au spus:

— Nu, Martha, nu te duce, stai pe loc. Întâi şi întâi, ce faci? Arată-ne. Ce tragi? Unde atârnă iţele?

— Uite, zise ea, atârnă colea, uite-aşa.

— Bun. Prin urmare, aci e locul chingii, jugul, cum se spune pe la mine. Se cheamă c-am descurcat o treabă. Şi-apoi?

Aşa, de la una la alta, călăuziţi neîncetat de cerinţele pânzei de fum pe care Martha o ţesea din amintire, ajunseră să împlânte cele două bârne de cedru şi să facă un tot din războiul de ţesut, dimpreună cu casa şi pământul.

— Ca să vezi, vorbi Jourdan, pătruns parcă de o lumină, toate se ţin laolaltă: pământul nostru, furcile războiului care-i lemn din pădurea noastră, casa care-i din piatră de pe pământul nostru. Dar mai frumos şi mai frumos, urmă el, orice aţi zice, asta el

Şi întoarse covata. Ascunsese sub ea grinda menită să lege din faţă cioacele. O aduse să le-o arate.

— Haideţi la geam.

— Uite, zise el, aici am făcut cerbul cu coarnele lui. Dincoace o ciută, colo două ciute, colo trei ciute, colo patru ciute. Am pus mai mult decât e-adevărat. Mai bine aşa. Pătrăţelele de colea sunt plasa cu care le-am prins. Colea, ca un şarpe, e drumul care duce de la noi la munte, şi colea e muntele, şi deasupra e cerul. O să vă spui numaidecât despre cer. Uitaţi-vă. Colea am făcut iară cerbul, şi casa asta e Jourdana noastră. Adică e cerbul când vine până la Jourdana. L-am făcut şi colea, dar în pădure. Colea e

primăvara. Am făcut pomii muguriţi. Vedeţi? Totul se vede bine. Colea am vrut să fac o floare de narcisă, dar nu prea mi-a ieşit. Colea e tot cerbul, colea e un cal. Colea, altul. Vezi, nevastă? Colea,

dintr-o parte în alta, am făcut o linie lată. Asta vrea să spună că suntem singuri aci sus, pe platou. Şi adică, ăsta e cerul. Uite. Cel mai frumos. Uitaţi-vă: colea e Orionul, colea căruţa, colea nişte stele care-s ca o furcă, colea altele care-s nu ştiu cum, aşa mi-a ieşit, colea altele care-s ca un scorpion. Şi uite, uite lumea. Eu am făcut-o.

— Bine! zise Martha.

— Eh! se înfoie Jourdan. Tu crezi că eu nu ştiu să fac nimic?

— Dar eu! i-o întoarse Martha.

Şi se duse după lână. Erau cinci coşuri. Le aduse pe rând şi la fiecare spunea: Uite! Uite! Uite!

Lâna dormita în coşuri, gata toarsă, în sculuri moi; spălată, dichisită, bucălată şi albă ca un prunc.

Jourdan şuieră.

— Tii, măi nevastă! se minună el.

Căci era simţitor la şart, la buna rânduială şi la treabă.

— Naş fi crezut să torci atâta lână. Şi-atât de bine.

Se aplecă deasupra coşurilor.

— Cum făcuşi…

Şi luă firul în mână.

— … ca să fie atât de mlădios şi de egal?

— Mi-am adus aminte încet-încet, zise Martha, şi cred că de la o vreme am şi născocit.

— Mda, murmură Jourdan care pipăia firul, se simte un neastâmpăr. Hai, Bobi! strigă el. Ajunge, n-am răbdare. Hai să aşezăm grinda cu desenele. Haide, că ard s-o văd mai iute pe Martha la suveică.

Bobi isprăvise cu înţepenitul braţelor de cedru. Netezise mortarul cu mâinile lui; se vedeau urmele degetelor.

Ridicară grinda grea să o aşeze în scobituri. O săltară deasupra capului. O aşezară sus, pe muchea celor două braţe. Apoi se dădură doi paşi înapoi ca să o privească.

Ah! Fură mişcaţi adânc de ce vedeau. Trecutul nu mai putea să dispară; era tot încrustat acolo, sus.

Se luară amândoi de braţ, sprijinindu-se unul de umărul celuilalt.

— Te-ai gândit la suveică? întrebă Bobi.

— Mă gândesc.

— M-am gândit eu, zise Bobi.

Se desprinse de lângă Jourdan şi se duse la ascunzătoarea lui, care era un colţişor de umbră între două urcioare. Se întoarse cu o suveică meşterită de mâinile lui. Era tot din lemn de cedru.

— Din nod de cedru!

Tăiată încet cu cuţitul.

— De-a curmezişul fibrei!

Fără un zgrunţ, fără pic de asprime, netedă ca un obraz de femeie.

— la pipăie, să vezi!

— Câtă mândrie zâmbi Jourdan cu un surâs.

Bobi vorbea mâncând cuvintele pe jumătate, şi iuteiute, dornic să spună tot despre frumuseţea suveicii, care se şi vedea de altminteri.

— La cine, mândrie?

— La tine.

— Da, aşa e, recunoscu Bobi. Păcat că trece repede.

Cântărea suveica în mână. Trăia o adâncă îngrijorare. Toate lucrurile din lume îi păreau rănite şi ursite să piară.

Era o minunată suveică din lemn de cedru. Seara, războiul de ţesut era gata încheiat. Ocupa tot fundul bucătăriei. Trebuiră să scoată covata în săliţă, să schimbe locul grapei de lemn atârnată pe perete, unde Martha îşi punea oalele şi lingurile, să împingă masa şi să mute în odaia din fund jilţul greu în care nu se aşeza nimeni niciodată. Noul venit era vânjos şi mirosea bine. Era gata de treabă. Jourdan, Martha şi Bobi îl priviră în tăcere, apoi Martha mătură rămăşiţele de ipsos. Acum puteau să şadă un pic, petrecând cea dintâi seară în tovărăşia chipeşului oaspe. De îndată ce-şi auziră vorba, băgară de seamă că

totul schimbase ecourile obişnuite. Vocea nu mai suna în încăpere aşa cum suna înainte. Războiul de ţesut din lemn de cedru, pe care îl făuriseră ei cu mâinile lor, avea de gând să fie la înălţime. Ascunseră jeraticul din vatră sub spuză şi se duseră la culcare.

A doua zi de dimineaţă, trezindu-se, Bobi se întrebă:

— Ce să fie?

Se auzea zgomot.

Abia se luminase de ziuă, dar se luminase.

Sări din pat. Deschise uşa. În aceeaşi clipă se deschise şi uşa lui Jourdan.

Zgomotul venea de jos.

— Ea s-a apucat de treabă, spuse aproape strigând Jourdan.

Şi se îmbrăcară ca nişte nebuni.

Coborâră uşor. Încetiniră pasul în săliţă. Zgomotul urma o cadenţă – zvârlitură, bătaie. Te făcea să-ţi cumpăneşti pasul. Parcă spunea: „Vedeţi voi ce-o să vedeţi”.

Martha lucra la război. Era în picioare, în faţa furcilor de cedru. Deasupra ei, zorii luminau grinda de sus, pe care erau desenate cerbul şi semnele trecutului.

Vergelele iţelor păcăneau. Suveica şuiera zvâcnind din mâna dreaptă, lovea mâna stângă, şuiera zvâcnind înapoi, lovea mâna dreaptă, şuiera, zvâcnea într-un ritm foarte nobil, foarte încet, făcut din-forţă şi osteneală, şi de fiece dată braţele. Marthei se deschideau ca nişte aripi, mâinile i se deschideau, se închideau, zvârleau, apucau, zvârleau; corpul i se apleca înainte şi se trăgea înapoi în cadenţă. Era asemeni unei mari păsări care dănţuia pe loc, descoperindu-şi pântecul. Spata bătea surd ţesătura de lână care ieşea la iveală. Sulul scâncea din când în când, învârtindu-se. Şi toate aceste zgomote se repetau rând pe rând, fiecare la locul lui, nelipsit, căci fiecare făcea un lucru bine ştiut, dar foarte încet, întrucât cele două mâini ale Marthei erau totul. Mai era şi alt zgomot: fustele înfoiate ale Marthei foşneau ca spuma, însoţindu-i mişcările largi.

Ţesătura, când o văzură, avea grăunţe mari, dar niciun

cusur. Era grea. Dacă ai fi pus-o pe umeri, ai fi simţit-o ca pe o sarică. Dacă ai fi privit-o sub mişcarea braţului, i-ai fi văzut cutele simple şi frumoase aici ivindu-se, aici pierind, aici ivindu-se iar, o dată cu mişcările. Cute cum nu prea văzuseră la stofele purtate de ei până azi. Ţesătura era albă.

într-una din zilele săptămânii se pomeniră cu Barbara.

— Uite, oftă ea, aşezându-se. Lăsaţi-mă să răsuflu. Totul e bine. Nu s-a-ntâmplat nimic rău, fiţi liniştiţi.

Trase adânc are în piept.

— Am plecat de-acasă să mai văd şi eu lumea cea largă.

îi desluşi că a luat-o domol la drum, spunând că a venit să stea o zi la Jourdana. De aici o să se ducă la Randoulet, apoi la Cari şi apoi o să se întoarcă acasă.

— M-am gândit că timpul se scurtează o dată cu anii şi mi-am zis: „Cum eşti încă zdravănă, haide să-i vezi pe toţi încă o dată”.

Jourdan îi spuse că s-a gândit bine şi o pofti să doarmă peste noapte la ei. Ceea ce ea primi de îndată, fiindcă tocmai aşa avea de gând. El adăugă că a doua zi are să înhame calul să o ducă unde vrea, dar bătrâna se împotrivi, fiind dornică să facă tot drumul pe jos, agale, căci nu o grăbea nimic şi era vreme frumoasă. „Că uite, spuse ea, am multe de revăzut pe-acest mare pământ.”

Era un drum de trei zile pentru bătrânele-i picioare. Pe când îşi sorbea cafeaua, Barbara se uită în jur cu ochii ei mititei şi oţelii.

— Hei! făcu bătrâna. Iacătă o mobilă.

— E un război de ţesut.

— Cum?

— Un război de ţesut cum erau cele vechi.

— Şi de unde-l aveţi?

— Ei l-au făcut.

Barbara se ridică.

— Nu-l prea văd bine, zise ea, staţi să-l văd.

Se apropie.

— Oh! făcu ea mirosind, e din lemn bun! Bărbaţii din

casa ta au nasul subţire. E-o desfătare să simţi cum miroase.

Rămase tăcută, dar privi totul amănunţit, apropiindu-şi pe rând faţa zbârcită de fiecare parte alcătuitoare.

Pipăi braţele, vergelele, iţele întinse; cântări suveica în mână; desfăcu puţin fir, ascultând la mosorul de lemn dinăuntru; cântări greutatea care ţinea sulul; trase de un fir din urzeală; alese un fir dintre iţe; trase de el.

— Bun, spuse ea.

O dădu deoparte pe Martha. Luă suveica în mâna dreaptă. Trase spata şi azvârli suveica. O dată. O prinse în mâna stângă. Rămase o clipă pe gânduri, căutând să-şi aducă aminte. Oftă şi deodată se apucă de treabă de-adevăratelea.

Se înfiripă un zgomot iute şi desluşit. Barbara aproape că stătea neclintită. Abia făcea câteva mişcări scurte. Abia atigea spata cu degetul. Şi spata o asculta. Suveica parcă zbura singură. Poposea în palma dreaptă. Mâna nu se închidea, şi suveica zbura singură spre palma stingă, aidoma unei păsări care vrea să poposească şi îşi ia zborul iar.

Tustrei se dăduseră aproape ca să o vadă cum ţese. Vedeau ţesătura întocmindu-se sub spată şi sporind din clipă-n clipă, ca apa într-un bazin.

Şi Barbara începu să cânte. Nu se auzeau toate cuvintele oântecului. Se auzea doar: „Iubesc bucuria, iubesc bucuria14, apoi păcănitul vergelelor, zvâcnirea suvecii, bătaia spatei, tremurul surd al furcilor, apoi:

— Iubesc bucuria, iubesc bucuria!

— Ce cânţi? întrebă Martha.

— Ai? făcu Barbara.

— Cântecul ăsta.

— Da, strigă Barbara.

Cânta şi îşi vedea mai departe de lucru.

Bobi şi Jourdan se traseră înapoi. Erau ameţiţi ca nişte ciocârlii în faţa acestei bătrâne uscate, care tremura fără încetare într-un nimb de mici mişcări fără greş cumpănite şi

în faţa cuvântului: bucurie, bucurie, bucurie, care suna ca un zvon firesc în cadenţa lucrului. Încercară să iasă afară, dar se înapoiară numaidecât. Încercară să-şi umple timpul punând coadă la o secure. Cu neputinţă să-şi mai afle liniştea. Erau ameţiţi. Puteai să-i crezi stăpâniţi de aceleaşi gânduri. Martha se dovedi şi mai slabă. Privea; asculta. Era tulburată de aceleaşi mişcări ca şi Barbara, întocmai ca atunci când vântul izbeşte dintr-o parte iazul lui Randoulet şi unda se mişcă la celălalt mal.

Într-un târziu. Barbara scoase un strigăt nestăpânit şi se opri.

— Asta te face să te gândeşti la tinereţe.

— Eşti dată naibii I

— Am ţesut până la douăzeci şi patru de ani. Eram şase fete: Adolfia, Luiza, Maria, Bertha, Angelina şi eu. La noi. La munte. Trei în casa de sub castani, trei acasă la mine, aproape de puhoiul de apă. Când isprăveam cu lucrul, noi, cele trei, începeam să strigăm, ca să dăm de ştire celorlalte. Şi îndată ce ieşeam toate şase, veneau cu acordeonul şi flăcăii care stăteau la Anton. Era unul, draga mea, cu o mustăcioară!... Dacă Jacquou mai întârzia un an, n-aş mai fi fost aici, zău.

— Dar cântecul?

— Eh! E cântecul pe care-l cântam noi: „lubesc bucuria!” Doar atât mai mi-aduc aminte!

— Tii! făcu ea deodată, cătând la câteşitrei. Unde mi-e toiagul, că plec acuşi.

— Păi, ziceai că dormi la noi, vorbi Jourdan.

— Nu, plec numaidecât.

— De ce?

— Din pricina războiului de ţesut, mărturisi bătrâna. Şi dacă mai vrei să mă duci cu brişcă până la Cari, parcă m-aş învoi, adăugă ea.

— Păi, nici măcar căpriţa nu ţi-ai văzut-o.

— O văd eu, cât înhami.

Se duse cu Jourdan la grajd. Văzu capra. O mângâie, dar cu gândul era la altceva; nu-i spuse un cuvinţel. Nu era

nevoie, fireşte, întru cât capra era îngrijită aici ca o cucoană, şi asta se vedea, dar oricum, un cuvinţel acolo n-ar fi stricat. Numai că atunci când te stăpâneşte un gând…

Totuşi, la purcel se gândi.

— Şi cel de-al nouălea, ce face?

— Să vezi, spuse Jourdan, e de două ori cât ceilalţi.

— Adeseori se-ntâmplă aşa, zise ea, cu cei care se pomenesc prea mulţi la ţâţă. Asta-i face îndărătnici cu soarta lor.

Toată ziua, Bobi şi Martha rămaseră singuri acasă. Nu vorbiră de loc. La o vreme, Bobi se duse în şură şi isprăvi de pus coada la secure. Martha se încredinţă că era acolo, apoi se apropie de războiul de ţesut, desfăşură sulul şi făcu deosebire între bucata ţesută de ea şi aceea ţesută de Barbara. Apoi se duse la puţ să scoată apă. Se auzea lanţul scârţâind. Bobi se apropie de războiul de ţesut şi-l privi de sus în jos, cu un aer sever. Când nu se mai auzi soârţâitul lanţului, Bobi se strecură afară pe uşa din dos.

Către seară, Jourdan se înapoie de la Cari.

— Curând vor fi toţi aci, îi vesti el. Barbara nu vorbeşte decât de războiul de ţesut. Şi când vorbeşte ea, ascultă toată lumea.

— A povestit despre asta la Cari?

— Da. O să-i vedeţi pe toţi, ca atunci, cu cerbul.

— E şi el un fel de cerb, zise Bobi.

în seara aceea nu mai puseră masa, tăiară în trei o bucată de brânză şi ieşiră în prag, cu brânză într-o mână şi cu pâinea în cealaltă.

Noaptea pogara tăcută, plină de căldură, de frunze şi de stele.

Martha zise:

— Războiul de ţesut e-nţepenit în pământul casei mele.

Bărbaţii mâncau în tăcere.

— Dar stăpâna războiului de ţesut, urmă femeia, nu-s eu, ci Barbara.

— Ce brânză e asta? întrebă Bobi.

— Capra are mai mult lapte decât trebuie şi folosesc

prisosul.

— Capra lui Jacquou? făcu Bobi.

Rămaseră iară tăcuţi o bucată de vreme.

— M-am întrebat ceva, vorbi Bobi. Cum ai luat lâna de la Randoulet?

— Mi-a spus: „Fireşte”. A tuns patru sau cinci oi. Şi mi-a spus: „Ţi-ajunge?”

— Şi pe urmă?

— Pe urmă m-a lăsat acolo şi-a alergat înspre iaz, după un stol de raţe sălbatice.

— Are ogoare cu grâu? întrebă Bobi.

— Nu, zise Jourdan.

— Dar pâine?

— Când şi-a adus oile a cumpărat făină din vale.

— Tu ai cumpărat lâna?

— Nu, zise Martha, ţi-am spus că nici nu i-a dat prin cap aşa ceva.

— Şi când n-o să mai aibă făină?

— O să-i dau eu, spuse Jourdan.

Noaptea se culcase acum pe toate zările. Pe cer se aprindeau constelaţiile familiare.

— Toţi pentru toţi, zise Bobi.

Pe Bobi îl îngrijora ceva: Josefina avea să vină şi ea la Jourdana. Pe ceilalţi îi aducea un imbold, pe ea, două. Aici o s-o vadă şi pe domnişoara Aurora. Îşi aducea aminte de anul trecut, când Josefina stătea în faţa lui şi Aurora alături de el. Acum totul se schimbase.

Într-adevăr, Josefina veni împreună cu Jacquou şi Barbara. Sucise în aşa fel lucrurile încât Honoriu să nu vină. Barbara avea de golit un sac de noutăţi. Jacquou asculta şi privea totul grav. Îl stăpânea o linişte îngrijorată şi aspră. Josefina îl luă pe Bobi înspre grajd, zicându-i:

— Hai să vedem capra.

În aceeaşi clipă, Martha spunea celorlalţi:

— Poftiţi înăuntru.

Şi ceilalţi intrară foarte încet, dându-şi seama că era vorba de ceva cu totul deosebit. Se auzea uruit de roţi din

dreapta şi din stânga, pe drumurile care veneau de la Cari, de la Randoulet şi de la doamna Elena.

— Uite, făcu Josefina.

Şi sărută lacom gura lui Bobi, gemând, cu buzele-i de mâl arzător.

El se gândea că era timpul de a făuri ceva senin şi însemnat şi că aici, dimpotrivă, era pe cale să ucidă orice bucurie, dar încet-încet răspunse gurii de foc şi dezmierdă sânii care se striveau de pieptul său.

Randoulet sosi, rotund, roşu şi vesel. Ochii lui, care priveau de două luni belşugul nemaivăzut al marilor sale fineţe, erau plini de visuri şi de soare. Cu el era şi Honorina. Apoi Tuciuriul şi Zulma, care părea o statuie de marmură şi de spice. Cari sosi cu nevasta şi cu fecioru-său. Nevastă-sa nu mai isprăvea cu politeţurile.

Nu era încă obişnuită cu asemenea adunări. Dar spuse cu duioşie, arătând spre bărbatul şi băiatul ei:

— Oh! mi-au povestit, mi-au povestit toată iarna! Bobi era neliniştit din pricina Aurorei şi, când intră în casă, se uită numaidecât după ea. Nu’era nici ea, nici doamna Elena. Puţin mai târziu sosi şi doamna Elena, dar singură. Josefina se arătă şi ea, ca şi cum nimic n-ar fi fost, cu un fir de ovăz între dinţi.

— Uite ce-am eu de spus, vorbi Bobi. Mai întâi, cine are grâu?

— Cum? făcu Jacquou, şi adăugă îndată: Eu am. Spuseră toţi:

— Avem toţi. Cine are grâu? Bineînţeles c-avem toţi. De ce-ntrebi?

— O să vedeţi, zise Bobi. Tu ai?

Şi se întoarse spre Randoulet.

— Am, spuse Randoulet.

— Minte de-ngheaţă apele, sări Tuciuriul cu gura.

— Tu la ce te-amesteci? îl repezi Randoulet.

— Dacă nu m-aş amesteca, bombăni Tuciuriul, ar fi vai de tine!

Păstorul avea ochii arzători şi gura roşie, ca şi cum

cuvintele lui erau de jeratic.

— Ho, ho! făcu Randoulet, ridicând din umeri.

— Un îndărătnic, un năuc, un hăhăit, un munte de bălegar, un gogoman, o frunte dobitoacă, un scremut, uite ce eşti! izbucni Tuciuriul.

— S-ar cuveni să vorbeşti ceva mai frumos de stăpână-tău, îl mustră Honorina.

— Că dacă mai vorbeşti o dată aşa cu mine, se oţărî Randoulet, o să te vezi pe drumuri într-o zi. Ţine-ţi limba!

— Aşa e, o ţinu Tuciuriul pe-a lui. Ăsta n-are grâu. Ăsta crapă cu gura căscată.

— Nu! strigă Randoulet.

— Suntem destul de înfiripaţi, spuse Honorina.

— Păi, în ce loc ai semănat tu grâu? întrebă Bobi.

— Mă rog? făcu Randoulet.

— Unde-i ogorul tău?

— Ştii bine că n-am.

— Atunci, grâul ăsta creşte-n aer?

/

— Grâul ăsta creşte cu bani, pufni Tuciuriul. Parcă şi văd ziua când ăsta de colea o să-mi spună: „Să coborâm la câmp cu oile”. O să fie silit să vândă, negreşit, să le vândă poate chiar pe toate, ca să facă bani să-i dea pe făină. Că ăsta de colea, care-i stăpânul meu şi care n-a semănat nimicuţa, oameni buni, ăsta seceră fără să aibă nevoie nici de soare, nici de seceră. Ştiţi ce seceră şi din ce-şi face pâine? îşi face pine din fericirea lui. N-a fost niciodată mai fericit ca acum, când îşi are turma în fâneţele-i bogate, dar o să-l vedeţi ca mâine, poimâine, ori săptămâna viitoare, că-mi spune: „Haide, Tuciuriule, să mergem devale”. Şi-o să meargă să vândă tot. Eu am văzut ce rămâne în covata cu făină, şi ştiu, nu vorbesc de pomană, nu vorbesc ca să spun: „Am grâu”. Eu nu-s mincinos.

Randoulet ridica din umeri, dar lăsase capul în piept.

— Tu, spuse el, ai obiceiul să vorbeşti singur când eşti singur pe pământ cu oile tale. Ce spui tu acuma n-are însemnătate. Dar aici e lume. Nu-i nevoie să spui lucruri

care fac supărare.

— N-am vrut să te supăr.

— Martho, zise Bobi, ia arată ce-ai făcut cu lâna lui Randoulet.

Martha spuse:

— Ridică-te niţel.

Jacquou se ridică, Martha săltă capacul covatei de făină. Scoase ţesătura de lână.

— Am pus-o aici să se mai svânte, zise ea, nu să se albească. Lâna era albă ea zăpada.

O scuturâ. O pulbere de făină potopi cele patru fâşii groase de soare care coborau din fereastră.

— Uitaţi-vă, îi îmbie Martha, puneţi mâna.

Femeile se apropiaseră.

— Trebuie să nu baţi cu spata aplecată, o povăţui Barbara, să baţi scurt urzeala, şi-n loc de „bob de grâu” ţesătura o să iasă „bob de orez”.

— E mai trainică, adăugă ea.

— Ce ziceţi? întrebă Bobi. Dac-aţi fi îmbrăcaţi aşa?

— Cu albul ăsta, zise Jacquou, nu prea merge să te duci la câmp, ori în grajd.

— Mai e şi lână ocheşică, spuse Randoulet.

— Chiar aşa, i se alătură Bobi. Taman culoarea pământului.

— Mai e şi seva de răsură, spuse Jourdan. Dacă o strângem într-o oală şi-o fierbem, iese un verde straşnic de vopsit lâna.

— La o adică, le veni intr-ajutor Barbara, avem şi pănuşile de porumb care vopsesc în galben, şi-atâtea altele.

— Să le găsim, făcu Jourdan.

— Nici n-aţi văzut cum pică pe om, spuse Martha. Ia vino încoace, Zulma.

Bucata de stofă era lungă de trei metri şi lată de doi.

— Scoate-ţi cununa aia, spuse Randoulet.

— Lasă-i-o, sări să o apere Honorina.

Martha acoperi umerii Zulmei ca sub o mantie. Îi înfăşură

mijlocul cu pulpana oare atârna.

— Uite păstoriţa, zise ea.

Tânăra fată apăru în toată frumuseţea ei. I se vedeau mâinile mici şi plinuţe, gâtul rotund şi zdravăn. Martha dădu drumul stofei din mâna dreaptă, şi cute bogate căzură din mijlocul Zulmei până-n pământ, asemeni unor trunchiuri de tineri mesteceni. Şi o văzură înaltă, bine făcută, cu şolduri împlinite, sănătoasă, cumpănită şi de-o frumuseţe strălucitoare. Nu se mişca. Stătea cu ochii plecaţi. Desluşiră pentru întâia oară în chipul ei linia pură a unui ou.

— Nu pot… spuse doamna Elena.

— Ce-aveţi?

— Nu ştiu, mă uit. Sunt bătrână. Mi-era uşor altădată.

Ochii i se umeziră; obrajii la fel.

— Nu mai aduce a femeie de rând, murmură Jacquou.

— Lăsaţi-o să şadă, spuse nevasta lui Cari.

— Păi nu-i ostenită, se miră Honorina.

— Da, poate, adevărat.

— Ceea ce trebuie, zise Bobi, e să trăim tihnit. Să-i dăm grâu lui Randoulet. N-o să aibă nevoie să coboare devale ca să schimbe oile pe făină.

— Pe mine nu m-a hrănit niciodată nimeni, se împotrivi Randoulet.

— Tu o să ne dai lâna, îl potoli Bobi.

— Hai, veniţi să vedeţi cum ţeşi ca să-mbraci o fată frumoasă, îi chemă Barbara.

Se aşeză la războiş şi îşi lăsă braţele să alunece în acea mişcare uşoară şi măsurată care dovedea marea ei pricepere la ţesut. Stâlpii de cedru gemură, pânza sună surd sub cele dintâi bătăi ale spatei, suveica şuiera, zvâcnea. Se apropiaseră toţi. Femeile, grămadă lângă Barbara, aproape stingherind-o, în timp ce privirile umblau toate de la dreapta la stânga şi înapoi, urmărind suveica, şi ochii clipeau la fiece bătaie de spată.

Deodată, ei toţi nu mai fură decât un singur trup. Nu mai era nici Bobi, nici Jacquou, nici doamna Elena, nimeni. Nu mai era pământul unuia, inima altuia, piciorul, coapsa,

ochiul sau gura, toţi ochii laolaltă urmăreau suveica, şi în toate piepturile suna surd, în aceeaşi clipă, bătaia spatei în marginea ţesăturii. Cadenţa vergelelor urzelii silea răsuflările să o urmeze întocmai, şi încet-încet ele se contopeau, încât nu se mai auzea decât o singură cadenţă şi toţi plămânii răsuflau o dată. Toate privirile erau legate de suveică: privirea albastră a lui Bobi, privirea verde a Josefinei, privirea castanie a Marthei, una ruginie, alta cenuşie, alta tot albastră, una adânc viorie, care era privirea lui Jourdan, alta ascuţită şi rece, care era privirea lui Carl-fiul. Şi suveica le purta pe toate laolaltă la dreapta, la stânga, la dreapta, la stânga, ca şi cum ar fi ţesut în acelaşi timp o pânză din toate aceste priviri, spre a le contopi în ceva temeinic. Erau legate de suveică toate în acelaşi punct: în acel loc al suveicii de cedru unde lemnul poleit sclipea în soare. De o parte erau legate acolo. De cealaltă parte, privirile erau legate de ochii lui Bobi, ai lui Jourdan, ai Marthei, ai Josefinei, ai doamnei Elena, ai nevestei lui Cari, ai lui Cari şi ai băiatului său, ai Honorinei, ai lui Randoulet, ai Tuciuriului. Ochii tuturor zvâcneau împreună de la dreapta la stânga, de la stânga la dreapta. Muşchii ochilor făceau aceeaşi sforţare împreună la toţi. Gândurile felurite ale tuturor erau fărâmiţate în acelaşi timp de această mişcare cadenţată, de această sforţare cadenţată, ca paieie sub tocător. De o parte a tocătorului e mănunchiul de paie, fiecare fir cu tulpina lui, dar de cealaltă parte nu mai e decât grămada tocată în amestec, într-un amestec în care nu mai sunt paie, ci paiele tocate grămadă. Tot astfel, de o parte a urzelii, partea de sus, care merge de la spată şi până la bârna de deasupra, cu cerbul şi stelele sculptate pe ea, se văd toate firele de lână, despărţite unele de altele, fiecare cu tăria lui, culoarea lui

— Care uneori se schimbă după a firului de alături prin ceva aproape nevăzut, dar care ţine de însăşi făptura firului – iar de cealaltă parte a spatei, partea de jos, care merge de la spată şi până la sul, se vede pânza, şi ea nu mai e firul, e pânza cu făptura ei, sunt toate firele strânse şi unite,

şi contopirea firelor cu toate nuanţele lor tremură la faţa pânzei ca lucirile de sidef în scoicile mării. Fiecare bătaie de spată era ca o bătaie de tobă. Se prelungea în ecouri până-n temeliile casei şi în pământul platoului. Se repeta fără greş de fiece dată când Barbara bătea firul în urzeală. Urechea o aştepta. Sosea, lovea urechea şi sângele o duceau prin corp. Dar în acelaşi timp lovea sub coşul pieptului, sub coaste, în golul de la lingurea: acolo unde Josefina era atât de simţitoare, acolo unde doamna Elena era atât de simţitoare, acolo unde nevasta lui Cari duse deodată mâna, spunându-şi: „Ce am?” (La fiece bătaie simţea în acel loc un rău plăcut şi ameţitor, ca atunci când eşti în căruţă şi calul scapă în goană), acolo unde Jacquou, Jourdan, Cari, Randoulet şi Tuciuriul se simţiră ca înşfăcaţi de-o mână zdravănă, acolo unde se treziră o mulţime din amintirile lui Bobi, acolo unde bătaia trebuia anume să lovească ca să stârnească în feciorul lui Cari dorinţa de-a întoarce iute capul şi a se uita la Zulma, care stătea şi acum cu stofa de lină pe ea, ceva mai încolo de ceilalţi, singură, în picioare, sub cele patru fâşii de soare coborând din fereastră.

Barbara ţesea la sălbaticul război din lemn de cedru.

— De ce, zise Bobi, să avem fiecare micul nostru ogor de grâu? Dacă am avea toţi un ogor întins, pe care să-i semănăm împreună şi să-l secerăm împreună, şi care să ne dea grâu la toţi, fără să mai fimi siliţi să spunem: „Grâul meu, sau grâul tău”, şi fără ca unul dintre noi – care ne dă lâna – să se simtă atins în mândria lui că noi îi dăm grâu, fiindcă el atunci ar ara, ar semăna, ar secera, ar treiera, ar măcina, ar frământa şi ar coace grâul tuturor, cu noi toţi împreună, ca şi cum ar fi grâul său?

— Ce spui? Ce spui de grâu? şoptiră oamenii.

— Veniţi încoace.

Se apropiară.

Barbara sporea pânza între spată şi urzeală; şi războiul gemea şi fremăta.

— Dacă la anul, glăsui Bobi, am face un ogor din cel mai

bun pământ, fie că e al tău, al tău sau al altuia? La început poate c-am izbuti să cuprindă puţin din pământul tău, ori al tău, dar asta nu-i sigur, mult mai înţelept ar fi să alegem cel mai bun pământ, fie al tău, ori al tău, n-are a face, de vreme ce l-am munci toţi împreună şi grâul ar fi deopotrivă al tuturor, numai frumos să fie.

În timp ce vorbea, sunau bătăile de spată ale Barbarei, care sporea ţesătura. Frumoasa ţesătură de lână, în bob de orez, deasă şi grea, şi albă ca zăpada. Bătăile tobei sumbre loveau urechea. Sângele le ducea în acelaşi timp cu susurul cuvintelor lui Bobi. Bătăile sunau în golul de la lingurea, sub coşul pieptului, unde purtau eu toţi tot ceea ce aveau ei mai cald şi mai simţitor din viaţă şi grijile lor.

Jacquou începu şi el să vorbească. Îşi privea nevasta la războiul de ţesut, pe bătrânica lui. N-ar fi crezut-o niciodată atât de zdravănă, atât de zdravănă ca să ţeasă» atât de tare în tot ce-şi poruncea în inima ei ostenită de ţărancă bătrână. Îşi amintea de vremea când se dusese să o găsească în mândreţea ei de sat, sus, în munţii albaştri. Şi munţii nu sunt albaştri decât când îi vezi de departe. Când eşti acolo sus, pământul e pământ: cenuşiu ca oricare, ca toate pământurile. Catã să vezi ce te îndeamnă să te întovărăşeşti şi să mergi împreună în viaţă, alături. Nu poţi să trăieşti singur. Asta-i de ajuns să te dumirească, dacă vrei să-ţi dai osteneala. Ce-am făcut? Ce-am fost noi în stare să facem, nevastă? (îşi dregea glasul din când în când, dar vorbea încet şi înfundat, şi zgomotul războiului de ţesut îi acoperea glasul.) Zile bune, zile rele, dar zău, nimic temeinic, atâta putem spune, şi întotdeauna teama că totul se năruie când merge niţel mai bine, şi întotdeauna nimic temeinic, atâta putem spune, şi întotdeauna războiala cu soarta.

Jourdan şi Cari îşi dădură drumul la gură, fără să aştepte ca Jacquou să sfârşească. Era vorba, într-adevăr, de tot ce ţinea de inimă, şi nu de ce ţinea numaidecât de pântec. Grâul...

— Ce spuneţi? întrebă Josefina.

— Vorbim de grâu.

— V-am auzit spunând „inimă”.

De la o vreme ţinea să-şi facă şi ea auzit cuvântul.

O stăpânea o mare dorinţă: să o audă Bobi.

— Grâul, ziseră ei, s-a spus totdeauna că-i totul. Nu, nu-i totul, hei! Nu, nicidecum! Tocmai din pricina asta. Adevărat, e trebuincios. Adevărat, e asemeni aerului pe care-l respiri. Dacă-ţi opreşti răsuflarea, nu-i chip să stai aşa, mori. Dacă n-ai aer să respiri, mori, ştim bine; Cunoaştem frumoasa, marea, puternica folosinţă a griului. Cine zice altminteri? Nimeni. Noi nici atât cât alţii, fiindcă noi ştim asta mai bine. Şi într-adevăr, ar trebui să fie întocmai ca aerul pe care-l respiri. Ar trebui să te slujeşti de grâu cum te slujeşti de aer. Fără să bagi de seamă, de la sine, ca de un lucru fără preţ. Uite cum ar trebui să spunem. Chiar aşa, ca de un lucru fără preţ, aşa ca aerul, ca de ceva fără sfârşit, pe care-l ai şi-l înghiţi, şi atât. Fără niciun preţ, aidoma aerului. Aşa n-ar mai fi nevoie să stricăm atâta vreme ca să-nghiţim hrana asta, şi asta-i tot. Nu zic, e plăcut, ştiu, fireşte că-i plăcut să mănânci. E-o bucurie. Îţi dă sânge. E totul. Dar vreau să spun că nu-i totul în toate. Vreau să spun că atunci când n-ai decât o singură bucurie, e ca şi când n-ai decât o singură lampă în casă, ori un singur copil. Într-o clipită se poate stinge totul, ori chiar cu o singură lampă, bunăoară, chiar aprinsă, vreau să spun, nu e destul dacă stă singură într-o odaie mai mare. La urma urmelor, noi avem multe nevoi, nu numai nevoie de grâu. Dacă te gândeşti bine, ia vezi câte dorim din cele care au cea mai mare însemnătate în ochii noştri, şi dacă ni s-ar spune: „Lipseşte-te de mâncare ca să le ai”, ne-am lipsi de mâncare. Dară să mănânci e musai, cum musai e să respiri. Ei, şi-atunci, să facem ca asta să nu ne apese, să nu ne împovăreze, ci să ne fie lesne, ca s-avem răgaz pentru toate celelalte nevoi ale noastre. La urma urmei, toate-s simple, atunci când e bunăvoinţă.

— Da, făcea Cari.

Avea deplină încuviinţare din partea lui Cari. El doar

atâta spunea. Era de aceeaşi părere. Şi, alături de el, fecioru-său făcea „da” din cap, ba chiar şi Randoulet, care asculta posomorit, dar atins la lingurea de bătăile surde ale spatei. Încuviinţa şi el. De cealaltă parte îl auzea pe Jacquou, care tot spunea despre visurile lui, despre animalele lui minunate, despre taurii lui prea frumoşi ca să vieţuiască pe pământ, despre vacile lui cu ugere de smântână şi înzestrate uneori chiar cu darul vorbirii şi se întreba unde o să le găsească Jacquou. Când Jacquou spunea: „Au ochii mari ca fundul garafei, şi atât de paşnici că stau în faţa lor să-mi rad barba”, vorbea ca şi cum era adevărat, ca şi cum animalele se şi aflau acolo. Şi ele erau tot în vis. Dar Randoulet înţelegea, fiindcă el ştia ce însemnează să fii legat de animale, ca ţintuit cu piroane. Ba îi venea să-i spună că uneori s-ar lipsi de mâncare, numai să nu se lipsească de o altă hrană pe care o socoate mai săţioasă acum. Ce oare făcea el cu oile lui, dacă nu acelaşi lucru?

Bucuria e pacea, îşi spunea Bobi. Ar trebui ca bucuria să fie paşnică. Ar trebui ca bucuria să fie ceva obişnuit şi cu totul paşnică şi liniştită, iar nu bătăioasă şi pătimaşă. Nu spun că bucuria e atunci când râzi, ori când cânţi, ori chiar când plăcerea pe care o ai dă afară din tine. Spun că bucuria e atunci când toate mişcările obişnuite sunt mişcări ale bucuriei, când e o bucurie să munceşti pentru hrana ta. Când te afli în mijlocul firii pe care o preţuieşti şi o iubeşti, şi când în fiecare zi, în orice clipă şi-n orice ceas, totul e uşor şi paşnic. Când tot ce doreşti e aici. Din nenorocire, aici era Josefina, şi zgomotul războiului de ţesut şi-al celorlaţi putea să-ţi spargă urechile ca vuietul puhoaielor – tot ce auzea Bobi mai bine era răsuflarea Josefinei. Păcănitul surd al războiului de ţesut putea să se prelungească în ecouri sub pământ şi în temelii, să facă să se cutremure talpa casei – tot ce-l cutremura cu adevărat pe Bobi din creştet până-n tălpi era răsuflarea fierbinte a Josefinei care-l dogorea în obrazul drept. Ştia că era lângă el, că-l privea cu ochii ei verzi. Îi ştia gura cărnoasă şi

aprinsă. Ştia că avea sânii cât căuşul mâinilor lui, că era plină pentru el de o bucurie care dădea afară din el, atunci când i se lăsa pradă. Îşi dădea bine seama că pentru el, de-acum înainte, bucuria n-ar fi paşnică. Şi se afla aci, ca să se zbuciume şi să lupte, fiindcă bucuria mu însemnează nimic şi nici nu merită să te osteneşti pentru ea dacă nu rămâne.

— Am putea mai întâi... zise Bobi. Ascultaţi.

— Un pic de linişte, Barbara.

— Cum? strigă bătrâna.

— Lasă niţel ţesutul, ca să ne auzim.

Barbara se opri.

— Uite ce-am putea face mai întâi, urmă Bobi. Anul ăsta, cum e prea târziu, începem dacă vreţi ieşind laolaltă la seceriş. Secerăm fiecare lan, dar treierăm tot grâul pe o singură arie, a tuturor şi toţi împreună. Punem grăunţele într-un singur hambar. N-o să fie nici al tău, nici al lui; aşa cum e cerbul. O să fie al tuturor. Al lui Randoulet şi al nostru deopotrivă. Şi la anul alegem un ogor unde semănăm grâul toţi împreună. Aşa, făcu el cu un zâmbet, o să-avem mai mult timp să vedem de cele aducătoare de bucurie.

în clipa când toată lumea se pregătea de plecare, Bobi se apropie de doamna Elena.

— Gândesc, zise el, că pentru dumneavoastră o să fie mai greu, doar aveţi un fermier. Nu ştiu dacă el o să se învoiască să ni se alăture.

— Asta nu ştiu, spuse doamna Elena, dar o să pun totdeauna laolaltă partea mea.

— Da, zise Bobi, totuşi întrebaţi-l.

e

e-o să hotărască omul?

Doamna Elena trebuie să-i fi spus: „Uite ce-o să facem noi. Tu ce crezi?”

— N-am mai văzut-o pe nicăieri pe doamna Elena, zise Jourdan. De când cu războiul de ţesut. Am băgat de seamă atunci că mă privea ca şi cum ar avea să-mi spună ceva.

Nu se mai arătase nici domnişoara Aurora. Se apropia

vara. Grâul era verde-albastru.

— Mi-e să mă duc la ea şi s-o întreb, zise Bobi.

— Intreab-o, spuse Jourdan. Dar mie, adăugă el, îmi pare ceva sigur.

— Adică?

— Păi ea o să dea grâul.

— Cred, zise Bobi. Aş vrea să ştiu numai dacă şi omul ei de la fermă o să-l dea.

— Cum e? dori să afle Jourdan. Aşa, tu care-l cunoşti mai bine decât mine, zi, cu cine seamănă?

— Să vezi, rosti Bobi, dacă el ar da grâul, ar fi mare lucru.

Simţea nevoia să creadă în bucurie. Josefina surpase rânduiala şi pacea. Se arăta adesea. Părea că, pentru ea, platoul nu era decât o palmă de loc şi că viaţa era numai drumul încoace. La cea mai mică adiere, Bobi îşi zicea: ea e acolo. Se ducea în dosul şurii. Acolo era.

Ea îi spunea:

— Vino.

Se duceau în pădure. Ca să nu fie văzută, se strecura prin dosul dâmbului cu narcise.

Spunea:

— Tu eşti viaţa mea. Nu pot să trăiesc fără tine. ’

— Dac-aş muri?

— Aş muri şi eu.

— Dacă n-aş fi venit?

— Ah! Atunci…

El îşi amintea de viaţa lui trecută, roşie şi neagră, ca un jeratic de cărbuni.

— Puteam să nu viu, zicea el. Din zece îndemnuri, şapte aşa-mi spuneau. Ce-ai fi făcut?

— Nimic.

— Josefina, aş vrea să am răgaz ca-nainte.

— Răgaz, pentru ce?

— Răgaz, doar atât. Vreu să spun că acum te am pe tine.

— Nu mă mai doreşti?

— Ba da.

— Nu mă mai iubeşti?

— Ba da, te iubesc, dar ceea ce trebuie să ştim, Josefina, e că-n jurul nostru, oricum, se află lumea-ntreagă.

Îi spunea toate acestea cu multă duioşie şi o privea cu ochii lui limpezi. Îi spunea sincer tot ce gândea. Era nefericit să o vadă ca şi despuiată de toate. Nu putea să înţeleagă că ea era poate mai bogată decât tot pământul. Nu ştia că gravitatea acestui chip tăinuia mult mai multă voie bună decât râsul.

— Aş vrea să te bucuri de toate.

— Tu eşti tot, zice ea, şi numai pe tine te doresc.

De când nopţile ajunseseră tot atât de calde ca şi zilele, se auzeau munţii cântând. Topirea zăpezilor îi făcea să şiroiască de apă. Gheţurile care atârnau de pereţii văilor se năruiseră cu bubuit de tunet. Pădurile de zadă, primenindu-şi cetina, înveşimântaseră povârnişurile; iarba păşunilor îndulcise răzurea de gheaţă a cerului. Şi toate ecourile se treziseră. Râurile şi puhoaiele ţâşneau de pretutindeni ca o goană de oi sau o cavalcadă de iepe albe. Sus de tot pe munte, acolo unde văile nu se vedeau decât ca o crestătură în palma unei mâini şi unde se rezema tăiuşul gheţurilor veşnice, se auzeau uneori nechezând gheţarii; rămâneau nemişcaţi doar o clipă, apoi deodată se săltau ţepeni în sălaşul lor, trosnindu-şi muşchii de fier, şi prăvălirile de nezăgăzuit galopau spre hăuri. Atunci, prin vinele şi arterele marelui ţinut în mijlocul căruia se afla platoul Gremona, de-a lungul pâraielor, puhoaielor, râurilor, în. Izvoarele din adâncul pământului, gâlgâia o nouă forţă a apelor.

Zarva muntelui era adusă de vânt; şi când vântul se pornea din partea dimpotrivă, purta încoace cu sine zumzetul largilor câmpii acoperite de un grâu ce trosnea uşor, ca şi carapacea unei insecte.

într-o după-amiază, Bobi îşi zise că trebuia să afle negreşit şi fără întârziere ce-a hotărât omul. Nu-i mai pria preumblarea pe platoul Gremona, în răsunetul cântecelor sălbatice ale muntelui. Se simţea din ce în ce mai înstrăinat de lume din pricina caznelor dragostei.

— Mă duc s-o văd pe doamna Elena, zise el.

— Ar fi poate mai bine să te duci de-a dreptul la omul nostru şi să-l lămureşti, spuse Jourdan.

— Nu-i încă timpul, zise Bobi.

Sicomorii de la Fra-Josepina erau în plină înfrunzire şi şoapta crengilor închega o tăcere adâncă în jurul casei stăpânilor. Bobi urcă treptele terasei. Privi prin uşa cu geam: salonul era roşu şi pustiu. Un cer de plumb se oglindea în geamuri.

— Ce doreşti?

Uşa se deschise; era domnişoara Aurora.

— Aş vrea s-o văd pe doamna Elena.

— Poftim înăuntru.

Salonul mirosea a mobilă veche, ceruită.

— Ia loc.

îi arătă un scaun de lângă fereastră. Ea trecu în fundul salonului perdeluit de o umbră ruginie, şi se aşeză într-un fotoliu. Pendula cea înaltă bătea încet. Afară cerul era tot mai întunecat. Bobi auzi o voce bărbătească şi liniştită care cânta. Altceva nu se auzea afară. Văzduhul greu copleşise copacii. Crengile atârnau neclintite. „E cel dintâi om pe care-l aud cântând cu voie bună”, îşi zise Bobi.

— Doamna Elena e-acasă? întrebă el cu glas tare.

— Nu-i acasă, zise Aurora.

— Credeam că trebuie să vină.

— O să vină, dar mai târziu. Te-am poftit înăuntru ca s-o aştepţi.

— Nu e la conac?

— Nu.

— O să lipsească mult?

— Da.

— Nu ştiu dacă pot s-o aştept.

— Cum doreşti.

— Voiam s-o întreb ceva important.

— Intrebă-mă pe mine, poate că ştiu mai bine decât ea.

— Omul ăsta, dori să afle Bobi, cântă adesea aşa?

— Adesea.

— Totdeauna la fel de liniştit?

— Totdeauna.

— Noi am hotărât să punem laolaltă tot grâul nostru şi-am rugat-o pe doamna Elena să-l întrebe dac-ar vrea să ni se alăture.

— Chiar eu l-am întrebat.

— Şi ce-a spus?

— A spus: „Dacă n-a ştiut asta mai dinainte, înseamnă că nu înţelege nimic”.

— E el întreg în tot ce face.

— N-a spus-o cu răutate; dimpotrivă, a-nceput să râdă.

— N-ar fi trebuit să râdă. E ceva foarte serios.

— Dar părea că socoate asta într-adevăr ceva foarte serios.

— Cred, domnişoară, că dumneata nu mă iubeşti, zise Bobi.

— Sigur că nu te iubesc, adeveri domnişoara Aurora, şi adăugă: Ce anume vrei să spui?

— Vreau să spun că n-ai prietenie pentru mine.

— R Prietenie e altceva, zise ea. De ce n-aş avea prietenie?

— Mi-ai vorbit o dată cu o pornire şi cu o mânie groaznică, şi eu n-am fost în stare să fac nicio mişcare, nici să răspund. Eram ca împietrit.

— Nu ţi-am spus decât un sfert din ce voiam să-ţi spun.

— Totuşi, domnişoară, cândva mi-ai şters părul cu şorţul dumitale.

— Era înainte, zise ea.

— Era înainte, spuse el, dar n-am ştiut niciodată de ce mi-am pierdut dintr-o dată vrednicia.

Ea rămase o clipă tăcută, apoi spuse încet:

— N-ai pierdut nimic din vrednicia dumitale. Rămâi pe loc, adăugă ea, căci auzise trosnind scaunul. De-aici unde sunt, te văd bine. Lumina vine din spatele dumitale şi s-ar zice că vine chiar de la dumneata.

Bobi se întoarse spre ea.

— Eu nu te văd, zise el. Te-ai aşezat în umbră. Ascultă-

mă. Nu-s decât un biet om care făcea acrobaţii prin sate. Uite ce sunt. Dar am. Băgat de seamă încet-încet că inima mea poate să-nţeleagă tot. Şi cred că e cea mai mare nenorocire care se poate întâmpla unei fiinţe. Cunosc puţin pe omul care cântă afară, sub sicomori. Mi-a spus că sunt un poet. Dumneata mi-ai vorbit adineauri aşa cum vorbesc eu.

Vocea domnişoarei Aurora era ea însăşi o voce de umbră.

— Fii liniştit, zise ea, nu cunoşti cea mai mare nenorocire de pe pământ.

— Nu ştiu dacă-i cea mai mare, dar cunosc una şi nu-i un fleac. Când eşti în vârful unui deal şi când zorii nu s-au ivit încă. Şi drumul tău s-aşterne înainte şi poţi să ţi-l închipui neted, fiindcă înaintea ta stă noaptea în care orice are loc. Dar încet-încet se face ziuă şi iată că acum vezi mai întâi o vale care se adânceşte, apoi, de cealaltă parte, pământul care urcă, şi mai departe alte văi, apoi munţi, şi piscuri, şi piscuri până dincolo de cer. Nu-mi lipseşte curajul. Bărbaţii nu-s lipsiţi de curaj. Mă gândesc că o să cobor în vale şi o să urc de cealaltă parte şi încetîncet curajul meu, şi puterea mea, şi nădejdea mea, mă vor ajuta să sui pe drumul meu până la cei mai înalţi munţi. Dar lumina zilei sporeşte din ce în ce; şi valea se adânceşte din ce în ce mai mult sub mine. Cea dintâi vale, cea care-i aproape de mine, cea care adineauri era cotropită de noapte şi-n care îmi închipuiam drumul drept cum se-nalţă o tulpină în aer, iată că se adânceşte şi se tot adânceşte. Ceea ce socoteam adineauri fundul văii nu-i decât o pânză de neguri; fundul e hăt, dedesubt. Şi iată că acum, în lumina tot mai limpede, vezi pe pereţii văii crângurile şi tufişurile, şi pădurile, şi mărăcinii, şi goana lighioanelor, şi râpele, şi stâneile, şi lumina e tot mai limpede, şi ceva îţi spune că se poate limpezi din clipă-n clipă până-n fundul veşniciei, fără să contenească a-ţi dezvălui tot mai mult mărăcini şi stânci, şi oprelişti, şi primejdii, şi anevoinţe, şi potrivnicii. Iată că nu te mai gândeşti să te urci pe culmi, colo departe unde lumina scânteiază ca zvâcnirile unei capre albe. Iată că nu

te mai gândeşti că puterea ta, şi curajul tău, şi nădejdea ta o să-ţi îngăduie să cobori măcar în cea dintâi vale, care se adânceşte din clipă-n clipă, şi iată că acum strigi în sinea ta ca un deznădăjduit: „Să fac numai un pas înainte. E tot ce-mi îngăduie puterea mea.” Şi lumina sporeşte mereu!…

Vorbise repede, ca ameţit, dar fără să facă nicio mişcare. Se opri să răsufle.

Aurora rămase tăcută.

— Lumina sporeşte mereu!

— Fii liniştit, zise vocea umbrei. N-ai să cunoşti niciodată cea mai mare nenorocire de pe pământ.

— De ce?

— Fiindcă eşti bărbat.

— Dumneata le vezi mai mari decât sunt.

Afară se auzea cântecul vocii bărbăteşti; era liniştit şi cam trist.

— Am să văd dacă eşti un mincinos, zise vocea umbrei. Îţi strigi în sinea ta: „Dumnezeule, să fac numai un pas!” Dar strălucirea care luminează tot mai mult lumea îţi ia orice nădejde. Şi iată ce-ai gândit numaidecât după strigătu-ţi deznădăjduit: voi ajunge acolo sus în zbor, cu aripile. Acolo sus sunt culmile pe care ai spus că lumina zvâcneşte ca o capră aurie, nu-i aşa?

— Aşa e, zise el. Nu-ţi pierzi niciodată nădejdea pe de-a întregul.

— Şi pentru mine e o taină, mărturisi ea.

— Viaţa o vrea.

— Nu pot să ştiu.

— Eşti nenorocită?

— Da.

— De nenorocirea aceea mare de care spui?

— Da.

— Lămureşte-mă, zise Bobi. Poate că sunt mijloace să-ţi crească aripi.

21 – Să-mi rămână bucuria

— Oh, nu! făcu ea. E o nenorocire atât de umilă. Sunt lucruri care ţin de păcătoşenia trupului, adăugă Aurora

după o clipă. Pleacă! strigă ea, ridicându-se. Te-am minţit, nu sunt nenorocită!

***e** 1*

V-’ăldura era pretutindeni: în cer, pe pământ, în adâncul pământului şi chiar în ape. Vara sosise. Încingea mai mult câmpiile decât platoul şi adeseori, peste zi, pământurile înalte erau asaltate în tăcere, din trei părţi deodată, de pale de aer dogoritor, cu gust de colb şi de boabe.

Lumea avea din ce în ce mai multă nevoie de viaţă. Păsărelele îşi părăseau cuiburile năpădite de zăduf. Poposeau pe crengi pentru întâia oară în viaţa lor. Încercau să doarmă, dar, de cum închideau ochii, îşi pierdeau echilibrul, veneau în jos bătând pierdute din aripi, şi-un pic de răcoare le mângâia pieptul învelit de puf. Atunci, învăţau dintr-o dată ce minunat era zborul pentru făptura lor şi pentru bucurie, şi o zbugheau de la un copac la altul, ba chiar şi prin văzduhul fără de pomi; desfătarea răcoarei din aerul frământat de aripi le dădea îndrăzneală, şi se avântau drept spre adâncimile cerului până în clipa când, ameţite de teamă şi buimace să vadă răsturnându-se sub ele pământul încărcat de câmpuri verzi, se prăvăleau cu ţipete, ca o ploaie de pietre.

Albinele şi muştele cu pântece roşii, galbene şi sinilii erau în adoraţie în jurul zadelor cu trunchiurile şi cetina asudate de marea sevă din an. Mulţimea lor deasă şi aurie ca razele unui soare zumzăitor juca mai întâi surd în faţa arborelui. Era un zbor nobil şi gâfâitor, aproape nemişcat, tremurând de dorinţă în faţa divinităţii sevelor şi a forţelor, apoi, ţâşnind ca nişte săgeţi, albinele şi muştele se afundau în cetină, sorbeau o picătură de sânge rubiniu şi zvâcneau îndărăt în dansul bucuriei lor. Arborele zumzăia.

Drumurile lighioanelor se încrucişau tot mai mult, ziua, ca şi noaptea, prin şes şi prin pădure. Frunzişul tufişurilor tremura fără încetare şi fără pic de vânt, străbătut de vulpi, de nevăstuici, de viezuri, de şoareci, ori de – aripile catifelate ale huhurezului. Liliecii ieşiseră de prin peşteri. Peste zi dormeau în umbra cedrilor care, acum, era mai

întunecată decât umbra din adâncurile pământului şi, de cum venea seara, se vânturau prin văzduh, stângaci şi îndărătnici. Culoarea înserării, sau uneori luna, lumina micile lor pântece albe. Toate neamurile de lăcuste se stârniseră. Toate neamurile de furnici vieţuiau. Toate neamurile de fluturi, toate gâzele, toţi cărăbuşii. Toate şopârlele ieşeau de prin găurilor lor, se lungeau la soare, se trezeau într-o tresărire, spumegau de bale, se potoleau, dormeau, se îndreptau anevoie spre bârlog, legănându-şi pântecele greu pe labele scurte. Toţi şerpii îşi isprăviseră iubirile şi, desprinşi din ghem, apucau drumurile lor singuratice: şerpii purtând sâmbetele şobolanilor, şoarecilor, păsărelelor şi peştilor mai mici; şerpoaicele spre colbul cald al şesurilor ca să lepede ouăle şi să şuiere uşor aşteptându-le să crape.

Iepuroaicele nu fătaseră încă, dar se adunaseră în locurile singuratice ale pădurii, căci se apropia sorocul. Un loc era în inima pădurii, lângă trei stânci uriaşe şi strânse una în alta, leit o masă. Trupeşenia lor nu ieşea deasupra pădurii; vârfurile copacilor netezeau totul. Pe ridicătura asta iepuroaicele fătau toate de-a valma. Era în toiul arzător al iubirii vulpilor şi tuturor carnivorelor. Dinspre partea asta nu era nicio teamă; aproape că nici – nu mâncau, doar se chemau de-a lungul zilei, al nopţii, dimineţile şi serile, fără odihnă, şi goneau pe drumurile nesfârşite, gâfâind, cu bale la gură, odârjite, cu ochii rătăciţi şi cumpliţi, frecându-şi uneori coastele supte şi răsunătoare de bălăriile ţepene ale şesului, ca pentru a scăpa dintr-un cuţit, sau o furcă de fier. În vremea asta iepuroaicele puteau să fete în linişte. Şi fătau. Atâta prăsilă încât uneori iarba de pe povârnişuri nu o mai ţinea, şi puii, scâncind, veneau de-a rostogolul la vale.

într -un târziu, carnivorele sfârşiră brusc cu iubirile lor. Masculii adulmecară înspre largul şesurilor; ochiul nu le mai tremura şi îşi linseră botul cu nişte limbi roşii ca focul. Femelele plecară capul îngândurate. Alte drumuri de lighioane se încrucişară prin crânguri. Iepuraşii şiroiau

acum pe malurile de pământ, şi nu erau traşi de vale de burta lor plină cu lapte, ci împinşi de marele arc al labelor dindărăt

Toate golurile lăsate pe pământ de moartea vreunei lighioane erau împlinite de trei sau patru pui abia fătaţi.

În toiul zilei vidrele dormeau sub sălcii. În marginea pădurii Gremona se adunau toate veveriţele. Nu se ştia din ce pricină. Toate erau acolo. Nu mai ţopăiau. Îngânau toate împreună un eântec grav, abia auzit, dar puneau atâta forţă în el încât tremurau din tot corpul.

Iazul, care stătea singur în mijlocul trestiilor, începea uneori să fiarbă. Îl frământau băşici mari şi bulboane de spumă, şi unduirile apei lunecau peste nămolul de pe maluri, înecând miile de purici de răchită care foiau în nisipul umed. Crapii pântecoşi, care petrecuseră toată iarna pe fundul negru al iazului, se întorceau din adânc şi zvâcneau deasupra apei, strălucitori, grei, plescăind.

în marginea iazului era o mare întindere de trestii rare, pe jumătate scăldate de-o revărsare mlăştinoasă, în locul unde ieşea din apă, trestia purta un mic inel vânăt-auriu. Era o răsfrângere a apei, ca un nimb care păstra toate culorile, care tremura, care amesteca culorile, ca într-o trâmbă de colb. Erau lapţii obleţilor. Se vedeau mii şi mii de trestii şi toate ţâşneau din oâte-un ineluş de lapţi, şi când o adiere încreţea uşor mlaştina

— Şi adierea asta nu era decât răsuflarea griului în pârg din câmpiile dogorite ide soare – lapţii umflaţi în tihnă pregăteau în ei siluetele şi inima albă a viitorilor peşti.

Bătrânul cerb venise să se scalde în iaz. Îşi amintise de iaz pe neaşteptate, într-o seară când, după ce se frecase îndelung de ciuta lui, găsise pielea ei prea moale. Se frecase apoi de trunchiul unui fag. Asta mai era cum era. Şi deodată se gândise la răcoarea apei şi îşi amintise de iaz. O pornise încoace numaidecât, deşi era noapte. După zece paşi se oprise în loc, chemându-şi ciuta. Îi vorbise mult, strănutând şi dând din cap, despre bucuria apei de acolo. Ciuta ascultase, apoi se tolănise în frunze, fără să

răspundă, rămânând cu bucuria ei, gemând pentru ea, mai despărţită de cerbul ei decât dacă ar fi fost o ciută din lună. Atunci, el plecase, domol, cu pasul grav şi plin de nobleţe, bombănind în sine.

Ajunse în marginea apei când luna era în crucea nopţii. O luă prin mlaştină. Cârdurile de raţe îşi luau zborul şi poposeau ceva mai încolo. Intră în apă, şi când răcoarea ei îi atinse pântecul, mugi de plăcere. Din fundul pădurii, ciuta îi răspunse. Înotă spre largul iazului» unde luna se strivise şi sălta în jocuri de lumină. Stropi reci îl împroşcau peste bot şi peste ochi. Picioarele-i lungi frământau apa. Fiecare vârf al copitelor lui slobozea ciorchini de băşicuţe, sclipitoare ca stelele şi mereu primenite. Crapii pântecoşi dormeau aproape de faţa apei. Zvâcniră în aer toţi odată, făcând mai mult zgomot şi sputmă decât cerbul oare înota şi fugiră din faţa lui. Nu se gândeau să se scufunde, înotau la faţa apei, arătându-şi muchea spinăriâ. Lumina lunii le aprindea solzii, dar încreţirea undei îi stingea îndată sub spuma albăstrie.

Cerbul simţi sub pântece toată adâncimea iazului, o adâncime ca o greutate nemăsurată sub el şi care leagănă adâncimea lumii în leagănul ei. Văzu peşti lungi care păreau verzi, apoi erau albicioşi, săltau din apă roşii şi se cufundau negri, cu gurile căscate şi cu dinţi strălucitori ca nişte fierăstraie. Văzu în apă mari liane, spăimântătoare şi mlădii ca şerpii, toate făcute parcă din lemn de umbră şi atât de puternice încât se ridicaseră până la două degete de luciul apei, dar le simţeai implântate în adâncul neiertător al iazului. Aveau mari frunze palide. Văzu peştişori de argint. Văzu ţipari negricioşi. Văzu raci plutind. Văzu cum se cufundă, cu picioarele strânse, un păianjen de apă deşirat şi subţire cât un furigel, dar care târa după sine o salbă de băşicuţe de aer cu câte un mic păianjen abia venit pe lume închis în fiecare băşică. Văzu un stârv de şobolan devorat şi un peştişor care trăgea de un capăt de maţ. Văzu argintiul spumei scânteindu-i pe buze. Văzu marea lume a peştilor, a plantelor, a şobolanilor, a

copacilor, a ciutelor şi a cerbilor.

Şi atunci, mugi.

Vulpile se opriră pe toate drumurile, ascultară, răspunseră şi se puseră pe goană. Bursucii mormăiră. Vidrele începură să schiaune, ascuţindu-şi ghearele de trunchiurile sălciilor, huhurezii se chemară. Veveriţele ţipară dintre crengi, şobolanii alergară ca nebunii prin mlaştină, clătinând trestiile, raţele îşi luară zborul, poposind ceva mai încolo, nevăstuicile, lăcustele, şopârlele, cărăbuşii şi marii fluturi ai nopţii îşi făcură auzite glasurile; şerpii tăcuţi îşi legănară capetele aprinse deasupra ouălelor şi ciuta chemă prelung, prelung, prelung, cu o voce caldă şi plină de dragoste.

Când ieşi la malul dimpotrivă, lumea se liniştea şi ta cerea se aşternu încet-încet. Cerbul ascultă. Tremura. Apa şiroia de pe el pe pietre. Străbătu iazul şi se întoarse de mai bine de douăzeci de ori, şi în cele din urmă toţi peştii se aciuiară prin cele mai afunde cotloane, şi el rămase singur în apă cu oglindirea lunii. Şi de fiece dată mugea. Şi de fiece dată lumea cea mare îi răspundea, într-un târziu, răzbit de oboseală şi încins de bucurie că fumega aidoma jeraticului, se culcă în iarbă. Se îngâna de ziuă. Văzu ciuta apropiindu-se. El nu era în stare să se mai mişte. Nu voia să se mai mişte. Gemu spre ea. Ea veni să-i lingă uşor botul, cu grijă, de jur împrejur, ca şi cum ar fi fost un trunchi de arţar şiroind de sevă dulce. Lumina zilei se înstăpâni peste tot. Ciuta intră şi ea în apă şi înotă de-a lungul malului. Când se muie bine, se întoarse de se culcă lângă cerb, întinse capul spre semeţu-i cap gâfâitor, cu fericirea în ochi şi, bot în bot cu el, ca să-i soarbă răsuflarea, adormiră amândoi.

într-o după amiază, veveriţele neclintite din copacii aflaţi în marginea pădurii Gremona dădură un ţipăt şi se hotărâră toate o dată. Săriră jos din crengi. O porniră pe platou. Se opriră ca să asculte. Auziră un chelălăit de vulpe. Se priviră speriate. Văzură într-o parte «opacii pădurii, în ale căror crengi se puteau pune la adăpost; şi era încă timp. De

cealaltă parte văzură goliciunea pământurilor întinse, fără pic de adăpost, dar unde le mâna dorinţa lor. Şi atunci, avură o nemaipomenită zvâcnire de curaj: „La ce bun să ne păzim mereu viaţa ca pe-o mică alună dulce? Nu suntem oare în stare s-o azvârlim Întreagă pentru meleagurile pe care le îndrăgim?” Li se părea că o veveriţă mare de fum le spunea asta; o veveriţă mare, mare, mai mare decât douăzeci de munţi şi că, ascultându-i vocea nebună, au ajuns la fel de mari ca ea. Era numai vara care le vorbea, şi era numai viaţa care le vorbea. Se făcură mari cât veveriţa de fum şi se duseră pe platou. Vulpea din vâleea le prinse din urmă către „Tochitoarea”. Spre seară, cele care mai rămăseseră se adăpostiră într-o salcie. Un copac fără rod. Zgîriaiă la întâmplare scoarţa cu ghearele. Un strop de făină şi o picătură de sevă ieşiră la iveală. Era o hrană magică. Nu fuseseră niciodată atât de fericite. Cerul era de o adâncime nemaipomenită; îşi aminteau de bătălia cu vulpea. Cerul şi vulpea se amestecau în inima veveriţelor cu sânge şi stele. Crengile sălciei legănau visul micuţelor sălbăticiuni. Plecaseră după poame. Nu găsiseră la întâiul popas, dar ştiau că lumea o să se umple curând de poame. Văzduhul adia de pe-acum a zahăr şi-a dospire.

Căldura umfla poamele pretutindeni. Până acum nu fuseseră decât nişte gâlci verzi sau învelişuri de făină lăptoasă. Acum se coceau. Lumea întreagă era tulburată de împlinirea poamelor. Nu era colţ de pământ care să nu fie străbătut de lighioane în marea lor goană a dorinţii şi a aşteptării. Furnicile căutau tulpinile tari şi negricioase de laur; se urcau în lungi şiruri până la floarea veştejită; intrau în corole; pipăiau cu picioruşele lor pântecul verde al pistilului. Mai avea nevoie de câteva zile de căldură ca să se coacă în lege. Şi furnicile coborau. Nu prea repede, până în iarba unde se încrucişau cu cărăruia pe care tocmai trecuse un şobolan. Il auzeau ceva mai încolo adulmecând ovăzul. Dacă barba spicului era verde şi licăritoare, însemna că boabele nu s-au copt. Ca să fie coapte, barba trebuia să fie aurie şi sfărâmicioasă. În clipa aceea, bobul

miroasea a lapte acru. Dar şobolanul se mai gândea la multe. Se gândea la măciuliile de mac. Îi plăceau boabele negre. Îşi trecu iute limba roşie peste botu-i ascuţit.

Când lighioanele se culcau să se odihnească, auzeau râcâituri în fundul pământului. Erau cârtiţele care îşi săpau mici galerii înspre rădăcinile roditoare. În fundul pământului se rotunjeau poamele pale ale rădăcinilor. În iarbă poamele ierbii, în apă poamele apei, în pomi poamele pomului. Nicio tulpină, nicio vână a pădurii, niciun trunchi, nicio creangă nu stătea fără să trudească la o poamă. Nu aflai niciun dram de sevă care să nu vină să doarmă şi sa viseze în micul alambic rotund al unei poame.

Muşchiul, ovăzul, bradul, cedrul, plopul. Copacul cel mai înalt ajunge aici până la douăzeci de metri; rădăcina cea mai adâncă, şi care poartă şi tuberculi, se afundă până la cinci metri. De la douăzeci de metri deasupra pământului şi până la cinci metri în adâncime, se rânduiesc peste cincizeci de straturi de poame, toate deosebite, toate pârguindu-se, toate împlinite cu încetul de căldura răbdătoare a verii. Poame pentru toţi dinţii şi toate burţile.

Câmpia Roumului era acoperită de poame rotunde; un strat de pământ: harbujii, zemoşii, dovlecii; alt strat la un metru şi jumătate de la pământ: piersicile, caisele, merele verzi, prunele verzi. Livezile ţipau de povară. Pomii stăteau încărcaţi de frunze şi de rod. Umbra se aşternea sub ei deasă şi răcoroasă. Iarba, stufoasă. Zilele dogoreau de nu se mai putea îndura. Femeile veneau sub copaci, se înfundau în adâncul livezilor. Întindeau învelitori la pământ. Apoi răsturnau pe ele pe toţi copiii oraşului, de la trei luni la doi ani. Copiii erau pe jumătate goi, cu buci rotunde, despărţite de-o adâncitură albăstruie. Umblau de-a buşilea prin iarbă.

Platoul, mai lângă cer, aproape că nu avea poame rotunde, ci grăunţe ascuţite, jiruri, ciorchini de seminţe lemnoase. Era de asemenea mai bogat în tuberculi. Pe alocuri pământul crăpa, descoperind putregaiuri de rădăcini albăstrii, spre care se grăbeau alaiurile de furnici şi de

cărăbuşi. Uneori, micile rozătoare măreau crăpătura cu labele, cufundându-şi lacom capetele şi ronţăind făina zgrunţuroasă cu botul lor ascuţit. Stoluri de păsări se roteau zile întregi pe deasupra sorbilor, porumbarilor sălbatici, crângurilor de duzi; cum cădea noaptea, se abăteau la pământ; cum se crăpa de ziuă, îşi luau din nou zborul, întocmai ca fumul unui foc aţâţat de suflarea zorilor.

Soarele se rostogolea fără hodină dintr-un capăt într-altul al cerului pustiu. Păstăile pocneau, boabele curgeau pe pământ, bătătorul ovăzului arunca boabe, brusturii aruncau boabe, muşchiul se scutura de mici boabe de aur pe care cea mai uşoară adiere de vânt le ducea cu sine. Măciuliile de laur trosneau, se deschideau, slobozind din învelişul de mătase albă cele trei nuci de culoarea nopţii. Verzele pline de umezeală şi muncite de căldură miroseau pătrunzător. Sfeclele, cepele, napii, morcovii trupeşi ieşeau la iveală din pământul colbuit, împinse toate de împlinirea cărnii lor. Pe toate tăpşanele însorite ale muntelui, zarzării sălbatici îşi plângeau seva. Doar câteva marmote veneau să lingă sucul dulce.

Grâul era copt.

Dincolo de livezi, în câmpia Roumului, se întindea cât vezi cu ochii, ca revărsarea unui fluviu fără margini, încărcat de mâl galben. Netezise micile unduiri ale pământului. Nu mai era decât singur el. Dogorea ca şi soarele. Era ca o oglindă de aramă, şi raze arzătoare ţâşneau din lanurile de spice dese. Boiul înalt al paiului ascundea toate drumurile.

Când proprietarii cei mari veneau de la oraş să-şi vadă lanurile, se înfundau cu automobilele lor între două ziduri de bogăţie. Nu mai vedeau nici cerul scund, nici cum se rotesc lanurile în jurul lor, nici întocmirea trainică a munţilor din zare; nu vedeau decât grâu, grâu, grâu şi iar grâu; ziduri de grâu fără o spărtură, fără o ştirbitură, fără o crăpătură, milioane şi milioane de fire de grâu care le fugeau prin faţa ochilor eu toată iuţeala, ziduri de fire de grâu care le foşneau cu toată iuţeala de o parte şi de alta a

capului, zăpăcindu-le gândurile, ameţindu-i ca un gol greţos, de parcă ar fi pătruns în însăşi carnea aurului.

Instalară mese de tocmit muncitori sub platanii din piaţa oraşului. Scriseră primarilor din sătucele de la munte: „Spuneţi la ai voştri că tocmim oameni la seceratul griului44. Se adunau seara la câte unul acasă, ori la „Cafe des Sports44 ca să-şi spună între ei: „Atâta plătim pe zi, nu mai mult, nicio leţcaie mai mult44. Grâul de pe câmpurile nemărginite veneau până pe străzile oraşului cu răsuflarea-i dogoritoare.

Uriaşe stoluri de ciori şi păsărime de toate neamurile se abăteau asupra lanurilor de grâu.

Muntenii coborâră din munţi. Purtau pe umăr coasa desfăcută în două. Doi veneau pe drumul ăsta, unul pe cel de colo, patru pe cel de colo, zece pe cel de dincolo, se făceau douăzeci aici. Se adunau la răscruce. Intrau în oraş prin poarta dinspre miazănoapte. Negustorii luaseră înăuntru mărfurile atârnate afară: strada se umpluse de munteni, purtând pe umăr coasa desfăcută în două, oa~ meni cu paşii, cu umerii şi cu mişcările largi, şi care se izbeau de tarabe aproape fără să bage de seamă. Merseră la cei care tocmeau la seceriş şi trecură de la o masă la alta. Tot vorbeau între ei în graiul lor de neînţeles. Vorbeau despre cât se plăteşte ziua. Ziceau că e prea puţin, îşi spuneau numele. Erau trecuţi pe liste. Li se dădea o hârtie pe care scria locul unde trebuiau să doarmă. Uneori îi însoţea câte-un slujbaş până la aceste hambare. Îşi puneau bine uneltele. Se culcau. Începeau să cânte toţi în cor.

Atunci, tot oraşul tăcea.

înceta orice mişcare. Toţi ascultau.

Oamenii de la munte eântâu marile coruri poetice ale iubirii femeii şi ale bătăliei împotriva demonilor vieţii. Prin făptura tainică a oamenilor de la oraş trecea răscolitor un vânt îmbibat de mireasma amară a florilor de migdal. Toată rânduiala lăuntrică a cetăţii tremura. Ferestrele caselor erau larg deschise din pricina zădufului. Vocea muntenilor părea mai încărcată de stele decât noaptea. Dar marile

lanuri de grâu suflau uscat şi dogoritor. Şi orăşenii aveau din nou puterea să se întoarcă la cele intrate-n obicei: să bată pernele, să tragă zăvorul la uşă. Vocea muntenilor se potolea. Ceasurile nopţii sunau acum departe unul de altul, în tăcere.

Pe platou, secerişul începu cu oarecare înfierbântare. Deodată, băgară toţi de seamă că nu aveau temei de grabă. Se speriară să-şi vadă câmpurile atât de mici; spuseră cam trişti:

— Nu era nevoie să facem treaba asta împreună. Unul singur ajungea.

— Muncim câmpul nostru, zise Bobi.

în clipa aceea se aflau pe pământul lui Jacquou. Randoulet era acolo cu ceilalţi. El lega snopii.

Randoulet spuse:

— O să v-arăt cum se coseşte pe la noi.

— Unde?

— Undeva unde paiele au preţ, lămuri el.

îşi şterse palmele de pantaloni; puse mâna pe coasă; făcu cu ochiul.

— Că vezi, acolo paiele se folosesc la coperiş, şi cu cât e paiul mai lung, cu atât e mai bun.

Trase o dată cu coasa la faţa pământului.

— Şi trebuie să fie întregi, adăugă el, nesfărâmate.

împrumutase coasa lui Honoriu.

— Măi, pui de lele, se bosumflă Honoriu, pentru o santimă de pai vrei să-mi fărâmi coasa-n pietre. Dă-i pace, mintosule!

Randoulet cosi mai departe.

Dacă aţi văzut rândunica aproape atingând cu pieptul faţa apei, apoi zvâcnind în zbor, pogorând iară şi zvâcnind iară în zbor, fără să-şi ude vreodată nici măcar vârful aripii…

— Uite cum se coseşte, zise Honoriu. Haideţi încoace să vedeţi.

Se apropiară. Era într-adevăr ceva frumos. Câmpurile aici nu fuseseră desţelenite ca ogoarele de la şes. Aici totul se

dobândise cu încetul şi de aceea pământul era plin de pietre. Ai fi zis că Randoulet le simţea dinainte. Mlădierea coasei lui nu urma niciodată acelaşi ritm. Trudea parcă pentru fiecare fir de grâu în parte, încet şi fără greş. Muşchii lui trăiau clipă de clipă o încordare deplină, de stăpânire sau de avânt. Dădea drumul coasei, o înfrâna, o făcea să treacă ras pe deasupra pietrelor, o afunda cu vârful, o ridica, îi dădea iarăşi drumul. Fiecare rotire de coasă cerea alte mişcări; de fiece dată, mişcările trebuitoare veneau la timp şi cumpănite întocmai, astfel încât coasa să fie ferită şi grâul să fie retezat de la pământ. Era o bucurie să priveşti. Toată lumea privea. Se apropiaseră toţi bărbaţii şi femeile. Când Randoulet făcea un pas, păşeau şi ei. Nu mai era decât un cosaş.

Jacquou se aplecă şi ridică un fir de grâu. Era retezat chiar de la pământ. Şi întreg, ca neatins, cosit parcă de un cosaş dumnezeiesc. Jacquou păstră paiul în mână. Era prea frumos. O treabă cum nu se mai vede. Îţi trebuie timp pentru asta, îşi zicea el. Trebuie să ai timp de pierdut ca să coseşti aşa.

Venea în urma cosaşului, ţinând firul de grâu în mână ca pe-o făclie.

Ori trebuie să fii foarte sărac, să ai nevoie de toate. Ori să fii foarte bogat şi să te apuci de asta pentru plăcerea ta, pentru bucuria ta, să ştii o treabă făcută ca lumea. Uite dară, că într-o asemenea împrejurare, bogat sau sărac e-acelaşi lucru, şi sărăcia e bogăţie.

Randoulet ajunse în capătul lanului.

— Aşa, făcu el.

Răsturnase o brazdă. La urma urmei, nu era nefericit.

Da, dar lanurile păreau mici. Ochiul ştia să judece după mărimea clăilor de snopi; erau mai costelive decât în anii trecuţi. De obicei clădea şaizeci de clăi mari, ăst an erau doar douăzeci şi patru…

— Potrivite, zise Jacquou.

Şi, seara, nu erau obosiţi.

Şi, fără oboseală, corpul se simţea stingher în serile

acestea lungi, de culoarea mărgăritarului. Erau obişnuiţi să fie frânţi de oboseală la vremea asta. Tot stăpânind câmpurile de grâu, fiecare dintre ei devenise aidoma câmpului de grâu, de mărimea lui, cu încărcătura lui de snopi şi de căi, în seara lucitoare care se culca peste mirişti. Totul se schimbase, numai seara era la fel. Sufereau că nu sunt osteniţi. Firea lor nu se putea obişnui cu asta.

Hotărâseră să rămână noaptea pe câmp. Nopţile erau minuni de răcoare şi de mireasmă. Aprinseră un pui de foc, nu pentru căldură, pentru lumină. Stăteau culcaţi jur împrejur, pe aşternuturi de paie. Înainte să adoarmă, se ridicau pe jumătate, sprijinindu-se în coate. Dar în zadar se adunaseră laolaltă, se simţeau singuri. Puteau să-şi mişte braţele şi picioarele fără durere. Nu erau obosiţi. Cea dintâi care se lăsa din nou în aşternutul de paie era domnişoara Aurora, apoi doamna Elena.

— Ei, atunci, zicea doamna Elena, noapte bună.

Le auzeau cum se cuibăreau în aşternut ca să doarmă. Cea din urmă se culca Josefina. Ea mai întreba de câteva ori:

— Zi! Ei, auzi! Dormi?

Jacquou sforăia. Nimeni nu răspundea.

— Să mai arunc o mână de vreascuri în foc, spunea Josefina vorbind singură.

Se ridica. Venea lângă Bobi. Se lăsa pe vine ca să ia vreascuri uscate. Mâna ei căuta mâna bărbatului, o găsea, o cuprindea şi rămânea cu ea, fierbinte şi grea.

Josefina ofta. Se întorcea la locul ei şi se culca.

Tăcerea şi noaptea învăluiau jumătate de pământ sub aripile lor. Stelele luminau din belşug, încât se vedea desenul negru al munţilor.

După două zile câmpul lui Jacquou era cosit, grâul strâns în snopi şi clădit în căi. Miriştea proaspătă răspândea şi mai multă singurătate decât înainte.

— Acum, haideţi la mine, zise Cari.

Locul lui nu era în apropierea fermei. Era în celălalt capăt al platoului, tocmai în marginea pădurii Gremona. Domina

şesul din capul unui povârniş râpos. Era un pământ moştenit de la socru-său, unul dintre primii care desţeleniseră platoul. Cândva, pe locul lui Cari foşnea o pădure de mesteceni. Socru-său tăiase copacii, smulsese rădăcinile şi tufişurile, le dăduse foc şi netezise cenuşa peste tot, dobândind un pământ care era de departe cel mai bun din toate pentru grâu.

De două zile de când stăteau, mâncau şi dormeau împreună la câmp, uitaseră de casă. Cerul era atât de bine zidit împrejur!

— Putem să-nhămăm, zise Cari, şi să mergem acolo toţi în convoi cu căruţele.

Erau pe la zece dimineaţa.

— Ajungem încă devreme. Ne facem rostul lângă pădure. Avem timp să pregătim ciorba şi să dormim. Ne-apucăm de treabă mâine în zori. În două zile isprăvim negreşit. De acolo suntem aproape de câmpul lui Jourdan. Ce spuneţi?

Spuneau „da”.

Cari îşi amintise fără voie de plecare în căruţă la prinsul ciutelor şi râvnea să simtă înstăpânindu-se în el aceeaşi fericire, plecând din nou la drum, în legănarea şi scârţâitul căruţei.

— De vreme ce-avem timp.

Timp era berechet, şi să vorbească, şi să înhame, şi să pună la cale tot ce trebuiau făcut acolo, în noua lor gospodărie din marginea pădurii. Cu toată singurătatea câmpurilor de grâu, aveau acum un fel de bucurie gravă, simţindu-se mai săraci în grâu, dar tare bogaţi în timp!

Jacquou avea trei căruţe albastre. Dar cele două iepe ale lui trebuiau să fete.

Domnişoara Aurora lăsă capul în pământ.

— Sunt pline ca nişte vaci, zise Jacquou. (Avea un zâmbet larg pe bătrâna-i faţă cioplită parcă în lemn de merişor). Da, pot spune că n-au fost niciodată atât de pline.

— Ar trebui, zise Jourdan, să se repeadă cineva până la Jourdana şi să ia calul să-l aducă încoace.

Asta însemna două căruţe. Dacă s-ar strânge niţel, ar

încăpea toţi. Jourdan dădu cheia de la grajd feciorului lui Cari, care avea picioare bune.

Spre ceasurile patru după-amiază, cele două căruţe albastre porniră în pasul cailor peste câmp. Martha şi nevasta lui Cari începură să cânte. Doamna Elena cânta şi ea încetişor. Căruţa le zdruncina şi le legăna. Josefina privea aţintit înainte, cu ochii trişti, fără să vadă nimic. Femeile aveau toate aceeaşi privire. Domnişoara Aurora avea loc în fundul căruţei.

După vreun ceas întâlniră un străin în cale. După cum mergea, părea că străbate platoul de-a curmezişul, venind dinspre munţi şi îndreptându-se spre câmpie. Îl strigară. El se apropie. Părea un om de la munte. Purta pe umăr o coasă desfăcută în două, în cumpănire cu o boccea dintr-o basma roşie de bumbac.

— Şi unde te duci?

— Devale, la câmpie.

— Ce ţi-o fi venit să treci pe-aici!

— Un gând ciudat, zise el. Ştiţi că aveţi cerbi pe platoul vostru?

— Da, ştim.

— Aha! Va să zică, nu-i doar unul singur?

— Nu, sunt mai mulţi.

— Am văzut unul, zise el, pe când veneam pe drumul obişnuit.

Voia să vorbească de drumul bătut de toţi, care trecea Ouvezul jos, în stânga, pe o punte de piatră, înconjura platoul şi ieşea în câmpia Roumului după un mare ocol.

— Mi s-a părut că era unul în desiş.

(Rămase o clipă fără să mai spună nimic, uitându-se la unii şi la alţii cu ochii lui sălbatici şi strălucitori.)

— … Că vezi, adăugă el într-un târziu, pe la mine sunt meleagurile cerbilor. Am plecat de douăzeci de zile de-acasă. Femeia mea e Caterina roşcata, şi am două fete. Mi-am zis: „Nu se poate, ori e unul care s-a ţinut după mine”. Am vrut să fiu cu inima împăcată. Am intrat în pădure şi, din una în alta, spre seară, m-am pomenit prea sus ca să

mai cobor. Mi-am spus: „Hai mai sus acum, o să străbat Gremona. Acum pe-aci e drumul cel mai scurt.”

— Şi ce faci devale?

— Mă tocmesc la coasă.

— Aha! făcură toţi într-un glas. Aşa el

— Dacă n-ai fi grăbit, zise Jacquou, ţi-am spune: „Hai cu noi o bucată de drum, deşi n-ar fi tocmai drumul tău”.

— Mda, răspunse străinul, dar sunt grăbit. Cerbul m-a făcut să pierd o zi întreagă. Lumea a şi-nceput treaba devale, peste tot. Noroc bun!

Şi se duse în drumul lui.

Ajunseră la câmpul lui Cari pe la şapte seara. Se opriră în marginea de unde se vedea toată câmpia. Da, toată lumea începuse treaba devale.

Amurgise. Lumina vălurită se călătorea în câmpie prin gura văii, făcând să răsară din adâncimea depărtării înfăţişările cosaşilor, ale grâului necosit, ale griului culcat la pământ şi ale clăilor. Oamenii erau negri ca nişte furnici. Zoreau peste tot. Se vedeau mişcându-se fără odihnă. Dintr-o zare în alta, câmpia întreagă era plină de grâu şi de cosaşi. Aici se aflau prea sus ea să se audă zgomot. Totul se petrecea în tăcere, se desluşea doar un zumzet. În depărtare, lumina descompusă de colbăria deasă a grâului şi a pământului scăpăta în arcuri de albeaţa strălucitoare a zăpezii. Străinul pe care-l întâlniseră cobora devale, ca să-şi pună coasa la treabă, alăturându-şi puterea şi munca muncii tuturor. Era târziu şi zorul nu înceta devale.

îşi întocmiră rostul în marginea platoului, ca să aibă priveliştea sub ochi. Legară caii de copaci şi aprinseră un foc să încălzească ciorba. Curând, noaptea umplu văile, cotropi câmpia, alungă lumina. Colbăria se potoli. Atunci văzură că de cealaltă parte a nesfârşitei câmpii erau alte dealuri şi alţi munţi, căci atingerea luminii îi făcu să iasă din şovăiala depărtărilor, dându-le formă o clipă, înainte să-i lase în puterea nopţii.

Soarele zăbovi un pic asupra lor, aici, pe marginea platoului, ei fiind mai sus decât toţi; focul, căruţele albastre,

caii închegau un mic rotocol de lumină singuratică în marginea nopţii. Se înstăpânise tăcerea. Devale se aprinse un focşor roşu. Era ca un punct. Clipea. Era o stea a pământului. Un felinar, pesemne. Se mişcă din loc» Se ascunse după ceva negru, care părea să fie o perdea de chiparoşi. Se ivi iar. Apoi rămase neclintit.

Priviră îndelung la lumina aceea, dacă mai mişcă. Întorcând ochii, văzură puzderie de felinare roşii clipind pe întinderea câmpiei. Erau felinarele de pe arii.

A doua zi cosiră tot grâul lui Cari. Fără vorbă, fără să piardă o clipă, fără să-şi precupeţească puterile, dăruiţi unei munci aurii şi înăbuşitoare, care în chip firesc ar fi cerut două zile.

Domnişoara Aurora avea o fustă înfloratã. Era mai înfoiată la şolduri; i se vedeau picioarele goale, cu genunchi rotunzi şi plini ca nişte căpşoare de prunci. Venea în spatele cosaşilor, legând grâul mănunchi. La fiecare şapte paşi, la fiecare şapte pale de coasă, se apleca, aduna spicele răsturnate în brazdă, le strângea la piept, le lega şi arunca la pământ un mănunchi, o legătură de grâu care semăna pe dată unei femei, cu mijlocul ei, cu fusta paielor înfoiate, cu pleata ei de spice bărboase.

Se pomeni în urma lui Bobi. Bobi cosea ca unul care-şi recapătă deprinderea. Zorea ameţitor. Zorea atât de mult ca să nu-şi piardă suflarea. Se opri.

— Sângerezi, domnişoară, îi spuse el.

Avea în clipa aceea ochiul limpede şi întunecat, aşa cum e cerul când se bolteşte curcubeul.

Fata îşi zgâriase pulpele în scaieţi şi în paiele de grâu. Într-un loc se vedea o dâră de sânge negru, cu un punctişor roşu, care mustea încă.

Bobi se apropie şi puse un genunchi în pământ. Domnişoara Aurora avea mare nevoie de mângâiere şi duio şie. Văzu sângele; văzu ochiul bărbatului limpede şi întunecat. Nu se mai simţea în stare să facă o mişcare.

Bobi spălă zdreli tura, umezindu-şi batista în gură.

Peste zi, totul mai era cum era. Dar cum venea seara,

făptura domnişoarei Aurora începea să pătimească. O durea inima. Simţea o durere în vârful inimii, care creştea cu fiecare bătaie, ajungând în cele din urmă atât de vie încât i se răspândea în tot corpul, până în vârful unghiilor. Nici frunzele catifelate, nici pacea serii nu-i aduceau vreo uşurare. Zadarnic visase mai departe decât viata, nu întrezărea nicio nădejde. Rămânea închisă în ea, aşteptând somnul. Câmpurile de grâu aromeau ameţitor. Serile minunate îi linişteau pe toţi, afară de ea. Doar ea rămânea aprinsă în noapte.

Avea culcuşul chiar în marginea platoului. Era destul să întoarcă puţin capul şi vedea deschizându-se lângă ea prăpastia câmpiei cufundate în noaptea licăritoare de felinarele roşii ale ariilor. De n-ar fi fost culoarea – şi ea venea de la arderea uleiului de nucă în fitilurile vechi – ai fi luat licăririle clipitoare drept stele. Nicio stavilă nu stătea între noaptea cerului şi noaptea pământului. Marea constelaţie a Scorpionului, întinsă până în marginea zării, se prelungea pe pământ cu două-trei licăriri roşii Deosebeai anevoie coada ţepoasă a lighioanei din cer de focurile din ariile depărtate ale câmpiei. Întreg cuprinsul nopţii era pustiu; tot ce era licărire muncea, ori se pregătea de muncă. Durerea domnişoarei Aurora era atât de vie încât ea o vedea scăpărându-i în cap ca şi creanga aurită a fulgerului care ţâşneşte din nori. Jos, devale, sub fiecare din felinarele tremurătoare, se bătătorea pământul ariilor cu un mai gros de tuci.

Către miezul nopţii, Jourdan se sculă. Trebuia să plece înaintea celorlalţi la Jourdana, să pregătească aria comună, să măture colbul cel vechi, să bată stâlpul din mijloc. Îşi făcu bocceaua şi plecă fără să trezească pe nimeni. Domnişoara Aurora îl auzi depărtându-se. Jourdan străbătu, colţul pădurii. După trecerea lui, o vulpe începu să urle, doi ochi fosforescenţi scânteiară şi se stinseră îndată.

Doamna Elena se ridică. Domnişoara Aurora se întrebă ce vrea să facă. O văzu strecurându-se uşor pe urmele lui Jourdan. Domnişoara Aurora, cu capul rezemat de braţ, se

prefăcea că doarme. Închisese ochii. Nu mai vedea decât fulgerările durerii ei. O auzi pe mamă-sa mergând prin pădure, apoi oprindu-se. Rămase îndelung să asculte cum îi vuie sângele în urechea sprijinită de braţ. Deschise ochii. Focul se stingea. Mamă-sa nu se întorsese în culcuş. Se ridică şi ea. Ocoli tiptil corpul întins al Marthei. Intră în pădure. Nu se auzea niciun zgomot.

Se desluşea totuşi un scâncet pe care-l recunoscu numaidecât. Doamna Elena, ghemuită în iarbă, plângea. Domnişoara Aurora se aşeză lângă ea, fără să spună nimic. Doamna Elena îşi luă fata de umeri şi o strânse la piept.

— Suntem singure, singure, zise ea. Singure!

Şi urmă să plângă.

★

Plecară dis de dimineaţă. Străbătură pădurea în cele două căruţe. Femeile cântau, până şi doamna Elena şi domnişoara Aurora. La Jourdana îl găsiră pe Jourdan, care măturase aria, ţintuise stâlpul din mijloc, scosese bătătoarele, potrivise hăţurile tăvălugilor. Se apucară să cosească grâul lui Jourdan.

Era tocmai câmpul pe care se arătase Bobi întâi. Aici spusese el: „Orion-floare de morcov”.

Se aflau lângă ferma lui Jourdan şi nu-şi mai întocmiră culcuşuri şi celelalte de trebuinţă. Mâncau la masă. Găteau bucate la vatră. Femeile îşi împărţiseră odăile. Bărbaţii aveau să se culce în paie. Trebuiră să care grâul de pe cele trei lanuri, grămădind snopii în jurul ariei. Începură treieratul.

Fireşte că munceau cu rândul, şi caii şi oamenii, mai ales în timpul nopţii.

Într-o seară, Jourdan era de rând. Mâna calul roată pe arie. Era miezul nopţii. Toată lumea dormea. Privi spre casă. Fereastra de la odaia lui era luminată. Acolo dormea Martha şi doamna Elena, amândouă într-un pat, şi domnişoara Aurora, în patul cel mic de fier. Îşi zise:

— O fi vreuna bolnavă.

Fusese mare zăduf peste zi şi băuseră mai multă apă ca

de obicei.

Se apropie de fereastră. Era cât pe ce să deschidă gura când o văzu pe domnişoara Aurora. Luminarea era pe scrin. Domnişoara Aurora trăsese sertarul de sus al scrinului. Scotocea încet înăuntru.

— Ce-o fi vrând? se întrebă Jourdan. Poate caută o batistă. Sunt cel puţin zece ani de când n-am mai pus nimic în sertarul ăla!

Apoi, domnişoara Aurora păru că a găsit ce căuta şistinse luminarea.

A doua zi era şi mai mare zăduf. Aria dogorea ca un soare. Ardea. Era pe la patru după-amiază. Auziră un, pocnet de armă în pădure. Foarte aproape. Calul se opri din mers. Feciorul lui Cari, Randoulet, Tuciuriul, care luau paiele la furcă, se opriră şi ei ţ cei care dezlegau snopii, cele care dezlegau snopii, se opriră de asemenea. Se priviră. Tăcere.

— Diii! strigă Jacquou.

îmboldi calul. Ceilalţi se înturnară la furci şi la dezlegatul snopilor. Calul dădu ocol ariei de trei, patru „cinci, şase ori. Stâlpul de fier din mijloc scrâşnea. Jourdan aruncă furca din mână. Intră în casă. Străbătu bucătăria.

— Ce vrei? întrebă Martha.

Tocmai curăţa nişte cartofi. El nu răspunse. Urcă în odaie. Deschise sertarul de sus al scrinului. Coborî. Se întoarse la arie. Se uită la toate femeile. Se apropie de doamna Elena. Îi atinse braţul.

— Doamnă Elena!

Ea se opri din dezlegatul snopilor.

— Domnişoara Aurora unde e?

— Era aci.

— Când?

— Adineauri.

— De mult?

— Nu, nu ştiu, zise doamna Elena. De ce?

— A, nimic.

Ea strigă:

— Aurora!

Vocea i se rostogoli ca un strigăt de hulub.

Calul se opri iar din mers.

— Era aci, zise Josefina.

— ’Da, dar unde e?

— Am văzut-o pleoând încolo, spuse Honorina.

Arăta înspre grajd.

Jourdan o porni înspre grajd. Doamna Elena îl urmă. Apoi Honorina, apoi Josefina.

— Ho! se răsti Jacquou.

Şi opri calul care se urnise din loc.

— Ce e? întrebă Bobi.

— Fata.

— Păi era aci adineauri.

— Da.

— S-a furişat pe colo, zise Tuciuriul, am văzut-o.

— Ce? întrebă Randoulet.

— Fata.

— Ce e? întrebă Cari.

— Fata.

— Ce?

— Nu ştie nimeni unde e.

— Doamne! suspină nevasta lui Cari.

Toţi o priviră.

Ceilalţi nu se întorceau.

— Mă duc să văd, zise Jacquou.

Il urmară.

— Nu, le spuse Jourdan. Nu-i aici. A fost, dar a plecat. Colo, a scotocit în paie. Uitaţi-vă.

Doamna Elena o chemă:

— Aurora!

Jourdan făcu uşor semn lui Bobi.

— Vino.

Făcu semn şi lui Jacquou, şi lui Cari.

— Unde vă duceţi? strigă doamna Elena.

— Rămâneţi aci, zise Jourdan. Ne ducem într-acolo, să vedem. Nu-i nimic. Avea obiceiul să plece. Poate că-i dusă

în pădure.

Tăcură toţi.

— Nu, se împotrivi Jacquou, ţinând-o pe doamna Elena. Rămâneţi aici.

Ea ţipă:

— Nu, lăsaţi-mă, o vreau pe fata mea. N-o am decât pe fata mea. Jourdan!

Jourdan se întoarse.

— Nu s-a întâmplat nimic, zise el. Ştiţi bine. O s-o căutăm, nu-i nimic, fiţi liniştită.

Spuse femeilor încet:

— Ţineţi-o.

Dar ea îl auzi şi, cum Josefina o cuprinse de mijloc „începu să se zbată. Ţipă:

— Fata mea!

— Nu-i nimic, nu s-a întâmplat nimic, o linişti Jourdan, depărtându-se. Haideţi, le spuse el bărbaţilor.

Martha ieşise din casă şi se apropia.

— Ce e? întrebă ea, încrucişându-se în drum cu bărbaţii.

— Nimic, zise Jourdan. Ai grijă de doamna Elena..

Dădură colţul casei. Începură să fugă.

— Acolo e, zise Jourdan.

Artătă spre un mestecăniş care înainta ca un vârf..

La douăzeci de paşi de mesteceni se opriră.

O văzură, culcată în iarbă, cu picioarele goale.

Bobi strigă:

— Aurora!

O coţofană cânta.

Se apropiară încet.

Aurora zăcea pe spate. Îşi trăsese un foc de puşcă în gură. Nu mai era o femeie. Împroşcată de creieri şi dâre de sânge ca nişte raze în jurul ei, lumina iarba şi lumea ca un soare amarnic.

Auziră din nou ţipătul doamnei Elena. Scăpase. Venea încoace. Jourdan alergă spre ea. Trebui să o fugărească în dreapta şi în stânga până să o prindă în braţe..

— Fata mea, fetiţa mea! Daţi-mi-o, Jourdan.

— Nu se poate s-o vedeţi, zise Jourdan.

Ea încetă să mai ţipe şi se lăsă în tăcere în voia celorlalte femei.

A fară era o noapte fără stele şi o zăpuşeală cumplită. Domnişoara Aurora era întinsă pe pat; îi ascunseseră capul într-un sac.

— Nu sunteţi cuminte, doamnă, zise Barbara. Beţi ceaiul ăsta de mac şi dormiţi.

— N-am să dorm.

— Asta nu foloseşte la nimic.

— Vreau să ţin ochii deschişi, da, deschişi, asupra mârşavei lumi.

— Vă întărâtaţi, zise Barbara, şi nu-i lăsaţi pacea care acum i se cuvine.

Josefina ieşi din odaie. Pe scară se întâlni cu Jourdan, care urca.

— Unde-i rachiul? întrebă ea.

— Pentru cine?

— Pentru mine, nu mai pot. Mi-e rău. Îmi vine să vărs. E peste puterile mele.

— Ce, a şi început să miroasă?

— Nu. E fiindcă am văzut sânge. I-au spălat mâinile, dar i-a rămas sânge în toate cutişoarele pielii.

— Vezi, în dulapul din dreapta. Pe poliţa din mijloc. Jos, Josefina căută un pahar şi nu găsi. Nu ardea decât o candelă mâcuţă; nu se vedea de loc. Bău din sticlă.

Se întrebă:

— Unde eşti tu, scumpul meu?

Privi afară. Bărbaţii stăteau în şură, lângă un felinar. Se auzea cum taie cu fierăstrăul şi cum bat ân cuie scândurile. Bobi trebuia să fie cu ei.

Sus, Jourdan mângâia părul doamnei Elena. Ea i se lăsa în voie. Din când în când o scutura câte-un tremur.

— Vă e frig?

— Da.

Fereastra era deschisă şi trebuia să rămână deschisă pentru corpul neînsufleţit. Noaptea nu fusese niciodată,

atât de apăsătoare şi de încinsă.

— Aveţi friguri, zise Jourdan. Beţi ceaiul.

— Nu, vor să-mi dea ceai de mac ca să dorm.

— Beţi-l şi dormiţi, ăsta o să fie timp câştigat.

— Pierdut, zise ea. Fata mea s-a dus. Şi voi vreţi să dorm? De ce atâta răutate? Nu v-am făcut nimic. Nu mi-e destul?

— Prea destul. Facem şi noi ce putem ca să vă ferim de nenorocire.

— De asta nu te poţi feri, murmură ea. Oh! şi-apoi acum…

Martha şi Barbara îi făceau semne lui Jourdan: „Dă-i pace, nu-i mai vorbi”. El văzu semnele. O lăsă în pace. Se apropie de pat.

Nu-şi amintea să fi văzut o asemenea noapte încinsă şi apăsătoare. Fereastra era deschisă, dar părea zidită cu ciment negru, fără o crăpătură. Se gândi numaidecât la furtună şi că asta grăbea putrezirea.

Mâna domnişoarei Aurora se odihnea cu mare linişte pe giulgiu.

Martha şi Barbara se apropiară încet. Doar ele se gândiseră să-şi scoată încălţările şi să-şi pună papucii. Barbara luase papucii de sfoară ai lui Jourdan. Nevasta lui Cari şedea în umbră, într-un colţ unde nu ajungea lumina luminărilor. Nu-şi putea stăpâni lacrimile. Vedea că e singura care plânge. Doamna Elena nu plângea. Dar nu putea să-şi impâedâce ânima şi ochii să verse lacrimi. Inima i se strângea, ochii i se deschideau – îi simţea deschizându-se mai mari decât atunci când se deschideau ca să vadă – şi lacrimile se rostogoleau. Ochii i se deschideau atât de mult încât, în pofida zăpuşelii, simţea frig în cap. Se gândea: „Trebuie să-mi scot ghetele, am picioarele grele. Trebuia să o întreb pe Martha dacă n-are vreo pereche veche de călţuni”.

— Ce zici? întrebă Martha şoptit.

— Despre ce? făcu Jourdan.

— Fata, zise Martha, crezi că putem aştepta până mâine

dimineaţă s-o punem în coşciug?

— Cred că da.

— E opt, zise Barbara.

— S-a şi făcut opt?

— Da, e târziu.

— Timpul trece iute, murmură el.

— Fiindcă, ştii, şopti Martha. Vino să vezi.

Se întoarse pe jumătate spre doamna Elena.

— Dar maică-sa n-ar trebui să vadă.

Ridică puţin sacul care ascundea partea de sus din corpul domnişoarei Aurora.

— Lumina ochilor mei!

Vinul inimii mele!

Cea mai frumoasă!

Fata mea!

Bucuria tuturor!

Minunea zilelor şi nopţilor! cânta vocea jalnică şi topită a doamnei Elena.

— Uite, şopti Martha.

— Nu, acoperă, acoperă, zise Jourdan, şi împinse mâna Marthei. Nu-i nevoie să văd.

Era înspăimântat de miros.

— Aşa curând! îngână el.

— E vreme de furtună, zise Barbara.

— Mă duc să le spun să încheie coşciugul mai repede, vorbi Jourdan abia auzit.

Se aplecă spre cele două femei şi ele se apropiară de el.

— S-o faceţi să bea negreşit ceaiul de mac, şi cu un mic semn din cap arătă spre doamna Elena.

— Mai spre dimineaţă, zise Barbara.

— O să fie frântă, spuse Martha, şi o să-l bea.

— Negreşit, stărui Jourdan. La ce e bună suferinţa?

Barbara oftă.

— La mai mult decât crezi, zise ea. Pentru mine, când le am pe-ale mele, e ca pâinea.

Se opriră din vorbă. Doamna Elena ridicase capul. Îi privea neliniştită. Trebuie să fi simţit mirosul.

Jourdan păşi în vârful picioarelor.

— Odihniţi-vă, doamnă, spuse el. Lăsaţi capul pe braţ, colo, pe spătarul scaunului, şi-nchideţi ochii o clipă.

Coborî scara ţinându-se zdravăn de balustradă. Lumea se năruia.

Josefina era încă jos, în bucătărie. Stătea în picioare „nemişcată, ducând cu ea însăşi o mare luptă. Fără voinţa de a face un pas la dreapta, ori la stânga, înainte sau înapoi.

— Te simţi mai bine? întrebă Jourdan.

— Da, am băut. Nu ştii unde-i Bobi?

— Nu, făcu el.

— Nu e în şură, afară?

— Nu.

★

Noaptea era atât de neagră, atât de apăsătoare, că nu mai avea nici adâncime, nici capăt. Făceai un pas, douăzeci de paşi, o sută de paşi, şi te aflai tot în acelaşi loc. Nu se simţea nimic: nici zgomot, nici formă, nici miros.

Noaptea abolea toate durerile, fiindcă ea abolise lumea. Abolea durerile cele mai cumplite, fiindcă era nesfârşită, fără margini, fără măsură, fără început, fără sfârşit. Dădea o mulţumire de nori: un nor care e cerul şi care se mişcă în cer.

— M-am răzgândit! Nu e cu putinţă! Trebuie să plec, zise Bobi.

Apucă spre miazăzi dintr-o pornire firească, pentru că spre miazănoapte erau aproape toate fermele şi tot ce făcuse.

După o clipă se pomeni în largul nopţii, acolo unde nu mai era nici miazăzi, nici miazănoapte.

Răsuflă:

— Uf!

Il podidise dintr-o dată amintirea luminoasă a mamă-si.

— Mai bine de zece ani! Ce-are a face? Hai, înainte î

Şi-apoi, toată viaţa lui! Vedea cum îl clădise timpul.

Auzea zgomotul pe care-l făcuse timpul, clădind pe acest

om care se numea Bobi.

Bucurii, necazuri, dureri, entuziasme, strigăte, alergături, iubiri, morţi, morţi, mama e moartă, Aurora e moartă, mistria timpului, cimentul şi piatra, mortarul, ipsosul, grinzile, zgomotul pe care-l făcuse timpul clădind pe acest om.

— Totul s-a dus de râpă, zise el.

În mijlocul nopţii auzi tainicul foşnet al copacilor mari care vieţuiau în tihnă.

Era Fra-Josepina. Nu vedea nimic. Se apropie. Atinse un zid năpădit de muşchi. Era zidul terasei. Se gândi la Aurora. O văzuse, adineauri, acum câteva ceasuri, acum o clipă, nu de mult, lungită pe pat, cu capul ascuns în sac, cu mâna albă odihnind pe giulgiu. Se gândi la ea, pipăind zidul. Pe măsură ce mergea, simţea că deasupra lui se înălţa casa şi că se apropia de locul unde trebuiau să fie deschise ferestrele salonaşului roşu, acum negru ca totul împrejur. Trecu de locul acela. Ajunse în dreptul scării. Trecu şi de scară, găsi din nou zidul. Merse înainte. Ajunse în partea stângă a casei. Zări lumina de la fermă. O singură lumină. Trebuie că uşa era deschisă. Se îndreptă într-acolo. Nimeri într-un lan de grâu încă necosit. Îl ocoli. Acum, lumina aceea dădea o formă nopţii. Simţi dintr-o dată zăpuşeala nemaipomenită, nemişcarea lumii.

— Oare ce se pregăteşte? murmură el.

încercă să privească în jurul lui. Nu putea să se uite decât spre această lumină. Numai în partea asta avea noaptea adâncime.

Se apropie.

— Se poate intra? întrebă el.

— Pofteşte, răspunse omul.

Nu părea surprins. Stătea aşezat la masă, întocmai cum îl primise anul trecut. Citea o carte şi de astă dată, dar în acelaşi timp mânca nişte brânză cu pâine.

— Nu te-aşteptam în seara asta, zise el. Nici în seara asta, nici altcândva. Pe scurt, o bucată de vreme, cel puţin. Ce s-a întâmplat?

— Uite, s-a sfârşit, rosti Bobi.

Omul îndoi fila şi închise cartea.

— S-a sfârşit, cum?

— Domnişoara Aurora s-a omorât. A luat gloanţe din sertarul scrinului şi puşca atârnată-n perete, sub haina mea. Şi-a tras un glonţ în gură.

Omul se ridicase:

— Şi doamna?

— E-acolo cu femeile.

Omul se dezlipi de masă şi de scaun.

— Mă duc acolo, zise el. Trebuie… Copila asta! Nu, nu-i nevoie de femei. Nu-i nevoie de oamenii aceia. E nevoie de puţină judecată.

Se uită la Bobi.

— E greu să te joci cu stelele.

— Nu, spuse Bobi, nu asta-i greu, greu e să faci ce nu se poate.

Omul aprindea felinarul.

— Adică să vrei, zise el, să vrei ce nu se poate.

— Eu sunt răspunzător, spuse Bobi.

— Nu, făcu omul, nicidecum.

— Cât e ceasul?

— Două şi jumătate.

— Trebuie să se lumineze de ziuă.

— Azi n-o să se lumineze de ziuă, zise omul. Îşi închise briceagul şi-l puse în buzunar.

— N-ai văzut ce vreme e?

— Nu.

— Uraganul se ridică de la miazăzi de ieri seară, din clipa asfinţitului. Asta aşteptam.

Bobi se uită spre uşă. Nu era nici urmă de zori. Apucă omul de braţ.

— Asta să ne fie învăţătură de minte, zise el. Nu trebuie să mai încercăm nimic.

Omul puse felinarul jos.

— Trebuie să încercăm judecata.

— Nu suntem în stare s-o avem.

Omul trecu în umbră şi îşi luă scurta grea de oaie.

— Sunt grăbit, zise el, nu pot să-ţi răspund.

Se întoarse cu scurta.

— Poate că, urmă el, văzând asta, îţi spui: „Pe-o asemenea zăpuşeală nu-i nevoie de blană”. Îşi aruncă scurta pe umeri.

— Nu-i pentru mine, e pentru dânsa, pentru doamna. Vreau s-o pun pe dânsa, ca s-o aduc acasă. Nenorocirea te-nfrigurează. Nu te-ngriji de mine, poate că ştiu să mă descurc în orice împrejurare.

îşi luă felinarul şi se îndreptă spre uşă.

Bobi ieşi.

Nu se vedea nicio geană de lumină. Felinarul smulgea din întuneric vreo câţiva metri de pământ şi vreo cincizeci de spice din grâul care stătea necosit.

Omul închise uşa.

— Atunci, zise Bobi, tu nu crezi în mister?

— Nu.

— Totuşi sunt lucruri mai presus de noi.

— Pentru o clipă.

Omul închise pumnul şi-l aduse în lumina felinarului.

— Lupta nu conteneşte niciodată. Uite ce trebuie să ştim. Misterul e prielnic odihnei. E un mister; nu-i nimic de făcut; odihnă! Nu. Niciodată odihnă. Bătălie până la sfârşitul lumii. Ba chiar, adăugă el cu un pic de visare în glas, sfârşitul lumii n-o să fie niciodată, fiindcă mereu o să dăm bătălia.

— Venisem să-ţi spun ceva, rosti Bobi. O să vezi: acolo sunt toate femeile, afară de Zulma. Ea păzeşte oile. Venisem, cum să spun... să-ţi luminez calea. M-am tot gândit, fiindcă plecam...

— Pleci?

— Da...Să rămâi tu să cauţi bucuria pentru ceilalţi, cu mijloacele tale, care nu-s cele îndrăgite de mine. Adică, vreau să-ţi luminez calea şi să-ţi arăt muntele care-ţi stă în cale. O să fii prevenit. N-o să-ţi afli iertare.

— Spune repede, îl zori omul, sunt grăbit. Cineva, acolo, tremură de frig din pricina nenorocirii şi aşteaptă scurta

asta îmblănită.

— Ştii care e cea mai veche îndeletnicire de pe pământ?

— Da.

— Păstoritul…

— Da.

— Şi a rămas dintotdeauna la fel.

— Da.

— De o mie, o mie şi o mie de ani oile se păzesc în acelaşi chip, şi câinele aleargă cum alerga şi-n vremea de demult, şi ciobanul se odihneşte la fel în bâta lui.

— Negreşit, fiecare ştie asta. Rămâne de văzut ce vrei să spui.

— Vreau să spun că nu s-a născocit încă o maşină de păzit oile şi că n-o să se născocească niciodată.

— Cine-a pomenit de maşini?

— Nimeni.

— Trebuie, cum văd, zise omul, ca tu să cunoşti străfundul tainic al grijilor mele!

Băgă de seamă că Bobi nu mai era lângă el.

— Hei!

Auzi paşii care se depărtau spre miazăzi.

— Hei! strigă el. Unde te duci? Nu te duce spre miazăzi!

Nu primi niciun răspuns.

îijeau zorile. Pământurile dinspre miazăzi se aflau sub furtună pe o întindere de cincizeci de leghe. În acea parte a platoului nu creşteau copaci; cât vedeai cu ochii năpădise un fel de iarbă scânteietoare cum e cuarţul. În dimineaţa asta lumina nu venea decât din iarbă; cerul nu era luminat.

Ţinutul cu pricina nu avea nume pentru oamenii de pe platou. Nu vorbeau niciodată de el. Numai atunci când erau nevoiţi spuneau: „acolo”, şi arătau spre valurile sclipitoare ale pământului pierdut.

Ca să mergi de la pământurile Fra-Josepinei până la iazul lui Randoulet, ori chiar până în marginea de la miazănoapte a platoului, în capătul păşunilor, în locul de unde se vede Ouvezul făcând un ocol şi pătrunzând liniştit în câmpia Roumului acoperită de pâclă, îţi trebuie abia o zi de mers

cu pas obişnuit. Dar înspre miazăzi întinderea platoului cerea şapte zile şi mai bine de drum, şi încă prin lumina aceea dublă, a cărei cea mai orbitoare parte zbucnea din iarba tremurătoare ca nişte flăcări albe.

Dacă ai fi putut călca aceste şapte zile de drum, ai fi ajuns în marginea de la miazăzi a platoului. Era un mal de peste şaizeci de metri, tot stânci de gresie, abrupt şi fără o urmă de muşchi, care domina un sat înfiripat, Saint Julien-pădurarul. Satul se afla într-o nesfârşită pădure de stejari. De sus de pe malul de piatră vedeai satul rotund şi fumegând sub platoşa lui de ţigle, ca un jeratic stins de ploaie şi care a prins o pojghiţă tare de cenuşă, din ale cărei crăpături mai răbufnesc încă aburi. Vedeai de asemenea marea pădure zburlită. Pentru oamenii din sat, pământurile de acolo de sus, întinse în cer, erau: deşertul. Nu se urcau niciodată acolo. Nu exista nici drum. Malul era plin de păsări. În zilele frumoase, sub soare, pe toată întinderea lui, se dădeau în vileag lungi dâre întunecate: făgaşurile de scurgere ale apelor subterane, ori prelingeri ale vechilor cuiburi. Ecoul pădurii făcea să cânte întreg peretele de piatră.

Decât să lumineze ceea ce luminau, zorile mai bine nu s-ar fi arătat. Cele dintâi licăriri dezvăluiră mişcarea norilor. O spărtură ivită la răsărit, chiar pe crestele înalte ale munţilor, răspândise un pic de lumină verde şi limpede. Lumina se călătorise pe întinderea de la miazăzi, aşternându-se la faţa pământului ca o apă. Cerul se oglindea în ea. Norii erau scunzi, dar oricât scrutai depărtările nu-i vedeai atingând pământul, ca pe timpul furtunilor ce ferecă zarea; dimpotrivă, se bolteau ca un tavan de peşteră. În cele câteva clipe cât rămase limpede, lumina zorilor lunecă până departe, neîntâlnind în cale decât iarbă, iarbă şi iar iarbă. Într-un târziu, ajunse pe malul care domină Saint Julien-pădurarul, şi lumină furtuna. Era o mare poartă de nori. Dincolo de ea stăpînea o noapte îndesată, ca de piatră; ca atunci când, îndreptându-şi lampa spre adâncul galeriei, minerul vede peretele de

cărbune. Lumina zorilor se tulbură iute, apoi încremeni. Nu mai rămăsese decât un fel de licărire cenuşie, care fumega aidoma pe toată întinderea ierbii.

în clipa aceea, Bobi mergea de-a lungul câmpurilor părăsite ale lui Silviu. Nu apucase încă cu adevărat spre miazăzi, abia dincolo de fermă avea să o facă. Vedea ferma la o sută de paşi înaintea lui. Zorii o luminau din faţă şi, spre deosebire de cerul negru, era ca o casă de zăpadă. Un mărăciniş des acoperea câmpurile lui Silviu.

— Ei, vântură lume ce eşti, îşi zise Bobi, iarăşi drumeţ?...

Se uită la cer.

— Atunci, hai.

Merse de-a lungul câmpului, spre casa de zăpadă. Era încă plin de imagini care se amestecau ca nişte cărţi de joc. I se părea că e pe altă lume. Imaginea Aurorei zăcând neînsufleţită îi înlocuise inima. De la ea pornea sângele ce-i curgea prin vine. Un sânge des şi negru, scurgându-se încet, ca şi cel care se închegase acolo, în părul Aurorei.

Nu-şi mai putea închipui propriu-i trup, nici simţi, ca de obicei. Nu putea să zică: uite braţele mele, capul meu şi pântecul meu. Avea o altă cunoaştere de sine. Era un mănunchi de imagini. Vedea ţinuturi ca nişte cărţi de joc, cu copaci, ferme, câmpii şi drumuri şerpuite zugrăvite pe carton. Pe toate aceste cărţi de joc era câte-un chip de bărbat sau de femeie. Era mamă-sa; toboşarul care-l urmase odată în scamatoriile lui prin sate; omul cu barba roşie care locuia la ferma din pădurea din Clans şi la care îşi trecuse iarna din 1903, când fusese atât de frig; din nou mamă-sa; o femeie, pe nume Fanetta; din nou mamă-sa; Aurora, fără chip, cu părul închegat de sânge; o femeie pe nume Sonia, care zbura la trapez prin pieţele satelor, seara, cu două trapeze, şi o lampă cu carbid; din nou mamă-sa, mereu albă ca laptele; un bărbat, pe nume Fabre, care ţinea teatrul ambulant din valea Lauzonului, şi care juca piese astronomice, împreună cu nevastă-sa, numită Calea Lactee, şi cu copiii lui numiţi: Orion, Urania, Sirius şi Centaur.

— Şi acum, zicea Fabre, iată pe Orion înconjurat de lighioane şi de râuri!

— Oh! da, îşi zise Bobi. Noi suntem hrana lighioanelor cerului.

Apoi, lumina se micşoră şi nu mai rămase decât licărirea cenuşie a ierbii. Dar acum se lumina de-a binelea.

— Şi cum e? îşi zise el.

— Cum să fie, îşi răspunse singur, uite că baţi din nou drumurile.

— Da, cu gândurile mele.

— Da, cu gândurile tale, şi ce dacă?... Eşti destul de mare ca să le duci.

— Am dus eu altele, nu dintr-astea, numai că de astă dată sunt răspunzător.

— Răspunzător, de ce?

— De tot.

— Cel care e răspunzător de tot nu trăieşte pe pământ. Pe pământ nu eşti răspunzător de nimic. Eu ţi-o spun.

— Faci pe vicleanul.

Trecu de casa lui Silviu. Stătea moartă, încremenită. Se gândi: „Sunt aproape doi ani de când s-a spânzurat Silviu. Era pe când am plecat s-aduc cerbul. Unul, doi, trei morţi: Silviu, Aurora, casa.”

Acoperişul deşălat părea moale; scheletul de grinzi era aproape putrezit sub ţigle. Fâşii de tencuială smulse dezveleau piatra. Şi ea putrezea. Muşchiul mânca zidurile. Un oblon spânzura în ţâţâni, fereastra era deschisă. Nu mai aducea a fereastră. Se căsca ca o gaură. O rădăcină groasă de iederă îi sfărâmase tocul şi desghioca acum pietrele din zidărie, mâncând şi lemnul oblonului. Izvorul din apropiere nu mai curgea, dar zăcătoarea era plină de apă. O năpădiseră ierburi mari, de-un verde întunecat. Mirosea a câine şi a gunoi. Uşa casei, cotropită de fân, de tufe de liliac şi de măcieş, care urcau până la catul întâi, nu se mai vedea.

— Casă putrezită!

— Tu n-ai văzut niciodată platani atât de frumoşi. Au

crescut drept. Au să se-nalţe cât copacii sălbatici.

— O casă care nu mai poate fi folositoare!

— Orice vezi, te-ntrebi dacă poate fi folositor. Folositor cui! Ţie? Nu, de bună seamă, aşa nu mai poate folosi, dar ştii tu dacă nu foloseşte la altceva? Mereu găseşti cusururi.

— Silviu e mort şi-ngropat, şi Aurora e moartă. Au s-o îngroape astăzi.

— Răspunzător.

— Ei, da, răspunzător! ei, da, ţi-am spus-o! da, răspunzător, da, eu.

— Ce-ţi închipui că eşti?

— Mai mult decât crezi tu.

— Eşti nimic.

— Totuşi, când am sosit, am spus: „Orion-floare de morcov”. Era ceva din capul meu, am spus asta. Ei au înţeles şi le-a intrat în cap. Prin urmare…

— Prin urmare, ce?

— Prin urmare, e ceva de mine!

— La naiba, uite ce eşti, un neghiob, ca toţi ceilalţi, ca tot ce-i pe pământ, nimic mai mult.

— Ba mai mult.

— Nimic mai mult. Tu şi ceilalţi, şi Silviu, şi Aurora, şi casa. Aurora e aşa cum e casa, nimic mai mult decât casa. În lume.

23 – Sft-mi rfimânft bucuria

— Pe pământ…

— Nu spun pe pământ, eu îţi spun în lume. Tacă-ţi gura odată. Crezi că mai eşti acolo să faci pe grozavul cu Orion-floare de morcov! Dacă eşti răspunzător cum zici, atunci eşti cel din urmă dintre ticăloşi.

— Da, sunt cel din urmă dintre ticăloşi.

— Uită-te, până să treci de ea, că n-ai s-o mai vezi. Uită-te, casa se preschimbă-ntr-un pâlc de copaci. La anul o să stea ascunsă sub liliac. O s-ajungă un munte de liliac, şi când liliacul o să-nflorească tot, oamenii care-au să treacă peste dealuri, pe drumurile Ouvezului, pe costişele munţilor, au să-i adulmece mireasma în vânt. Haide,

bătrâne, haide, bătrânul meu sprijin! Nu te-ncrede prea mult în moarte.

— Lasă moartea.

Trecuse de casa lui Silviu. În faţa lui se aşternea acum miazăzi, cu ierburile cele luminoase. Nu era lu-’ mină în cer. Nici licăriri. Numai nori. Nu erau zări, văzduhul des şi cenuşiu ascundea totul până la pământ.

— Lasă moartea-n pace, zise Bobi. Nu mai vorbi de ea.

Merse o bucată de vreme. Privi înapoi. Casa tot se mai vedea. Mergea şi îşi asculta paşii. Pe jos era numai pietriş rotund. Tufele de ierburi uscate trosneau. Călca voiniceşte, ca la drum lung. Aproape fără sforţare. Paşii se urneau de la sine. Nu se îngrăşase. Era tot atât de slab ca atunci, iarna, când se oprise în capul câmpului lui Jourdan, ascultând icnirea plugului în noapte şi răsuflarea calului. Părul îi era la fel de aspru, lunecând în două şuviţe de fiecare parte a tâmplelor. Întoarse capul să mai vadă o dată casa. Nu se mai vedea. Nici copacii întunecaţi. Într-acolo, ca şi înainte, ca şi la dreapta şi la stânga, nu era decât cerul care apăsa pământul cu toată greutatea lui.

Păşea cu adevărat spre miazăzi.

— Frumoasă singurătate, îşi zise el.

— Tu, care totdeauna o cereai.

— Taci.

— Ce-ai de gând?

— Nu ştiu. Să merg.

— Să mergi, unde?

— Mai departe.

— Nu face pe prostul. Unde vrei să te duci? Furtuna pare să fie furtună în lege.

— Mai întâi, cât e ceasul?

— Nu-i nevoie să ştii cât e ceasul. Ştii doar că tu poţi să mergi toată ziua, şi toată noaptea, dacă vrei.

— Ştiu, dar încotro duce drumul ăsta?

— Uite. Voiam să te-ntreb ceva până s-o porneşti încoace.

— Aş putea să mă-ntorc oricând.

— Nu, ştii bine că nu poţi să te-ntorci oricând.

— Ce crezi c-am spus? Crezi c-am vrut să spun altceva?

— Da, ai vrut să spui asta şi altceva încă. Te cunosc. Nu, acum nu poţi să mai te-ntorci, nici pentru drum, nici pentru nimic. Eşti un om?

— Da.

— Omul e om. Ţine drumul drept. Încoace mergi spre Saint-Julien-pădurarul. E tare departe. După un ceas ori două poţi s-apuci la stânga. O să fii aproape de Val darene, în valea Ouvezului. Sus. Satul cu uzina de ipsos. Bun. În patru ceasuri ajungi în marginea platoului. Cobori în pădurea de zadă, drept înaintea ta. Treci Ouvezul. Intri în sat şi te duci la „Întâlnirea Vânătorilor”. Acolo ceri o omletă cu slănină. O carafă cu vin. N-ai leţcaie. Vezi, şi banii sunt buni la ceva. Da, ştiu. Ţine-ţi gura. Du-te şi nu scoate o vorbă. Eu am dreptate. Ţine-ţi gura cu poezia ta. Uite ce face. Spui: „Rămân aci, daţi-mi o cameră”. Îţi dau o cameră. Ştii că se plăteşte tot la trei zile. Da, aşa e la munte, aşa-i obiceiul la munte, n-ai grijă. Mâine te descurci tu. Poţi să te duci să dai ajutor la carierele de ipsos…

— Ori mai bine, îşi zise Bobi, uite ce pot să fac: ceea ce-am făcut odată în valea Meouge, la Buis, la Verdier şi la Bar. Le spun: o să vă spun poveşti, şi le spun poveşti. Aşa ca Fabre, despre stele, ori legende, ori poveşti născocite de mine.

— Dacă vrei tu, ori dacă vor ei mai degrabă. Dacă sunt nişte făpturi nenorocite, atunci, da.

Dinspre răsărit, printr-o spărtură de nor se furişă o rămăşiţă din licărirea verde a zorilor, luminând curmeziş poarta înălţată în zarea de la miazăzi. Poarta se deschidea tot spre adâncimi de cărbune.

— Vezi, şi floarea mea de morcov e bună la ceva.

— La ce, aş vrea să ştiu la ce?

— Când întâlnesc fiinţe nenorocite, precum spui.

— Nu face pe grozavul. Faci pe grozavul fiindcă te socoţi leacul împotriva nenorocirii. Moftangiule! Nu există leac.

Dacă mai ai nevoie să ţi-o spun, înseamnă că eşti nebun… Vrei să ştii ce eşti? Cu adevărat? Ceaiul de mac pe care Martha l-a fiert pentru doamna Elena, asta eşti. Vrei să-i adormi pe toţi.

— De ce se lasă furaţi de somn?

— Fiindcă n-au tăria să trăiască în marea tristeţe şi-n singurătatea vieţii.

— Le dau deci prieteni şi bucurie.

— Da, ca-n visuri.

— Nu asta am vrut eu să fac.

— Tocmai de-aceea ţi-o spun.

— Am vrut să le dau prieteni adevăraţi şi bucurie adevărată.

— Mai ales ţie.

— Da, şi mie.

— Mai ales, am spus.

— Înţeleg.

— Ascultă: trupul e singur. N-are prieteni.

Poarta de nori se lumină. Ca şi cum un miner ar fi înaintat pe dedesubt cu lampa lui.

Totul se stinse. Un bubuit zgudui pământul şi cerul. Departe, jos, în umbră, ecourile săpară văi şi scoici. Tăcerea se înstăpâni iară. Nu se mai auzea decât pasul de mâţă al norilor. Tot cerul’se bulucea înainte cu o iuţeală ameţitoare, grea şi de neînfrânat. Înalta poartă de cărbune nu se clintise încă. Rămânea tot în fundul zării, cu ţâţînile-i trainic tencuite şi cu capitelu-i noptatic, prin care lumina nu putea să pătrundă. Zorile, totuşi, se istoviseră. Lumina de asemenea. Ea însăşi răspândea întunecime. Licăririle ierbii nu puteau sa mai urce până la cer. Rămîneau să zburătăcească la faţa pământului, din tufă în tufă. Liniştea netezea totul. Era cu neputinţă să-ţi mai închipui văi, păduri, adâncimi şi coridoare care să răsune de vânt. Nu se mai desluşea un zvon şi, din clipă în clipă, tăcerea se îndesea şi mai mult. Nu mai era decât pământul neted ca-n palmă.

Era zăpuşeală. Bobi îşi scoase cămaşa. O strânse sul,

într-un ghemotoc cât mai mic cu putinţă. O îndesă în buzunarul cel mare de la pantalonii de catifea. Cu latul mâinii îşi şterse sudoarea de pe piept. Îşi privi umărul. Era rotund şi cu pielea înroşită. Îmbucătura braţului îndesat şi musculos strângea osul umărului ca o mână zdravănă de fierar. Cerul stătea negru deasupra. Privi şi la celălalt umăr: era la fel. O luă din nou la drum. Nici paşii lui nu se mai auzeau. Tăcerea i se lipise de călcâie. Aerul ţinea cald ca o flanea de lână. În stânga, norii erau un pic sângerii. În dreapta, albaştri; în faţă, negri; ceştia din urmă fără formă, mătăhăloşi, aproape nemişcaţi. Pe întinderea lor se rostogoleau felurite înfăţişări: un cai, un şarpe, o pasăre.

— Nici bucurie.

— Ce spui?

— Îmi înnod vorba de-adineauri.

Bobi închise ochii şi se aruncă la pământ. Îl izbise un miros de pucioasă şi simţea un gust înţepător şi greţos pe limbă. Strângea o tufă de iarbă în mâini, ca pentru a se ţine locului. Şuierul ascuţit care-i străpunse urechile răsună grav, apoi amuţi. Auzi rostogolindu-se în depărtări ecourile tunetului.

— Asta n-a căzut prea departe.

Se ridică. Vedea parcă aievea copacul de foc înălţat deodată în stânga lui. Merse într-acolo. Zece paşi. Găsi iarba înroşită un metru jur împrejur. Ecoul urma să sape văi adâncî şi să taie câmpii largi peste tot. În lumea cea fără de margini! în cer, pasărea şi şarpele se topiseră.

Nu era nevoie să alerge. Nu, să meargă mereu cu acelaşi pas. Era furtună. Văzuse, tot singur, peste o sută de furtuni. În fundul zării, ecoul întâlnea munţi, păduri, văi şi câmpii răsunătoare ea nişte mari foi de tablă.

Toate răspundeau de pretutindeni.

— În opt ceasuri sunt la Val darene, ba-n şapte ceasuri. Şapte ceasuri. Şapte ceasuri.

Mergea mereu. Îşi frecă părul de pe piept, plin de ţărână. Pipăi buzunarul. Cămaşa era la adăpost.

— La Val d’Arene, în şapte ceasuri. Un sat, lampa cu gaz.

Se-ntunecă devreme. Un pat. Mi-e foame. Şapte ceasuri. Şapte ceasuri.

— Te cam grăbeşti.

— Merg cu pasul meu.

— E de râs cum îţi place să minţi! De ce să-mi spui că mergi cu pasul tău, când eu ştiu bine că pasul tău e aşa, un-doi, un-doi, larg, zdravăn, un-doi. Eşti destul de mândru de asta, mereu ai spus că ai pasul larg şi zdravăn. Şi nicidecum aşa, un-doi, un-doi, cum mergi acum. Dacă ţi-o spun, e că mi-e teamă să nu oboseşti.

— Am vână.

— Atunci, ţi-e frică.

— Frică, de ce?

— Uite, asta e. Nu mergi cu pasul tău. Aşa ajungi departe. Nu era mai simplu să dai drumul la pas de cum ţi-am spus?

— De cine vrei să-mi fie frică?

— Am spus asta pentru mândria ta. Nu ştiu, poate de trăsnet.

— Ce mare lucru?

— Poţi să fii ucis.

— Da, dar dintr-o dată. Cu atât mai bine.

— Ei, uite, suntem de-aceeaşi părere.

îşi simţi umărul muşcat de o picătură rece. Se uită. Era atât de mare încât se prelingea pe piele. Altă picătură îl izbi în frunte, alta în piept, altele în cap, pe umeri, pe spate, peste urechi, peste ochi. Ploaia năvălea pe toată întinderea, suflând ca o pădure. Acum sângele îi zvâcnea sub piele. Ploaia nu era rece, dimpotrivă, călduţă. Îşi aduse sprâncenele în răspăr cu vârful degetului. Ochii i se aflau acum niţel la adăpost. Era o ploaie repede, dar nu mânioasă.

— Cum adică, de-aceeaşi părere?

— Nu există bucurie.

— N-am spus asta.

— Dar moartea te scapă?

— Da.

— De bucurie? Răspunde!

— Lasă-mă. Trebuie s-ajung la Val darene. Sunt obosit. N-am dormit. Sunt zece ceasuri de când tot merg, de ieri seară. Mi-e foame. Lasă-mă. Aurora e moartă, n-o mai văd. Încerc s-o văd. N-o mai văd. Să nu mai poţi nici să-ţi aminteşti. Ah, lasă-mă. La ce slujeşte puterea? La ce slujesc ochii? Ei au văzut-o! Dacă-s numai pentru văzut, la ce bun? Vreau s-o văd iară, vreau să-i aud vocea, acum.

— Vezi-ţi de drum, eşti prea aproape.

— Ce vrei să spui?

— Spun că eşti încă prea aproape de ea ca s-o vezi iară şi să-i auzi vocea pe care o avea când ţi-a vorbit în câmp. Şi când lumea tăcea împrejur.

— Să plec departe ca s-o găsesc? Cineva trişează aici!

— Nu, aşa-i jocul. Nu există bucurie.

Cu mult înaintea zorilor, o furtună fără tunete, dar cumplit de fierbinte, zbuciuma pădurea de stejari, la douăzeci de leghe spre miazăzi de Saint Julien-pădurarul. Mai întâi istovise copacii, răpăind îndelung cu grindină. La vremea asta din vară, frunzişul stejarilor era vârtos ca pielea. Grindina cât oul de cinteză se ostenea zadarnic să sfâşie frunzele. În schimb, se cuibărea pe la subsuoara crengilor. Se grămădea în mici piramide albe. Copacii trosneau sub poveri crâncene. Zăpuşeala sufla ca din gura unui cuptor. Numai că grindina nu se topea. Gâlcile ei se contopeau în blocuri de gheaţă. Şi ele păreau unse cu fosfor albastru. Era noapte, cu umbre de nepătruns. Dar toate gheţurile se aprinseseră ca nişte lămpi. Spiţele furtunii de grindină luceau de asemenea, cu licăriri care nu luminau însă nici frunzele, nici copacii, ci rămâneau acolo, în gheaţă, ca un duh al fosforului. Toate păsările plecaseră. Pădurea era singură. Grindina bătea fără încetare. Crengile începură să se frângă sub povară. Se frângeau încet, desprinzându-se de trunchi şi se prăvăleau la pământ smulgând lungi fâşii de scoarţă, înainte de-a fi strivite sub jugul lor de gheaţă. Atunci, licărirea de fosfor pogora de-a lungul trunchiurilor, lingând seva. Pâlpâia ca o nestemată în

fiecare strop de sevă, firul ei tremura pe dâra lăcrimată şi, când ajungea la locul rănii, fierberea sevei îi dădea o bucurie rece, care o făcea aproape să joace ca o flacără. Copacii toţi gemeau în foc. Lumină însă nu era. Era doar duhul acela licăritor şi noaptea. Într-un târziu, toate aceste licăriri se adunară în gheme. Îşi luară uşor zborul spre cer. Fără să lumineze nimic, nici de astă dată. Dincolo de acoperişul pădurii se stingeau. Deodată, noaptea se lumină ca o vastă arenă, descoperind între munţii de nori nişte văi unde un mare fluviu de aur, cu mii de ramuri, se lărgi în tăcere. Apoi, totul se stinse. Grindina conteni. Se lumină de ziuă. Copacii erau însângeraţi în alb. Nu mai puteau nici să se mişte, nici să geamă.

Furtuna sosi pe platou după ce se abătuse peste valea Ouvezului şi peste câmpia Roumului.

Venea ca o uriaşă îngrămădire de munţi, care străpungeau cerul până la înălţimi ameţitoare, cu nesfârşite caturi de culmi şi platouri, care purtau alţi munţi, din ce în ce mai înalţi şi ei. Piciorul acestui munte de nori se lărgea în văi care păreau pline de copaci stranii ca nişte năluci, cu frunzişuri pe jumătate întunecate ca noaptea, pe jumătate albe ca zăpada. Toată această lume era în prefacere. Văile se săpau văzând cu ochii, atât de adânci încât cele două margini se înfăşurau pe neaşteptate ca un şal de lână, se umflau în dealuri şi urcau încet spre crestele muntelui. Înălţimile se prăbuşeau şi se netezeau. Din capătul pădurii de stejari de la Saint Julienpădurarul şi până la satul unde oamenii de pe platou veniseră să prindă ciutele, pe muntele dinspre miazănoapte, nu desluşeai relieful furtunii, nici întocmirea ei de munţi, văi, câmpii, puhoaie, zăpezi şi nisipuri negre, căci întreg ţinutul stătea acoperit de umbră şi ploaie, sub nori; în schimb, păstorii, care la vremea aceea îşi păşteau turmele pe cele mai înalte păşuni ale Alpilor, puteau să vadă furtuna cu toată arhitectura ei ridicată în fundul zării.

Furtuna înaintă mai întâi în valea Ouvezului şi în câmpia Roumului deopotrivă. Părea să caute ceva. Necurmata

răsturnare a pământurilor ei aeriene semăna cu truda unei răsuflări. Era încă tăcută, dar, în gâfâitul ei, fumegăriile alburii, învârtejate ca bulboanele unui fluviu mânios, dădeau în vileag întărâtarea unei forţe concentrate ca aceea a gazului din mină.

Cântări într-o clipită toată apa Ouvezului. Asta se petrecu în valea de sus a torentului, mult mai la deal de Val d'Arene. Furtuna azvârli deodată un nor negru, alungit la un capăt ca o gură de şarpe. Apa începu să clocotească. Norul îşi cufunda capul în şuvoi şi începu să se bălăcească şi să bea ca o lighioană. Albia Ouvezului rămase secătuită pe mai bine de douăzeci de metri şi albă ca un os, pe când norul gâlgâia. Apoi şarpele se săltă în sus şi, izbind cu şuier în dreapta şi în stânga, se înălţă cât era de lung, ca să se prăvălească pe platou, unde se sfărâma cu tunet într-o jerbie de foc.

Din acea clipă începu ploaia deasă şi răpăitoare, dar lipsită de furie. Nu era încă o dezlănţuire, dar apa Ouvezului, verde şi îngheţată, irigase toate pământurile ce întunecau muntele furtunii, şi forţa luată de la copacii pădurii încolţea în rădăcini de foc. Din când în când, scurte clocotiri de trăsnet se iscau din spuma norilor.

În câmpia Roumului furtuna găsise pe cineva care o aştepta. Miriştile golite de grâu se copseseră de soare. Cei din urmă secerători ascultau de vreo câteva zile curo trosneşte pământul. Îşi ziceau: „Ce-o fi clocind?" Zoreau cositul, cu ochii la pândă în dreapta şi în stânga. Nu mai simţeau cu temei pământul sub picioare. Nu fiindcă ar fi fost gata să se clintească. Ştiau bine că ele, câmpurile, nu fug lesne ca scândurile de podină ale căruţei, dar pământul asuda un abur care îngroşa aerul ca un sirop. — „Vrea să ne joace o festă, spuneau.

— Asta nu poate să dureze. — O să vedeţi voi de ce-i în stare." Pământul trosnea. Nu era vânt, dar uneori se ridicau vârtejuri de colb din goliciunea câmpurilor şi începeau să umble ca nişte fiinţe adevărate, fără să le împingă nimic. Sub coaja pământului se auzea o ronţăială ca mareea

suitoare a unui ocean de furnici.

Furtuna fusese prevenită chiar înainte să ajungă în câmpie. Dintr-acolo îi veneau semnale de prietenie. Nimeni nu mai ieşise din oraş, de când umbra se tot îndesea pe străzi.

Furtuna pipăise uşor platoul din trei părţi: da, spusese şesul, da, spuseseră ierburile, pe care vântul' le făcea să şuiere ca nişte cozi de cai. Păsările simţiseră cele dintâi mirosul acestui duh de fosfor, care strălucise în pădure. Ele aveau sub limbă o pieliţă cât foiţa de ceapă, care tremurase de îndată ce prima creangă se prăvălise frântă la peste cincizeci de leghe de acolo. Păsările adormite se treziseră numaidecât. Apoi, în stoluri, se pierduseră în zbor spre miazănoapte. Lighioanele o luaseră şi ele la goană. Gângăniile se strecuraseră în fundul pământului zidindu-şi capace şi scuturi din salivă cu ţărână.

Furtuna înainta într-un pustiu.

— La drum! îşi zise Bobi.

Trupul gol până la brâu îi şiroia de apă. Se bucura că-şi pusese cămaşa la adăpost în buzunar.

în câmpia Roumului totul se petrecea fără mânie. O matahală de nor negru se culcase cu pântecul pe mirişti şi sorbea încet forţa magnetică a pământului.

Deodată, din muntele furtunii şiroiră douăzeci, de şuvoaie de foc. Platoul izbit în tot locul de trăsnet sună ca un clopot.

— Nu-i adevărat. Dacă n-ar fi bucurie, n-ar fi nici lumea. Nu-i adevărat că nu există bucurie. Când spui că nu există bucurie, pierzi încrederea. Nu trebuie să pierzi încrederea. Nu uita că încrederea însăşi e bucurie. Nădejdea că asta o să fie îndată, nădejdea că o să fie mâine, că o să vină, că e aci, că ne atinge, că ne-aşteaptă, că se-mplineşte, că o să crape dintr-o dată, că o să ne curgă-n gură, că o, să ne facă să bem, că n-o să ne mai fie sete, că n-o să mai suferim, c-o Să iubim.

— Nu-i momentul să glumeşti. Priveşte ce-i în jur.

— Lasă-mă. Trebuie să vorbesc cu mine.

— Ah! Mi se părea că vorbeşti de iubire, am crezut că vrei să glumeşti. Să faci haz ca să te umfli în pene. Ca, să se creadă că puţin îţi pasă de tot. Dar e un balamuc ca la sfârşitul lumii, bătrâne. E groasă, frăţioare. Nu-i de glumă.

— Da, vorbeam de iubire.

— Văd unde baţi. Te gândeşti la Fanetta?

— Da, la Fanetta şi la Sonia.

— Ciudat, dragul meu, degeaba te cunosc, mă uimeşti de fiecare dată. Ca şi cum ar fi timp de-aşa ceva!

— E timp. Nu vreau să mor.

— Atunci, strânge bucile şi întinde pasul, o să fie. Mai bine. Numai că vreau să folosesc prilejul ea să te uimesc şi eu un pic. Uite ce bine le vezi pe astea două de care eşti departe.

— E-adevărat! Va să zică, ai şi tu dreptate uneori?

— Eu am totdeauna dreptate.

— Eşti sigur c-aş putea s-o văd pe Aurora limpede în minte?

— Da, atunci când o vei fi uitat mai bine.

— N-am putea face să fie aci, acum, îndată?

— Nu. Fiindcă nu există bucurie.

— Dar celelalte două nu-mi mai dau aproape niciun ajutor.

— Asta-i soarta.

— Mi-e frică.

— Tremură.

— Ea m-ar scăpa?

— Aici nu încape nicio abatere. Nici chiar pentru unul singur. Şi ce-o să-i pese lumii dacă tu ai să fii scăpat, sau pierdut?

— Fanetta! O văd cum era. Cu dimia ei ide munteancă, şi-o aud vorbind cum se mai vorbeşte încă prin livezile de la noi.

— Da, şi? Tu pe Aurora o iubeşti.

— Adevărat!

— Hai, n-o mai face pe grozavul. Cred (e-mă când îţi spun. Nimic nu se poate lipi de tine. Eşti singur de când te-

ai născut. Eşti născut pentru asta. Dacă bucuria ar exista, bietul meu prieten, dac-ar putea intra în corpul tău ca să le-adune pe toate, ai fi atât de mare încât lumea s-ar prăbuşi în pulbere. Să doreşti. Asta e tot de ce eşti în stare. E un fel ce ţi s-a dat de-a mistui tu însuţi. Nimic nu rămâne. Ori cât de puţin ai opri un lucru din mers, el moare şi se-nfundă acolo unde s-a oprit ca un fier înroşit în zăpadă. Nu există bucurie.

— Nu-i adevărat.

— Ce-ţi dovedeşte că e?

— Nimic.

— Nu există bucurie.

— Ba da.

— Nu există bucurie.

— Asta nu trebuie să fie adevărat,

— Nu există bucurie.

— Taci.

— Nu există bucurie.

— Ba da, o văd!

— Pe tine te vezi.

Trupul lui şiroia de ploaie. Muşchii îi luceau. Mergea fără să se grăbească. Vântul îi îngreuna paşii, dar nu simţea oboseala. Nu mai era lumină. Lumina venea de la ploaie. Şi de la fulgere. Pentru ele nu mai era nicio stavilă, nimic. Săreau dintr-o zare în alta. Tot cerul era al lor. Şi pământul. Cerul nu se mai deosebea de pământ. Nu se mai vedea o linie despărţitoare. Numai vârtejuri de apă, o fumegare, nori uleioşi care străbăteau ploaia, zvârlind umbre ca trecerea unei păsări; nici chiar magia trăsnetului nu era în stare să despartă pământul de apă. Cele o sută de înfăţişări ale trăsnetului: roata, cuiul, copacul care se implântă în pământ, zvârlit din cer, căruia nimic nu i se împotriveşte, care face să tremure totul cu frunzişul şi rădăcinile lui; pasărea de foc, piatra, clopotul, sfârşitul lumii! Şi totul se sfâşie, totul se dezvăluie vederii dintr-o dată: fundul cerului şi fundul pământului, milioane de şuvoaie, de fluvii, de râuri, de pâraie de aur; milioane de văi, de râpi, de

prăpăstii, de peşteri umbroase – într-o clipire, apoi totul se stinge – şarpele, săgeata, ştreangul, biciul, r-îsul, dinţii, muşcătura, rana, şiroirea de sânge, toate înfăţişările’trăsnetului!

Bobi se plecă de mijloc.

Cerul bubuia cu necurmare. Zgomotul era atât de năpraznic încât îl lovea ca o pleasnă. Era fierbinte ca un vânt din Africa. Plutea. Bătea din aripi. Răsturna ploaia. Culca vârtejurile de apă. Răsuna în adâncimile ţinutului, şi numai prin el puteai cunoaşte existenţa câmpiilor şi a munţilor, a văilor şi a pereţilor de stâneă, şi înţelege fantastica arhitectură a furtunii ridicată până în ânălţimile cele mai scrâşnitoare ale văzduhului. Fiecare bubuit purta ecourile tuturor înfăţişărilor lumii.

— Eşti neliniştit, o simt. Ai vrea să-ţi spun de ce totdeauna te vezi pe tine. N-ai spus-o chiar tu adineaori, ai? Aici te-aşteptam. Te pândesc de când ne-am început vorba. Ştiam că ai să spui o dată: „O văd”. Asta abia când nu mai ai cum s-o scalzi, când nu mai vezi chiar nimic. Nu-i aşa? Straşnic, numai că n-am niciun merit. Eu sunt de un milion de ori mai bătrân decât tine. Cine sunt? Chiar tu, neghiobule! Taman ca şi cu bucuria. O „bucurie” rea, cum ar zice Fabre. Ea de o parte, eu de alta, tu la mijloc. Treimea. Dacă exist? Nu, nici eu nu mai exist. De ce cu atât mai bine? Nenorocirea şi bucuria ta eşti tu însuţi! Ce spui? Vorbeşte mai tare. Ce tot îndrugi acolo? Ma! O chemi pe maică-ta? Şi-apoi? Vrei să mă faci să joc cărţi cu amintirile tale. Am izbutit să dau cărţile. Priveşte jocul. Şi încă n-am cartea Aurorei. Ea o să fie mai curând în jocul meu decât în al tău. Ce carte iei de jos? Atuurile tale îmi pică de minune. O chemai: „Ma!” Toţi ţâncii de prin sate îi zic „Ma!” Pe mine nu mă mişcă cei care-şi strigă mama. Mi se pare cam caraghios. Da, ştiu, e dramatic. Uite, joc cârtea lui Fabre. N-o lua, e un as. Era ceva dramatic, îţi aminteşti: Orion, Urania, Sirius, Phoebus, Centaur, şi mama, Calea Lactee. Aminteşte-ţi: îl lua pe Orion de mână – de fapt, pe micuţ îl chema Charle. Nu-i nimic, asul meu e bun – şi-i dădea

drumul în culise strigând: „Orion, străluceşte în genunile universului44. Auzeai pe Orion strigând: „Mamă44, şi o vedeai pe doamna Fabre – Cale Lactee înaintând nobil pe scenă, cu mâinile la inimă!

E frumos teatrul! Hai, ascultă-mă: Ma e un euvânt. Cuvântul mamei tale. Când o chemai, venea. Acum o chemi, dar nu mai vine. Poţi să fii strivit de o lovitură şi ea n-o să se clintească nici cât un munte. Şi-am câştigat jocul mamei. Ce atu îţi mai rămâne?

Nu, ascultă, am să câştig tot aşa: cu Fanetta, cu Sonia, şi chiar cu Aurora, şi chiar cu Josepina. Uite, la asta nu te-ai gândit prea mult de la-nceput. N-ai un atu cine ştie ce. Nu mai jucăm.

Dar nu, tu nu eşti mai copleşit decât alţii. Singurătatea te face să vorbeşti aşa. Încerci să te arăţi trufaş cu ea. Nici aşa, dragul meu. Toţi oamenii sălăşluiesc la aceeaşi firmă: „Hotelul singurătăţii şi-al celor trei lumi44. Niciunul nu câştigă cu mine. Pot să-şi joace toate cărţile. Numai marţuri i-aşteaptă.

Drace!

Ăsta căzu prea aproape! Se-ngroaşă gluma pe-aci, prin jur. Ia-o la stânga. La stânga, îţi spun. Cine sunt? Sunt dorinţa ta de viaţă, orice-ar fi.

Afurisită ploaie. Nu se vede la un pas. Mergi înainte. Crezi că încoace e stânga? Tânjesc să mă văd ajuns.

…Furtuna se târa pe platou. Fulgerele ţâşneau din pământ.

— Culcă-te. Lasă-le-n voia lor. Au să se oprească. Ridică-te. Dă-i drumul. Încolo, la dreapta. Culcă-te.

Vergile trăsnetului şuierau ca fierul înroşit. Nu mai mureau îndată. Alergau mai mult de o sută de paşi drept înaintea lor, arzând ploaia.

— A trecut. Dă-i drumul la picior. E bine-n partea asta, în stânga? Val d’Arene. Uite pădurea, colo, în fund! Nu, e umbra. Haide! Val d’Arene: „La întâlnirea vânăterilor! 44 Toate-s împotriva ta!

— Orion împresurat de lighioane şi râuri!

Fulgerele ţâşneau de pretutindeni, ca puterea unei păduri.

— Fugi, fugi, fugi!

— Nu mai fugi! strigă Bobi.

Şi se opri din goană.

— Nu, zise el, acuma ştiu. Totdeauna am fost un copil; dar eu am dreptate.

Sudoarea fumega de pe pieptu-i gol.

Deodată, fu prevenit ca o pasăre, de o tresărire sub limbă.

— Ma! strigă el.

Trăsnetul îi implântă un copac de aur între umeri.

J acquou spuse că va fi înapoi pe la ceasurile cinci. Plecase la el la fermă să aducă cel de al doilea cal. O luase şi pe Barbara.

— Te las acasă, pui şi tu de ciorbă pentru diseară.

— Dacă asta vă oboseşte, îi îmbiase Martha, mâncaţi şi diseară aici.

— Tot trebuie să-ţi apuci rostul de capăt, i-a răspuns Barbara.

Cari, cu nevastă-sa şi băiatul plecaseră şi ei. Făcuseră trei locuri în căruţă pentru Randoulet, Honorina şi Tuciuriul.

— Vă lăsăm la Tochitoarea. Hai, urcaţi-vă până-acolo.

— Eu îs frântă de şale, s-a plâns Honorina.

— Oh! făcu Cari. De la Tochitoarea mai aveţi doar nouă kilometri.

Jourdan se apropiase de căruţă şi pusese mâna pe loitră.

— Stai, făcu el. Şi cu tot grâul ăsta ce facem?

— Întâi mergem acasă, zise Cari. Vedem noi mâine. O să-l împărţim după dreptul fiecăruia.

— Nu-i treierat tot.

— O să-l luăm înapoi.

— Ei, seara bună, zise Jourdan.

— Seara bună, spuse Cari, şi dădu bici calului.

Alde Randoulet se aşezaseră în spate şi bălăbăneau tustrei din cap, fără să deschidă gura.

Doamna Elena plecase acasă încă din ajun, seara. O

însoţea omul ei de la fermă. Nu o mai scutura frigul şi nu mai clănţănea din dinţi ca atunci când o îngropau pe domnişoara Aurora.

— Nu, mulţumesc, spuse ea. Nu mai am nevoie de haina dumitale.

Dăduse mâna cu toţi, dar fără ’un euvânt. Se urcase în trăsura ei. Nu întoarse capul.

De astă dată nesocotiseră rânduiala ştiută, şi domnişoara Aurora nu fusese îngropată în marginea pădurii Gremona, alături de tată-său, alături de Silviu, în micuţul cimitir cu doua morminte de sub gardul de răsuri. Săpaseră groapa în câmpul de narcise. Furtuna îi împiedicase să o ducă departe de casă.

Aşteptându-l pe Jacquou, Martha şi Josefina se aşezaseră în pragul casei. Jourdan, singur, păşise până în mijlocul ariei şi, stând drept în tot grâul din jur, se gândea. Se însera. Trecuse de şapte. Tot cerul era vioriu, fără umbră de nor. Ierburile aveau o prospeţime nemaipomenită. În văzduhul uşor se auzea vuirea pădurii.

— Pe-ăştia, zise Martha, i-am mai văzut trecând azidimineaţă.

Ridicase capul; privea la un stol de corbi.

— Coborau spre miazăzi. Şi-acum, uite-i urcând spre. Miazănoapte.

— Furtuna trebuie c-a răpus multe lighioane.

— Mai ales la miazăzi, spuse Martha.

— Prin urmare, prinse grai Josefina, omul ăla spune că el a plecat.

— Spune că l-a văzut ieşind din noapte şi afundându-se-n noapte.

— O să se-ntoarcă, făcu Josefina.

— Odată, îşi aminti Martha, a plecat, dar s-a-ntors. Ne-am dus să-l aşteptăm, Jourdan şi cu mine, la CroixChauve. Şi el s-a-ntors cu cerbul.

Jacquou sosi cu încăpătoarea-i căruţă albastră. Adusese şi pe cei doi copii.

— Acasă, zise el, nu fac decât să se-nvârtă în jurul

Barbarei, şi ea are treabă. Uite, mai vezi şi tu de plozii tăi.

Se apropie de Jourdan.

— Ei, cum crezi? îl întrebă el.

— Fă cum vrei, spuse Jourdan.

— O să-ncarc. Nu din cel treierat. Până la şase sute de kilograme cu paie cu tot. Pe urmă o să iau şi nouă saci de boabe. Cam atâta mi se cuvine.

— Atunci, hai să te-ajut, zise Jourdan.

Erau un băieţaş şi o fetiţă. Băieţaşul semăna cu Josefina şi fetiţa cu Honoriu. Ea avea ochii verzi şi genele lungi de tot, pline de prospeţime şi străluceau întocmai ca iarba spălată de furtună. Avea faţa lui taică-su, dar gingaşă. Şi o guriţă încântătoare. Băiatul avea fruntea mame-si.

— Vârsta cea frumoasă! zise Martha.

— Da, făcu Josefina, ar trebui să rămânem totdeauna aşa.

Astă-seară nu suferea. Nu primise nicicând atâtea de la lume. I se părea că toate o ajutau. Sorbea putere din toate: din seară, din văzduh, din culori, din miresme şi din vuietul pădurii. I se părea că Bobi era acum într-o sută de feluri lângă ea. Era ceva liniştitor, cum nu simţise niciodată.

îşi zise: o să mă urc îndată în căruţa cu grâu şi-o să pornim în noapte. Încetişor. O să mergem mult. Cerul s-a şi umplut de stele. O să culc băiatul pe umărul ăsta şi fata pe umărul ăsta.

Se simţi ca şi culcată, purtată domol de căruţă.

— Are să se-ntoarcă, îşi zise, sunt sigură.

Repetă multă vreme în sinea ei:

— Sunt sigură, sunt sigură, sunt sigură.

Buzele i se mişcau muteşte.

Manosque